

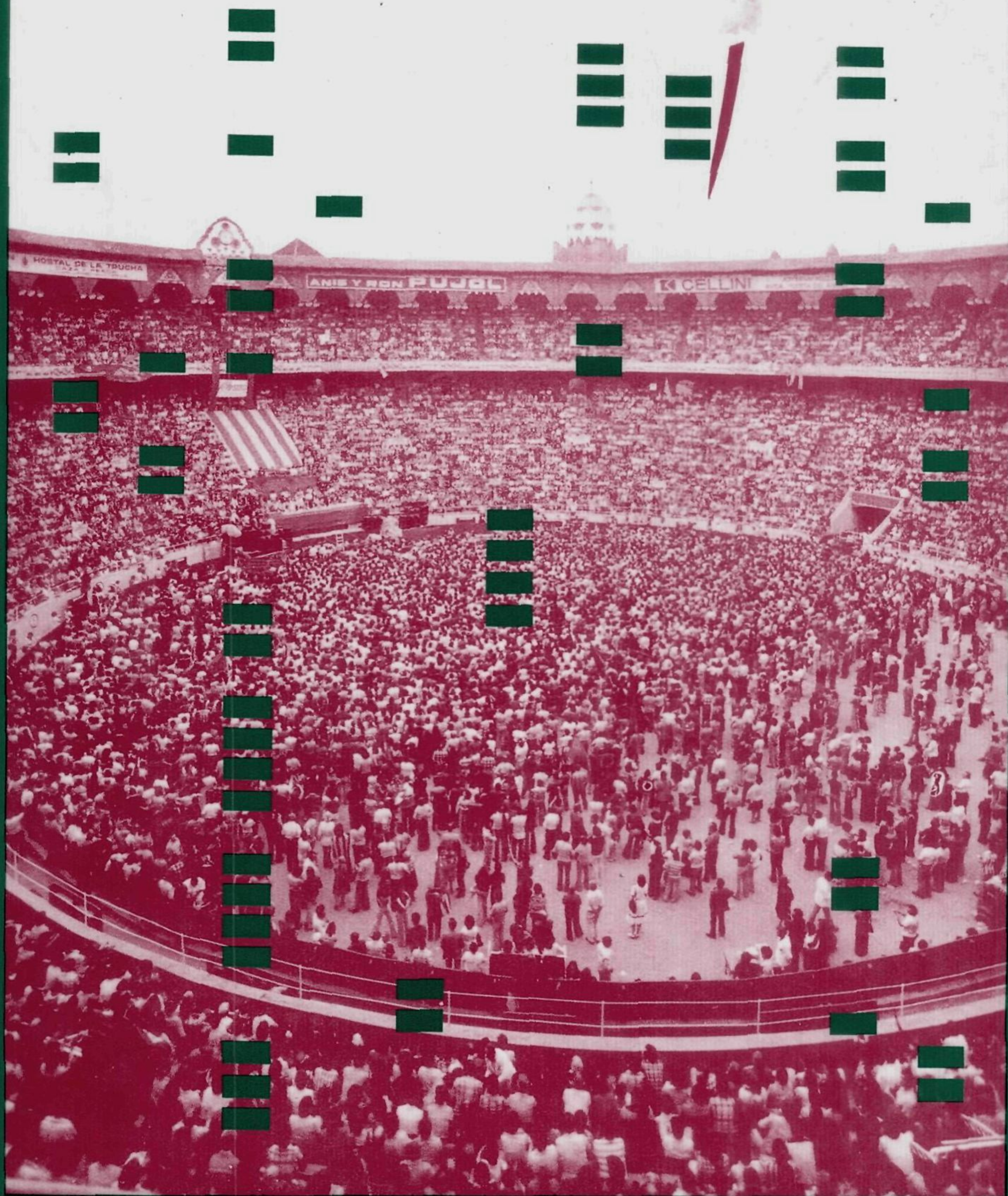
La cultura política dels treballadors a Catalunya

Temps de futur

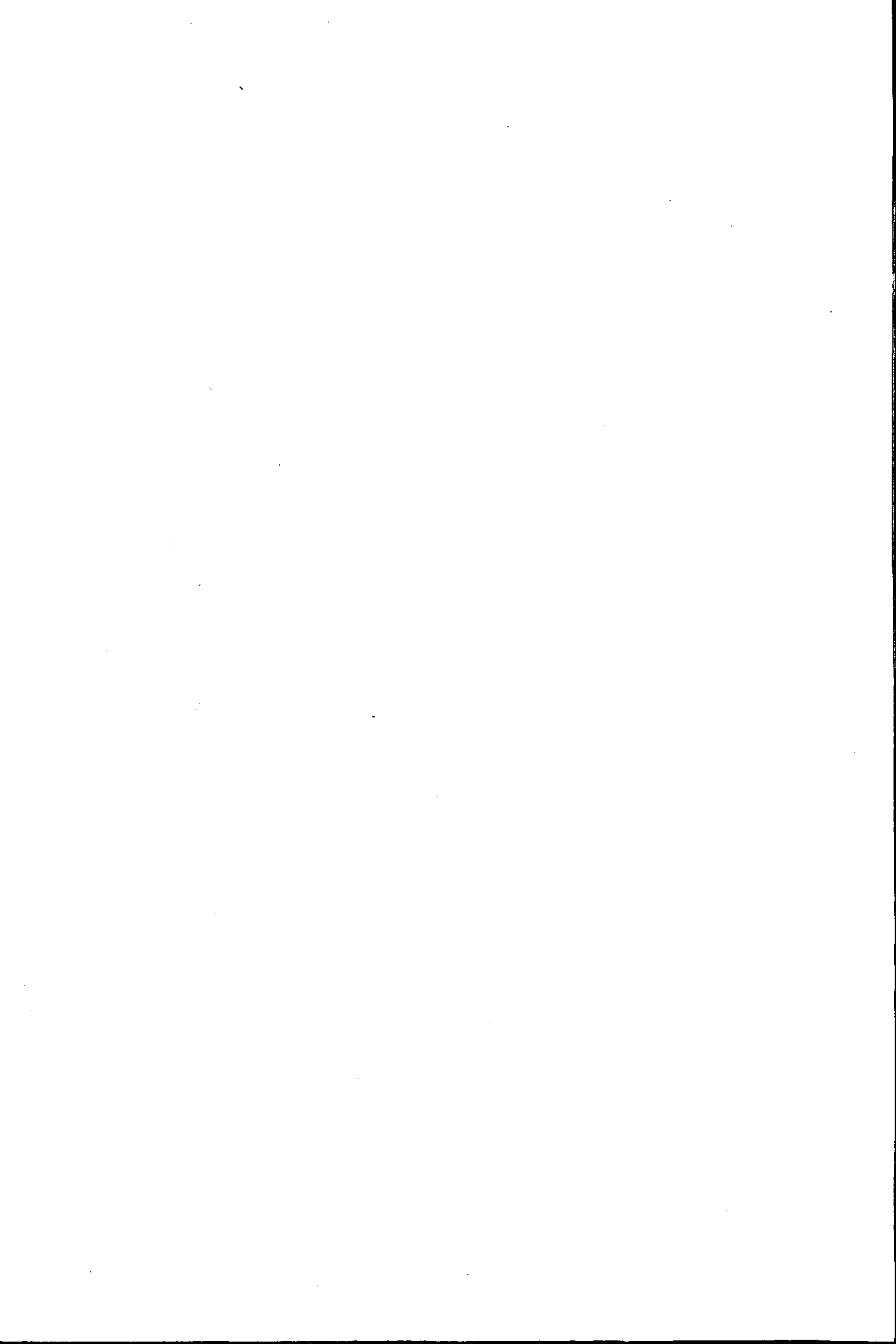
ESTUDI SOBRE LES ELECCIONS SINDICALS (1944-1987)

Jordi Estivill

Josep Mª de la Hoz

Col.lecció TEMPS DE FUTUR

LA CULTURA POLÍTICA DELS TREBALLADORS A CATALUNYA

**Estudi sobre les Eleccions Sindicals,
1944-1987**

**Jordi Estivill
Josep M. de la Hoz**

**Publicacions de la
FUNDACIÓ JAUME BOFILL
EDICIONS DE LA MAGRANA**

Maqueta i disseny de la coberta: Marina Vilageliu

Primera edició: setembre de 1988

Drets exclusius d'aquesta edició:

Fundació Jaume Bofill, Provença, 324 - 08037 Barcelona
i Edicions de la Magrana, S.A. Apartat de Correus 9487
08080 Barcelona

Imprès a Nova-Gràfik, Puigcerdà, 127 - 08019 Barcelona

ISBN: 84-7410-379-7

Dipòsit legal: B. 29.372 - 1988

ÍNDIX

CAPÍTOL I. INTRODUCCIÓ

1. La cultura política dels treballadors 7
2. L'estudi de les eleccions sindicals 11

CAPÍTOL II. DE L'APATIA A LA UTILITZACIÓ. 1944-1966

1. El procés electoral fins a 1966 21
 - 1.1. Repressió, indiferència i «entrisme» 21
 - 1.2. La missió del *Jefe de empresa* i la intervenció de l'Església 31
 - 1.3. La llarga marxa dels enllaços i els Jurats, 1951-1966 38
2. L'itinerari legal 44
 - 2.1. L'evolució jurídica fins a 1966 46
3. Les eleccions de 1966: una fita important 51
4. El reforçament del paper del Jurat després de les eleccions de 1966 58

CAPÍTOL III. LA DIVERSITAT DEL PANORAMA ELECTORAL DE 1971

1. Unes garanties sindicals limitades 64
2. L'OSE i les eleccions de 1971. La por a ser desplaçats 70
3. Les polèmiques de les organitzacions obreres i la diversitat de ritmes davant de les eleccions 72
4. La intervenció de la patronal 82

CAPÍTOL IV. LA VICTÒRIA DE LES CANDIDATURES DEMOCRÀTIQUES

1. Les dues fases legals 86
2. Una alternativa en l'ofensiva 89
3. Les darreres eleccions sota el franquisme 99

**CAPÍTOL V. LES ELECCIONS SINDICALS SOTA
EL RÈGIM DEMOCRÀTIC**

1. L'evolució de la normativa de 1978 a 1986	117
2. El procés electoral	123
3. Estratègies electorals dels sindicats	125
4. La patronal: interès i protagonisme creixents	129

**CAPÍTOL VI. ELS RESULTATS A L'ESTAT ESPANYOL
I AL PAÍS BASC**

1. Eleccions sindicals i àmbit territorial	134
2. Delegats elegibles i elegits de 1978 a 1986 a l'Estat espanyol	138
2.1. Els resultats: UGT substitueix CCOO al capdavant	141
2.2. Els resultats dels altres sindicats	149
2.3. La davallada progressiva dels independents	150
2.4. L'abstencionisme de 1986 menor que el de 1982	151
3. País Basc: un cas a part	154

CAPÍTOL VII. EL MAPA ELECTORAL A CATALUNYA

1. Descens progressiu de delegats elegibles i treballadors implicats	170
2. Una participació més forta en les grans empreses	175
3. CCOO: primera central sindical a Catalunya	182
3.1. Resultats per comarques	182
3.2. Els resultats per sectors	194
3.3. Resultats segons la dimensió dels centres de treball	200
3.4. Els no-afiliats en descens	200

**ANNEX: SENTÈNCIA MAGISTRATURA ELECCIONS
SINDICALS 1986**

Annex	207
Capítol VIII	214

CAPÍTOL I

INTRODUCCIÓ

1. LA CULTURA POLÍTICA DELS TREBALLADORS

El títol, matisadament gramscià, d'aquesta publicació és un xic agosarat. Agosarat perquè sota aquestes paraules hom pot esperar trobar un examen de les opcions i opinions que els treballadors prenen i tenen en el camp de la política. Per a molts, aquest es defineix com el terreny de les organitzacions polítiques i de les institucions de representació. Molt sovint això exclou una visió omnicomprendiva del poder en els seus diversos vessants econòmics, socials, ideològics i culturals. També en utilitzar l'estat com a referència última, només es té en compte la categoria de ciutadà o s'eliminen altres jerarquitzacions dels col·lectius humans.

Els autors no comparteixen aquestes delimitacions i exclusions que acostuma a fer una gran part de la sociologia i la ciència política. És cert que en la formalització política despleguen un paper cabdal les organitzacions i les institucions i que l'expressió d'un cert poder acaba cristallitzant en el seu si. Però igualment és important considerar que l'organicitat no esgota la vida dels interessos individuals i col·lectius, i que aquests prenen itineraris que travessen, superen i es queden per sota, al costat o lluny del món institucional. I si bé aquest món en la societat contemporània sembla ocupar un espai cada cop més total, també la resistència a deixar-se aclaparar per ell, és prou significativa.

Tampoc no es tracta de rebutjar una dimensió, la de ciutadà, que, sense anar més lluny, està connectada amb la incipient llibertat de l'home urbà medieval. Cal reconèixer que des de les declaracions dels drets humans i socials, els Estats

moderns, i sobretot els del XIX, han fet esforços considerables per definir un esquema integratiu dels seus recursos humans. Però, tot i així, cal considerar que aquestes temptatives no sempre han reeixit i que molt sovint això ha comportat l'exclusió d'altres sistemes de filiació i legitimitat (nacions oprimides, cultures marginades, grups discriminats), fins al punt que es podria parlar d'un cert despotisme de l'Estat democràtic. De tal manera que en aquest sentit només caldria parlar d'un únic univers polític hegemonitzador de tots els altres.

Tanmateix, els altres, els exclosos, els apartats o els semi-integrats tenen una diversa forma d'expressar i d'articular el poder i el contrapoder. Aquesta cultura política pot ser més o menys opaca o transparent, pot ser més o menys còmplice i dominada per la primera, però no deixa de tenir, segons els països i els grups, formes específiques i pròpies.

Aquestes hipòtesis es troben subjacents en el títol i el contingut d'aquesta publicació que intenta reflexionar sobre: un col·lectiu —els treballadors—, en un període —de 1944 a 1987—, en un espai —Catalunya i l'Estat espanyol—, i al voltant d'un procés —el de les eleccions sindicals.

No és el cas de resseguir, seria un altre llibre, l'itinerari de l'articulació política, social i cultural dels treballadors en el nostre país i comparar-lo amb d'altres. Segurament es descobriria que a un alt nivell d'integració social (drets socials de Bismark) es correspondrien estratègies polítiques fortament arrelades en el moviment obrer alemany, mentre que en el cas de França, la classe obrera pren carta de naturalesa ciutadana, i en canvi no aconsegueix la social (dret de vaga molt abans que els drets sindicals). I que, en el cas d'Itàlia, s'hauria de parlar de cultures successives i d'autonomies relatives.

Des d'aquest punt de vista el sindicalisme no és unívoc, tot i que són més freqüents les afirmacions en el sentit d'emmarcar-lo com un dels moviments de compromís econòmic (mercat de treball), social (corporativisme), polític (submissió als partits) i ideològic (reproducció del discurs imperant). Però no sempre ha estat i és així. I més ocasionalment o més estructuralment els sindicats, com a primera instància organitzativa dels treballadors, han posat en evidència determinades capacitats d'autonomia no solament social i econòmica sinó política i cultural.

Ara bé, en tots els països on el moviment sindical té un

mínim de presència, en un moment o altre del procés de formalització de les relacions de treball apareix la necessitat de crear uns mecanismes de representació dels treballadors. Fins i tot, en els nuclis incipients de les primeres *Unions* angleses o en les inicials reivindicacions dels obrers catalans del segle XIX sorgeix l'exigència de trobar uns canals que permetin l'elecció d'uns representants.

Això no vol dir que les formes de representació del món obrer siguin calcades dels esquemes de la representació política i parlamentària, i encara menys que la concepció del procés tingui el mateix sentit. Així, fins a cert punt, democràcia política i democràcia social no serien estrictament sinònimes. Tant en els aspectes formals (mecanismes i procediments), en els funcionals (elecció del parlament i funcions legislativa, executiva i judicial, elecció de comitès i comissions d'empresa i funció negociadora), com en els aspectes valoratius (igualtat/solidaritat) i simbòlics (delegació global de la «veu» del poble, delegació de la «veu» d'un col·lectiu específic), les diferències són notables.

La insistència històrica dels treballadors en la democràcia directa és un punt clau per entendre la seva concepció. Siguin quines siguin les circumstàncies —des dels consellistes hongaresos i els comitès d'ocupació italians de principis de segle a les formes actuals d'organització sindical d'empresa als Estats Units, tot passant per les experiències col·lectivitzadores catalanes de la guerra civil i acabant en la constitució dels comitès de fàbrica a la primavera de 1968 a Txecoslovàquia o en les més recents lluites dels obrers polonesos—, hom pot trobar un fil conductor d'aquesta visió que insisteix en l'assemblea com a òrgan de decisió sobirana, en la revocabilitat permanent dels càrrecs, en la necessitat de la participació col·lectiva, en el paper dels fluxos informatius i en l'imperatiu del control continuat dels òrgans elegits.

En molts dels períodes en els quals el moviment obrer té l'oportunitat d'organitzar-se o de proposar un projecte per al conjunt de les relacions socials —*Commune* de París, primers Soviets, vaga general anglesa dels anys vint— ho fa posant l'accent sobre els elements constitutius de la democràcia directa. La veu i el poder es deleguen a contracor.

Aquesta tendència, tanmateix, no ha de fer oblidar que existeixen un conjunt d'exigències, objectives o vehiculades, que també imposen una altra lògica. El volum del col·lectiu,

la rapidesa i la complexitat de les decisions, les dificultats informatives i de consulta, les inoperàncies, la ineficàcia i la maniobrabilitat d'un cert assembleisme formarien part de les primeres. La influència dels esquemes institucionals, l'individualisme i el corporativisme, entrarien en les segones. En definitiva, ¿com es passa de l'assemblea a l'organització, de la democràcia directa a la delegada?

En l'alternativa, delegar o no delegar, un dels punts més discutits actualment és el de la voluntat participativa dels treballadors. Segons diversos autors, dels quals sobresurt la recerca de Goldhorpe i Lockwood sobre l'obrer en la societat de l'abundància, si bé les tesis del seu aburgesament no es poden confirmar empíricament, en canvi sí que disminueix el grau d'adhesió al collectivisme, entès pels autors com el conjunt d'iniciatives sindicals i polítiques sorgides de la classe obrera. O més ben dit, segons la recerca esmentada, els treballadors estarien menys disposats a atorgar legitimitats cegues a les organitzacions històriques i en la mesura que poden obtenir avantatges socials per altres mecanismes, prenen una actitud més pragmàtica en el seu suport als moviments que en teoria els haurien de representar. Actitud pragmàtica que la crisi actual reforçaria encara més, com en el del conjunt de la població, per altra banda. En aquestes condicions, el procés seria paral·lel i a la major distància entre el ciutadà i la representació política li correspondria un major allunyament entre el treballador i la representació social.

Evidentment aquest no és el cas aquí i ara. Catalunya no és Anglaterra, on l'Estat del Benestar ha conegut una gran implantació i els sindicats han aconseguit negociar que repercutís en els treballadors una part considerable del desenvolupament econòmic. Aquí l'adveniment de la democràcia ha coincidit amb l'arribada de les conseqüències de la crisi econòmica i el major progrés econòmic amb el franquisme. D'algun manera els sindicats actuals encara han de demostrar palpablement que poden millorar substantivament les condicions de treball i de vida del conjunt dels treballadors.

Però aquesta inversió del procés no disminueix, sinó tot al contrari, l'interès de l'estudi de la cultura política dels treballadors, sobretot com en el cas de la recerca que es presenta, en què es pot seguir l'evolució al llarg de gairebé quaranta anys. I quins quaranta anys! Fonamentalment el nostre país ofereix la possibilitat de fer una reflexió, iniciada en la nostra

recerca, de la significació que té per als treballadors el pas d'un sistema totalitari i dictatorial a un règim de democràcia parlamentària vist des de l'angle de les eleccions sindicals.

2. L'ESTUDI DE LES ELECCIONS SINDICALS

Els límits de prendre les eleccions sindicals com a objecte d'estudi són evidents, ja que aquestes tan sols són un dels nuclis de la xarxa de representacions possibles. Però, en canvi, és potser el nucli més proper als treballadors, especialment perquè es realitzen en l'empresa. Les eleccions sindicals¹ poden ser un moment privilegiat de la seva expressió social. Tota la trama de relacions internes en l'empresa acostuma a posar-se en tensió. Es formulen propostes, s'intercanvien idees, es posen a prova els lideratges formals i informals i la gestió realitzada. De fet, no deixen de ser un dels espais possibles en el qual es mesuren les forces tant internes com externes: amb els companys, entre els diferents sectors de treballadors, amb la direcció de l'empresa, fins i tot amb les institucions exteriors. També poden ser un espectacle, una escena de poder constituït que es disputen uns actors interiors i exteriors. Protagonisme individual per obtenir avantatges i indiferència, passivitat, escepticisme, fins i tot ironia velada o oberta són actituds freqüents quan això succeeix. En casos extrems poden significar un procés suplementari de coerció i represió, el lloc a partir del qual es negocia i s'arbitra unes mesures contra els treballadors.

Per a les organitzacions sindicals signifiquen la possibilitat de comprovar la seva audiència, la correcció o no dels seus plantejaments, de ratificar o rectificar la seva estratègia, d'avaluar la seva força. També en el procés electoral pot donar-se l'ocasió d'enfortir o debilitar els mecanismes de cohesió interna, de la presa de consciència de la situació de l'empresa, del

1. S'utilitza el terme d'eleccions sindicals una mica abusivament per referir-se al fenomen que abasta les eleccions en els Centres de Treball des de 1944 a 1986 en les quals s'escullen uns treballadors que representen els altres per a unes funcions determinades (Jurats, Enllaços, Comitès). En el franquisme es donen eleccions indirectes en àmbits superiors (locals, provincials, estatals), o en altres organismes (Ajuntaments. «Cortes», etc...) que només s'inclouen excepcionalment en la reflexió.

sector, dels interessos col·lectius. No obstant això, i força sovint, les eleccions són el moment dels enfrontaments entre les organitzacions sindicals que volen imposar unes determinades sigles, tàctiques i persones. Les possibilitats d'ús i abús dels càrrecs sindicals omplen un bon nombre de les pàgines de la literatura antisindical. Reflecteixen una realitat freqüent de suborns, venda i conxorxa amb els empresaris i els seus executors, i de negociació per obtenir privilegis individuals i col·lectius d'esquena als treballadors. Per exemple, en l'administració pública, on una gran part dels avantatges diferencials no es determinen en els convenis, on l'aposta institucional és més forta i els resultats de les eleccions s'utilitzen com a termòmetre polític, el grau de compromís i emmascarament acostuma a ser més elevat.

És evident que els resultats de les eleccions només són un indicador de la implantació sindical. També ho són els nivells d'afiliació, militància i de simpatia, de cotització, el grau de participació en els convenis col·lectius, en les institucions socio-econòmiques. Ara bé, de fet, els percentatges obtinguts de delegats elegits per cada central sindical acostumen a ser legalment utilitzats com a determinants de la seva representativitat. Cal deixar als juristes la discussió sobre la conveniència i les conseqüències de tal criteri, però la seva utilització no deixa de palesar que potser no se n'hagi trobat un altre de millor.

Per fi les eleccions sindicals també poden ser llegides com un territori dialèctic, motor i conseqüència dels enfrontaments entre les classes i els grups socials, fites del procés de negociacions, compromisos i lluites entre ells i per tant de llurs consensualitats, legitimacions, ruptures i contradiccions.

L'examen, doncs, de l'itinerari de les eleccions sindicals des de 1944 fins a 1987 es converteix en un dels possibles eixos explicatius de l'evolució dels comportaments dels treballadors i de les seves organitzacions. Pot permetre, també, avançar en el coneixement de què va significar el franquisme i què significa l'actual sistema polític, igual com veure la influència de les diverses conjuntures econòmiques o socials.

En el marc d'aquestes consideracions, la hipòtesi inicial de la recerca insistiria que la posició majoritària dels treballadors envers les eleccions sindicals estaria condicionada per un conjunt de cercles. El primer seria el de la utilització directa i indirecta que els treballadors poden fer del procés i de

les institucions de representació. L'impuls inicial vindria donat per la resposta a la pregunta: ¿serveixen per a res? Si és que sí, som-hi, participem-hi, presentem els millors candidats, organitzem-nos. Si la resposta és negativa, ja s'ho faran, que juguin els de sempre, els de dalt, o els qui volen ser protagonistes. Si la resposta no és clara, aleshores, posem-ho a prova i comprovem el que s'esdevé. Aquest utilitarisme no exclou que en determinades circumstàncies es projecti sobre eleccions i elegits una càrrega utòpica, de pas endavant en la recerca d'una transformació social que supera l'organisme i les funcions marcades.

El segon cercle vindria donat per la història i la situació concreta del centre de treball. Les experiències viscudes, els tipus de lideratges, els nivells i la tradició organitzatius, la relació de forces entre ells i respecte a l'empresa, la situació productiva i econòmica d'aquesta, les circumstàncies expansives o regressives del clima social i econòmic, etc...

El tercer cercle seria el de la influència del fora sobre el dins. La valoració general dels processos participatius, els àmbits de la negociació col·lectiva i els graus de dependència i articulació, tant de l'empresa com de les organitzacions sindicals, la conjuntura política i econòmica, els lligams de solidaritat o d'indiferència, l'avenç o retrocés del conjunt del moviment, etc...

Els cercles no s'exclouen sinó que més aviat se superposen i s'influeixen mútuament. Així, per exemple, l'eixamplament de la negociació col·lectiva, la major implantació de les organitzacions sindicals, l'amplitud de les lluites laborals disminueixen la importància del primer i segon cercle. L'inrevés també es verifica i des de dins es pot anar enfora quan una empresa és gran, o bé quan l'experiència positiva o negativa és significativa i pot ser aplicada o desaconsellada en altres llocs. En moments de relativa transparència, i fins i tot en fases d'accentuada repressió, les imatges de la taca d'oli i del dominó (quan un cau, cauen els del darrere) serveixen bastant per explicar els processos d'irradiació del món laboral.

D'aquestes hipòtesis es deriva l'esquema central de la recerca que tracta de tenir en compte les interferències i mediacions d'aquests cercles. Així, si es dóna importància a detallar la normativa, no es fa per endinsar-se en el laberint jurídic, sinó perquè és la que obre i tanca els marges d'actuació en el procés electoral i perquè condiciona les funcions dels

elegits i, per tant, la seva capacitat d'actuació institucional. Està bastant clar, per exemple, que l'ompliment de continguts reals que la Llei de Convenis Collectius atorga als jurats permet fer un pas endavant en la seva utilització.

També s'ha intentat conjugar el dins i el fora i veure com a vegades el moviment sorgeix d'un focus precís (mines d'Astúries en els anys seixanta, Vitòria i Baix Llobregat en els setanta, etc...) i després s'estén; o com, per exemple, en les eleccions de 1971, les actituds i els resultats de les eleccions es diversifiquen territorialment i l'estratègia general definida per les organitzacions clandestines només qualla puntualment. El paper d'aquestes, del sindicat vertical i de la patronal són posats de relleu de forma diversa segons les fases històriques. Lògicament les dues últimes instàncies tenien en els anys quaranta una hegemonia gairebé total. Per això les analitzem amb major detall en el capítol que tracta aquella època, mentre que les primeres es trobaven en les catacumbes. Aquestes, a mesura que ens apropem a l'època actual van sorgint a la superfície i prenen major protagonisme en la realitat i en la recerca. Sense oblidar, però, que al llarg d'aquest estudi, s'ha intentat donar la veu als treballadors, sindicalistes o no. No ha estat fàcil trobar testimonis que poguessin explicar-se i servissin de contrast a les històries més o menys oficials o oficioses que comencen a publicar-se. El camí està encetat. Segurament altres el podran recórrer amb una major sistemàtica.

En darrer terme, hom ha tingut en compte aquells trets de l'evolució política i econòmica global que tenien incidència sobre les eleccions. Cal dir que a partir de la transició no s'ha inclòs aquesta perspectiva. La proximitat dels esdeveniments, la seva complexitat exigien un increment de l'extensió de la publicació² ja de per si prou considerable.

Tenint en compte aquest esquema de treball, la publicació

2. Els autors han intentat resseguir aquest període i han publicat sengles reflexions. Per al lector interessat, vegeu ESTIVILL, J.: *Crisi e transizione verso la bipolarizzazione politica e sindacale?* a BAGLIONE, G., SANTI, E.: *L'Europa Sindacale nel 1982*. Ed. Il Mulino. Bologna, 1983; i ESTIVILL, J., DE LA HOZ, J. M.: *L'inizio della gestione socialista. Una dinamica conflittuale centrata sull'occupazione* a BAGLIONI, G., SANTI, E.: *I sindacati Europei fra il 1983 e il 1984*. Il Mulino. Bologna, 1985; i ESTIVILL, J., DE LA HOZ, J. M.: *Transition et crise: la complexité des relations de Travail en Espagne*. Bruxelles. CEE, 1987.

es presenta sota la forma cronològica. Després d'aquest primer capítol introductori, el llibre es divideix en dos grans apartats. El primer, dedicat a l'evolució de 1944 a 1975, i el segon, a l'anàlisi de les eleccions sindicals sota el règim democràtic (1978-1986). El segon capítol abasta el període 1944 a 1966. Efectivament, les primeres eleccions es convoquen l'any 1944 en un clima de repressió institucional i interna de les empreses. Hom tracta de delimitar-la per comprendre la submissió a la qual estaven sotmesos els treballadors i la seva resposta d'indiferència envers el procés electoral i els càrrecs nomenats. Els moviments confessionals denuncien la situació i tracten d'eixamplar els marges existents. A poc a poc es va prenent consciència de l'interès de comprovar aquests marges i s'aixeca una polèmica que no s'atura fins a 1978: la de participar o no en les eleccions convocades en l'interior d'un sindicat vertical, fill i corresponsable del règim franquista. De 1951 a 1966 realment es pot parlar d'una llarga marxa d'èxits parcials i fracassos relatius que culminen en la fita de 1966. Aquest any marca un punt d'inflexió important en el procés, que reforça el paper dels jurats elegits en les eleccions.

El tercer capítol es dedica a descriure i explicar la diversitat de ritmes i estratègies davant les eleccions de 1971. Hom ha de baixar a diferenciar les posicions de les organitzacions i el panorama territorial. La resposta és molt diferent segons les empreses, el nivell de consciència dels treballadors, el grau d'implantació de les organitzacions, etc... Cal evocar, sense anar més lluny, l'heterogeneïtat a Catalunya on a pocs quilòmetres del progrés de la lluita social a Barcelona i la conurbació industrial es troba el cas de Girona on només en unes poques empreses es pot parlar d'una certa agitació.

El quart capítol es titula la victòria de les candidatures democràtiques, ja que l'onada participativa i l'èxit de les plataformes preparades per les organitzacions antifranquistes són les notes rellevants de les eleccions de 1975. Però aquesta victòria no deixa de comportar contradiccions i límits que es posen de relleu en els dos models més significatius d'aleshores: el del Baix Llobregat, d'utilització màxima de l'estructura legal de representació, i el del «Nord», de moviment assembleari i independent del Sindicat Vertical.

Amb el cinquè capítol comença la segona part de la recerca amb l'anàlisi detallada dels resultats electorals de 1978 a 1986. Se suggereixen en primer lloc unes consideracions més

teòriques sobre les eleccions i l'àmbit territorial, per entrar després a examinar els delegats elegibles i els elegits, intentant posar de relleu un dels temes claus: el de l'absentisme relativament creixent dels treballadors. També es presenten els resultats a escala estatal, de cada sindicat, per sectors econòmics i Comunitats Autònomes, per dedicar una atenció específica al cas del País Basc, ja que les consideracions generals difícilment s'hi poden aplicar ateses les característiques específiques que condueixen a la construcció d'un marc autònom de les relacions de treball.

El setè capítol tracta del mapa electoral de Catalunya en funció dels sindicats, dels sectors econòmics, de la dimensió dels centres de treball. Els resultats es presenten distribuïts comarcalment. En darrer terme, es reprèn el fil de les hipòtesis formulades al començament i es formulen unes conclusions sobre la significació que han tingut les eleccions sindicals al llarg de tots aquests anys.

Quin ha estat l'enfocament metodològic utilitzat?

Una primera qüestió és la de l'àmbit geogràfic. Com ja s'ha dit, l'examen més detallat de les quatre darreres convocatòries es projecta a nivell comarcal. Actualment, l'ordenació territorial de Catalunya està d'actualitat, i, en alguns casos, com per exemple el Barcelonès, en què la delimitació comarcal es dilueix, o en el cas dels pobles de la Costa Brava, que constitueixen un cert continu espacial, no recollit en la verticalitat de la Selva i els dos Empordans, sotmès a l'impacte relativament homogeneïtzador del turisme que impulsa la construcció i l'hostaleria, provoca que caldria afinar molt més en la determinació del marc de referència. Però en molts altres casos la comarca continua essent prou vàlida com a marc de referència espacial. A més, això permetria una possible posterior comparació amb altres dades de tipus econòmic i polític.

Com és evident, s'ha posat l'accent en les eleccions sindicals a Catalunya. Per això s'han cercat exemples significatius del nostre país, declaracions dels protagonistes de les relacions de treball d'ací, i la gran majoria d'experiències s'incardinen en la nostra terra. Però hom no ha volgut, ni pogut, oblidar que, especialment amb l'ordenament jurídic i insti-

tucional, l'Estat espanyol ha condicionat i condiona les relacions de treball a Catalunya. Mentre l'autonomia no avanci molt més del que ho ha fet i les principals organitzacions patronals i sindicals continuïn depenent de Madrid, caldrà continuar incloent en l'anàlisi del que passa aquí, moltes de les decisions que es prenen allà.

En segon lloc, no s'ha utilitzat una sola metodologia, ja que al mateix temps que es dona un tractament històric al conjunt de la recerca, en els primers capítols s'insisteix més en el seguiment jurídic, mentre que a mesura que la realitat mateix ho va permetent s'entra més en l'apropament sociològic d'aquesta. Els tres darrers capítols, són una demostració palpable de la utilització de les eines que faciliten la sociologia política i la del treball a l'hora de reflexionar sobre les eleccions sindicals.

En tercer lloc, cal parlar de les fonts. Hom pren com a suport fonamental les estadístiques oficials de la Organización Sindical Española primer i del Ministerio de Trabajo després, i també de les Conselleries de Treball dels governs del País Basc i de Catalunya. Aquestes dades oficials són complementades amb les aportacions que fan les organitzacions sindicals.

Ara bé, cal assenyalar algunes limitacions importants, en la recopilació i publicació dels resultats electorals. En el primer període, les primeres xifres que es tenen són de l'any 1960 i fins al 1978 el màxim que es pot fer és un tractament més qualitatiu d'aquestes dades, intentant entreveure els avenços i retrocessos de les candidatures democràtiques. A partir d'aquella data ja és possible fer un altre tipus de tractament a nivell territorial, sectorial, de la implantació de les centrals sindicals, etc...

Però no per això desapareixen els problemes. Ultra el frau, hom pot afirmar que els organismes centrals han proporcionat una informació minsa, esquemàtica, amb força errors. Unes dades globals, publicades en el BOE, i agrupades simplement per províncies i centrals sindicals, sovint han estat el màxim esforç informatiu d'aquests organismes. Això és el que han fet el 1978, 1980, 1982 i 1986. Un fet significatiu, constatat pels autors, és que el 1978 la suma dels resultats provinçials obtinguts pels sindicats i facilitada pels IMACS provinçials no es correspon amb la xifra global donada pel Ministeri. Els resultats sectorials de l'any 1978 varen ser obtinguts

directament a Madrid pels autors i no han estat mai publicats oficialment. El 1980, l'IMAC de la Conselleria de Treball ja té competències sobre les eleccions, però no publica oficialment els resultats, només ho fa oficiosament. Pel que fa referència a les de 1982 i 1986, els resultats han estat publicats per la Conselleria de Treball de la Generalitat de Catalunya.

Això ha suposat una mena de persecució gairebé detectivesca per localitzar les fonts, els errors i intentar complementar la deficient informació oficial amb les dades d'altres fonts. Els sindicats, malgrat que les seves dades mai no coincideixen estrictament entre ells, també han estat una altra font complementària i sovint útil. Amb tot, i dins de les limitacions esmentades, hom creu que s'ha arribat a un nivell de fiabilitat relativament correcta.

Es pot dir que des de l'anàlisi de textos fins a l'observació participant, tot passant per l'examen quantitatiu i comparatiu i l'entrevista, la recerca ha utilitzat una majoria de les tècniques sociològiques més freqüents. Ara bé, és evident que aquest estudi només és un primer pas en l'anàlisi d'un tema tan complex i poc estudiat com el de les eleccions sindicals, sobretot si en volem superar una visió esquemàtica. Per aprofundir-ne l'abast, caldria reformular les hipòtesis centrals relacionant-les amb variables globals d'altres tipus, passar a un àmbit microsociològic, estudiant de prop determinades empreses, observar les diferències per sota i per sobre respecte als resultats més freqüents, etc... No és el cas, ni el moment de fer-ho ara, encara que els autors no exclouen la possibilitat d'intentar-ho en un futur proper.

Parlant del passat, les intuïcions més o menys viscudes sobre la importància de plantejar-se els processos participatius i els esquemes de representació provenen dels anys seixanta, quan els autors, de manera diversa, s'articulen amb el moviment obrer clandestí i comparteixen un cert nombre de les seves experiències. Sigui a peu de fàbrica, sigui assessorant els aspectes col·lectius de la lluita laboral, sigui resseguint des de dins o molt a prop les vicissituds de la dinàmica social, hom anava prenent consciència i comprovant fins a quin punt els processos electorals obrien o tancaven marges d'actuació, i fins a quin punt era difícil obrir camins vers la democràcia. Democràcia no entesa únicament com a possibilitat de lliure expressió, reunió i associació sinó també com a forma d'or-

ganització interna. L'excusa i la realitat de la participació, paraula relativament de moda en el segon quinquenni dels anys seixanta, varen generar no poques discussions i un llibre³ en el qual s'intentava anar més enllà del discurs oficial i formal.

Després, a través d'un itinerari compartit de formació sindical, els autors van repensar aquesta història i van intentar aplicar en les xerrades, seminaris i cursos una certa concepció del treball i la decisió collectives. Per fi, començats els vuitanta hom ha reprès el tema des d'un angle on la formalització sociològica té un major paper.

En el bienni 1981-1982, els autors van escriure un conjunt de ponències⁴ que tractaven d'endinsar-se en les eleccions sindicals, que des de 1978 hom havia viscut força de prop. En aquells moments, també la Fundació Jaume Bofill va ajudar a una recerca que tractava d'aprofundir en la relació entre el moviment sindical, les lluites de reivindicació nacional i la reestructuració de l'Estat. L'any 1984, hom va guanyar el premi Salvador Seguí que anualment convoca el Sindicat de Quadres de Catalunya amb una recerca de les eleccions sindicals a Catalunya.

A la fi de 1986 el Gabinet d'Estudis Socials, del qual són membres els dos autors, plantejava un nou projecte de recerca a la Fundació Jaume Bofill que permetés examinar les eleccions de 1986 i comprovar certes hipòtesis que s'avançaren en els anteriors estudis. El mes de desembre es firmava el contracte entre la Fundació i el Gabinet. Aquesta ajuda és la que ha possibilitat fer la recerca que ara es publica i continuar preocupant-se per aquests temes i donar a la llum pública uns primers resultats.⁵

3. ESTIVILL, J., GARCÍA NIETO, J. N., HOMS, O., SÁNCHEZ, E.: *La participació dels treballadors en la gestió de les empreses*. Barcelona. Nova Terra, 1967.

4. ESTIVILL, J., MARTÍN, A.: *Bases de interpretación de las elecciones sindicales, 1978-1982*. I Congreso de Sociología. Saragossa, 1981. ESTIVILL, J., JODAR, P., MARTÍN, A.: *Elecciones sindicales. Balance comparativo, 1978-1980*, «Crónica de Información Laboral», núm. 3. Barcelona, 1982. DE LA HOZ, J. M.: *Elecciones sindicales, 1982*, «Crónica de Información Laboral», núms. 13-14. Barcelona, 1983. ESTIVILL, J., DE LA HOZ, J. M.: *Les eleccions sindicals a Catalunya*. Barcelona, 1984.

5. ESTIVILL, J., DE LA HOZ, J. M.: *Les eleccions sindicals a Catalunya, 1986*, «Rev. Món Laboral», núm. 2. Departament de Treball. Generalitat de Catalunya. Barcelona, 1987. DE LA HOZ, J. M.: *Les eleccions sindicals*

Aquest llarg recorregut, personal i col·lectiu ple de meandres i drecceres, és el que es reflecteix en aquest llibre. ¿Nostàlgies de vells militants superant intuïcions antigues que ja no preocupen? ¿Des de 1987, té sentit preguntar-se per històries d'un món del treball que molts prediquen que està acabant-se? Segurament qui així s'interrogui té una bona part de raó, però els autors continuen pensant que els predicadors més d'un cop s'han equivocat i que reflexionar sobre la delegació, la representació, en suma sobre una cultura política de la democràcia és, esperem-ho, preparar millor el futur.

Només resta per afegir l'apartat d'agraïments. En primer lloc al citar la Fundació Jaume Bofill que ha sostingut i animat l'esforç realitzat i que ara possibilita l'edició d'aquest llibre. En segon lloc, determinades persones, senyors Almendros, Espinosa, Casas, que han facilitat l'accés a la documentació original; Ignasi Fortuny que ha donat la informació concreta sobre un cas de frau. En tercer lloc, els responsables de les organitzacions CONC, USO Catalunya, SQC, CNT-AIT, CNT Congrés València, INTG i ELA que han donat moltes facilitats i han atès les nostres demandes, fins i tot més enllà de la cortesia. Menció especial mereix Andoni Kaiero, amb qui hem pogut contrastar les seves anàlisis de les eleccions del País Basc, consultar una tesi inèdita i debatre al llarg de converses fraternals les hipòtesis i els resultats als quals hom arribava.

Per fi, i no és una fórmula polida, cal donar les gràcies a molts treballadors sense nom que han destinat hores i esforços a donar informacions, contactes, papers i materials de primera mà i a explicar trossos, sovint difícils, de llur vida. Sense el seu ajut aquest llibre no hauria estat possible. A títol de record personal hom voldria esmentar Angel Peix, Juan Serrano, José Manuel Susperregui, Paco Mera, Rafael Marcos «Falo», Juan Carlos Hernández, Josep Pujol, Paco Giménez, germans Palacios, Antònia Gil, Eugenio Royo, Txema Amigot, Dionisio Santolaria, Angela Bravo, Juan Abenza, Pepe Gil, Álvaro García, Maitere Zunkunegui, Xose Elorrieta, Valeriano Gómez Lavín, Vicenç Fiol, Xose Longarte, Sebastián González, José M. Freire, Humberto Ballina, Dimas...

de 1986 a les comarques gironines, «Revista de Girona», núm. 124. Diputació de Girona. Setembre-octubre de 1987.

CAPÍTOL II

DE L'APATIA A LA UTILITZACIÓ. 1944-1966

1. EL PROCÉS ELECTORAL FINS A 1966

Encara que pugui semblar paradoxal parlar de procés electoral des dels anys quaranta fins als seixanta, el cert és que aquest, en més o menys mesura, va existir. Limitadíssim, boicotejat unes vegades, contestat unes altres, utilitzat en les de més enllà, l'itinerari començat l'any 1944 mereix de ser estudiat de prop. Els límits legals i institucionals, les característiques del procés mateix, les funcions i possibilitats dels elegits, les intencions, els atributs i els marges del sindicat vertical, condicionen les voluntats i capacitats dels treballadors d'intervenir en les eleccions d'aquells anys. També ho fan, les posicions que adopten les organitzacions oficioses i clandestines de l'època i l'evolució de les condicions més generals d'ordre econòmic, social i polític, igual com de les internes del món empresarial.

1.1. *Repressió, indiferència i «entrisme»*

No cal tornar a repetir ací les tràgiques i funestes conseqüències que la guerra civil va tenir sobre la classe treballadora i les seves organitzacions. Només s'ha de recordar que aquestes organitzacions foren suprimides i perseguides i que l'ordre dels vencedors fou implacable amb els vençuts. La mort, l'exili, l'empresonament, la por i la fam foren el pa nostre de cada dia per a la gran majoria de les capes populars. Aquestes hagueren de lluitar per la seva supervivència en un esquema que organitzava la vida econòmica, social, política

i ideològica d'acord amb els principis de totalitat, jerarquia, unitat, autoritat i en una pràctica repressiva contra tot allò que era sospitós d'intentar reproduir les anteriors formes de l'època republicana o encara més senzillament contra tots els que no seguien els valors i els costums imperants.

Aquests principis i aquesta pràctica no solament varen aplicar-se al conjunt de l'Estat sinó que varen incidir amb més o menys rigidesa en les empreses, en la vida local i familiar, en suma en la vida quotidiana.

En aquestes circumstàncies, la majoria de la població va refugiar-se en l'apatia i la resignació aguantant com podien aquell diluvi. Alguns van creure en la possibilitat d'invertir el resultat de la Guerra Civil, sobretot després de la Segona Guerra Mundial, i durant anys lliutaren aferrissadament i frontalment contra el règim franquista. Però en la clandestinitat cada cop més aïllada, les organitzacions republicanes i obreres es baten a la defensiva. Centenars dels seus millors militants són detinguts, empresonats, molts afusellats... gairebé tots neutralitzats per a un treball col·lectiu. Unes determinades tradicions d'organització obrera es perden gradualment. El mutisme, l'escepticisme, el fatalisme esdevenen moneda corrent de la generació que ha perdut la guerra, que en el millor dels casos, ofereix el record i la nostàlgia dels victoriosos temps anteriors.⁶

El panorama sindical no és una excepció. El *Fuero del Trabajo* assenyala els camins pels quals «*con aire militar, constructivo y gravemente religioso*»,⁷ haurà de transitar el món del treball. Militarització i control, reconstrucció industrial i adoctrinament són tasques assignades a uns sindicats concebuts des d'una perspectiva feixista que troba les seves arrels en les experiències italianes i portugueses i tenyits d'algunes notes provinents de la Doctrina Social de l'Església.⁸ Verticalitat, corporació, jerarquia, obligatorietat i instrument de

6. En moltes de les entrevistes efectuades s'ha comprovat la ruptura generacional. La majoria dels militants obrers que no van viure la guerra varen aprendre en els llibres la història anterior. Quants d'ells no varen descobrir amb sorpresa a la mort dels pares antics papers de la CNT o de la UGT guardats zelosament i secretament durant molts anys!

7. Preàmbul del *Fuero del Trabajo*. Llei de 9 de març de 1938.

8. GRABOSQUI, J. L.: *La doctrina catòlica en la legislación laboral franquista*. Universitat de Perpinyà, 1970; i MAYOR MARTÍNEZ, L.: *Ideologías dominantes en el Sindicato Vertical*. Ed. ZYX. Algorta, 1974.

l'Estat són algunes de les notes que els caracteritzen. Qui diu submissió a l'Estat diu en mans del Partit Únic, al qual el marc jurídic adjudicarà la possessió de tots els càrrecs del sindicat vertical.

Com assenyala M. A. Aparicio, després de la tímida temptativa d'autonomia de la fracció sindical del Partit Únic —època Merino—, a partir de juliol de 1941 s'inicia «la definitiva etapa d'exemplar submissió al sistema que constituirà la nota dominant de tota l'Organització Sindical fins a la seva desaparició».⁹

Precisament, les primeres eleccions sindicals se celebren el mes d'octubre de 1944, quan amb el nomenament de Sanz Orrio, allora delegat nacional de sindicats i vice-secretari del Partit, les velleïtats d'autonomització del Sindicat quedaven aclarides. La seva maduresa organitzativa —sindicats locals i sectorials, vice-secretaries econòmiques i socials, consells, etcètera...— i el control intern permetien convocar els primers comicis.

El preàmbul del Decret de 17 de juliol de 1943 que les estableix així ho posa de manifest quan afirma: «*circunstancias especiales propias de la etapa inicial de nacimiento de la Organización Sindical... impusieron un riguroso control de actividades... Puede considerarse ahora superada esta primera etapa y, en consecuencia, concederse una mayor participación a los productores afiliados*».¹⁰ Es tractava de «*la provisión de jerarquías*» dels primers graus de l'Organització (d'empresa, local, gremis, confraries, etc...) i s'excloïa els segons nivells que havien de seguir un procés d'elecció indirecte. Per altra banda, les llistes havien de ser elaborades per l'Organització mateix i aprovades per les jerarquies falangistes.

Tot i aquest conjunt de precaucions les eleccions varen triar encara un any a celebrar-se, essent reglamentades per l'Ordre de 30 de desembre de 1943 i per la de 29 de maig de l'any següent. El decret de la Jefatura Nacional del Movimiento de 17 de juliol les convoca per al 22 d'octubre. Dos dies més tard l'Ordre de Servei de la Delegació Nacional de Sindicats ja parla del «*mayor triunfo sindical y tal vez el mayor éxito*

9. APARICIO, M. A.: *El sindicalismo vertical y la formación del Estado Franquista*. EUNIBAR. Barcelona, 1980.

10. Decret 17 de juliol de 1943. Vegeu el següent apartat d'aquest mateix capítol.

político —la guerra de liberación aparte— del mismo régimen».¹¹ La Delegació mateix dóna la xifra de 39.963 llocs coberts provinents d'empreses de més de 50 treballadors i 169.604 provinents d'empreses de menys de 50 treballadors.

Per a algun autor, l'operació se situa en el «procés de democratització sindical»¹² que el Règim havia de fer en els moments en què les forces de l'eix començaven a perdre la Segona Guerra Mundial. Altres mesures posteriors —Llei de Jurats de 1947, Referèndum, canvi de ministre d'Exteriors— potser varen tenir aquest sentit, però ni la propaganda pre i post electoral va anar en aquesta perspectiva i més aviat va ser presentat com una originalitat del Règim. El mateix delegat nacional en un llibre publicat el mateix any¹³ revela l'objectiu perseguit: «*ensancha las perspectivas totales y confiere un determinado sentido al Movimiento Nacional al hacer efectivas las sustanciales promesas de que el pueblo participará en las labores públicas y en el Gobierno a través de las funciones familiar, municipal y sindical*». És a dir, es tractava d'ampliar la base social del Règim i posar les bases d'un dels tres pilars —el sindical— de l'anomenada democràcia orgànica. El mateix Congrés Sindical de l'OSE celebrat el 1968 judicava així els límits del procés electoral de 1944: «*Estas disposiciones que constituían la normativa reguladora de las elecciones sindicales que empezaron en el mes de octubre de 1944, establecían algunos límites, medidas de prudencia explicables a la vista de la realidad española de aquellos momentos*».¹⁴

Prudència sobretot interna per consolidar l'aparell sindical vertical. Així ho explica Solís Ruiz, president del Congrés Sindical de l'OSE l'any 1968 quan es dirigeix al IV Ple: «*En aquellos años de creación se trabajó sin descanso, se imaginaron fórmulas nuevas, se improvisó todo y, poco a poco, venciendo dificultades e imcomprensiones, se fueron sentando los cimientos de una de las realizaciones más importantes del*

11. Ordre de Servei de 24 d'octubre de 1944 que conté les «*instrucciones postelectorales*». Citat per APARICIO, M. A., *op. cit.*, pàg. 201.

12. BULNES, R.: *Del sindicalismo de represión al sindicalismo de integración a Horizonte Español, 1966*. Ed. Ruedo Ibérico. París, 1967. Vol. II, pàg. 292.

13. SANZ ORRIO, F.: *La Organización Sindical*. Ed. Nacional. Madrid, 1944.

14. Organización Sindical Española: *Informe del Secretario General al Pleno. Estructura y síntesis de las principales actividades realizadas en el trienio 1965-1967*. Madrid, 1968, pàg. 110.

régimen, el nuevo sindicalismo... Vosotros los veteranos, recordad cómo constituimos nuestras primeras Juntas Sociales, cómo hubimos de peregrinar pueblo por pueblo, fábrica por fábrica, designando nuestros primeros dirigentes... Las viejas leyes no pudieron prever un sistema electoral que en 1943 regulamos, celebrándose en 1944 las primeras elecciones sindicales, que marcan una fecha importante de participación y fortalecimiento ya que a través de ellas decenas de miles de nuevos dirigentes vinieron a engrosar las filas del sindicalismo...»¹⁵

L'any 1947 es repeteixen aquest tipus d'eleccions aixecant el nivell dels càrrecs elegibles, tot deixant d'exigir que l'aspirant sigui de total «confiança política».

La darrera afirmació de Solís en el paràgraf anterior evocaria l'entrada en els mecanismes de representació del sindicat vertical d'una fornada de «nous dirigents sindicals» en la dècada dels quaranta. L'asseveració és d'entrada sorprenent i hom tendria a adjudicar-la a la proverbial demagògia del qui la pronuncia. Tanmateix, és plausible pensar que, acabada la guerra, i l'aparell sindical formant-se, aquest fos atractiu per a un cert nombre de gent que volia fer carrera o que volia assegurar-se un lloc tranquil i segur. Vint anys més tard el nombre d'assalariats de l'OSE oscil·la entre els 15.000 i els 16.000 individus, un grup nombrós dels quals entra aquells anys. Falangins convençuts, franquistes sense ofici ni benefici, gent que ha fet la guerra al costat dit nacional, advocats i alguns professionals que no es veuen amb cor de guanyar-se la vida altrament, una gran quantitat d'administratius i personal no qualificat formen el que serà la immensa burocràcia del sindicat vertical.

Una altra qüestió més interessant, perquè es planteja fins a la destrucció del sindicat vertical i perquè dividirà les diverses opcions sindicals democràtiques, és la de l'«entrisme». Sembla evident que per a les organitzacions clandestines, en els anys quaranta, entrar, encara que fos a un primer nivell, en el Sindicat Vertical era impensable. Ni des d'un punt de vista tàctic, dificultats d'inserir-se en els centres productius, ni estratègic, atac frontal, guerrilles, i encara menys ideològic, no col·laboració amb el feixisme, les forces clandesti-

15. SOLÍS RUIZ, J.: «Discurso de apertura» a *IV Pleno Sindical*. Tarragona, 1969, pàgs. 133 i 134. El subratllat és nostre.

nes i més particularment les sindicals (CNT i UGT) no es plantegen presentar-se a les eleccions del Sindicat Vertical. Això no vol dir que a títol personal, algun militant, especialment per blanquejar el seu passat, camuflar-se o responent a circumstàncies molt específiques es presentés.

L'única excepció a aquesta regla són les versions que donen els autors més o menys vinculats al Partit Comunista quan refan la història d'aquells anys. Així Julio Setién afirma: «Ya en las primeras elecciones a enlaces consiguen, no obstante su carácter antidemocrático, "colarse" algunos militantes comunistas y trabajadores sin partido, pero que poseían una punta de conciencia reivindicativa.»¹⁶ Santiago Carrillo en una reunió de revisió crítica de l'any 1980, és més explícit i precisa que la decisió es pren l'any 1948: «La tentativa de crear un sindicato clandestino fue producto, por otra parte, de una concepción sectaria que el Partido mantuvo hasta 1948 y que consistía en considerar que los comunistas nos "mancharíamos" si aceptábamos trabajar dentro de los sindicatos verticales, ello empañaría nuestra imagen revolucionaria. En el 48, tras una discusión autocrítica, decidimos penetrar en el Sindicato Vertical, compitiendo por los puestos de designación electiva. Rápidamente tuvimos la confirmación de lo justa que era nuestra táctica, cuando vimos que nos proporcionaba un contacto con amplias masas trabajadoras del que habíamos carecido hasta entonces y la posibilidad de iniciar una auténtica lucha de masas».¹⁷

Per la seva banda, Sartorius, un altre analista de la mateixa tendència afirma: «La participación de elementos conscientes de la base —que empezó a darse a partir de 1947— ha tenido siempre un carácter utilitario dentro de la línea del aprovechamiento de las posibilidades que podían ofrecer dichas estructuras».¹⁸

Setién hi va pel broc gros. Sartorius precisa l'any 1947, sense argumentar-ho. Carrillo els desmenteix ja que si la decisió de participar va ser el 1948, les dues primeres eleccions varen fer-se el 1944 i el 1947, i per tant la decisió no va

16. SETIÉN, J.: *El movimiento obrero y el sindicalismo de clase en España, 1939-1981*. Ed. de la Torre. Madrid, 1982, pàg. 11.

17. CARRILLO, S.: *Los comunistas en el movimiento obrero*. Madrid, 1980, pàg. 5.

18. SARTORIUS, N.: *El resurgir del movimiento obrero*. Ed. Laia. Barcelona, 1975, pàg. 25.

poder fer-se efectiva fins a les de 1950. Això en el cas que es pressuposés unes comunicacions ràpides i una homogeneïtat interna. Dues característiques dubtoses en aquells anys. De fet, el Partit Comunista després d'estar en el si de la UGT, va potenciar l'OSO (Oposició Sindical Obrera), a la qual Carrillo fa referència sense anomenar-la. Hi ha testimonis que en determinats llocs, sense anar més lluny, a Catalunya, l'OSO va continuar operant com a sindicat clandestí ben entrats els anys seixanta, fins i tot quan CCOO ja estaven fundades.¹⁹

Hom es refereix a Catalunya en aquest cas perquè la tesi que s'analitza insisteix que és en el nostre país on comença la tàctica d'infiltració en les eleccions del sindicat vertical. Claudín en un article, per altra banda prou clarivident, escriu: *«en los cuatro años de reflujo de la lucha obrera que siguen en la huelga de mayo de 1947 en Vizcaya, comienzan a darse los primeros pasos en la aplicación de la nueva táctica. Sobre todo en Cataluña, donde las células del PC se ponen de acuerdo con obreros de otras tendencias para presentar candidaturas (naturalmente camufladas) en las elecciones de 1950. Salen elegidos así numerosos enlaces y jurados que contribuirán a organizar e impulsar la acción reivindicativa. El resultado más espectacular de su actividad será su contribución al desencadenamiento de la huelga general del 12 de marzo en Barcelona»*.²⁰

Situats a Catalunya on l'entrisme s'hauria donat en els quaranta, Ludevid explica les decisions així: *«en esos años juega un papel decisivo el cambio de posición de los dirigentes*

19. En l'entrevista amb Angel Peix, líder de la Hispano Olivetti, aquest recorda que, constituïda la Comissió, encara en els anys 65-66 es llençaven octavetes firmades per OSO-Olivetti, i de fet els companys comunistes de l'empresa discutien la conveniència o no de dissoldre-la. Se suma a aquest testimoni de fora, el de Paco Mera, membre del PCE, fundador de CCOO a Girona i responsable de l'HOAC que des de dins explica com en els anys quaranta i cinquanta, un cop cada dos o tres anys, rebia una visita de l'organització de l'exili que li donaven consignes que no tenien res a veure amb el que ell feia a la Torras Hostench i a Girona, on no és fins a la fi dels anys cinquanta quan, arran de firmar el conveni, decideixen presentar-se a les eleccions sindicals d'empresa. També cal recordar que molt sovint les tàctiques decidides a dalt trigaven molt a arribar a baix, i moltes vegades s'adaptaven com es podia. Igualment en els anys quaranta, el PSUC va viure enfrontaments molt forts amb l'anomenat cas Comorera.

20. CLAUDÍN, F.: «El nuevo movimiento obrero español» a *Movimiento obrero y acción política*. Mèxic. Ed. Era, 1975, pàgs. 84 a 140.

sindicales del PSUC, única fuerza política capaz de reconstituir una organización obrera con capacidad de asumir con continuidad una iniciativa política y sindical. Esta nueva política denominada de "reconciliación nacional", tuvo su origen en 1948, tendría su formulación abierta en 1956 y se traducía en 1959 en una jornada de lucha de reconciliación nacional».

«Con la perspectiva de los años podemos decir que el movimiento sindical de Cataluña representa una avanzada en lo que se refiere al aprovechamiento de las posibilidades legales en el sindicato vertical (OSE), respecto al resto del Estado español. En el año 1950 ya encontramos en Cataluña la aparición de los primeros enlaces y jurados de oposición entre los que estaba presente un núcleo importante de comunistas.»²¹ Ludevid, però, i malgrat les seves afirmacions anteriors, ja haurà advertit de les dificultats de determinar unes dates exactes «del punto de inflexión que significó el cambio de táctica que elevó a una vanguardia sindical numerosa (sic) en Catalunya a abandonar la tarea de reconstrucción de las centrales sindicales de preguerra... y al utilizar ciertos mecanismos legales (especialmente en el interior de la línea representativa de la OSE)...».

Discussions a part sobre les dates i el lloc, la primogenitura i la monopolització del canvi d'orientació que porta a aconsellar la presentació en les eleccions sindicals, cal recollir les paraules de Santiago del Valle, enllaç elegit l'any 1947 en el sector de la fusta: «de todos modos sigo creyendo que el sindicato fue un gran instrumento del que no supimos darnos cuenta que había sido puesto al alcance de nuestras manos, aun sin querer. Andábamos presionados por toda clase de propaganda exterior y clandestina. Según ellos eran unos sindicatos fascistas y había que boicotearlos. La gente votaba a Manolete, Arruza, Pepe Blanco, Cantinflas,... Eso dio lugar a que en los sindicatos entraran los manoletes, los arruzas, los machines, los no sindicalistas, los elegidos por los patronos, acaparando todos ellos los cargos rentables y claves».²² En la mateixa entrevista, ell ha parlat de «la desidia, la abulia, e ineficacia por parte de los trabajadores en la mayoría de estas

21. LUDEVID, M.: *El movimiento obrero en Cataluña bajo el franquismo*. Ed. Avance. Barcelona, 1977, pàgs. 11 i 12.

22. Entrevista recollida per CANDEL, F. a *Ser obrero no es una ganga*. Ed. Ariel. Barcelona, 1968, pàgs. 130 a 134.

*elecciones, aparte los fraudes y los camelos...». Molt probablement, aquesta entrevista designi les claus de la situació en els quaranta. Per un costat, apatia de la majoria i resignació davant l'obligació pràctica de votar. A l'hora del vot, s'omple la papereta amb personatges més o menys populars, que en els anys cinquanta seran Kubala, Di Stefano, Sofia Loren i Marilyn Monroe... i la Mula Francis.²³ Es presenten aquells que volen acaparar càrrecs rendibles, els *machines*, els escollits per la patronal. I els escassos treballadors més conscients dubten entre les consignes contràries de les organitzacions polítiques clandestines, quan els arriben, i la incipient curiositat de posar a prova un mecanisme que una institució aliena i controladora els ofereix.*

En aquest sentit s'inscriu l'Ordre General núm. 34 de la Delegació Nacional de Sindicats de 28 de juny de 1947 que tenia un caràcter provisional i restringit, i que queda ampliada i ratificada pel Reglament de desposseïció dels càrrecs sindicals elegits de 2 de febrer de 1948. Cal ressaltar dues notes: la primera que aquest Reglament amplia l'apartat 4t. de l'article 98 del de 22 de març de 1947 en el qual s'havia tret la referència a la confiança política exigible als càrrecs, i la segona que quan l'any 1969 la Comissió de l'OIT encarregada d'estudiar la situació sindical a Espanya pregunta per la vigència d'aquest Reglament arran de la repressió exercida contra els càrrecs elegits l'any 1966, la curiosa resposta de l'Organització Sindical és que el Reglament no s'ha publicat en el Butlletí Oficial de l'Estat, contràriament al que succeeix amb altres normes i que el seu contingut és ignorat pels representants.²⁴

El Reglament, però, és important perquè marca els límits de l'actuació dels càrrecs elegits i deixa en mans dels jerarques del sindicat vertical la decisió d'excloure qualsevol persona.

El 1947 és un any rellevant des de la perspectiva d'aquesta recerca perquè, a més de l'anterior Reglament,²⁵ es publica el

23. En aquest sentit seria possible resseguir la història dels personatges més populars veient quin fou més votat en aquells anys.

24. OIT: *La situación laboral y sindical en España*. BIT. Ginebra, 1969, pàgs. 159 i 160.

25. Vegeu en el següent apartat els continguts del Reglament. No es tracta de fer una anàlisi jurídica de la legislació laboral ni de les institucions, sinó d'anar explicant tot allò que incideix sobre les eleccions i el procés electoral.

decret que estableix la figura del Jurat. Aquest juntament amb els enllaços, que s'havien creat l'any 1939 amb unes funcions ambigües de coordinació entre el Ministeri de Treball i l'Organització Sindical,²⁶ constitueixen el primer nivell de la representació obrera en el si de les empreses. Les funcions més importants d'ambdues categories són: a) d'iniciativa sota la forma de propostes sobre la marxa productiva i econòmica de l'empresa i de la seva política social; b) d'informació sobre l'evolució econòmica i financera de l'empresa; c) de fiscalització sobre l'aplicació de la legislació laboral; d) d'intervenció en l'administració i distribució del plus familiar, en la seguretat i higiene en el treball i d'acomiadament; e) d'assessorament a la direcció de l'empresa en la determinació de les diverses remuneracions amb incentiu, en les modificacions de les condicions de treball, en els expedients de crisi, en l'elaboració del Reglament de Règim Interior; f) de conciliació en les reclamacions que els treballadors plantegin ateses les defectuositats en l'elaboració de la classificació professional; g) de negociació, funció fonamental a partir de la Llei de Convenis Col·lectius de 1958, i de reivindicació representativa, canalitzant les reclamacions que sorgeixin dels treballadors. A partir del Reglament d'aplicació de 1953, promulgat sis anys més tard, els enllaços, amb menys atribucions que els Jurats queden circumscrits a les empreses amb menys de 50 treballadors.

Les funcions d'uns i altres no signifiquen un trencament de la concepció general de col·laboració entre capital i treball. L'article primer del decret de 1947 precisa que «la principal funció del Jurat és fer efectiva en el si de l'empresa la col·laboració en el capital, la tècnica i la mà d'obra... que ha de produir òptims resultats en pro de la concòrdia social i la productivitat». En el mateix sentit el Reglament de 1953 qualifica el Jurat com una «entitat d'harmonia, cridat a aconseguir la convivència dins de l'empresa, l'augment de la producció i el desenvolupament de l'economia».

El Jurat d'empresa espanyol, instrument de representació i de canalització de les reivindicacions és relativament equiparable als *Comitès d'entreprise* francesos i als *Conseils d'entreprise* belgues. El Jurat d'Empresa, instrument d'harmonia

26. GOROSTIAGA, Ll. A.: *La gestió obrera a Occident: nou parany capitalista*. Ed. Nova Terra, Barcelona, 1967, pàg. 426.

i concòrdia, només és coherent amb la voluntat del Règim d'anullar la lluita de classes i ni tan sols d'acceptar una teoria funcional del conflicte en les relacions de treball. El legislador deixa, però, les coses clares quan adverteix: «en cap cas, els Jurats poden actuar en detriment de les funcions de la direcció que corresponen al cap de l'empresa, responsable de l'Estat de la seva elevada missió».

1.2. *La missió del Jefe de empresa i la intervenció de l'Església*

Per entendre millor el procés electoral en aquells anys cal endinsar-se en el clima de l'interior de les empreses, ja que és en aquest àmbit on se celebren les eleccions i on les actituds i respostes del món obrer van conformant-se en el seu si. Atès l'aïllament i la marginació social, l'absència de llocs i organitzacions, el desconeixement dels col·lectius entre ells, els moviments migratoris que comporten l'assentament en la ciutat i en el treball industrial de grans masses de població, la consciència de col·lectiu confrontat a condicions i problemes semblants s'obre camí difícilment. La fàbrica primer, el barri després s'aniran constituint com a espais on és possible pensar-se com a conjunt.

No sembla que el règim franquista tingués cap dubte sobre quines havien de ser les característiques de les relacions de treball a nivell d'empresa. Sanz Orrio així ho precisa: «*Se dice que unir a los obreros y a los patronos en un sindicalismo total inmediato equivale a terminar con la autoridad del empresario. En realidad es todo lo contrario, puesto que el empresario, en el régimen nacional sindicalista, es una interesante y compleja figura, pivote fundamental de todo el sistema, de tal modo que a sus facultades de mero gestor del negocio, concedidas por el Derecho Mercantil privado, asocia las de... depositario de la autoridad del Estado y del Movimiento en aquel sector de la riqueza pública confiado a sus cuidados y a su diligencia, que ejerce sobre sus subordinados una autoridad directamente protegida por la fuerza del Estado y del Movimiento.*»²⁷ Aquesta cita, que inclou tres cops la

27. SANZ ORRIO, F.: *Los Sindicatos Españoles. Una creación para el mundo*. Madrid. SIPS., 1948, pàg. 105.

paraula autoritat, no fa més que corroborar el que ja havia establert el Fuero del Trabajo i el que van repetint les altres lleis. És a dir, la propietat privada és la font de l'autoritat de l'empresari que a més l'exerceix sobre els subordinats amb la protecció de la força de l'Estat. Més clar no pot ser.

Efectivament, «en els anys de la postguerra, l'empresariat espanyol planteja les relacions de treball des de la perspectiva del vencedor de classe, en la qual es reconeix la guerra com un conflicte social».²⁸ «*También en cierto modo en el fondo de nuestra guerra anidaba la cuestión social*»,²⁹ diu significativament Martín Artajo, ministre d'Afers Exteriors. Molt sovint amb esperit *revanchard*, els vencedors apliquen al món empresarial l'ordre militar i polític imperants. La denominació *jefe de empresa*, que remet mimèticament al *caudillo* al *führer* i a la línia jeràrquica de l'exèrcit, és la més usual durant molt de temps.³⁰ Aquest tipus de concepció, que dona una forta embranzida a l'empresa pública³¹ on els militars s'asseguren la majoria de càrrecs de responsabilitat de l'INI, significa interpretar el treball com un deure i el treballador com l'últim soldat al qual no cal donar cap mena d'explicació, el respecte total a l'autoritat disposada piramidalment i la reglamentació sistemàtica.

Tot això es correspon amb el tipus d'intervenció econòmica de l'Estat que fixa reglamentàriament preus, salaris, quantitats a produir. «És un sistema *molt reglamentat* i altament centralitzat, en el qual la principal activitat de l'empresari va haver de dirigir-se vers l'erosió de l'administració en favor dels seus interessos particulars.»³²

Un altre empresari ho diu amb aquests termes: «el patró industrial, més conegut aleshores com a fabricant, gaudeix en els anys quaranta d'una situació excepcional doblement favorable: en primer lloc disposa d'enormes quantitats de di-

28. ESTIVILL, J., GARCÍA NIETO, J. N., HOMS, O., SÁNCHEZ, J. E.: *La participación dels treballadors a la gestió de les empreses*. Barcelona. Ed. Nova Terra, 1971, pàg. 53.

29. MARTÍN ARTAJO, A.: *La reforma social*. Colección Popular, núm. 9. Fomento social. Barcelona, 1949, pàg. 8.

30. L'any 1962 encara la revista «Informaciones Sociales» titula un article *La misión del jefe de empresa*. Madrid, juny, 1962, pàg. 9.

31. Aquesta és la tesi de MOYA, C.: *El poder económico de España*. Tucan Ediciones. Madrid, 1975

32. SARDÀ, J.: *Cataluña y la estructura económica actual*, «Rev. Información Comercial Española». Madrid, febrer, 1962.

ners, i, en segon lloc, els pot utilitzar sense el temor a les represàlies, els atemptats i a *les reivindicacions obreres*. La classe burgesa industrial viu el seu gran carnaval i només la visita de la fiscalia de taxes el preocupa».³³

Autoritarisme, control i disciplina són els lemes preferits per afrontar les relacions amb els treballadors de la generació d'empresaris dels anys quaranta. La seva missió és fer produir. En aquest clima, i tenint en compte les condicions generals, és fàcil concloure que la immensa majoria dels representants obrers fossin homes de palla o amb molt poques possibilitats de defensar els interessos dels qui els havien elegit,³⁴ quan ho havien fet.

Per completar el panorama cal afegir-hi la intervenció de l'Església.³⁵ Primer, perquè reforça el conjunt del sistema, després perquè permetent que es creïn determinades organitzacions que actuen en el món obrer anirà oscil·lant en les seves primeres posicions i tercer perquè són aquestes les que en els anys cinquanta denuncien públicament les condicions en les quals se celebren les eleccions sindicals.

En els anys quaranta també l'Església surt victoriosa d'una guerra civil que ella legitimava anomenant-la croada. El nacional-catolicisme ho impregna tot. La unió entre el Règim i l'Església no té escletxes. Aquesta beneeix i justifica tot el que aquell diu i fa.

En el camp sindical la declaració dels consellers eclesiàstics dels sindicats verticals no ofereix dubtes: «la coincidència substancial que apreciem entre la declaració de la Conferència de bisbes i els principis de l'Organització Sindical no pot sorprendre a aquell que coneix la intensa inspiració espiritual i religiosa del nostre sindicalisme, en el seu fidel desenvolupament de les normes fonamentals del Fuero del Trabajo, el qual ja en les seves primeres paraules proclama, com el seu honor més alt, la seva filiació catòlica i el seu desig d'aco-

33. MUÑOZ, X.: *La evolución del empresariado de la pequeña y mediana empresa*, Rev. «Promos», núm. 48. Barcelona, novembre de 1966.

34. De fet, els pocs conflictes que es donen en la dècada, focalitzats l'any 1948 a Madrid, Catalunya i País Basc i les accions a Catalunya de 1943 a 1946, tenen un marcat caràcter polític i responen a estratègies de les organitzacions clandestines anteriors a la guerra civil.

35. ESTIVILL, J.: «La creu, el martell i la ploma. Reflexions sobre l'articulació entre l'Església, els intel·lectuals i el món del treball (1940-1960)». Article inèdit.

modar les seves decisions als principis de la Doctrina Social de l'Església».³⁶

L'Església no solament proveeix d'ideologia, assessora i justifica, sinó que ja des dels principis fa propostes d'intervenció en el camp laboral. El jesuïta Azpiazu, que juntament amb altres es distingeix especialment en la defensa de les institucions oficials i molt particularment dels sindicats verticals, fa la proposta al Gremi de Fabricants de Sabadell l'any 1944 dels exercicis espirituals com a mitjà de «convertir els que ahir eren socialistes o àcrates».³⁷ Així ho argumenta: «no veuen que amb els pocs diners que consagren a finançar els exercicis, moralitzen els obrers mateix? No veuen que encara obtindrem més resultats si arriben a sotmetre tota l'empresa al *rodillo maravilloso* que són els exercicis espirituals? Aquesta obra és un veritable negoci, inclús en l'ordre material, ja que, efectivament, així obtindran allò que amb molts diners tampoc no s'arriba a obtenir»... «A Astúries, l'any 1942, 2.500 treballadors van passar per aquests exercicis espirituals. L'any 1943, la xifra s'aixecava a 2.756. Tots obrers de les mines i la metallúrgia. A Madrid hi passen anualment de 700 a 800 obrers. Hi ha empreses com la RENFE que l'any 1945 ha enviat 3.000 ferroviaris.»³⁸ Cal catequitzar el món obrer,³⁹ salvar el proletariat⁴⁰ i portar-lo al bon camí⁴¹ a través de l'Apostolat Social.⁴²

Apostolat que ha d'exercir-se dins i fora de les empreses a través de fórmules molt diverses,⁴³ que van des de les cam-

36. ASESORÍA ECLESIASTICA DE LA DELEGACIÓN NACIONAL DE SINDICATOS: *La declaración de los Metropolitanos españoles en el presente momento social*. Madrid, novembre, 1956.

37. AZPIAZU, J.: *Los tres caminos para la paz*, Gremio de Fabricantes. Sabadell, 1944.

38. AZPIAZU, J.: *Op. cit.*, nota 32.

39. MORCILLO, C.: *Cristo en la fábrica*. Ed. Euramérica. Madrid; MATEO, J. A.: *Almas en los tajos*. Ed. Euramérica. Madrid.

40. Pius XII en la seva allocució de l'1 de juny de 1941 per la commemoració del cinquantenari de la publicació de l'encíclica *Rerum Novarum*.

41. Allocució al III Congrés Sindical. Butlletí, núm. 60 de l'Oficina dels Consellers Eclesiàstics del Sindicat Vertical. Madrid.

42. ARBOLEYA MARTÍNEZ, M.: *Técnica del Apostolado Social*. Madrid, 1946.

43. No és el cas aquí d'explicar el conjunt d'iniciatives de l'Església, dirigides al món del treball. Fonamentalment se citen l'HOAC i la JOC perquè són les que tenen una major incidència.

panyes caritatives, tot passant per les propostes poc reeixides de consellers eclesiàstics empresarials,⁴⁴ per acabar en la creació d'organitzacions apostòliques.

L'HOAC en fou la primera, aprovada per la jerarquia l'any 1946. En part, creada amb l'expectativa de preparar uns quadres per a un futur sindicat catòlic,⁴⁵ aviat començarà a topar amb el règim polític. La JOC, recreada a partir dels cinquanta, adopta però, una actitud encara menys contemporitzadora.

A través d'aquestes i altres organitzacions, l'Església vol recuperar el món obrer: «cal realitzar l'ideal cristià en les masses obreres amb l'esperit propi de les Congregacions i amb els mètodes jocistes de penetració en els medis obrers».⁴⁶ Alguns antics líders socialistes, anarquistes i sindicalistes, «convertits» de bona fe o utilitzant els marges institucionals, ajuden a aquesta penetració. Molts capellans joves, constituïts en assessors eclesiàstics dels moviments apostòlics també hi contribueixen.

La formació individual dels membres i el mètode utilitzat de veure, jutjar i actuar porten ràpidament els nuclis de la JOC a afrontar les contradiccions més flagrants del sistema i del règim. Protegits pel caràcter legal —sobretot a partir del Concordat de 1953— i durant un temps per les autoritats eclesiàstiques, poden expressar llurs punts de vista. L'esforç en el terreny de les publicacions és molt considerable:⁴⁷ «Siembra», «Boletín de la HOAC», «Tú», «La Voz del Trabajo», «Signo», «Aún», «SOS», etc... la revista «Juventud Obrera» arriba a editar prop de 40.000 exemplars. «Tú» l'any 1951 n'editava 43.000...

Davant del buit sindical i del perill de militar en les organitzacions clandestines, molts treballadors, no especialment catòlics, i sobretot molts joves obrers d'una generació que ha nascut després de la Guerra Civil s'incorporen a les files

44. Editorial *La vida religiosa en la empresa*, Revista «Informaciones Sociales». Madrid, juny, 1952.

45. CASTAÑO, J.: *La JOC en España, 1946-1970*. Ed. Sígueme. Salamanca, 1978, pàg. 23.

46. Presentació a escala estatal de VOJ (Vanguardia Obrera Juvenil) en la reunió de fundació de Cabreces (Santander), l'any 1954.

47. RIERA, Ignasi: *Pàries, sindicalistes i demagogs*. Barcelona, Edicions 62, 1986, insisteix en la influència de la ideologia transmesa per aquestes publicacions, pàgs. 29 a 50.

d'aquests moviments⁴⁸ i contribueixen a la seva maduració crítica. Molts d'ells en la dècada dels cinquanta es presenten a les eleccions sindicals. L'any 1957 és un moment de consolidació. Endarrere queda la diferenciació JOAC-JOC, se celebren les primeres Jornades «Nacionals» i les dues branques, masculina i femenina, són reconegudes en el I Congrés Mundial de la JOC que té lloc a Roma. En el Desè Consell Nacional celebrat a Tiana, aquell any, s'adopta una resolució significativa: «Davant del resultat obtingut en les recents eleccions d'enllaços sindicals en les quals han resultat elegits com a tals un gran nombre de militants jocistes en les diferents diòcesis d'Espanya i amb la finalitat d'evitar males interpretacions, es creu en l'obligació de precisar:

»1. Que els militants jocistes són totalment lliures per assumir i realitzar amb plena iniciativa i responsabilitat qualsevol acció que desitgin...

»2. Que la coincidència que hagin estat elegits enllaços sindicals un gran nombre de jocistes no implica cap identificació de la JOC amb el sindicat, ni amb qualsevol institució, ja que està per sobre de tot allò tècnico-temporal i la seva missió no és sindical. Únicament cal atribuir aquella elecció a la confiança que individualment cada jocista inspira en el seu ambient de treball.»⁴⁹

Efectivament, aquesta declaració posa de manifest per un costat la presentació i l'èxit de molts jocistes⁵⁰ en les eleccions, per un altre, la possible duplicitat sindical que portarà més endavant a la polèmica entre Pla i Daniel i Solís Ruiz i la distància prudent de la JOC respecte al sindicat vertical.

La prudència es transforma en claredat arran de les eleccions de 1960. L'Església se sent més forta amb l'entrada dels equips de l'Opus Dei en els governs de 1957 a 1959. Sanz Orrio substitueix Girón en el Ministeri de Treball i Solís ocupa la Jefatura del Movimiento i dels sindicats verticals. La Llei de Convenis Col·lectius ha estat aprovada i s'està aplicant el Pla

48. «L'Eglise et le mouvement ouvrier» a *Luttes ouvrières en Espagne*, Rev. «Frères du Monde», núm. 60. Bordeus, 1969, pàg. 66.

49. Document aportat per J. CASTAÑO, *op. cit.*, pàg. 61.

50. Josep Picó també posa de relleu la presència de militants de l'HOAC en els anys cinquanta en les eleccions sindicals. PICÓ, J.: *El moviment obrer al País Valencià sota el franquisme*, València. Ed. Eliseu Climent, 1977, pàgs. 75 a 91.

d'Estabilització. Per altra banda una part important dels dirigents de la JOC estan plantejant-se entrar en organitzacions clandestines o crear-ne.⁵¹

La declaració del tretzè Consell «nacional» de la JOC celebrat a Madrid l'any 1960 ja no ofereix dubtes: «en les circumstàncies actuals es fa necessària, amb major urgència que mai, que l'Organització Sindical, mantenint-se allunyada de tota activitat política, sigui vertaderament representativa i compleixi amb tota independència la seva autèntica funció de defensa dels drets de la classe treballadora.

»En concret, s'ha de garantir que les eleccions sindicals siguin autènticament representatives. Per això, és necessari: a) Que s'informi amb claredat i temps suficient del procediment de les eleccions. b) Que es posin els mitjans necessaris perquè les properes eleccions es realitzin amb tota honradesa, i es castigui severament tota coacció, incompliment i obstacle. c) Que es donin garanties suficients als responsables sindicals elegits davant l'acomiadament o altres represàlies, quan ells defensin els interessos justos dels treballadors. d) Que tots els càrrecs sindicals actuals compleixin la funció que els ha estat encomanada, conscients de la responsabilitat davant de la present situació de la classe treballadora...»

Aquesta declaració és endurida i confirmada en l'escrit⁵² que el 23 de setembre de 1960 la JOC, JOCF, HOAC i HOACF dirigeixen a Solís Ruiz, en el qual els quatre organismes després d'afirmar que han estudiat la convocatòria de les eleccions, el Reglament General i les disposicions secundàries, manifesten «haver observat greus irregularitats», sota la forma d'abusos, incompliments del Reglament, dificultats per a la proclamació dels candidats i predomini de la línia política sobre la representativa social. A la fi del llarg escrit els quatre moviments demanen:

«1. Que s'ajorni o anul·li la celebració de les actuals eleccions sindicals.

»2. Que es doni a conèixer lleialment tota la informació a electors i elegibles.

»3. Que es modifiquin els tràmits de proclamació dels candidats fent-los més àgils i viables.

51. La idea de crear l'USO es perfila en aquells anys. Les primeres comissions també s'inicien llavors.

52. J. Castaño reproduceix l'escrit. *Op. cit.*, pàgs. 77 a 80.

»4. Que la línia representativa assumeixi, dins de l'estructura sindical la funció que li assigna la *recta razón*.

»5. Que es creïn tribunals neutrals aliens en tots els àmbits a l'Organització Sindical i Política que entenguin en el desenvolupament electoral i arbitrïn les solucions sobre les reclamacions que s'efectuïn.»

Aquest escrit desencadena una de les polèmiques aparents més fortes entre la jerarquia eclesiàstica i la del règim.⁵³ Escrits, contraescrits, articles en la premsa, pressions oficials i oficioses remouen les aigües relativament tranquil·les del Règim. El moviment obrer confessional anirà basculant vers l'oposició...; tant, que en la segona meitat de la dècada dels seixanta germinarà una crisi amb la jerarquia eclesiàstica que acabarà amb la dissolució per part d'aquesta de les organitzacions especialitzades de l'Església.

1.3. *La llarga marxa dels enllaços i els Jurats, 1951-1966*

Tanmateix, les aigües del Règim ja havien sofert onades provinents dels conflictes laborals en els quals representants elegits havien intervingut en alguns casos significativament.

Sembla força clar que els forçosament escassos conflictes anteriors a la dècada dels cinquanta, com les vagues generals de Manresa de 1946⁵⁴ i la del País Basc de 1947,⁵⁵ foren motivades per situacions d'escassetat i més o menys organitzades per les organitzacions sindicals (UGT, CNT, ELA) i polítiques clandestines. Els verticalistes, com llavors els denominaven, feren un paper clarament repressiu, i els edificis de la CNS sovint foren l'objectiu simbòlic de les manifestacions.

Més aviat és en la vaga contra els tramvies de 1951 a Barcelona on els enllaços sindicals, elegits en les eleccions d'un any abans, comencen a tenir un paper important. Són convocats en els locals de la CNS perquè siguin els primers a pujar als tramvies, però s'hi neguen i de la reunió en surt la

53. No és el cas d'intricar-se en la polèmica, ni en el complex itinerari de les relacions entre ambdues jerarquies, sinó d'assenyalar que les eleccions sindicals de 1960 serveixen de detonador.

54. PERRAMON, F.: *La vaga de Manresa*, «Avui». Barcelona, 17 d'agost de 1977.

55. FERRI, Ll., MUIXI, J., SANJUAN, E.: *Las huelgas contra Franco*, Barcelona. Ed. Planeta, 1978, pàgs. 94 a 130.

convocatòria de vaga: «Així, doncs, la consigna de vaga va partir dels sindicats oficials. Que d'aquelles tètriques parets en sortís res de bo resulta una considerable paradoxa».⁵⁶ Efectivament, les paradoxes no manquen en la història obrera sota el franquisme i són abundants al voltant de la figura dels enllaços i els jurats en el paper contradictori de defensa dels interessos dels treballadors en el si de les estructures del sindicat vertical. En qualsevol cas, en els fets de 1951 hi ha un elevat grau de reacció espontània i la mobilització popular no és el resultat de l'estratègia de les organitzacions clandestines que com a màxim contribueixen a la seva extensió.

Ara bé, d'alguna manera, la vaga de Barcelona i les posteriors protestes del País Basc i Madrid semblarien la fi d'unes formes d'oposició encara lligades a la guerra civil i l'emergència lenta, puntual i que anirà estenent-se a poc a poc, d'una nova concepció estratègica en la qual l'aprofitament de les escletxes institucionals esdevé un mecanisme que cal anar posant a prova.

De fet, la dècada dels cinquanta ve marcada per la gradual incorporació d'aquesta consciència en un període de reflux del moviment obrer només puntejat per accions excepcionals (Euzkalduna 1953, la Maquinista 1954, etc).

Dos anys més tard de les eleccions sindicals de 1953 se celebra el III Congreso Nacional de Trabajadores de la CNS i Girón pot parlar de los «*bueyes de San Isidro*» i aparèixer com l'artífex de «*la convivencia en el mundo del trabajo*»⁵⁷ i el govern l'any 1956 decreta dues pujades del salari mínim per respondre a les demandes salarials davant d'una inflació que es dispara.

L'any 1953 s'ha publicat el reglament que regula les funcions dels Jurats d'empresa. La seva implantació és molt lenta. De 1953 a 1956 només es poden constituir en les empreses de més de 1.000 treballadors. Per l'Ordre de 13 de gener d'aquest any es baixa el sostre a les de més de 500. Sostre que és rebaixat a les de més de 250 per l'Ordre d'11 de juny de 1959, i després queda definitivament situat en les empreses de més de 50 treballadors. Si es té en compte que l'any 1958 el nombre d'empreses amb menys de 50 treballadors eren el

56. FARRÉS, F.: *La vaga de tramvies de 1951*. Barcelona. Laia, 1977, pàg. 114.

57. Vegeu el resum que publica «La Vanguardia». Juny, 1955.

94,6 % del total, no resulta estrany que el IV Ple del Congrés sindical de 1960 doni la xifra de només 304 Jurats constituïts. Malgrat aquesta rebaixa del nombre de treballadors per empresa on poden donar-se eleccions, la disposició i la falta de concentració industrial fan que al voltant del 30 % dels treballadors assalariats no puguin tenir òrgans de representació. Reforça aquest fet, l'exigència legal del caràcter fix dels treballadors. Això exclou els eventuals, interins, treballadors a domicili, subcontractats, etc... formes molt esteses ja aleshores, en molts sectors (construcció, tèxtil,...) i en moltes zones del país.

Un altre factor que actua al llarg d'aquests anys és el de la utilització de la desproporcionalitat, ja que segons la normativa la representació per categories només es dona en les empreses de més de 250 treballadors, és a dir, en un nombre força limitat. En general, això s'ha aprofitat sobrerepresentant el nombre dels tècnics i administratius.

Fins a 1958-1960 es pot afirmar que l'ambigüitat de les atribucions dels enllaços i Jurats, la inserció en la CNS i el seu control polític, les possibles arbitrietats del procés electoral, les excessives facultats del president-propietari de l'empresa, les dificultats de reunir i informar els treballadors, el caràcter secret de les decisions, etc..., fan que l'operància dels Jurats i enllaços sigui mínima. Això lligat a les circumstàncies generals ja explicitades fan que si hom pogués fer el recompte global de totes les eleccions, molt probablement el personatge més votat seria la mula Francis⁵⁸ o algun altre personatge d'aquest estil.

Però, l'entrada en vigor de la Llei de Convenis Col·lectius de 1958 canvia substancialment el panorama, perquè potencia les funcions de Jurats i enllaços, atès que aquests es converteixen en els representants dels obrers que negocien el conveni, és a dir, que passen a ser el canal fonamental a través del qual s'expressen les reivindicacions dels treballadors. Això els dona un paper i una dinàmica radicalment diferent a la de l'etapa anterior.

M. Camacho explica clarament aquest canvi: «Cada vegada que s'havia de plantejar una reivindicació al cap de taller, a l'encarregat o al patró, els treballadors, que desconfiàvem

58. Animal que es va fer molt popular a Espanya extret d'una sèrie de pel·lícules americanes que van fer furor en aquells anys.

dels sindicats oficials, nomenàvem una comissió que s'elegia allí mateix, sobre la marxa i en el lloc de treball o a la fàbrica aquesta comissió feia la seva petició i demanava compte de la seva gestió als obrers. Després de cada reivindicació la comissió desapareixia. Així, milers de comissions, durant anys, aparegueren i desaparegueren amb el problema que els va donar vida, fins que els militants més conscients que s'anaven forjant a través d'aquestes accions compregueren que aquesta era la forma que espontàniament havia creat la classe obrera per defensar-se...»⁵⁹ És a dir, que, sigui per aquesta presa de consciència, sigui per la major força del col·lectiu obrer en les noves relacions de treball de l'empresa industrial expansiva de la dècada dels seixanta, sigui per les modificacions de les posicions empresarials que necessiten interlocutors permanents, i sobretot perquè la Llei de Convenis omple de contingut la funció dels representants obrers i permet un joc legal abans inexistent, els treballadors, de forma cada cop més col·lectiva, decideixen presentar-se i utilitzar els marges legals.

Des dels inicis dels anys seixanta fins al reconeixement legal dels sindicats dos dels punts crítics de l'estratègia⁶⁰ giren al voltant de la utilització dels càrrecs elegits. El problema ja no es planteja únicament com en el cas de l'entrisme anterior. Les organitzacions que neixen en aquells anys, CCOO i USO, s'articulen i es potencien a partir de la nova dinàmica creada. Amb llur presència intenten enfortir els jurats i la negociació col·lectiva, al mateix temps que donar-se a conèixer i accedir a espais més oberts de representació. En canvi, la UGT i la CNT molt dependents de les direccions de l'exili continuen analitzant el procés en termes de suport i fer el joc al règim polític, de compromís amb el sindicat vertical, de trampa del capitalisme, etc...

Aquestes dues interpretacions, tan oposades, no es modifiquen fins a la mort de Franco i constitueixen un motiu important de divergències entre les organitzacions sindicals democràtiques. De fet les dues opcions troben motius per reafirmar-se en el complex itinerari de l'evolució dels Jurats i els enllaços en els anys seixanta. Aquesta evolució no és homo-

59. CAMACHO, M.: *Charlas en la prisión*. Barcelona. Ed. Laia.

60. COMÍN, A. C.: *Per a una estratègia sindical*. Barcelona. Edicions 62, 1970, pàgs. 64 i ss.

gènia ni unilineal ni en el temps, ni en l'espai. Les posicions de les jerarquies del sindicat vertical canvien, les possibilitats de representació i de lluita es transformen i el paper de la patronal i de l'Estat no és el mateix el 1960 que el 1966 o el 1969. En el primer any, l'Estat està immers en un procés d'obertura social i desenvolupament econòmic, el 1966 intenta una operació de liberalització política i sindical, el 1969 ha de suspendre les eleccions i posposar-les al 1971 a causa de la declaració de l'Estat d'excepció. En els dos primers casos el govern propicia les eleccions, en el darrer les prohibeix. Si, a escala de tot l'Estat, les eleccions de 1966 marquen una fita participativa, en canvi al País Basc, el boicot és notable, com també ho és l'any 1971 a Astúries.

En qualsevol cas el segon repte a superar a partir dels seixanta és el de l'equilibri entre la clandestinitat i la legalitat, o dit d'altra manera, si no es pot fer sindicalisme des de la clandestinitat perquè no es pot connectar amb amplis col·lectius de treballadors, quin cost té sortir a la superfície i com s'han de combinar els diferents nivells⁶¹ d'actuació: partit, sindicat, moviment dels representants.

Els convenis són una via per a l'extensió del moviment ja que, primer, permeten aglutinar els treballadors d'un centre productiu, i establir vincles entre ells i els que han sortit elegits, segon, perquè a mesura que es van firmant convenis més amplis, això possibilita superar l'estadi de les reivindicacions d'empresa,⁶² coordinar-se i anar cohesionant aspiracions i formes organitzatives⁶³ a escala sectorial i territorial. L'any 1958 es firmen 7 convenis que afecten 18.547 treballadors i 3.987 empreses, l'any 1961 ja se'n firmen 449 que afecten quasi un milió de treballadors i 168.444 empreses, però el salt de la implantació de la negociació col·lectiva es fa l'any 1962 en què se'n firmen 1.538, que abasten 2.316.413 treballadors i més de mig milió d'empreses.

61. Per a una discussió d'aquests punts vegeu: *Història del socialisme a Catalunya (1939-1972)*. Barcelona. Rev. «Debat», núms. 4 i 5, juliol de 1978 i revista «Quaderns», núm. 1. Barcelona, 1981.

62. AMSDEM, J., a *Collective bargaining and class conflict in Spain*. Londres, Weidenfeld and Nicolson, 1972, insisteix a partir de l'anàlisi del jurat de l'Asland en la importància del «egotisme» d'empresa.

63. *Apuntes para una historia del movimiento obrero de la postguerra. Años 1939-1970*. Ed. Fondo de Documentación para la información anarco-sindicalista, 1973, pàg. 37.

L'any 1962 és també un any important per al moviment vaguístic generat a Astúries, la seva generalització posterior i la influència que exerceixen els representants elegits els anys anteriors. Sobretot cal remarcar que les vagues iniciades al voltant de la problemàtica salarial salten ràpidament al terreny sindical (crítica de la CNS, demanda de garanties sindicals, solidaritat, retorn dels deportats...) i sovint acaben posant en qüestió determinades formes del règim amb una projecció política innegable (dret de vaga, llibertat d'associació, no sindicació obligatòria, etc...).

De totes maneres, entre 1960 i 1966, la situació fluctua en funció de múltiples factors. Així a Astúries, centre neuràlgic de moltes lluites d'aquell primer quinquenni, la reconversió de la mineria, la tradició minera i la repressió (Decret de setembre de 1962, Estats d'excepció, tortures) marquen el procés electoral. Primeres temptatives en les eleccions de 1960, retorn dels represaliats de 1962, i garanties com a condició per participar en les de 1963, abstenció perquè no es van obtenir aquestes demandes en les d'aquell any i a partir de les lluites de 1964 i 1965 és la Comissió Provincial la que posa les condicions democràtiques i elabora la plataforma electoral per presentar-se en les de 1966 en què la participació és d'un 70 %.⁶⁴

A Biscaia, les comissions sorgides arran de les vagues de la primavera de 1963 es coordinen i es crea una Comissió Provincial que adquireix una mena de legalitat presentant directament les peticions a les autoritats governatives. Però les detencions i sancions fan que en les eleccions de 1963 el boicot sigui massiu perquè no han alliberat els detinguts.⁶⁵

En canvi al País Valencià, a les eleccions de 1963 «alguns candidats d'aquelles eleccions van treure més del 80 % dels vots, els uns de procedència cristiana..., els altres de procedència marxista... Aquests obrers no entraren en nom de cap organització, sinó com a persones honrades en defensa dels treballadors...».⁶⁶ A Tenerife, a Sevilla, a Saragossa també els

64. MIGUÉLEZ, F.: *La lucha de los mineros asturianos bajo el franquismo*. Barcelona. Ed. Laia, 1976, pàgs. 128 a 153, i entrevista a Falo. Fàbrica de Mieres, Astúries.

65. CLAUDÍN, F.: *Le nouveau mouvement ouvrier espagnol*. Rev. «Temps Modernes», núm. 357 bis. París, 1976, pàg. 26.

66. PICÓ, J.: *El franquisme*. Ed. Alfons el Magnànim. València, 1982, pàg. 58.

comicis de 1963 semblen constituir una mena de tempteig per comprovar la relació de forces, l'existència de les dues línies de la CNS i per provar la representativitat per un costat i la repressió per l'altre. A Madrid és en el Metall on els treballadors que responen a la perspectiva de Comissions obtenen els millors resultats.

Però, sens dubte són les eleccions de 1966 les que constitueixen una fita en la llarga i acumulativa marxa que porta els treballadors de la indiferència a la utilització creixent d'unes formes de representació. Abans d'entrar en l'anàlisi d'aquells comicis i per explicar millor el marc en què aquesta marxa ha tingut lloc, cal donar referència de l'itinerari legal.

2. L'ITINERARI LEGAL

Tot i que en els anteriors paràgrafs s'ha anat fent esment de la normativa que incideix en el procés electoral, ara és el moment de detallar la cronologia dels punts més importants de l'itinerari legal.

Val a dir que, malgrat que moltes vegades la mateixa normativa afirmava que calia donar-li el màxim de publicitat, com, per exemple, la tercera disposició addicional del Reglament de desposseïció de càrrecs sindicals de 1947 que especifica que un exemplar ha de quedar fixat permanentment en tots els edificis sindicals,⁶⁷ això es portava a terme molt rarament. Molt sovint la informació era guardada zelosament pels càrrecs designats. A vegades l'absència de publicitat era per evitar que els treballadors coneguessin els seus limitats drets, altres per desídia i indiferència. Molt excepcionalment la informació arribava a nivell d'empresa, sobretot en les petites, i a escala local. Només en certes ocasions, eleccions de 1966, per exemple, el sindicat vertical va fer un esforç informatiu i també propagandístic previ. Però en general es pot afirmar que el sindicat vertical era una «caixa de Pandora» ben tancada i opaca.

Per altra banda, la complexitat de la legislació laboral espanyola ha estat, i és, extraordinària. Molt sovint ni els mateixos *letrados sindicales* la coneixien en tota la seva amplitud.

67. Reglament de desposseïció dels càrrecs sindicals. 2 de febrer de 1948.

Els advocats laboralistes que comencen la seva tasca de defensa dels treballadors a la fi dels cinquanta⁶⁸ també tenien moltes dificultats per desxifrar-la i després explicitar-la als treballadors. Aquests, amb comptades excepcions, no tenien els coneixements necessaris fins i tot per llegir-la, atesa la rebuscada terminologia que la caracteritza. Tot i això, els enllaços i sobretot els jurats es desempallegaven com podien en el laberint legislatiu. Alguns es van fer vertaders experts en la matèria. Però varen ser els advocats laboralistes, pocs i excepcionals en l'inici, més nombrosos a partir dels seixanta, els qui compliren l'àrdua tasca pedagògica de posar a l'abast dels treballadors i dels seus elegits la normativa laboral.⁶⁹

Tot i això, aquesta normativa condiciona, i de quina manera!, un gran nombre de processos del món del treball. Fins a cert punt és la cristallització de la relació de forces que s'hi dona. Des de les vagues i els conflictes,⁷⁰ tot passant per les formes d'expressió, representació i de negociació,⁷¹ fins al mateix procés electoral, tot és marcat pels límits màxims i mínims establerts per la llei. En el franquisme, les relacions de treball són molt marcades per la intervenció jurídica. La normativa és utilitzada pels poders constituïts (sindicat vertical, governadors civils i militars, etc...) com una espasa de Dàmocles que penja sobre el cap dels treballadors. Per a aquests es tracta d'aprofitar al màxim tots els estrets marges que ofereix. Això és molt clar en el cas del procés electoral.

68. Vegeu els articles que F. Casares ha publicat i el llibre d'A. FINA: *Des del nostre despatx*. Ed. Dopesa. Barcelona, 1978.

69. En els anys seixanta un grup de professionals (advocats, economistes, enginyers, sociòlegs) varen formar una societat anònima (CEALSA) a Barcelona per tal d'assessorar els treballadors en els aspectes col·lectius de la seva lluita. Entre altres resultats va sortir publicada la primera *Guía Jurídica para trabajadores* de E. Martín, A. Moreno, J. Rigau, editada per Fontanella, de la qual es van fer nombroses edicions.

70. Cal recordar tota la polèmica al voltant del famós article 222 del Codi Penal (anys 1965-1967).

71. El fet que la llei atorgués als jurats la capacitat de demanar informació sobre la marxa de l'empresa i d'elaborar informes en expedients de crisi va donar força joc. Casos de Maquinista, Rockwell Cerdans, Pirelli, Olivetti, Marchal, etc...

2.1. L'evolució jurídica fins a 1966

Fonamentalment les fites principals de l'evolució jurídica fins a 1966 foren:

— Decret de 17 de juliol de 1943. Aquest és el primer decret que inicia estrictament el procés electoral en el si del sindicat vertical. Disposa la provisió de Jerarquies en les Unitats Sindicals, a través de l'elecció per part de tots els afiliats de tots els càrrecs, amb excepció de les *Jefaturas* de cada Organisme o unitat que seran designades pel *mando*. Val la pena transcriure el preàmbul i els dos primers articles. El primer diu: «... circumstàncies especials pròpies de l'etapa inicial del naixement de l'Organització Sindical i altres que afecten l'economia espanyola i mundial han imposat la necessitat de mantenir "un control rigorós" de les activitats... Ara pot considerar-se superada aquesta etapa i concedir-se una major participació en les activitats sindicals als productors afiliats fent que tinguin una major intervenció, no solament en la vida representativa sindical, sinó també en la resolució dels problemes econòmics...». Els articles 1 i 2 precisen: «Seran elegits tots els càrrecs de les entitats sindicals amb personalitat pròpia, amb l'excepció de les *Jefaturas* de cada organisme o unitat que seran designats pel *mando*. L'elecció directa haurà de recaure precisament entre els afiliats que figurin en la llista que elaborarà el delegat sindical local amb l'aprovació del Jefe de Falange. En igualtat de condicions seran sempre preferits els militants de FET i de les JONS». Per si de cas no quedés clar, a continuació el referit decret alludeix al *Fuero del Trabajo* i la Llei de Bases del 6 de desembre de 1940, on en l'article 19 es torna a afirmar: «Tots els *mandos* dels sindicats recauran necessàriament en militants de les FET i de les JONS».

— Reglament de 30 de desembre de 1943. La Secretaria General del Movimiento, en virtut de les facultats que el decret anterior li concedia, estableix les Entitats Sindicals amb personalitat pròpia, els càrrecs a proveir, els electors, dividint-los en les quatre categories (tècnics, administratius, especialistes i mà d'obra en general) i la duració del mandat per dos anys.

— Reglament de 22 de març de 1947. La Delegació «Nacional» de Sindicats dicta el nou Reglament que regeix la

convocatòria electoral d'aquell mateix any. S'hi estableix: l'ampliació dels càrrecs incloent-hi els caps de les Entitats Locals i Sindicals Provincials, la creació de Juntes d'Eleccions Sindicals i Comissions Mixtes auxiliars per a la confecció del cens especificant les dades que han de constar per als treballadors i per a les empreses. Es deixa d'exigir que l'aspirant a candidat sigui de «total confiança política». La durada del mandat és de tres anys.

— Decret de 18 d'agost de 1947. Es crea la figura del Jurat d'Empresa. Només resta assenyalar que l'article 9.è disposava que en el termini de sis mesos el Ministeri de Treball dictaria el corresponent Reglament d'aplicació. Els sis mesos s'havien de transformar en sis anys. El ministre de Treball, Girón, ho justificava així en la seva allocució a la Ràdio Nacional d'Espanya el dia 16 de setembre de 1953, i que fou àmpliament distribuïda per escrit: «el govern ha estat vigilant el moment d'establir els jurats, i només s'ha decidit després d'una llarga meditació. (...) La conquesta és massa important per comprometre-la en una generalització alegre. Aquesta és la raó per la qual no s'estableix de moment en totes les empreses del país, sinó en aquelles en què per la gran quantitat d'obriers existeixen més possibilitats teòriques d'elegir, entre molts, els pocs que hagin d'assumir la responsabilitat del grau de *mando* al costat de persones preparades especialment. Aquesta previsió permetrà vigilar amb tota la minuciositat el desenvolupament i el creixement d'una institució tan transcendental per a l'economia i per a la pau...».

— Reglament de 2 de febrer de 1948. Malgrat totes les limitacions i prescripcions establertes, la Delegació Nacional de Sindicats estableix un conjunt de criteris per a la desposseïció dels càrrecs sindicals electius. Val la pena aturar-se en l'explicació d'aquest Reglament perquè, permetent qualsevol arbitrarietat al sindicat vertical, és el que ha estat progressivament utilitzat quan les candidatures dels treballadors «no addictes al règim» varen anar-se imposant. I, especialment quan després de les eleccions de 1966, el sindicat vertical va haver de replegar-se i exercir una dura repressió envers els treballadors més combatius. D'acord amb l'article primer d'aquest Reglament els motius de desposseïció són:

1. Els actes o omissions constitutius de delictes.
2. Les faltes de probitat en el desenvolupament de les

funcions pròpies del càrrec, encara que no constitueixin delictes i molt especialment la utilització del càrrec per obtenir o proporcionar lucre indegut.

3. La freqüència de faltes injustificades d'assistència als actes d'exercici del càrrec, si aquestes suposen abandó de la missió del titular, o, com a mínim, negligència gran en el compliment dels seus deures.

4. Les faltes greus al respecte que es deu a les Institucions de l'Estat i a les persones investides de rellevant autoritat o elevada jerarquia.

5. Els mals tractes de paraula o obra als que exerceixen càrrecs representatius o d'altra naturalesa en l'Organització Sindical, quan aquests fets es produeixin en ocasió o com a conseqüència de l'exercici del càrrec.

6. La deslleialtat provada als principis de l'Organització Sindical.

7. La usurpació de funcions atribuïdes legalment a organismes o jerarquies sindicals, encara que siguin exercides sense ànim personal de portar-les a terme.

8. La infracció dolosa de les ordenances sindicals reguladores del funcionament de l'entitat sindical a les quals hom pertany, o d'aquells altres que estableixen les prerrogatives dels càrrecs de l'organització.

9. L'incompliment voluntari en matèria greu de les ordres vàlides que emanin dels organismes o jerarquies superiors.

10. La confabulació amb altres càrrecs sindicals o persones alienes a l'Organització per pertorbar, impedir o desvirtuar les funcions sindicals de tota classe.

La resta d'articles precisen que els representants sindicals electius que indueixin a altres a cometre qualsevol de les faltes abans indicades són conceptuats com a autors materials d'aquestes. Correspon ordenar l'obertura dels expedients de desposseïció a les autoritats sindicals, per iniciativa pròpia o per denúncia presentada. Tenen la facultat resolutiva, els delegats provincials, els caps dels Sindicats Nacionals i els vice-secretaris nacionals d'Ordenació Social i Econòmica. Els expedients seran instruïts per un jutge designat pel *mando* sindical d'entre els col·laboradors sindicals que siguin lletrats. És evident que les possibilitats del sindicat vertical de cessar enllaços i vocals jurats són amplíssimes i sense que el Reglament precisi a qui i com es pot recórrer. Però la qües-

ció més rellevant, denunciada pels treballadors⁷² i que mostra el caràcter del sindicat vertical juntament amb els límits de les funcions representatives, és que sigui aquesta organització la que pugui cessar el càrrec sindical, i no els que l'han elegit en funció que no els representi correctament.

— Ordres d'1 de juny i 20 de juliol de 1950 de la Delegació Nacional de sindicats en les quals es reformen alguns articles del Reglament de 1947. Es regula l'entrada dels càrrecs electius en les Juntes Electorals, s'imposa a les empreses la presentació dels censos de treballadors i s'assenyala el nombre necessari de treballadors per elegir enllaços en els centres de treball. D'acord amb aquestes ordres es convoquen les eleccions de 1950.

— Ordre de 17 de novembre de 1953 de la Delegació Nacional de Sindicats en la qual s'ordena la preparació i publicació de les ordres anteriors més algunes ordres, de menor importància, publicades entre 1950 i 1953. L'11 de setembre del mateix any havia estat aprovat el reglament d'aplicació del decret sobre Jurats; les Ordres de 13 de gener de 1956 i la de 12 de juny de 1959 concreten l'elecció de vocals jurats en empreses de més de 500 treballadors i més de 250 respectivament. Així s'aplica en les eleccions de 1953 i 1957.

— Ordre de 13 de gener de 1956 en la qual es rebaixa l'àmbit a les empreses de més de 500 treballadors on s'hauran d'efectuar eleccions per dotar-se de jurats.

— Ordre d'11 de juny de 1959 en la qual es rebaixa l'àmbit a les empreses de més de 250 treballadors on s'hauran d'efectuar eleccions per dotar-se de jurats.

— Ordre de 19 de juliol de 1960 de la Secretaría General del Movimiento per la qual s'aprova el nou Reglament General de les Eleccions que regirà per a les que se celebraran el 1960. S'especifica que per a l'accés als càrrecs d'ordre superior és necessària la prèvia elecció en els nivells inferiors i que la desposseïció d'un càrrec que hagués servit per obtenir-ne un altre, implicarà la cessació de l'exercici dels altres. També regula que l'elecció dels vocals dels jurats es farà conjuntament amb les dels enllaços. L'informe del secretari

72. *Carta abierta al Delegado Nacional de Sindicatos de los representantes sindicales del Banco Hispano-Americano de Madrid*. Revista «Cuadernos para el Diálogo», núms. 64-65. Madrid, gener-febrer, 1969.

general al Ple del Congrés Sindical de l'OSE celebrat el 1968 presenta així la major «liberalitat» del Reglament. «Aquest tracta de ser un instrument més àgil i flexible que recollint les experiències anteriors, amb l'alleugeriment dels tràmits, la major autenticitat de la representació i una clara determinació de les condicions necessàries per obtenir-la per mitjà del sufragi lliure, igual i secret, i per conservar-la viva i operant durant tot el període del mandat, tingui en compte la implicació cada dia més efectiva de la línia electiva en el govern de les Entitats Sindicals».⁷³

— Ordre de 5 de desembre de 1960 per la qual es rebaixa l'àmbit a les empreses de més de 100 treballadors on s'hauran d'efectuar eleccions per dotar-se de Jurat. Sembla bastant evident que cada convocatòria serveix de test per a l'OSE i que aquesta va rebaixant el sostre del nombre exigible de treballadors perquè s'efectuïn eleccions. Aquest procés continua fins a 1966.

— Llei de 21 de juliol de 1962 sobre la Participació del Personal en els Consells d'Administració.

— Ordre de 27 de març de 1963 de la Secretaria General del Movimiento per la qual s'aprova el nou Reglament General de les Eleccions que sorgirà per a les que se celebraran el mateix any. La novetat més important que s'introdueix és que es rebaixa l'àmbit a les empreses de més de cinc treballadors on s'hauran d'efectuar eleccions a enllaços.

— Reglament de juliol de 1965 d'aplicació de la Llei de 21 de juliol de 1963.

— Decret de 26 de març de 1966 convocant les eleccions sindicals de 1966.

— Ordre de 14 de maig de 1966 de la Delegació Nacional de Sindicats per la qual s'aprova el nou Reglament General de les Eleccions d'aquell any que introdueix les modificacions que el mandat electoral serà de sis anys renovat per meitat cada tres anys, amb possibilitat de reelecció, i es rebaixa de 23 a 21 anys l'edat per ser elegible.

73. Organización Sindical Española: *Informe del Secretario General al Pleno*. Madrid, maig, 1968, pàg. 113.

3. LES ELECCIONS DE 1966: UNA FITA IMPORTANT

Una vegada vist l'itinerari de les diferents normes que incideixen en la pràctica concreta de les eleccions, és important aturar-se en l'anàlisi de les eleccions de 1966, perquè constitueixen una fita cabdal en aquest procés, atès que:

1. L'Estat propicia les eleccions en línia amb la seva operació de liberalització.

2. L'OSE fa un esforç propagandístic sense precedents i de fet facilita certs marges de maniobra.

3. L'experiència que els jurats servien per representar els interessos dels treballadors, especialment a través de la negociació col·lectiva, compta amb sis anys i amb una generalització territorial prou considerable.

4. La tesi participacionista sembla imposar-se i la força de les organitzacions sindicals democràtiques favorables ha augmentat considerablement. L'OSE pot donar la xifra de la participació del 83,3 % dels possibles votants, sense que hagi estat gaire discutida.

L'OSE fa un gran esforç per motivar la participació. Algunes xifres ho il·lustren: edició de 80.000 cartells, de 50.000 resums de disposicions i calendaris, de 280.000 Reglaments electorals, retransmissió de guions de sis minuts transmesos dues vegades per setmana en 40 emissores de ràdio, taula rodona setmanal de mitja hora a la televisió, cinc pel·lícules, espots i diapositives projectats en 635 cinemes, etc...⁷⁴

El 26 de setembre comencen les eleccions havent-se presentat uns 700.000 candidats. Resulten elegits 17.196 enllaços pel col·legi dels tècnics, 31.438 pel dels administratius, 92.586 pel d'especialistes i 58.342 pel dels no qualificats; en total 199.562, dels quals 15.557 són dones. El 24,4 % tenen entre 21 i 30 anys, el 51,3 % entre 31 i 45 anys i el 24,3 % entre 46 i 65 anys; destaca la joventut dels elegits. Almenys un de cada quatre d'ells ha nascut després de la guerra civil.

El nombre de centres de treball on s'elegeixen enllaços és de 115.867, de les 130.458 empreses que tenen entre cinc i cent treballadors; això dóna una idea aproximada de l'elevat grau de realització de les eleccions de 1966 en tot l'Estat espanyol.

74. Dades donades per l'Organització Sindical Espanyola, també ho són les que segueixen amb referència a les eleccions de 1966.

Respecte a les eleccions a vocals del jurat, són elegits 4.509 pel col·legi dels tècnics, 5.174 pel dels administratius, 7.955 pel d'especialistes, 6.474 pel dels no qualificats; en total 24.112, dels quals 1.767 són dones. El 22,9 % tenen entre 21 i 30 anys, el 52,6 % entre 31 i 45 anys i el 24,5 % entre 46 i 65 anys. El nombre de centres de treball on queda constituït el jurat és de 4.345, de les 5.308 empreses que tenen més de 100 treballadors. Encara que no deixa de ser sorprenent que en el 18 % de les empreses en què legalment està establert que s'ha de constituir un jurat això no es faci; aquesta dada és una demostració més de la distància entre la realitat del món del treball i l'ordenament jurídic d'aquells moments.

Pràcticament tots els autors —i les conseqüències posteriors en són la millor demostració que la participació dels treballadors va ser molt més elevada que en les anteriors eleccions— estan d'acord que es va produir una renovació notable dels càrrecs elegits —només van tornar a ser reelegits un de cada quatre candidats—, i que la confluència de la major liberalitat de l'Estat, la propaganda de l'OSE i els esforços de les organitzacions democràtiques van suposar un canvi important en les actituds dels treballadors que, de la indiferència, l'apatia o la ironia, passen a un creixent interès.⁷⁵

En l'enquesta realitzada uns mesos després de les eleccions,⁷⁶ el 80 % de les respostes, tant dels empresaris com dels treballadors, coincideixen a assenyalar l'interès real per participar-hi. També estan d'acord uns i altres a indicar que el principal motiu va ser la major consciència obrera deguda a la influència de les organitzacions clandestines; encara que els empresaris es decanten també per la major eficàcia de la

75. Vegeu per exemple ALMENDROS, F., JIMÉNEZ, E., PÉREZ AMORÓS, F., ROJO, E.: *El sindicalismo de clase en España, 1939-1977*. Ed. Península. Barcelona, 1978, pàg. 45; o SARTORIUS, N.: *El resurgir del movimiento obrero*. Barcelona. Ed. Laia, 1976.

76. ESTIVILL, J., GARCÍA NIETO, J. N., HOMS, O., SÁNCHEZ, J. E.: *La participació dels treballadors en la gestió de l'empresa*. Ed. Nova Terra. Barcelona, 1971. El qüestionari fou enviat per separat a treballadors i empresaris. El nombre de respostes fou relativament alt (50 %) i la representativitat de la mostra suficient (17,6 %), tot i que tenien un valor sobretot més qualitatiu que quantitatiu, atès que es varen dirigir a les empreses grans on s'aplicaven les institucions participatives. A partir d'aquí l'anàlisi del funcionament dels jurats i enllaços extreu les dades bàsicament d'aquesta recerca.

propaganda oficial. Com a conseqüència, el 92,8 % de les respostes obreres creuen que els Jurats són més representatius que els d'abans i el 92,5 % dels empresaris també ho creuen així. L'enquesta també dóna idea que va ser el col·legi del personal qualificat el que va manifestar un major interès per les eleccions, seguit a poca distància pel col·legi del personal no qualificat. En canvi empresaris i treballadors estan d'acord que l'interès dels tècnics i els administratius fou molt menor.

També val la pena recollir algunes declaracions de treballadors en les quals expliquen què significaren les eleccions de 1966. Així N. Sartorius diu: «en les eleccions de 1966, pressionats per l'ambient, les jerarquies sindicals llancen la consigna de votar el millor. Malgrat que les organitzacions sindicals històriques es mostren partidàries de l'abstenció, el nou moviment obrer es llança a la campanya electoral, crea candidatures i intenta controlar la puresa del vot en els centres de treball. Les eleccions són un èxit per als treballadors (...) Es produeix una àmplia renovació i la joventut entra massivament en els llocs de responsabilitat del moviment obrer. L'èxit de les eleccions suposa un pas endavant en la legalització del nou moviment obrer; la possibilitat d'actuar lliurement, de fusionar-se amb les àmplies masses, de poder plantejar la lluita econòmica i política a un nivell completament nou».⁷⁷

Un altre testimoni diu: «Igual jo, com altres companys, ens vam presentar a les eleccions de 1966 per una raó tàctica. No pensàvem que canviaríem el sindicat, però sí que creïem que a nivell d'empresa tindríem l'oportunitat de treballar millor. En aquest aspecte, he tret algunes experiències positives, per exemple: el fet que en el si de l'empresa haguem pogut mobilitzar una massa de treballadors que fins llavors no s'havia mobilitzat. És a dir, que aplicant una tàctica en un moment concret, es poden obtenir grans resultats. No hi ha dubte que el fet de ser representant sindical en aquests darrers anys, des de 1966, et cobreix l'esquena per poder treballar a les empreses. Així es podien plantejar problemes col·lectius, assemblees a les fàbriques, reunions als locals dels mateixos sindicats. Puc dir que vaig realitzar una sèrie d'accions

77. Opinió de Sartorius recollida en el núm. 174 de la revista «Mundo Social», febrer, 1970.

a l'empresa, durant tres anys, que no hagués pogut realitzar si no hagués estat representant sindical». Una tercera opinió feia aquest balanç: «Un dels aspectes fonamentals i positius de la participació en les eleccions de 1966 fou tractar d'imposar el dret de reunió dins de les empreses. Les batalles més fortes s'han lliurat en els convenis col·lectius. El que ha aportat en aquest sentit l'Organització Sindical ha estat nul, quant a les aspiracions dels treballadors i al desenvolupament de la funció dels càrrecs sindicals. Però també és cert que els mateixos càrrecs feien una tasca de crítica de l'Organització Sindical. Ara, els treballadors de forma més manifesta s'han adonat de la ineficàcia de l'Organització Sindical».⁷⁸

En el document que transcriu una taula rodona celebrada clandestinament el 1973, en valorar les eleccions de 1966, un jurat de Banca afirma: «Fins a 1966 es votava, en pla de broma, els artistes. Jo per exemple això ho havia fet. Però un any abans, el 1965, vam iniciar a Barcelona i a altres llocs de Catalunya una campanya seriosa. Fins i tot "a l'americana", amb eslògans, propaganda, cartells, etc... Nosaltres teníem una proposta a fer de cara al futur i vam elaborar un programa electoral. Érem gent jove, molts provinents dels moviments apostòlics, alguns ja afiliats a USO o a CCOO, altres sense una etiqueta precisa. La gent va votar massivament i la nostra candidatura va guanyar, al banc on jo treballava, en altres bancs i en moltes empreses. Això va significar un canvi en el treball sindical, en l'interior de les empreses, en la coordinació, en les relacions amb els empresaris. De fet, de les eleccions del 66 arrenca un nou plantejament i una nova dinàmica caracteritzada per la unitat, la participació, la simultaneïtat de les accions, l'elaboració de plataformes per als convenis. Al meu banc varen poder fer-se assemblees, aturs, treball lent. Una cosa impensable abans...»

Així, possibilitats de reunir-se i fer assemblees, presentar programes electorals, donar a conèixer els elements més combatius, aixecar el nivell de consciència, renovar els càrrecs i donar entrada a gent jove, poder representar els treballadors defensant llurs interessos, desmitificar l'Organització Sindical, i especialment passar de la clandestinitat a un nivell més obert podent connectar amb un gran nombre de treba-

78. Opinions recollides en el núm. 188 de la revista «Mundo Social», de maig de 1971.

lladors, semblen ser les notes sobresortints de les eleccions de 1966.

Precisament aquesta darrera nota és la que porta més conseqüències per al funcionament dels Jurats i enllaços, ja que l'arribada massiva als càrrecs legals de molts treballadors més conscients permet que siguin més fàcilment detectats per la patronal, la policia, etc... facilitant així la possible represió. La institució dels Jurats i enllaços presenta força avantatges derivats del seu caràcter legal i, per tant, d'actuació pública; però l'onada democratitzadora dels treballadors provoca la reacció de les autoritats governatives, de la patronal i de les jerarquies sindicals.

Les primeres, reprimint directament els obrers més combatius. El Tribunal d'Ordre Públic processa i condemna molts treballadors per haver convocat una reunió dita illegal o una manifestació dita il·lícita. Es calcula en més d'un miler els processos oberts.⁷⁹ El 1967 una sentència del Tribunal Suprem declara illegal Comissions Obreres, la incidència de les quals ha estat forta en les eleccions de 1966. També després de la gran vaga de Laminados en Bandas d'Echevarri al País Basc, es declara l'Estat d'excepció a Biscaia, que s'ampliarà a tot l'Estat l'any 1969.

A inicis de l'any 1966 es limita l'augment possible de salaris al 8 % i el mes de novembre de 1967 s'atura pràcticament tota possibilitat d'acció dels jurats sortits de les eleccions de 1966; sobre ells recau a nivell d'empresa una actitud patronal que s'endureix a causa de la depressió econòmica d'aquells moments, fent que siguin acomiadats alguns càrrecs sindicals elegits. Hom pot resseguir aquest tipus de notícies que s'infilten difícilment en la premsa. A títol d'exemple entre el 7 i el 20 de maig de 1968, aquesta dona compte de:

Dia 7. Dimissió de 7 vocals jurats d'Hispano Olivetti, per l'escassa eficàcia de l'organisme.

Dia 8. El secretari del Jurat de la companyia d'assegurances Zurich-Hispania és suspès del seu càrrec.

Dia 9. Desposseïció d'un vocal Jurat del Banc Hispano Americà.

Dia 10. Desposseïció de cinc càrrecs sindicals de la Banca de Madrid. Dimiteix la totalitat dels 25 vocals del Jurat de

79. ALMENDROS, F., JIMÉNEZ, E., PÉREZ, F., ROJO, E.: *Op. cit.*, pàg. 48.

la Companyia Elèctrica ENHER, una vegada esgotades totes les possibilitats d'actuació.

Dia 15. Recurs contra l'acomiadament d'un vocal jurat del Banc Central. Acomiadament d'un vocal Jurat d'una mina asturiana.

Precisament a causa de les possibilitats d'acomiadament empresarial dels càrrecs sindicals i dins del clima d'obertura relativa de l'OSE, que volia motivar la participació dels treballadors, es va dictar el Decret de 2 de juny de 1966 que regula les garanties dels càrrecs electius i unifica la normativa anterior (Ordre de 21 de gener de 1944, Ordre de 22 d'octubre de 1948, Decrets de 5 de juliol de 1945 i de 7 de desembre del mateix any, i Ordres de 12 de novembre de 1945 i 26 de gener de 1949).

El primer paràgraf de l'article segon d'aquest decret precisa: «Els treballadors que ostentin el càrrec d'enllaç sindical, vocal jurat d'empresa o qualsevol altre electiu d'origen sindical, des del moment de la seva elecció no podran ser acomiadats, ni ser objecte de sanció inferior sense prèvia instrucció d'expedient per part de l'empresa que haurà de concloure's en el màxim d'un termini de trenta dies (...). Durant la seva tramitació l'empresari podrà suspendre de sou i treball el treballador expedientat». L'expedient ha de ser informat al delegat provincial de Sindicats abans de ser sotmès a la Magistratura del Treball, a la qual correspon declarar la procedència o no de la sanció o sancions proposades. Si la Magistratura declara la improcedència, l'interessat tindrà dret a rebre el salari que no se li havia pagat. Si la Magistratura declara improcedent l'acomiadament, el treballador podrà optar sempre —a diferència del que passa amb els altres treballadors— entre el pagament d'una indemnització o la readmissió. Les garanties establertes en el decret es mantenen durant l'exercici del mandat sindical i tot l'any posterior a la data de l'expiració del mandat.

Ara bé, els límits més clars d'aquest decret són que no cal formació de l'expedient per acomiadar el treballador que participi activament en un conflicte col·lectiu il·legal. Segons la sentència del Tribunal Suprem de 23 de gener de 1967 i de conformitat amb les normes 208 a 213 del Procediment laboral, sempre hi ha la possibilitat que l'empresari no readmeti el dirigent sindical a canvi del pagament d'una indemnitza-

ció que no podrà ésser inferior al sou de sis mesos, ni superior al de quatre anys. En resum que si un empresari vol, pot, pagant, «desfer-se» d'un càrrec elegit especialment «molest».

Tanmateix, l'altre límit important, que posa de relleu el paper de l'OSE, és que l'apartat segon de l'article sisè especifica que totes les garanties «quedaran sense efecte en virtut de la resolució sindical que acorda la desposseïció del càrrec». És a dir, que el «famos» Reglament de 2 de febrer de 1948⁸⁰ torna a entrar en joc per permetre totes les arbitrietats de l'OSE. Capacitat que continua essent utilitzada quan convé a partir de 1966.

El mateix informe del secretari general de l'OSE al IV Congrés de 1968⁸¹ reconeix que «en el mateix període comprès entre setembre de 1966, data en la qual varen tenir lloc les vuitenes convocatòries d'eleccions, fins al 31 de març de 1968, han estat desposseïts per iniciativa sindical, 38 elements representatius, i, en virtut de qualificacions accesoris dels Tribunals, uns altres 28. Estan subjectes a expedient o suspeses temporalment dels seus càrrecs 61 persones més». Un any més tard la Junta Nacional d'Eleccions, havia d'admetre una xifra més alta:⁸² concretament reconèixer que l'OSE havia desposseït o cessat quinze enllaços sindicals, vint-i-tres vocals jurats i cinquanta-cinc vocals socials a nivells superiors al d'empresa. És pràcticament impossible conèixer amb precisió el nombre de càrrecs elegits i cessats, però el mateix reconeixement de l'OSE en l'Espanya dels anys seixanta és prou significatiu d'una actitud repressora, i que mostra el paper d'una Organització Sindical que ha d'eliminar, des de dalt, càrrecs elegits pels de baix, alhora que mostra la contradicció entre moments d'obertura (1965-1967) i moments de tancament (anys posteriors).

L'onada democratitzadora que s'introdueix a través de les eleccions de 1966 en els càrrecs de Jurats i enllaços reforça momentàniament el seu paper real. Aquest, a través de l'enquesta esmentada, pot clarificar-se encara més.

80. Vegeu la seva anàlisi en pàgines anteriors d'aquest mateix capítol.

81. Informe del secretari general al IV Ple del Congrés Sindical de l'OSE. Tarragona, maig, 1968, pàg. 12.

82. Xifres publicades en el diari «Pueblo», diari de l'OSE, en la seva edició de 27 de desembre de 1969.

4. EL REFORÇAMENT DEL PAPER DEL JURAT DESPRÉS DE LES ELECCIONS DE 1966

Efectivament, més del 90 % dels treballadors i empresaris accepten que la representativitat dels Jurats i enllaços ha augmentat arran de les eleccions de 1966. També estan d'acord que l'interès del personal vers les institucions representatives és gran. Això fonamenta la primera condició perquè es pugui parlar de les diferents funcions que omplen aquestes institucions.

La primera d'elles, la de plantejament d'iniciatives i propostes mereix la total aprovació dels empresaris. Als treballadors, si bé té un valor més secundari, no per això no els mereix un judici positiu, sobretot perquè va lligada a les possibilitats d'assessorament i d'emissió d'informes en les diferents oportunitats que la llei marca. ¿Vers quins temes s'orienten les iniciatives sorgides? En més del 80 % de les empreses és la qüestió salarial i els incentius el que centra la majoria de propostes. Treballadors i empresaris estan d'acord que el segon tema més proposat és el de la seguretat en el treball. Després, les altres respostes divergeixen; per als primers, tenen més importància les reclamacions per incompliment del reglament i la productivitat; en canvi, per als segons, serien les hores extraordinàries i la productivitat. Però les divergències apareixen més clarament sobre el grau d'acceptació d'aquesta capacitat d'iniciativa. Així, la majoria dels obrers pensen que les seves propostes no són acceptades, mentre que l'altra part pensa unànimement que les accepta. Potser l'explicació d'aquesta distorsió es troba en el fet que per als empresaris «acceptar les propostes» vol dir prendre-les en consideració, mentre que per als treballadors «acceptar les propostes» vol dir aplicar-les. Així ho aclareixen algunes respostes obertes a l'enquesta.⁸³

En qualsevol cas, aquesta última constatació, és a dir, que les paraules i els conceptes tenen un sentit divers i a vegades oposat per a empresaris i treballadors, es verifica en la majoria de les preguntes. La diferent interpretació dels continguts, els fluxos informatius, els canals de comunicació

83. L'enquesta establí la possibilitat que després de les preguntes tancades, si es volia, es podien incloure respostes obertes que podien ser utilitzades en una perspectiva més qualitativa.

es converteixen en elements claus del procés de representació.

L'estructura de comunicacions en l'empresa pren una forma lineal formada per una línia ascendent que sorgeix del conjunt dels treballadors, es canalitza a través dels Jurats i arriba a la direcció de l'empresa. L'altra línia descendent parteix d'aquesta última vers els treballadors, canalitzada igualment pel Jurat, que es converteix en el nucli essencial del procés. Així totes les circumstàncies que el condicionen (eleccions, representativitat, condicionants legals, etc...) poden suposar una ruptura o un estrangulament, i per tant una disminució, una tergiversació o fins i tot una anul·lació dels fluxos informatius.

El primer nivell d'aquesta estructura comunicativa és la baula treballadors-Jurat. Els primers són els que marquen l'impuls i el ritme del flux que ha de recórrer tots els nivells per retornar a ells, ja que, en general, són els empresaris els que posseeixen la informació més global de l'evolució de l'empresa i sobretot en tenen el seu control. Per tant, són els treballadors els que la necessiten,⁸⁴ són ells els qui estan interessats que el procés es posi en funcionament; llur desinterès o llurs reivindicacions marquen la seva intensitat. Des d'una òptica patronal propera a l'escola de les Relacions Humanes, també els empresaris haurien d'estar interessats a promoure un alt intercanvi d'informació, però, com ho mostra l'estudi citat, la majoria d'ells en la Catalunya de la fi dels seixanta es troben lluny d'aquesta òptica.

De fet, l'augment de la representativitat dels càrrecs elegits i l'acceptació de l'actuació dels Jurats són dos indicadors del funcionament d'aquest primer nivell. El 62 % de les respostes mostren que el personal segueix amb interès la marxa del Jurat. Moltes respostes obertes expliciten que de fet, malgrat les dificultats de fer-ho massivament, el Jurat consulta els treballadors. Només en un 11 % dels casos s'han pogut fer reunions col·lectives, cosa que vol dir que és difícil que es produeixi el procés d'homogeneïtzació de les opinions obreres i que més aviat és a través dels petits nuclis (tallers, seccions, etc...) o individualment com es generen els contactes entre els treballadors i els seus representants.

84. Recordeu les funcions del Jurat en què la informació pren un paper rellevant.

Tota la legislació sosté la segona baula de la cadena, ja que la majoria de les funcions assignades al Jurat consisteixen a canalitzar les aspiracions dels treballadors vers la direcció de l'empresa. L'actitud que adopti aquesta davant del flux ascendent pot actuar de regulador d'aquest. Tot i tenint en compte que la informació que els treballadors estan disposats a emetre no és gairebé mai total i està plena d'implícits, una opció empresarial oberta al diàleg, propensa a escoltar, pot augmentar la quantitat i qualitat de la informació que circula pels canals. En canvi, una direcció tancada que tendeixi a menysprear les opinions obreres més freqüentment provoca estrangulaments i situacions conflictives.

Correlacionant les actituds conflictives i el grau d'acceptació de les propostes obreres per la direcció, es pot observar una clara relació inversa entre les dues variables, és a dir que, en els casos en què les iniciatives del Jurat tendeixen a ser més acceptades, el nombre de conflictes disminueix. Això no vol dir que aquests estiguin només en funció de l'intercanvi informatiu, però sí que la fluïdesa d'aquest pot evitar determinades situacions que desemboquen fàcilment en les crispades relacions de treball a xocs entre el capital i el treball (creació de rumors sobre acomiadaments, sobre tancament de l'empresa, sobre penalitzacions, etc... informacions sobre infiltracions, «elements provocadors», sabotatges, vagues, etc...).

El vessant descendent del procés de comunicacions comença en la direcció i es dirigeix cap al Jurat. En llurs respostes, els empresaris adjudiquen una gran importància a informar-los i veuen en aquesta capacitat de receptor una de les principals funcions del Jurat, mentre que en canvi les respostes d'aquests indiquen que no creuen útil rebre informació de la part patronal. Quina és la causa d'aquesta opinió? No sembla ser el desinterès dels representants, ja que s'ha vist que era gran i havia augmentat. Les respostes obertes palesen que l'origen del recel és la limitació dels camps d'informació i el dubte sobre la seva veracitat. Efectivament, aquest és un dels punts fonamentals del problema, atès que sigui per raons fiscals, de competència, de desconfiança generalitzada, els empresaris forneixen molt poques dades sobre llurs activitats i moltes vegades gens fidedignes.⁸⁵ Dos exemples en el camp

85. Un acudit que reflecteix bé això és el que s'explicava en aquells

laboral són els informes que la direcció està obligada a donar als jurats sobre l'evolució de l'empresa, o bé els que han de lliurar a l'Administració de l'Estat en els casos d'expedient de crisi. Informes que molt sovint estan molt lluny de reflectir la realitat, i aspectes de la qual són fàcilment comprovables pels treballadors (producció, magatzem, etc...).

La darrera baula del vessant descendent —del Jurat als treballadors— és encara més problemàtica, ja que pressuposa reunions col·lectives com a mitjà directe d'intercanvi informatiu. El 42 % dels empresaris estan convençuts que es realitzen, enfront d'un 11 % dels treballadors. El 40 % de les respostes d'aquests adjudiquen a la prohibició de la direcció el fet que no se celebrin més sovint. En les respostes obertes precisen altres causes com: prohibició de l'Organització Sindical, prohibició explícita de la direcció, obstacles en la tramitació dels permisos, al·lusió a l'obligació de mantenir el secret en el Jurat, etc... Bastants empresaris pensen que aquests contactes no són necessaris, i altres diuen que sí no s'hi han produït ha estat per peresa o desinterès dels treballadors. En tot cas, la no celebració d'assemblees, en les quals es pot informar, discutir, controlar, és un greu inconvenient en el circuit informatiu intern, per bé que puguin existir altres mitjans (tauler d'anuncis, fulls informatius, informació individualitzada, etc...). Sintetitzant es podria dir que el Jurat és el nucli substantiu d'un sistema informatiu que posseeix importants punts d'estrangulament i de distorsió.

Tanmateix, la funció que dona major sentit al Jurat és la de la negociació col·lectiva. El Jurat, en convertir-se en la part obrera que negocia els convenis, esdevé la figura clau d'un sistema de relacions de treball que a partir de 1958 es fonamenta precisament en aquest procés. A través del qual els treballadors aprenen a distingir els companys que defensen llurs interessos dels qui no ho fan, generant-se així uns protagonistes i unes formes d'identificació i de legitimació de la representació. Aprenen també a tenir en compte altres factors que incideixen sobre els convenis com la situació de l'empresa, dels mercats, del sector econòmic, de l'evolució econòmica nacional i internacional. En fi, han d'incorporar a

anys sobre el fet que les empreses espanyoles portaven diverses comptabilitats: una per al fisc, una per als creditors, una per als bancs, una per als accionistes, una per als treballadors, ... i una de real.

llur visió del lloc de treball i de la localitat on viuen elements més globals. Aprenen de la mateixa manera els condicionaments de tot tipus i especialment els polítics i sindicals que es donen en llur gestió. Sense dret de vaga, sense sindicats lliures, ¿com es pot pressionar en els múltiples moments en què això és necessari durant la negociació?

Malgrat que siguin més freqüents els convenis d'empresa que els d'àmbit superior, és a través de l'elaboració de les plataformes reivindicatives com moltes vegades es pren consciència de la comunitat d'interessos de tots els treballadors d'una empresa, d'una localitat, d'un sector... Els Jurats en llur funció de portaveus d'aquests interessos tenen un paper de primer ordre. Ells són els qui poden, amb totes les limitacions imaginables, prendre contacte, traslladar-se, discutir amb Jurats d'altres fàbriques afectats pel mateix conveni, etc... Els petits —i no cal dir-ho— els grans avenços, però també els grans retrocessos en els acords presos, van cohesionant el moviment, però sobretot és en les situacions conflictives, derivades molt sovint del procés negociador en què els Jurats, com a interlocutors d'una de les parts respecte a les altres —empresaris, jerarquies del sindicat vertical, policia, govern civil, administració laboral—, adquireixen força i protagonisme.

En el si d'aquestes lluites —la majoria canalitzades i interpretades pels Jurats— sorgeixen els principals líders del moviment obrer.

Tan sols queda per parlar, en el conjunt de les funcions del Jurat, de les que poden anar en el sentit de la seva intervenció i responsabilitat directa. Les respostes dels treballadors a l'enquesta ja citada, mostren clarament que com més capacitat d'intervenció s'atorga al Jurat, més l'accepten i el reclamen, i al revés les funcions d'assessorament i emissió d'informes generen una altra taxa d'abstencions (44 % del total). Mentre que per als empresaris se situa precisament en la pregunta sobre si creuen que els primers haurien d'augmentar la capacitat de gestió fins a arribar a nivell executiu.

Si els principals objectius en la promulgació de la llei que posa en funcionament el Jurat es poden resumir a procurar la col·laboració en el si de l'empresa i la concòrdia social, no sembla que el funcionament i la pràctica observades segueixin aquesta lògica.

A nivell intern de l'empresa no sembla que s'hagi produït

un increment de l'«harmonia». El 70 % dels treballadors responen dient que amb els Jurats s'ha generat una major oposició a la direcció i ho corroboren explícitament amb l'afirmació d'un augment del conflicte; afirmació que també corroboren els empresaris. I aquest augment queda ratificat en l'anàlisi de les opinions divergents de les dues parts respecte a una sèrie de temes, ja que, tret que ha augmentat l'interès del personal en les eleccions sindicals i en quines són les categories més actives, sobre la resta de problemes, empresaris i treballadors opinen en clara divergència, si no en oposició oberta. Molt especialment en les qüestions que afecten el sistema de poder, com per exemple l'increment de la capacitat executiva dels representants obrers, o bé els continguts de la seva participació. Així, per a la direcció de l'empresa les obres socials i els assumptes individuals haurien de ser els temes que haurien de preocupar més els Jurats, mentre que per als treballadors, haurien de ser l'organització del treball i l'administració i gestió de l'empresa.

CAPÍTOL III

LA DIVERSITAT DEL PANORAMA ELECTORAL DE 1971

1. UNES GARANTIES SINDICALS LIMITADES

Des del punt de vista institucional, entre les eleccions sindicals de 1966 i les de l'any 1971 es publica la Nueva Ley Orgánica⁸⁶ en la qual es modifica l'article XIII del Fuero del Trabajo i suprimeix la terminologia que més remet als orígens feixistes. Així «*unidad, totalidad y jerarquía*», «*sindicato instrumento del Estado*» queden eliminats i la denominació «*sindicato vertical*» queda substituïda per la d'«*asociaciones de empresarios, técnicos y trabajadores*». També desapareix la condició que només membres de la Falange poden exercir les jerarquies del sindicat.

Tanmateix, les modificacions que més influeixen en la normativa laboral directament relacionada amb les eleccions de 1971 són les introduïdes per la Nova Llei Sindical. A principis de 1967, l'Organización Sindical Española (OSE) llença una anomenada *Consulta-Informe* en la qual es posa l'accent en la necessitat d'autonomia i representativitat. El mes de maig de 1968 se celebra el Ple del IV Congrés Sindical a Tarragona. Aquest, segons l'article Primer del text refós del seu Reglament de 1968, és «l'òrgan superior representatiu i deliberant de l'Organització Sindical Espanyola».⁸⁷

Però malgrat algunes expectatives i una certa polèmica interna, el Congrés de Tarragona, en el qual el secretari gene-

86. BOE de 10 de gener de 1967.

87. Ordre General de 10 de gener de 1961, núm. 80 refosa en el Reglament de 25 d'abril de 1968.

ral afirma que «*quienes desean atentar contra la propia existencia del sindicato, perjudican sus intereses o tratan de subvenir el orden constitucional, no pueden tener cabida en su propio seno y menos aún en sus cuadros rectores*»,⁸⁸ no modifica fonamentalment l'estructura i funcionament del sindicat vertical. Com a resultat la Nova Llei Sindical⁸⁹ reflecteix així la seva continuïtat:

— L'Organització Sindical queda incorporada al Ministeri que engloba, intentant controlar-les, el conjunt de les activitats sindicals. En aquest sentit la innovació que s'introdueix és la desvinculació envers el Movimiento, però passa a adoptar la forma i contingut d'un Departament de l'Administració Pública.⁹⁰

— La Llei continua inspirant-se en els tres principis d'Unitat, Totalitat i Jerarquia, sense establir cap òrgan dirigent electiu. Els qui arriben a un nivell dirigent ho han de fer per elecció indirecta, a través dels diversos esglaons orgànics on el control s'exerceix progressivament a mesura que es puja en la piràmide.

— Les Associacions Sindicals que segons la llei seran organitzades en el futur, de forma electiva, manquen d'atribucions importants i de veritable autonomia.

La Llei Sindical no representa, doncs, cap canvi substancial en l'OSE. Aquesta veu com el seu paper s'afebleix en el marc institucional i polític del règim franquista, i potser el Congrés de Tarragona pot ser interpretat com el darrer intent de no perdre protagonisme en el seu si. Tanmateix, de la Llei es deriven disposicions que la desenvolupen i que incideixen en les següents convocatòries electorals. Les més importants són el Reglament d'Eleccions Sindicals, el Decret de Garanties Sindicals i l'ordre d'ampliació dels Jurats d'empresa.

88. OSE: *IV Pleno del Congreso Sindical*. Tarragona, 1968, pàg. 85.

89. IEL: *La Nueva Ley Sindical*. Barcelona. Ed. Estela, 1970.

90. MARTÍN, E., SALVADOR, J.: *Les eleccions sindicals*. Barcelona. Ed. Laia, 1975, pàg. 17 i ss.

a) *Reglament d'eleccions sindicals*

La normativa electoral de les eleccions de 1971 està regida fonamentalment pel Reglament General d'Eleccions Sindicals aprovat el 14 de maig de 1966, i modificat per les següents disposicions:

— Decret 651/1971, de 4 d'abril, segons el qual es convoquen eleccions sindicals.

— Ordre de 17 d'abril de 1971 per la qual es dicten normes de desenvolupament de l'anterior decret.

— Decret 1878/1971, de 23 de juliol, que regula les garanties dels càrrecs sindicals.

— Ordre de 14 de setembre de 1971, en la qual es dicten normes per a l'elecció i nomenament dels presidents de Sindicats «Nacionals».

Unes altres disposicions sobre matèria d'eleccions sindicals són:

— Normes i instruccions aprovades pel Comitè Executiu Sindical en la reunió del 13 d'octubre de 1971.

— Ordre de 28 de febrer de 1972 en què s'aprova el Reglament per a l'elecció de vocals en el Consell Superior de l'Obra Sindical de Cooperació.

— Les disposicions referents als diversos òrgans i institucions en els quals el sindicat vertical té assignada una representació, i que es regulen per les normes que regeixen aquestes institucions.

La durada del mandat establerta en el Reglament de 1966 era de sis anys, a partir de la data de presa de possessió del respectiu càrrec, havent de ser renovats la meitat d'aquests cada tres anys i podent ser elegits en successius períodes electorals. La meitat que hauria de ser renovada al cap dels tres primers anys, seria determinada per sorteig. L'article 4 del Decret 651/1971 de 4 d'abril estableix la durada del mandat electoral en quatre anys. Aquesta és una novetat de les eleccions d'aquest any, segons la qual, a partir d'abril de 1975 s'haurà d'obrir un nou període electoral.

L'OSE es veu obligada a suspendre les eleccions de 1969 i a plantejar les eleccions de 1971 al 50 %, com a únic mitjà

per aconseguir la perdurabilitat del seu paper sobreposat als càrrecs electius, obstaculitzant l'ocupació de càrrecs sindicals d'àmbit superior a l'empresa per representants directes dels treballadors.

El Reglament electoral apareix de manera precipitada, menys d'un mes entre ell i l'inici del procés electoral, el calendari i els plans electorals són coneguts amb moltes dificultats. El mecanisme de realitzar el sorteig del 50 % i el còmput de les baixes es fa de distinta forma dins d'un mateix sindicat, segons la província.

Les eleccions del 71, quant a les condicions generals per ser elegit, comporten la important modificació de rebaixar a 18 anys l'edat exigida. Amb tot, el requisit de permanència durant tres anys en la mateixa professió, limita de fet l'aplicació d'aquest teòric avenç, atès que suposa que el candidat de 18 anys hagi començat a treballar als 15 anys en la mateixa activitat i no l'hagi variada.

b) *Règim de garanties sindicals*

El nou Decret de Garanties Sindicals aparegut, que desenvolupa el previst en l'article 51 de la Llei Sindical, substitueix el Decret de 2 de juny de 1966 que regulava les garanties dels càrrecs sindicals i el Reglament, mai no arribat a publicar, per a la desposseïció dels càrrecs sindicals.

Les normes que regulen aquest règim són les següents:

- Art. 51 de la Llei Sindical de 17 de febrer de 1971.
- Decret de Garanties Sindicals 1878/1971 de 23 de juliol de 1971.
- Decret 2077/1971 de 13 d'agost de 1971 pel qual es regula el Recurs Contenciós-Administratiu.
- Decret 2305/1971 de 13 d'agost de 1971 sobre organització i procediment dels Tribunals Sindicals d'Empar.

Les garanties sindicals es desenvolupen en el Decret establert:

1. *Els principis bàsics* de les Garanties Sindicals s'enuncien d'aquesta manera:

— Protecció de la relació jurídic-laboral, respecte a les accions necessàries per a l'exercici de la representació sindical.

— Llibertat d'exercici del càrrec, com a expressió dels atributs de la persona i de l'autonomia sindical.

— Responsabilitat, exigible segons normes estrictament objectives, quan no es respecten les obligacions bàsiques sindicals.

D'aquesta norma depèn que els únics càrrecs sindicals representatius, directament elegits pels treballadors, puguin o no exercir-se amb independència i llibertat.

La declaració de principis que conté l'Exposició de motius del Decret es materialitza en la concreció dels drets que es formulen a l'article 2.ⁿ del Decret. Són formulats tan abstractament que buiden molt de contingut pràctic els principis enunciats.

2. *Els drets* concretats en l'article 2.ⁿ del Decret vénen a ser la immediata concreció dels principis del preàmbul:

— Expressar amb tota llibertat les seves opinions en les matèries concernents a l'esfera de la representació sindical.

— Reunir-se amb els restants membres dels òrgans de govern de la seva entitat sindical o amb els sindicats en general conforme a les normes reglamentàries i estatutàries, per deliberar sobre temes de la seva activitat sindical.

— Promoure les accions que calgui per a la defensa dels seus drets o de l'interès sindical confiat a ells.

— Ser protegit contra qualsevol acte d'usurpació, abús i ingerència que afecti el lliure exercici de la seva funció.

— Obtenir dels òrgans sindicals competents la informació, l'assessorament i la cooperació necessaris en les tasques pròpies del seu càrrec.

— Disposar de les facilitats precises, d'acord amb el que es diu en aquest Decret, per interrompre la seva activitat laboral en l'empresa quan les exigències de la seva representació sindical així ho demanin i per comunicar-se amb els seus representants i informar-los sobre els assumptes d'interès sindical comú.

— Ser protegit contra els actes abusius o discriminatoris

tendents a limitar la seva llibertat sindical en relació a la seva ocupació.

3. *Les Garanties Sindicals en l'empresa.* Són pràcticament les que es recollen en el Decret de 2 de juny de 1966. Amb tot on el Decret de Garanties Sindicals és clarament regressiu és en la matèria d'informació escrita. Imposa dues limitacions que, de fet, neguen la possibilitat d'informació: una és la necessitat de prèvia autorització de l'empresari, l'altra que no es pot distribuir durant la jornada de treball. Amb aquestes limitacions l'OSE surt al pas d'aquest tema tan important que abans restava sense concretar. De fet hom s'havia aprofitat d'aquesta inconcreció amb multiplicitat d'informacions que no exigien cap formalitat prèvia per a la seva confecció i difusió entre els treballadors.

4. *Les garanties sindicals enfront de les jerarquies sindicals.* Aquí es dona un vici antisindical que només té sentit en la concepció verticalista de l'OSE: la desposseïció dels càrrecs sindicals electius pot ser acordada per elements de la línia burocràtica de comandament, i per causes com la participació en conflictes col·lectius per aconseguir millors condicions de treball que és precisament la missió específica que s'assigna als càrrecs sindicals. S'evidencia així un cop més el caràcter d'òrgan de control de la classe treballadora que té l'OSE, i que el seu funcionament ve a ser com un departament més de l'Administració.

Tots els organismes que intervenen en la iniciació, instrucció, decisió i recursos tenen una composició en la qual predomina la línia burocràtica de comandament. El recurs contenciós sindical és una garantia contra l'arbitrarietat en darrera instància, davant el tribunal de la jurisdicció ordinària. Però la possibilitat que es confereix al ministre i als delegats provincials de suspendre provisionalment els representants sindicals durant la tramitació de l'expedient, juntament amb el dilatat període que aquest dura fins a la seva resolució pel Tribunal Suprem limiten l'existència de garanties en aquest àmbit.

c) *Els Jurats d'empresa*

Una ordre del 2 d'abril de 1971 amplia la constitució dels Jurats d'empresa a les empreses que tinguin més de 50 treba-

lladors fixos. I el nombre de vocals de cada Jurat serà proporcional al de treballadors fixos del centre corresponent, d'aquesta manera:

- De 51 a 100 treballadors, 4 vocals.
- De 101 a 250 treballadors, 6 vocals.
- De 251 a 500 treballadors, 6 vocals.
- De 501 treballadors en endavant, 12 vocals.

La distribució dels vocals en els quatre grups de tècnics, administratius, qualificats i no qualificats, serà determinada per la Delegació Nacional de Sindicats, a proposta del delegat provincial corresponent.

2. L'OSE I LES ELECCIONS DE 1971. LA POR A SER DESPLAÇATS

L'actitud de l'OSE davant de les darreres eleccions de 1971 podria resumir-se amb aquestes paraules: «Quant a l'OSE, és molt important indicar que la seva actitud ha estat absolutament contrària a la de l'any 1966. Aquell any, fins i tot uns quants mesos abans de començar les eleccions, hi va haver una campanya sorprenent. Els jerarques de l'OSE citaven treballadors de les empreses, organitzaven assemblees, reunions conjuntes per als candidats. Es discutien els programes electorals, s'explicava el mecanisme de les eleccions en els mateixos locals de l'OSE. Tot allò va tenir com a conseqüència la gran victòria dels treballadors. Aquest any no hi ha hagut en absolut res d'això.»⁹¹

Efectivament la posició de les jerarquies del sindicat vertical l'any 1971 té molt poc a veure amb les de 1966. També ells n'han après la lliçó.⁹² Per sota, un gran nombre de càrrecs han estat ocupats per sindicalistes que aprofiten els marges legals per pressionar i reivindicar idees contràries a les seves i desemmascarar el paper del sindicat vertical. L'obertura del *sindicalismo de participación*⁹³ toca els seus límits.

91. TEJERO, A.: Rev. «Mundo Social», núm. 189. Madrid, juny de 1971.

92. Vegeu el balanç que fan Josep Verdura i Rafael Hinojosa en la revista «Serra d'Or», d'abril i desembre de 1966 i el de Gil Matamala a «Promos», núm. 45, juliol de 1966.

93. LAMATA MEJÍAS: *Sindicalismo de participación*. Instituto de Estudios Sindicales, Sociales y Cooperativos, Madrid, 1967.

Per dalt, el desplaçament de la Falange i de les jerarquies sindicals és cada cop més evident en un govern dominat pels «tecnòcrates de l'Opus Dei» que en la remodelació de l'any 1969 ocupen tots els llocs claus. Les famílies polítiques dins del Règim apareixen cada cop més i la dominació de l'equip de l'Opus és una victòria «pírrica ja que es constitueix més com una fracció autònoma i tancada i no tant com una plataforma integradora dels diversos corrents. Això desperta els atacs dels altres (afers Matesa, Reace, etc...) que es cristallitzen en contra».⁹⁴ Els verticalistes queden progressivament aïllats en aquest joc.

La tenalla entre la pressió de baix i el desplaçament de dalt provoca el desassossec i el nerviosisme d'uns homes poc acostumats a veure's contestats. Val a dir que cada vegada els és més difícil assegurar el seu paper de control i canalització dels treballadors. L'estructura sindical de l'OSE es veu sacsejada pels moviments sorgits d'una societat que ha tingut un ràpid progrés econòmic i industrial i que lògicament genera una forta propensió al conflicte laboral. El seu anquilosament i la seva incapacitat d'adaptació posada de manifest en el Congrés de Tarragona entra en contradicció amb la dinàmica social i de representació que es dona al seu voltant. Progressivament es desacredita, fins i tot a ulls de diversos poders constituïts,⁹⁵ i perd la seva ja prou minvada capacitat de convocatòria.

En aquestes condicions, als jerarques de l'OSE⁹⁶ els va molt bé l'«excusa» dels Estats d'excepció per evitar la convocatòria en el temps reglamentari. Ara, a la fi de 1970, a contracor, les ha de tornar a convocar, i ho fa només en un 50 % dels càrrecs, tot aprofitant un moment de polèmica interna del moviment obrer.

94. ESTIVILL, J.: «Les lluites del moviment obrer i les crisis político-econòmiques dels anys seixanta» a *Treball i desenvolupament econòmic*. Tesi no publicada.

95. Alguns empresaris, per exemple, fan declaracions que accepten negociar amb les organitzacions sindicals clandestines i que invaliden implícitament l'OSE.

96. LUDEVID, M.: *40 años de Sindicato Vertical*. Barcelona. Ed. Laia, 1976, pàg. 50.

3. LES POLÈMIQUES DE LES ORGANITZACIONS OBRERES I LA DIVERSITAT DE RITMES DAVANT DE LES ELECCIONS

Efectivament després de l'embranchada de les eleccions de 1966, el moviment obrer continua avançant, reforçat amb la utilització dels càrrecs legals. Un mes més tard de les eleccions comença una de les vagues més significatives de la dècada dels seixanta, la de Laminados en Banda d'Etxebarri al País Basc.⁹⁷ Significativa pels seus 163 dies de duració, per la irradiació popular i la solidaritat que genera, per la combinació de mitjans legals i clandestins,⁹⁸ per les formes de decisió i representació (Assemblea, Comissió de fàbrica, finançament, ...), pel desemmascarament dels organismes oficials que hi intervenen (governador, OSE, Ministeri de Treball, Magistratura, etc...) i sobretot per la seva finalització amb la sentència que restringeix la relativa obertura del Dret de Vaga de 1965 i la declaració de l'Estat d'excepció per a Biscaia.

El bienni 1966-67 són uns anys de pols obert entre el règim i els treballadors que celebren els primers de maig, les jornades de lluita (27 de gener i 27 d'octubre, 1967), es coordinen a escala sectorial i estatal (juny 1967), amb el moviment ciutadà (Getafe,⁹⁹ Rekalde, Santa Coloma, etc.) i estudiantil, i puntegen amb conflictes laborals¹⁰⁰ la geografia espanyola (Madrid, Astúries, Bilbao,...) i catalana (Terrassa,¹⁰¹ Hispano Olivetti, Blansol,¹⁰²...).

97. Trabajadores de Laminación de Bandas: *Nuestra Huelga*. París, 1968.

98. Trabajadores de Laminación, *op. cit.*, pàg. 241, es parla així del Jurat: «Dada su integración en el Sindicato Oficial —rechazado por todos— se ha planteado siempre el problema de la abstención o de la participación en la elección de sus miembros, según se crea que es ineficaz su papel o por el contrario se vea la necesidad táctica de contar con él. Este último es el caso de Bandas. ... Se podría definir al Jurado como el rostro legal de la Comisión de fábrica».

99. EIDA: *Getafe. Lucha obrera bajo el franquismo*. Madrid. Unión Sindical de Madrid de CCOO, 1977.

100. MARAVALL, J. M.: *El desarrollo económico y la clase obrera*. Ed. Ariel. Barcelona, 1970. (Cap. X.)

101. RICART OLLER, J.: *Egara: una parroquia obrera bajo el franquismo (1963-1977)*. Terrassa. Ed. Pedagògica del Vallès, 1979, pàgs. 63 a 71.

102. Trabajadores de Blansol: *Lucha unida, victoria proletaria*. Ed. Sapere. Milà, 1971. Vegeu en especial la constitució del Comitè de Fàbrica connectat amb els enllaços, pàgs. 13 a 67.

Tanmateix, el règim respon a aquest avenç endurint la repressió. La declaració dels Estats d'excepció de Guipúscoa i posteriorment (1969) a tot l'Estat espanyol, la sentència de 1967 declarant ilegals les Comissions Obreres i la reforma del Codi Penal, l'acomiadament i detenció de molts elegits en les eleccions de 1966 i dels qui s'han destacat en la negociació de convenis, les condemnes del Tribunal d'Ordre Públic, afegit a una conjuntura econòmica recessiva aprofitada per congelar els salaris (27 de novembre de 1967), obliguen el moviment obrer¹⁰³ a retornar momentàniament a les casernes d'hivern i a replantejar-se moltes de les orientacions i tàctiques utilitzades.

Algunes de les quals tenen una clara incidència en les eleccions de 1971. En la perspectiva de la seva convocatòria torna a ressorgir l'alternativa de presentar-s'hi o no fer-ho, però des d'unes bases diferents. Si anteriorment el debat se situava en el terreny més teòric i genèric de la complicitat amb el règim, ara es compta amb una experiència més rica. La repressió política i sindical contra els càrrecs és un argument per als partidaris de la clandestinització de la lluita; igual com el tancament de files de les jerarquies de l'OSE i els filtres successius per als nivells superiors (provincial, estatal)¹⁰⁴ ho són per als que volen demostrar la ineficàcia d'actuar des de dins. També és important tenir en compte que la limitació a la negociació col·lectiva en aquells anys i la recessió econòmica buiden conjunturalment de contingut la tasca dels representants. També en alguns casos, aquests s'han separat dels treballadors o acceptant les formes imposades¹⁰⁵ o aprofitant-se individualment de la posició adquirida. Moltes vegades això és el resultat de la manca d'experiència i integració en una plataforma més organitzada.

A la base d'una bona part d'aquestes posicions hi ha la situació de reflux en la qual viu el moviment sindical i polític democràtic que augmenta i polaritza les divergències.

103. CALAMAI, M.: *Storia del movimento operaio spagnolo dal 1960 al 1975*. De Donato. Bari, 1975, pàgs. 92 a 100.

104. VICENTE, C.: *¿Elecciones para quién?*, «Cuadernos para el diálogo», núms. 141-142, juny-juliol, 1975. (L'article publicat abans de les eleccions de 1975 es refereix a les de 1971.)

105. SARTORIUS, M.: *El resurgir del movimiento obrero*. Ed. Laia. Barcelona, 1975, pàg. 81.

CCOO,¹⁰⁶ USO¹⁰⁷ i la majoria d'organitzacions viuen debats interns i escissions. Molt sovint les posicions més radicals guanyen terreny i el pas de moviment obert a organització tancada o de sindicat a partit s'adopta ràpidament. En aquest clima, per als favorables a desembocar en la lluita de carrer, en l'acció frontal contra el sistema polític i econòmic, l'actuació pausada que suposa l'elecció sindical és un camí sense sortida o un pas enrere. També el politicisme exacerbant comporta el sectarisme, la manipulació i la utilització dels càrrecs elegits com a demostració de força. «Pèrdua de substància democràtica...», afirma Claudín.¹⁰⁸ En definitiva UGT i les organitzacions d'extrema esquerra s'oposen a presentar-se a les eleccions de 1971. CCOO i USO oficialment en són partidàries, però en el seu interior la controvèrsia és prou considerable.¹⁰⁹

Potser el text següent sortit de la Federació de Banca de la darrera de les organitzacions citades explica bé els arguments en favor de la presentació a les eleccions: «En l'actual situació política i sindical l'única organització autoritzada pel govern franquista a nivell de masses és l'OSE i a aquesta estan afiliats *obligatòriament* tots els treballadors; la nostra tasca actual consisteix a evidenciar la seva total ineficàcia per defensar els interessos de classe i la seva absoluta vinculació a l'administració de l'Estat, dirigit pels patrons, igual com per fer manifesta la necessitat de veritables organitzacions de masses, sindicats de classe, com a alternativa a l'actual situació. A més permet un cert marge de maniobra dins seu pel fet de poder disposar de mobilitat per entrar en contacte amb els treballadors i amb això aconseguir una major repercussió de les accions dutes a terme. Cada dia es constata amb més gran claredat que la por, amb què es cobreixen

106. Per a una explicació detallada del debat intern de CCOO vegeu el primer número de la revista «Quaderns del Centre de Treball i Documentació», 1981. Vegeu també DÍAZ, J. A.: *Luchas internas en CCOO*. Barcelona. Ed. Bruguera, 1977.

107. La història d'USO està per fer, però està clar que 1968-1969 són dos anys crítics per aquesta organització amb escissions importants.

108. CLAUDÍN, F.: *Op. cit.*, pàg. 32.

109. MATE, R.: *Una interpretación histórica de la USO*. Ed. Carlos Oya. Madrid, 1977, refereix en la pàgina 67 que en una enquesta interna als militants d'USO l'any 1971, el 90 % es declaren en contra de la participació. A CCOO moltes vegades la resposta depèn de quin grup domina políticament en cada lloc, fàbrica, branca, etc...

els grups partidaris del boicot, a una repressió superior i més seleccionada no té cap pes, perquè la repressió li arriba a tot lluitador que no es limiti a simples reunions de catacumbes, sinó a desenvolupar la seva lluita enmig de les masses contra el capital... L'ocupació de càrrecs actualment a l'OSE no significa que pretenguem transformar-la conservant la seva superestructura actual, sinó que simplement anem vers la *utilització* d'uns mitjans que afavoreixin l'organització de les autèntiques organitzacions de masses. És a dir que l'acompliment del càrrec ha de permetre de sensibilitzar el col·lectiu en la presa de consciència de classe i de descobrir els treballadors més combatius i implicar-los en la construcció d'un Sindicat de Classe... En definitiva, ha de servir per enfortir l'organització autònoma dels treballadors i no pas per apuntalar l'OSE.»¹¹⁰

En la complexa situació de les eleccions de 1971, què succeeix? Fonamentalment la participació depèn molt més de la història recent de cada lloc, gairebé de cada fàbrica, i de cada col·lectiu, organitzat o no al voltant d'unes sigles, que no pas de les declaracions i grans estratègies formulades a escala estatal.

Començant per Catalunya, la desigual implantació de les organitzacions clandestines i els nivells de consciència dels treballadors de Barcelona, del seu cinturó industrial on sobresurten després de les mobilitzacions del Baix Llobregat, o de la resta de comarques i els itineraris específics dels rams i fàbriques diversifiquen el panorama.

A Barcelona ciutat l'opció majoritària és la partidària de la participació. Això no vol dir que les candidatures democràtiques guanyin a tot arreu i que puntualment el boicot no obtingui alguns èxits.

A la SEAT *«las acciones potenciarán ya la candidatura obrera en las elecciones de 1971, aunque la participación no será masiva debido a la nueva polémica en torno a la oportunidad de presentarse. Ciertos sectores preconizan la abstención aduciendo que la salida a la superficie facilita la represión a la empresa. Pero ésta, a su vez, pone infinidad de obstáculos a la presentación de los líderes obreros: algunos están encarcelados, a otros los despide, a algunos los tras-*

110. Federación Banca d'USO: *Utilización de los cargos sindicales*. Barcelona, 1975, pàg. 58.

lada a secciones "donde nadie los conozca" ... "los candidatos obreros obtienen 8 de los 18 puestos del Jurado" ... "a los pocos días, en la huelga del turno de noche, la SEAT despide a casi todos los miembros representativos del Jurado"». ¹¹¹

Al Baix Llobregat «en esta ocasión, no se trataba sólo de imponer a los candidatos obreros más representativos, sino de elegir entre un slogan, que la pintura roja de las paredes y las octavillas repetían hasta el agobio: "Boicot elecciones", o la participación en las mismas.

»El debate fue arduo. Contemplado, sin embargo, desde la óptica actual, casi aseguraríamos que fue oportuno, ya que obligó a relanzar con nueva dinámica la discusión sindical desde la base. La lectura del Boletín comarcal de las CCOO del Bajo Llobregat trasluce un nerviosismo elevado, que ahora nos sorprende. A los que han predicado el "boicot" les califica de "verbalistas" y "revolucionarios", y constata que "a pesar de todo" el éxito de las candidaturas obreras ha sido notable, sobre todo en las categorías de "cualificados" y "no cualificados". En Siemens, Papelera Española y Tuperín, añade el citado órgano, "han triunfado incluso técnicos y administrativos". La relación de empresas en donde se considera que han triunfado tales candidaturas resulta, aunque prolija, orientativa:

»Cornellà: Fergat, Plásmica, Siemens, Pirelli (en parte, a pesar de la confusión creada por algunos "revolucionarios"), Tornillería Mata, Ermsa, Laforsa, Fenixbron, Cláusor.

»El Prat: Papelera Española, La Seda de Barcelona, Terlenka, Papelera de Leyza, Pesa, Manufacturas Metálicas, Campsa, Focolor, Taller Vilagrassa.

»Sant Joan Despí: Soler Almirall, Tuperín.

»Sant Feliu: Matacás, Hispano Suiza.

»Gavà: Roca, Resintex, Consusa.

»Viladecans: Bru, Metrón, Norma Galindo, Telesco.

»Sant Boi: Dublex, Norma Madera, Lámparas Z.

»Molins-Sant Vicenç-Papiol: Cementos Molins, Printer, Cerámica». ¹¹²

En moltes de les comarques de fora del cinturó industrial,

111. MIGUÉLEZ, F.: SEAT. La empresa modelo del régimen. Ed. Dopesa. Barcelona, 1977, pàg. 232.

112. RIERA, I., BOTELLA, J.: El Baix Llobregat. 15 años de luchas obreras. Barcelona. Ed. Blume, 1976, pàgs. 79 i 80.

i tal com explica Paco Frutos,¹¹³ la lluita sindical arriba molt més tard i només es registren accions puntuals. Com per exemple a Girona on les accions de la fàbrica Tartariques, de la construcció, de la Torras i de la SAFA no aconsegueixen fer taca d'oli i en les eleccions de 1971 «les coses continuen... com sempre».¹¹⁴

I fora de Catalunya? També cal constatar la mateixa diversitat de ritmes i situacions.¹¹⁵ En certs llocs on l'onada de conflictes de 1969 a 1971 havia estat important i la repressió dura, com a Sevilla i Granada (març i juliol), les eleccions passen sense pena ni glòria. A Madrid «*los conflictos de Kelvinator y Barreiros demostraron la imposibilidad de una lucha hasta el final, cuando el conjunto del movimiento obrero madrileño, y en particular de la rama del metal, había sido duramente reprimido*» ...«*en esta situación se inicia en Getafe una línea de recuperación de la lucha interna de las fábricas, potenciando la asamblea como órgano obrero...*», «*se inicia así una línea de actuación que difiere de la seguida en el resto del área industrial de Madrid. Las elecciones sindicales de 1971, pese a los miedos y las restricciones puestas por la CNS, significan un importante paso adelante en esta línea*».¹¹⁶

A Astúries, «*al convocarse las elecciones de 1971, las Comisiones de la Minería no se han repuesto aún del golpe de 1967. A pesar de ello, la candidatura que presentan obtiene el 60 % de los puestos elegibles. Sin embargo, el sindicato vertical —que se ha reservado el 50 % de los puestos por el simple procedimiento de declararlos no elegibles— queda con la mayoría. Las Comisiones de la Minería logran meter en el Sindicato alrededor del 30 % del total de los cargos en la zona de Langreo y algo menos en la zona de Mieres. Escasos resultados, por tanto, si se comparan con los de 1966*».¹¹⁷

113. Entrevista a Paco Frutos, a LUDEVID, M.: *El movimiento obrero a Catalunya bajo el franquismo*. Ed. Avance. Barcelona, 1977, pàgs. 60 i 61.

114. Entrevista a Paco Mera.

115. Un autor distant, italià, però proper a CCOO es veu obligat, després d'examinar els esdeveniments de 1969, a diversificar la seva anàlisi de CCOO segons les característiques de cada regió. CALAMAI, M.: *Storia del movimento operaio spagnolo dal 1960 al 1975*. De Donato. Bari, 1975, pàgs. 139 a 158.

116. Unión Sindical de Madrid de CCOO: *Op. cit.*, pàg. 61.

117. MIGUÉLEZ, F.: *La lucha de los...*, *op. cit.*, pàg. 286.

En altres zones de l'Estat espanyol, les eleccions de 1971 són el moment del despertar d'una llarga nit, en altres és el primer *tanteo de fuerzas*,¹¹⁸ en les de més enllà l'inici d'una presa de consciència. Com per exemple a Mallorca, on l'estacionalitat del treball a l'hostaleria i la construcció fan que «els càrrecs sindicals siguin purament simbòlics»¹¹⁹ i on els primers conflictes laborals es produeixen ja en la dècada dels setanta portats per alguns dels càrrecs elegits en les eleccions de 1971.¹²⁰ A Saragossa, «*mi experiencia parte principalmente de las últimas elecciones que, aunque fueron al 50 % y muy manipuladas, significaron mucho dada la debilidad y la escasez de lucha que en la postguerra ha caracterizado al movimiento obrero en Zaragoza. Gracias a aquellas elecciones y a la audaz utilización de esos cargos, hemos podido desarrollar todo un movimiento de concienciación y lucha en mi empresa, que tiene fama en Zaragoza de ser combativa. Las asambleas son ya una realidad hoy y prácticamente nada se establece sin pasar por ellas*».¹²¹

A Múrcia, mentre a la capital domina la tesi de la participació, a Cartagena on l'ORT té força preval la tesi del boicot, però això «*enriquece el debate y la práctica puesto que se coge al enemigo por los dos frentes. De hecho los que se presentan a los cargos oficiales, protegen a los más radicales. Las elecciones de 1971 sirvieron para el tanteo de fuerzas y afirmar más el trabajo sindical*».¹²² A Galícia la resposta és: «*si la clase trabajadora carece de todos los medios de defensa y de lucha en una situación que le es a todas luces desfavorable e injusta ¿cómo se pueden despreciar las pocas posibilidades legales que existen? Esta pregunta yo creo que se la formularon muchos hombres jóvenes y nuevos del movimiento obrero, a la hora de enfocar la participación en las elecciones, al menos en Galicia fue así. Esta es una tierra explotada como ninguna otra, no había margen para muchas teorías; luchar y defenderse como fuera, era y es la tarea más*

118. Entrevista Juan Serrano. Múrcia.

119. CAPELLÀ, Ll.: *Mallorca i el món obrer*. Ed. Moll. Palma de Mallorca, 1977, pàg. 58.

120. CAPELLÀ, Ll.: *Op. cit.*

121. Entrevista a Daniel Aldana a ZAGUIRRE, M., DE LA HOZ, J. M.: *Presente y futuro del sindicalismo*. Ed. Nova Terra. Barcelona, 1976, pàg. 142.

122. Entrevista Juan Serrano. Múrcia.

*urgente. Galicia, sus trabajadores, seguimos superexplotados, pero no ya sumisos y resignados. Yo afirmo que la utilización de los cargos sindicales ha contribuido decisivamente a que allí haya una realidad y una esperanza de lucha».*¹²³

Al País Valencià, «així s'arriba a les eleccions de 1971, les quals amb l'Estat d'excepció, es varen preparar molt malament. Abans de decidir llur participació les forces sindicals tingueren una forta polèmica. La major part dels grups a l'esquerra del PC feren una forta campanya d'abstenció. El fet que la major part dels escollits en l'elecció anterior foren detinguts, desposseïts del seu càrrec i empresonats, juntament amb la dimissió, després, de molts d'ells, era una prova contundent per no presentar-se ara»... «No obstant això, el PC continuà amb la seva tàctica liderista i d'utilització de les vies legals. USO i alguna altra organització ho van deixar al criteri dels seus militants per tal que hi haguera gent fora i gent dintre. Es presenten càrrecs en Astilleros, en Macosa és molt desigual i al metall de Castelló es fa el boicot, en Segarra, Vall d'Uixó, serà la primera vegada que donaran resultats positius, etc... De tota manera, aquest any, donades les condicions polítiques externes i la crisi interna del moviment obrer, les eleccions no es varen notar. Així els obrers es varen trobar privats d'instruments visibles i vàlids per a llur representació oficial. Això fa que en molts llocs es produeca un enfortiment de l'assemblea de fàbrica i dels representants que aquesta escull.»¹²⁴

En el conjunt del País Basc, juntament amb altres causes, el judici de Burgos de 1970 determina, com també va influir en altres llocs de la península en una de les manifestacions més massives de solidaritat, la basculació majoritària en favor del boicot. «*En Euskadi, el boicot a las elecciones de 1971 fue casi total. Yo creo que en esta actitud fue determinante el juicio de Burgos de diciembre, que desanimó a muchos compañeros sobre el posibilismo de la participación en un aparato del Estado salido del 18 de julio de 1936. En el sector metalúrgico, tanto a nivel de empresas como juntas locales y provinciales, los cargos sindicales fueron ocupados por hombres adictos a la empresa y a la OS.*

123. Entrevista a Guillermo Fontán a ZAGUIRRE, M., DE LA HOZ, J. M.: *Op. cit.*, pàg. 145.

124. PICÓ, J.: *El moviment obrer al País Valencià sota el franquisme*. Ed. Eliseu Climent. València, 1977, pàgs. 137 i 138.

»Este boicot a la utilización de los cargos legales, como toda postura que se toma en un momento determinado tiene sus pros y contras. Voy a señalar algunos. A mi entender, no cabe la menor duda que a partir de estos momentos se han implantado y con más fuerza y realidad las asambleas a nivel de empresas como el instrumento de lucha de los trabajadores; se ha robustecido la concepción del sentido de la representatividad, rompiendo el mito que siempre ha creado y mantenido la CNS, de que los cargos sindicales suplanten a los trabajadores en sus decisiones. Hoy, los trabajadores, ante cualquier problema de su empresa, lo primero que exigen es la asamblea, porque consideran que es la mejor forma de estar informados y enterados para tomar decisiones. Junto a esto la representatividad de una comisión revocable en un plazo de tiempo determinado. Todo esto ha supuesto que la participación aumente, aspecto que en la etapa anterior se trataba de delegar más en los cargos electivos, existiendo algo más de inhibición obrera.

»Sin embargo, el boicot también ha evidenciado una serie de hechos, pues no se puede menospreciar a los contrarios. No basta sólo la buena voluntad y los deseos para destruir al enemigo; se necesita tener igualmente capacidad de respuesta a la ofensiva del poder. El boicot ha contribuido a particularizar y a tender más a la lucha de empresa —aunque no haya sido ésta la intención—, pero éstos son los resultados y a ellos me remito. No basta presentar peticiones iguales y en fechas idénticas. Partiendo de las circunstancias actuales, para combatir al fascismo y capitalismo hay que tender a la lucha por sectores como mínimo, buscando aquellos medios que permitan aglutinar al mayor número de trabajadores alrededor de un planteamiento común, discutiendo más abiertamente todo el proceso reivindicativo a plantear, incluso para favorecer a aquellos que por sus características de empresas más pequeñas y más débiles no lo pueden hacer, y no resulte al revés como en ocasiones se ha pedido que las empresas menos favorecidas apoyen a las mejor situadas.

»También se ha comprobado que en algunas empresas con bastante tradición dentro del Movimiento Obrero, después de practicado el boicot, durante los 4 años transcurridos, no se ha logrado apenas ninguna participación de los trabajadores en acciones de tipo reivindicativo ante la empresa ni en actos solidarios con otras empresas. Esto hace pensar que

*al propugnar el boicot no se midió bien su alcance, pues hay empresas en que, por sus especiales características, es prácticamente imposible actuar completamente al margen de la legalidad.»*¹²⁵

En l'examen de les eleccions a Biscaia, Ibarra¹²⁶ assenya-la que totes les organitzacions clandestines (FO, Komunistak, USO, ELA, UGT...), menys el PCE, a partir de la finalització de les vagues de febrer de 1969, es llancen a «una decidida campaña de exigencia de dimisión de los Jurados y enlaces sindicales». Des de 1968 i sobretot 1969 els Comitès d'empresa marquen les posicions i dominen el panorama laboral. CCOO surt dels Comitès, aquests responsabilitzen els Jurats dels efectes negatius de les vagues de febrer i atesa la capacitat de convocatòria demostrada arran del judici de Burgos prenen una renovada dinàmica que passa per prescindir de les institucions legals i reforçar les estructures de representació unitàries i democràtiques.¹²⁷

El resultat de les eleccions en les principals empreses de més de 500 treballadors és el següent, en termes del percentatge de vots sobre el total dels treballadors de cada empresa: Euskalduna (16 %), AHV (40 %), Naval (23 %), BW (23 %), GEE Galindo (10 %), GEE Trapaga (35 %), DOW UNQUINE-SA (67 %), Tarabusi (63 %), Westinghouse (18 %), EDESA (25 %), Firestone (10 %), Pradera (26 %), Laminación de Bandas (80 %), UEE (40 %), Echevarría (40 %), Sefanitro (40 %), Aurrerà (70 %), Tubos Reunidos (70 %), Papelera Aranguren (44 %), GYPSA (80 %), Coplástica (67 %), Galletas Artiach (90 %), EK EARPLE (49 %), Dunlop (35 %), Corte Inglés (90 %), Iberduero (71 %), Bancaya (72 %), Banco Bilbao (72 %) i Tugbsa (79 %). «D'aquestes xifres es dedueix que en les empreses grans amb tradició de lluita, l'abstenció va ser generalitzada...» «CCOO, malgrat que es veu obligada a admetre que, en general, en les empreses grans l'abstenció havia estat alta, va afirmar l'existència de votacions massives en empreses mitjanes i petites.»¹²⁸

125. Entrevista a José Manuel Susperregui (Guipúscoa) a ZAGUIRRE, M., DE LA HOZ, J. M.: *Op. cit.*, pàgs. 154 i 155.

126. IBARRA GÜELL, P.: *El movimiento obrero en Vizcaya 1967-1977*. Bilbao. Servicio Editorial. Universidad del País Vasco, 1987. (Cap. IV.)

127. Vegeu l'anàlisi més detallada que fa Ibarra, *op. cit.*, pàgs. 179 i 180.

128. IBARRA: *Op. cit.*, pàg. 189. Ibarra no es pot acusar de sectaris-

A Guipúscoa, «allà on els Comitès representen l'orientació majoritària dels treballadors, aquests s'abstenen amb altíssims percentatges, mentre que on els comunistes i Comissions són particularment forts, els candidats de l'oposició són elegits per gran majoria».¹²⁹

Per fi a Navarra, la forta implantació de l'ORT i de les Comissions de Fàbrica elegides per les assemblees d'empresa condueixen que en el mes d'octubre de 1969 es decideixi la dimissió dels enllaços i Jurats i la seva substitució per representants elegits per les assemblees de base. La Comissió Obrera Provincial secunda aquestes posicions i afirma: «*la lucha de la clase obrera no se ha terminado. Continuará hasta conseguir el máximo objetivo: la destrucción del sistema capitalista que la oprime. En este conflicto toda la clase obrera unida no sólo ha doblegado al capital sino que hemos desmontado al sindicato vertical, fiel instrumento al servicio de la clase dominante. Le hemos dado la vuelta, obteniendo una auténtica representación y canales de lucha nacidos del corazón de la clase obrera*».¹³⁰ Així doncs, a Navarra, en aquest clima i amb aquesta perspectiva que ja no solament planteja la llibertat sindical sinó la creació d'òrgans fora dels canals oficials per lluitar contra el conjunt del sistema econòmic, les eleccions de 1971 queden marcades pel boicot massiu.

Les opcions preses al País Basc configuren un camí: el de la constitució d'òrgans d'expressió autònoma, independents dels mecanismes oficials; i un altre és marcat per la pràctica del Baix Llobregat que aprofita fins al màxim els marges institucionals soscant el sindicat vertical.

4. LA INTERVENCIÓ DE LA PATRONAL

Els empresaris també es troben enquadrats en el sindicat vertical, però a més gaudeixen d'organitzacions de representació pròpia, tot i que moltes tenen una lànguida vida o no intervenen directament en el camp laboral.

me anti CCOO. Gairebé tot el llibre és una defensa aferrissada de les posicions d'aquesta central.

129. CALAMAI, M.: *Op. cit.*, pàg. 178.

130. Comisión Obrera de Navarra: *Compañeros. Hemos obtenido una nueva victoria en la lucha contra la clase capitalista*. Pamplona, 1970.

Els empresaris d'inicis de la dècada dels setanta també han canviat.¹³¹ Molts estudis ho posen de relleu.¹³² Molts ja no pertanyen a la generació de la guerra civil i a més es nodreixen creixentment d'escoles específiques de formació. El mercat i les finances prenen una major importància en les seves decisions. El seu paper social ha augmentat amb el desenvolupament industrial dels seixanta, i també el pluralisme intern, tant en termes d'opcions ideològiques com respecte a la política econòmica.

En el terreny laboral, ja en els anys cinquanta i de la mà de l'església, la productivitat i les relacions humanes anaven substituint lentament les opcions anteriors. El menor dirigisme estatal de l'economia i la competència obliguen a una reconsideració del factor humà. La direcció de personal, primer, els departaments de recursos laborals, després, ja no poden tenir una actitud purament de control. La negociació col·lectiva esdevé un factor cada cop més important de les relacions entre obrers i empresaris. I negociar vol dir, molt sovint, preferir uns interlocutors vàlids.

Tot això fa que per a certs empresaris sigui millor assegurar-se amb representants que puguin, després dels acords, responsabilitzar-se de la seva efectiva aplicació. Fins i tot al marge de l'OSE. Així comença a ser freqüent veure un doble procés en el qual a nivell d'empresa, local, i a vegades provincial, s'arriba a uns acords que després són ratificats formalment en el marc del sindicat vertical. Això també reforça momentàniament la constitució de mecanismes autònoms de representació dels treballadors.

Però també la seva creixent combativitat genera altres tipus de reaccions: «Naturalment els patrons, en el moment de les eleccions, varen intentar d'evitar candidatures obreres autèntiques, a fi d'evitar "molèsties" i evitar així mateix que els seus interessos s'afeblissin. Això era lògic i a ningú no podia estranyar. Vull assenyalar que en les empreses en les quals existeix una tradició de lluita obrera i en aquelles en què s'han presentat candidatures homogènies i fortes, els pa-

131. ESTIVILL, J.: *Per a una tipologia de l'empresariat sota el franquisme*. Article inèdit.

132. Vers la fi dels seixanta ja són freqüents els estudis i els articles sobre els empresaris: Linz, Miguel, Moya, Siguan, Finat, Pinilla, Lluch, Jutglar, Paniker, Riccardi, etc...

trons han sofert una derrota notable en els seus projectes de presentar candidatures "patronals".»¹³³

En molts casos els empresaris potencien en llurs empreses candidatures fàcilment manejables segons els propis interessos. D'aquí neix el seu esforç, d'una banda de treballar la presentació de candidatures «afins a l'empresa», i de l'altra banda treure tot el suc a la normativa electoral a fi d'evitar —per qualsevol causa, ni que sigui formal— la presentació de les candidatures obreres. Així s'utilitza, per exemple, el canvi de categoria professional del candidat, l'antiguitat en l'empresa, els expedients oberts per l'OSE referents a anteriors eleccions, etc.

Són significatives de les actituds més dures de la patronal enquadrada en el sindicat vertical del metall de Barcelona les paraules que conté el document que el 4 de febrer de 1971 subscriu el Gabinet Tècnic Econòmic Sidero-Metallúrgic: «Les empreses se senten amb el deure de convèncer el nostre Govern perquè actuï amb la major energia amb el fi d'evitar la gestació, fora de les empreses, de situacions conflictives polítiques, que una vegada instal·lades en llur si queden disfressades de conflictes laborals amb gran habilitat.

»La desvirtuació dels fets reals, no poden amagar de cap manera el veritable fons del problema, que intenta consolidar posicions conflictives laborals, abusant de la tolerància de l'Autoritat a permetre falses activitats "democràtiques".

»La seguretat i estabilitat del nostre Règim no tenen perquè témer d'organitzacions que únicament recolzen en interessos internacionals de provada mala intenció. L'empresa no pot actuar amb major energia en el seu si i encara menys al carrer, contra aquestes organitzacions subversives.

»L'Autoritat hauria d'actuar d'una forma immediata i tallant, fora de les empreses, contra els individus, "comandos" i grups activistes que estan gestant ininterrompudament situacions conflictives. L'actuació de l'Autoritat dins de les empreses hauria de ser únicament en situacions d'emergència, que es presenten com a conseqüència d'una imprevisió o de circumstàncies extraordinàries que calgui tallar, en evitació d'un mal major.

»Les empreses no sempre coneixen qui són els activistes,

133. Alfred TEJERO, rev. «Mundo Social», núm. 189. Madrid, juny de 1971.

però poden insinuar pistes i informació perquè l'Autoritat pugui actuar i investigar activitats fora de l'empresa, la qual cosa, en l'actualitat, no s'efectua amb la suficient energia per a evitar el que tots coneixem.

»Davant les pròximes eleccions sindicals cal prendre les degudes precaucions per evitar que, a l'ombra d'una falsa democràcia, els grups de pressió activistes no s'apoderin d'una suposada representativitat, tant en l'Organització Sindical com en les empreses mateix.

»La qüestió social i l'econòmica van indefectiblement lligades. La prosperitat del país s'amida per la de les empreses. L'escepticisme més absolut ha envaït en aquests moments l'ambient de la direcció empresarial, que ha de dedicar la major activitat a la solució de situacions conflictives negligint la missió més important, que és la creació de riquesa.

»És indispensable adequar un sistema perquè les empreses no contractin personal amb antecedents conflictius i professionalitzats en aquestes activitats.»¹³⁴

134. FONT, J.: *La vaga de l'Harry Walker de Barcelona (Desembre 1970-Febrer 1971)*. Edicions Catalanes de París, 1972, pàgs. 107-109.

CAPÍTOL IV

LA VICTÒRIA DE LES CANDIDATURES DEMOCRÀTIQUES

1. LES DUES FASES LEGALS

D'acord amb l'anterior normativa, les eleccions han de convocar-se cada quatre anys i la pressió que es fa ja no solament des del moviment obrer, sinó també a través de la premsa no permet un nou ajornament com a l'any 1969. Els dies 5 i 6 de maig de 1975 es reuneix la Comissió Permanent del Congrés Sindical amb un «tema concret: les directrius que han de regir les eleccions dels vocals jurats de les empreses, ocupa tot un dia de deliberacions al llarg del qual aflora, espontàniament, l'esperit d'uns treballadors la majoria de cinquanta anys i bastants molt a prop de la respectable ancianitat, la missió fonamental de la Comissió Permanent sembla ser la defensa de les posicions conquerides més que no pas l'obertura de camins sindicals».¹³⁵ En la citada reunió tornen a guanyar les posicions més immobiliistes, el terme búnker sindical es popularitza en aquells moments. I si les eleccions de 1971 van ser convocades pel Consell de Ministres, les de 1975 ho són per acord del Comitè Executiu del Congrés Sindical. El búnker sindical ja ni es fia del Consell de Ministres...

El dia 13 de maig surt publicada la Reglamentació de les Eleccions Sindicals. Aquesta es caracteritza per la seva ambigüitat i la continuïtat en les limitacions que comporta.

D'una part, l'*ambigüitat* és una constant en el Reglament i, per tant, permet que tots els punts puguin ser subjectes de

135. VICENTE, C.: *Discriminaciones políticas*. Diari «Ya». Madrid, 8 de maig de 1975.

diferents interpretacions. En primer lloc, quant a la distribució dels enllaços, no especifica la proporció que correspon a les diferents categories. Ara, el delegat provincial de Barcelona ho interpreta així: «La distribució del nombre d'enllaços serà, en principi, per parts iguals, entre les diferents categories professionals... No obstant això, el Jurat d'empresa... pot fer una proposta a la Comissió Electoral local abans del dia 22» —gairebé no hi ha temps— «per ser aprovada ulteriorment, de distribució de llocs d'enllaços segons les especials característiques de l'empresa... Si això no es fa, vol dir que s'opta per la distribució d'enllaços en igual nombre per a totes les categories».

A més, es parla d'una nova figura: els «delegats sindicals d'empresa», sense definir ni explicar en què consisteixen.

Quant a la propaganda electoral, l'ambigüitat és tan evident que deixa la porta oberta de manera que, si la propaganda no s'ajusta exactament a la interpretació que en facin les Comissions Sindicals, els candidats que hagin estat elegits puguin quedar exclosos.

Del vot només es diu que ha de ser personal; no es parla de la necessitat que sigui, a més, secret.

D'altra banda, les *limitacions* són també nombroses:

— Dos anys d'antiguitat a l'empresa. Queden exclosos automàticament: els milers de treballadors acomiadats durant aquests dos darrers anys, hagin guanyat o no el judici a Magistratura; els treballadors que s'hagin vist afectats pels expedients de crisi o tancaments d'empreses; tots els qui es troben amb contractes eventuais o en situació de prestament encobert; els majors de 18 anys que hagin començat a treballar des de fa menys de 2 anys; els qui hagin hagut de deixar l'empresa on treballaven i hagin començat a treballar en una altra...

— Els menors de 18 anys. Han de treballar a l'empresa almenys 25 menors d'aquesta edat o han de representar el 10 % del total de treballadors. Les dades oficials a Barcelona parlen de 98.041 treballadors menors de 18 anys.

— Condicions per ser elegibles. No estar inhabilitats per exercir el càrrec a causa de norma legal (sancionats, destituïts, empresonats...), i no haver dimitit en el mandat anterior (qualsevol que hagi estat la causa).

— Vocals Jurats d'empresa. És un dels punts més seriosos

quant a les limitacions de la Reglamentació, i que qüestiona una vegada més l'estil de representació vigent a l'OSE. Fins a 1971 l'elecció dels enllaços i Jurats era per mètode directe. A partir de 1975 l'elecció indirecta, que és aquella que s'aplica a tots els nivells de l'OSE, s'aplicarà també per elegir els Jurats. Seran els enllaços, no els treballadors, els qui elegiran el Jurat d'empresa.

— La convocatòria de les eleccions abasta només el nivell d'empresa. La raó sembla que era plantejar les eleccions dels nivells superiors, segons fossin els resultats que hi hagués a les empreses.

Des del punt de vista legal aquesta fase de convocatòria finalitza el 30 de juny de 1975.

La normativa electoral que regirà la segona fase es caracteritza per la introducció d'obstacles a fi d'evitar que els treballadors, que han estat elegits en llurs empreses, puguin arribar a nivells superiors:

— Les eleccions per cobrir les UTT provisionals¹³⁶ es fan a través de les Agrupacions¹³⁷ d'aquests mateixos territoris. Amb això l'OSE pretén dividir cada branca d'activitat i fer més difícil la coordinació obrera, fomentant d'aquesta manera el corporativisme.

— Conseqüentment, arribar a tenir un càrrec provincial esdevé més costós.

— Els presidents que havien estat elegits en les anteriors eleccions són vocals nats, per bé que no hagin estat reelegits en les seves respectives empreses.

— Les Comissions electorals tenen la facultat de posar el veto als candidats que creguin oportú.

— Els plans electorals són confeccionats per les Comissions electorals que no tenen res a veure amb els enllaços i Jurats elegits.

136. Les UTT (Unions de Treballadors i Tècnics) són la representació de l'estructura obrera d'una mateixa branca (metall, banca, tèxtil...), que agrupa els diferents representants de les Agrupacions, a nivell provincial.

137. Les Agrupacions són l'estructura de representació obrera, a nivell provincial, corresponents als diferents sectors laborals d'una mateixa branca (del tèxtil, per exemple, llana, cotó, etc.; del metall, automòbil, etc.).

— Els enllaços juvenils, representants dels treballadors de menys de 18 anys, poden ser elegits a nivell d'empresa, però no poden formar part de l'estructura sindical.

En resum, hom pot observar el caire restrictiu de les eleccions, en aquesta segona fase. La intenció amb aquesta normativa és evitar que l'OSE sigui ocupada pels treballadors, i d'intentar continuar els mateixos de sempre... encara que sigui cada cop més difícil.

2. UNA ALTERNATIVA EN L'OFENSIVA

Han passat quatre anys des de 1971. Quatre anys carregats d'esdeveniments que no es poden resseguir literalment ací. Tanmateix, cal resumir alguns dels trets més fonamentals que modifiquen el panorama i influeixen en l'escomesa electoral de 1975.

En primer lloc, el judici de Burgos de 1970 i l'onada de solidaritat i manifestacions que havia generat suposava una sacsejada important per al règim franquista que contestava optant per la via repressiva. Les anteriors fórmules més oberturistes s'esgoten i les temptatives de renovació institucional posteriors (Llei Sindical, Llei General d'Educació, Estatut d'Associacions) no aconsegueixen els seus objectius obstaculitzats fins i tot pels sectors més immobilistes del Règim. Ara bé, la conjuntura econòmica de 1970 a 1973 no li és desfavorable i l'anunci de la successió monàrquica i sobretot el nomenament de Carrero Blanco el mes de juny de 1973 semblen assegurar la pervivència d'un franquisme, sense Franco. Però sis mesos més tard l'almirall «puja al cel» i això transforma l'esquema d'aquí baix. La fórmula híbrida del nou president del Govern Arias, no convenç ningú. Als grups més ultres els sembla excessiva i es «bunkeritzen» encara més, segons la terminologia de l'època. Als sectors més centristes els apareix com a massa tímida, i progressivament comencen una encoberta i després oberta oposició. El franquisme sense Franco ja no és possible i la mort del dictador acaba de precipitar els esdeveniments.

En segon lloc, des dels inicis de la dècada dels setanta, collectius socials cada cop més amplis es van integrant en l'onada democràtica que en la seva empenta arriba a com-

moreu els pilars tradicionals del Règim. Els moviments confessionals de l'Església no es refan de la crisi de la fi dels seixanta i força membres de la clerecia desafien a les seves jerarquies i ajuden clarament l'oposició. Aquesta troba un cert ressò fins i tot en la Magistratura i en l'Exèrcit. Una part de la burgesia industrial veu amb mals ulls les formes despòtiques del règim polític i l'espiral repressió-radicalitat del moviment obrer. La Universitat està més temps tancada que oberta a causa d'un moviment estudiantil que ha arribat a la fi dels seixanta al límit de les possibilitats de representació democràtica dins del franquisme (SDEUB) i que adopta en els setanta actituds i pràctiques cada cop més esquerranes. Altres capes intermèdies: professionals de les grans ciutats, mestres (vagues de 1978), sanitaris (MIR), intel·lectuals, petits cultivadors (*guerra del pimiento* de Navarra i Aragó) i propietaris (*guerra de la leche* del País Basc), s'incorporen als moviments de protesta. Els mons de la cultura i dels mitjans de comunicació social són menys controlats i el «país real», com es deia, s'hi veu reflectit. Per fi, també l'edifici unitari i centralista de l'Estat s'esberla i ressorgeixen amb renovada força les reivindicacions nacionals a Catalunya, a Euskadi, que s'estenen a altres zones de la península. L'amplitud d'aquests moviments permet agrupar al seu voltant un conjunt d'esforços populars en la perspectiva de l'autogovern. L'Assemblea de Catalunya creada l'any 1971 n'és, potser, l'exemple més reeixit.

Tot això incideix sobre el moviment obrer, i en determinats moments aquest n'és el protagonista, però no ha de fer oblidar que en moltes parts de l'Estat, en moltes petites empreses, el pes del franquisme continua essent decisiu i la creixent capacitat de mobilització de l'oposició política es concentra en les grans ciutats i en les zones més industrialitzades o de recent industrialització.

Tal com ja s'ha comentat en l'anterior capítol, el bienni 1968-69 marca un reflux del moviment obrer. No hi ha organització política o sindical que no es trenqui i es divideixi. Aquestes divisions i escissions dibuixen una de les tonalitats del període següent.¹³⁸ Es tracta d'un grupusculisme militant,

138. Molt probablement una línia divisòria del període 69-75 se situaria en l'any 1973. Les afirmacions que segueixen són més vàlides per a aquesta primera fase.

actiu que alhora crispa i radicalitza les tàctiques i estratègies del conjunt del moviment i que domina puntualment determinades zones, branques i conflictes. Les organitzacions més massives es veuen confrontades, des de dins i des de fora, amb aquest fraccionament i radicalisme. El procés de politització és ràpid i els grans «models» teòrics (leninisme, maoisme, consellisme, etc.), graviten sobre la presa de posicions fins al punt que és freqüent que aquests responguin més a aquells que no pas a l'anàlisi de la realitat concreta. També molt sovint es desautoritza en funció dels models. El verbalisme, el purisme i situar-se com més a l'esquerra millor són actituds molt esteses. En aquest context, el sindicalisme és acusat de reformisme, d'economicisme i de fer el joc al sistema. Però, tota aquesta efervescència obliga les organitzacions sindicals a plantejar-se el seu paper en el si de les societats occidentals i el de les formes més apropiades d'organització i actuació en l'interior del país.

Pocs mesos després de les eleccions de 1971, al mes d'octubre, esclata la vaga de la SEAT, amb un treballador mort enmig d'una batalla campal, en el context de l'agitació laboral que des de 1970 afecta el metall de Catalunya (Maquinista, Philips, Miniwat, i AEG de Terrassa —1970—, Macosa, Harry Walker —1971). Cada organització intenta capitalitzar i mostrar el caràcter exemplar gairebé d'avantguarda, de cada conflicte, d'acord amb les seves opcions.¹³⁹ Tanmateix el que comença a insinuar-se a través d'aquestes lluites és un context diferent, l'arribada d'una nova fornada de dirigents i unes noves formes d'acció col·lectiva.

És significativa l'explicació de Julio Sanz del conflicte de Macosa: *«Desde finales de octubre un centenar de trabajadores venían haciendo asambleas en los comedores para conseguir algunas mejoras salariales. Poco a poco, se fueron sumando otros, surgieron oradores espontáneos, se recorrió la fábrica para animar a los miedosos. La empresa reaccionó sancionando a 19 compañeros. Comenzaron entonces los paros activos con asambleas, en señal de protesta, hasta llegar a la huelga total. Unos cuantos jóvenes recién ingresados en la*

139. A títol d'exemple: Bandera Roja ho intenta amb Blansol, el grup Proletario de la Lliga Comunista amb Harry Walker, el sector del PSUC de CCOO amb la SEAT en la idea de la fortalesa obrera... Vegeu els llibres citats i en el cas de SEAT *Declaracions de López Bulla a Ludevid, op. cit.*, pàg. 61.

empresa actuaron de punta de lanza del movimiento huelguístico. Los viejos estaban radiantes: "esto me recuerda el 36", decían con amplia sonrisa. La empresa acabó decretando el lok-out... El comité de huelga que se creó no daba abasto para resolver todos los problemas que surgen en una huelga de esta envergadura. Del exterior casi no se recibió ninguna ayuda, pues a ningún grupo organizado le interesó aquella huelga espontánea a la que no veían salida airosa. Por consiguiente, no podían comprometer su "prestigio" en ella...»¹⁴⁰ Macosa 19 dies, Harry Walker 62 dies, Maquinista 69 dies,... en totes es repeteix el procés de la constitució d'assemblees i d'òrgans que s'hi refereixen i que superen al mateix temps els mecanismes de representació oficial i els grupets clandestins.

Valorant les mateixes lluites Quatre (pseudònim) afirma: «El acontecimiento de SEAT... debe verse enmarcado en la gran movilización de la Zona Franca y de todo el metal, pero, sobre todo, como el momento culminante de la encrucijada en la que se encuentra el movimiento obrero debatiéndose en torno a su capacidad para superar sus limitaciones corporativas como clase económica y presentarse como clase que asume, desde su situación productiva, la alternativa a todo un modelo de relaciones sociales y al estado que las recubre. En suma, se trata de prolongar la ruptura desde la fábrica para hacerla llegar a la misma organización del Estado, creando aparatos de intervención propios...»¹⁴¹ I Claudín afegeix: «El que es desprèn amb evidència de la majoria de les lluites que superen el marc estrictament econòmic, sigui a causa de la repressió, sigui de la iniciativa revolucionària dels mateixos treballadors, és que no s'acaben victoriosament en relació a les reivindicacions plantejades. No obstant això, són percebudes pels seus autors com unes victòries sobre ells mateixos, sobre el conformisme, la resignació i la por que els paralitzaven des de molts anys, o no els permetien anar més enllà de les accions que els seus explotadors i l'Estat podien suportar. Per això, que la represa s'efectua generalment amb una bona moral.»¹⁴²

140. SANZ OLLER, J.: *Entre el fraude y la esperanza*. Ed. Ruedo Ibérico, 1972, pàgs. 258 i 259.

141. QUATRE, J.: *El movimiento obrero en Catalunya*. Rev. «Doblón», núm. 4. Barcelona, juliol de 1976, pàg. 47.

142. CLAUDÍN, J., *op. cit.*, pàg. 35.

Amb bona moral, però amb un cost en vides humanes, cada vegada més elevat, ja que al caràcter més massiu de les manifestacions, la policia respon més durament: als morts d'Erando de 1969 i Eibar de 1970, i als tres de Granada de 1970, cal afegir-hi el de la construcció de Madrid de 1971 i el de la SEAT, els dos de Bazán del Ferrol de 1972, el de la Tèrmica de Sant Adrià de 1973,... la llista, tràgica, es pot allargar sumant-hi els d'ETA, del FRAP, de Puig Antich. El franquisme fins a la fi no deixa de cobrar-se víctimes.

No obstant l'enduriment, selectiu a vegades, indiscriminat d'altres, de la repressió, la conflictivitat laboral¹⁴³ torna a remuntar a partir de 1971 per disparar-se a partir de 1974 i en els darrers anys de la dictadura. Tan important com el creixement del nombre, és la seva intensitat i duresa, la durada, les formes que adopta cada cop més fora de la reglamentació establerta, el seu caràcter ràpidament frontal, la superació dels termes i límits econòmics, i la generalització i solidaritat que genera. Precisament Ludevid insisteix en la solidaritat «com a protagonista d'aquests cinc anys de lluita obrera», ja que «és capaç d'una forma coordinada i programada de portar la vaga solidària a centenars d'empreses a tota Catalunya, de concentrar manifestacions de desenes de milers de persones, d'encapçalar la lluita ciutadana i democràtica contra la dictadura».¹⁴⁴

Potser la darrera afirmació sigui massa general i entranya una càrrega de voluntarisme prou considerable.¹⁴⁵ En canvi, sí que cal constatar que a mesura que la dècada dels setanta avança, la capacitat de convocatòria és cada cop més gran i lògicament la força i la irradiació augmenten. La coordinació interna, un dels grans problemes de la fase anterior, s'amplia i es consolida sobretot a partir de 1973-1974. Si bé persisteixen les dinàmiques específiques que expliquen per exemple els relatius èxits (1973) i fracassos (1974) de la celebració de l'1 de Maig o les disparitats de resposta davant del judici anomenat 1001 dels principals dirigents de CCOO (fi de 1973),

143. CCOO: *Luchas obreras en España, 1972-1973*. Edita Prensa Obrera (vegeu en particular la informació sobre SEAT, Vallès, Michelin, El Ferrol, Vigo, Sant Adrià, Pamplona, i les d'Intelhorce, Citesa i Andaluza de Cementos a Andalusia).

144. LUDEVID, M.: *El movimiento...*, op. cit., pàgs. 34 i 35.

145. Precisament el 1973 el PCE llança el lema del Pacte de la Llibertat que inclou la confluència del moviment obrer amb la burgesia.

o els ritmes no concatenats de Barcelona, Madrid i País Basc, ja és possible llançar lemes àmpliament seguits, articular vagues (Vallès 1973 i Baix Llobregat 1974), enriquir els convenis amb reivindicacions que depassen els límits salarials, trobar noves fórmules (Fons Solidaritat a Astúries, 1972; Assemblea Solidaritat a Múrcia, 1971,...) i sobretot superar les parets de la fàbrica i del món del treball i connectar i estendre la protesta vers barris i ciutats, comarques i zones més àmplies.

En aquest sentit, existien experiències anteriors com per exemple el mes d'octubre de 1967 a Terrassa, a Biscaia el 1968 i a Erandio el 1969, però en el primer quinquenni de la dècada dels setanta, molts dels conflictes prenen aquesta dimensió. Per citar-ne alguns: Gijón el mes de setembre i el Nalón, la Roca a Gavà l'any 1971, Valladolid (FASA-Renault), Vigo i Pamplona l'any 1973, el Vallès i el Baix Llobregat l'any 1974, Euskadi i Madrid a la tardor de 1975, etc... En força casos es constitueixen organismes coordinadors a escala ciutadana en els quals es lliguen les reivindicacions obres amb les de millora de les condicions de vida dels barris populars, com la *interbarrios* de Múrcia (1974-1975), a Bilbao, al Baix Llobregat. En determinades circumstàncies es presenten a les eleccions municipals candidats dels treballadors.¹⁴⁶

També cal assenyalar que en el mateix període els sindicats democràtics es reorganitzen després de les crisis de la fi dels seixanta: així CCOO, USO, UGT, la direcció de la qual passa a l'interior després del congrés de 1971, van clarificant les seves perspectives ideològiques i les seves estructures organitzatives i formes d'actuació. Especialment a partir de 1973 van delimitant els seus espais respectius.

A través de milers d'accions, de constants estira-i-afluixa, de comprovacions i avaluacions de les millors formes d'actuació va apareixent una altra de les notes rellevants del període: l'assemblea com a òrgan de decisió. Una vegada més ni la idea ni la pràctica són noves, ja que han estat utilitzades en determinats moments d'avenç massiu, o en sectors específics on són molt menys arriscades (mineria, construcció), o en conflictes on esporàdicament sembla que la relació de

146. Fernando Rodríguez Ocaña. *Candidato de los Trabajadores*. Barcelona. Ed. Avance, 1975.

forces s'inverteix. Tanmateix en els setanta, la innovació és la seva generalització. La gent està perdent la por de reunir-se, d'expressar-se, de discutir continguts reivindicatius, d'escollir i controlar les persones més adequades, de definir modes d'intervenció: de recuperar, en suma, el dret a la paraula.

I això és vàlid per als dos grans models que cristallitzen en aquells anys. Pel seu costat, per a les organitzacions sindicals no solament és una necessitat de sortir dels mecanismes de la clandestinitat, sinó que també forma part del seu posicionament ideològic. Així USO, un xic pretensiosament afirma: «*Pero quizás de todas las aportaciones con que la USO ha ido haciéndose presente y protagonista del nuevo movimiento obrero la más importante sea la de las asambleas de empresa. Cuando la USO en 1968, a raíz de sus experiencias en Fábrica de Mieres y en la RENFE, lanzó la idea de las asambleas como elemento fundamental de la vida sindical, estaba sola en el empeño. Hoy las asambleas se han convertido en un patrimonio de todo el movimiento obrero. Nosotros siempre hemos considerado la asamblea como el lugar de información, de debate y de decisión obrera.*»¹⁴⁷ CCOO en tots els seus textos també defensa l'assemblea: «*Permitidnos que repitamos: vamos a mantener nuestras esencias, vamos a defender la gran conquista que para el movimiento obrero representa la asamblea como órgano soberano de democracia sindical, de participación abierta de todos los trabajadores.*»¹⁴⁸

Per l'altre costat, l'assemblea és la condició de possibilitat per a l'alternativa organitzativa que es dibuixa en aquells anys. Per als partidaris de la utilització dels càrrecs i dels mitjans del sindicat vertical és un element de contrastació i d'enriquiment entre l'acció legal i l'acció de masses. Per als partidaris de la ruptura dels mecanismes legals, és el motor de la presa de consciència i de l'avenç. Per als uns i els altres és el camí vers la generalització de les lluites. Cal escoltar els protagonistes: «*El punto culminante de este proceso es la huelga general que se da en 1974 en el Baix Llobregat en torno a las huelgas de Elsa, Solvay y el Convenio Comarcal del Metal... Si se dio un importante salto cualitativo al conseguir*

147. USO: *Libertad, Autonomía, Unidad*. 1r. Congreso Confederal. Ed. Tucer. Madrid, 1977, pàg. 18.

148. CCOO: *Asamblea General de CCOO*. Barcelona, 1976. Ed. Laia. Barcelona, 1976, pàg. 65.

que la organización obrera saltase la barrera de la clandestinidad y se hiciese pública, ello se debió: 1.º) a la implantación en las fábricas más importantes de organismos de representación de los trabajadores con una práctica normal de asambleas (generalmente en el marco de los enlaces); 2.º) a la ocupación de las UTT, a las que se había ido imprimiendo una clara conciencia sindical y posibilidades reales de coordinación. La combinación eficaz del papel motor de las fábricas organizadas y con fuerza junto a la utilización de las UTT logró crear un marco público de coordinación que hizo que a las sucesivas jornadas de solidaridad, se fuesen sumando fábricas más atrasadas, gracias al debate y discusión pública de la lucha, hasta concluir en una huelga general.»¹⁴⁹ Continuament amb el model, l'expressió més acabada del qual potser es dona en el Baix Llobregat, Riera i Botella assenyalen: «Las Asambleas han constituido un elemento esencial de la huelga. Asamblea por la mañana, en la puerta de cada fábrica, antes de iniciar las marchas y para dar cuenta de lo acordado en la asamblea vespertina del sindicato. Asambleas, y en ocasiones con aprobación tácita de la misma guardia civil, al término de algunas marchas pacíficas. Asamblea, ante todo, por la tarde, en la casa sindical de Cornellà: con el salón de actos a rebosar desde media hora antes de iniciarse la asamblea... Ésta, presidida por hombres conocidos de la Intersindical, se iniciaba con una rueda informativa por localidades y en algunos casos por ramos. Seguían las intervenciones que aportaban datos para caracterizar la marcha del conflicto y también intervenciones políticas globales.»¹⁵⁰ En la mateixa línia i a Madrid: «las elecciones sindicales de 1971 habían significado un notable avance de los trabajadores... los nuevos cargos sindicales impusieron un nuevo clima dentro de los jurados de empresa con una política destinada a potenciar no los órganos verticalistas, sino instancias genuinamente obreras como la asamblea... No hay cuestión, no hay reivindicación ni decisión de huelga o de salida de huelga que haya que dar en Getafe que no se dé en asamblea».¹⁵¹

149. Entrevista a Carles Navales, a LUDEVID, M.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 65. Navales era president de la UTT del vidre i ceràmica de Cornellà, secretari del Jurat d'Elsa i de la Unió Sindical de la CONC del Baix Llobregat.

150. RIERA, I., BOTELLA, J.: *El Baix Llobregat*, op. cit., pàg. 181.

151. CCOO: *Getafe...*, op. cit., pàgs. 63 i 65.

En l'altre model, el del Nord,¹⁵² el plantejament és el següent: «Los convenios provinciales suponían asistencias masivas a asambleas de federación o ramo en las que se decidían las reivindicaciones a plantear e igualmente la aprobación o rechazo de los mismos... influía también el grado de concienciación de los mismos colectivos obreros de cada empresa... Aunque se puede mejorar veo que ha sido positiva la actuación del Consejo de Trabajadores de Navarra. No hay duda de que la línea política de la CNS se ha sentido bastante incómoda con toda la presión y denuncia que se ha hecho y que en muchas ocasiones ha trascendido a la calle.»¹⁵³ A Vitòria: «hay que indicar que las primeras asambleas se hicieron en las fábricas antes y después de salir a la huelga, hasta que fuimos echados de las empresas... Las asambleas que más tarde pasaron a las iglesias tenían una asistencia masiva. Se celebran a diario, siendo cada vez más reducido el número que dejaba de asistir a las mismas. Estas asambleas tenían varias características fundamentales: a) no eran puramente informativas..., b) eran lugar de análisis de la situación; lugar de debate, c) eran centro de formación, de elevación de la conciencia de la clase proletaria, se trataba de dar contenido político a la lucha, o mejor descubrir el contenido político que ya llevaba la lucha desde el primer día..., d) eran lugares de organización, donde el obrero iba adquiriendo la necesidad y el sentido de la organización, e) eran asambleas decisorias. Importaba la voz y el voto de todos... todas las determinaciones de los pasos a dar en la lucha se discutían en cada asamblea y se tomaban por votación a mano alzada. Las decisiones del conjunto de las fábricas en lucha eran centralizadas desde la asamblea de delegados. A las asambleas particulares de fábrica siguieron las asambleas de conjunto, abiertas a todos los obreros en lucha, a donde acudían obreros que no habían parado y gente de los sectores populares. Estas asambleas se hacían dos veces por semana y a veces tres».¹⁵⁴ El sentit que pren l'assemblea és definit així: «La

152. Adjectivació abusiva, ja que al Nord hi ha exemples i trets del primer model i en aquest es barregen elements del segon, a més de diferències internes. Només al Baix Llobregat, vegeu la diversitat de la lluita a Elsa i Solvay.

153. Entrevista a Aldasoro, a ZAGUIRRE, M., DE LA HOZ, J. M.: *Presente y futuro...*, op. cit., pàg. 153.

154. ECHAVE, T.: *Vitoria*, 76. Vitoria, 1977, pàgs. 35 i 36.

clase obrera de Vitoria y el pueblo trabajador han ido comprendiendo las verdaderas formas de lucha proletaria, han ido captando la oportunidad y la necesidad de la asamblea, y la comisión representativa, como primeras y fundamentales formas y pasos... del descubrimiento y consolidación de la democracia obrera...»¹⁵⁵

En alguns casos, aquest procés es fa d'esquena i fins i tot contra l'opinió de les organitzacions. Per exemple a Astúries arran de la vaga de l'any 1973: «Pero una vez más CCOO y las demás organizaciones sindicales y políticas que apoyaban la huelga se ven desbordadas por el primitivismo político de los mineros (sic). Algunos pozos, aquellos precisamente en que se habían llevado a cabo las asambleas preparatorias, paran durante cuarenta y ocho horas y vuelven al trabajo. Pero la mayoría se lanzó a la huelga al estilo tradicional, y ésta sigue por los cauces tradicionales. Los líderes intentaron cortar la huelga pero no fue posible. Se demostraba, una vez más, que la solidaridad, el sentimiento de grupo, el miedo y la autodefensa expresada en términos muy primitivos, tienen más que ver en las huelgas asturianas que la organización.»¹⁵⁶ A Biscaia, en la tardor calenta de 1974 que prepara la vaga general de desembre, «la implantación de las Asambleas se va imponiendo progresivamente a partir de 1973: en ellas intervienen trabajadores que destacan por sus propuestas y orientaciones, por ordenar y en ocasiones presidir las Asambleas... constituyó, pues, un paso lógico, inevitable, conceder carácter formal a algo que ya era real: nombrar, elegir a esos líderes como representantes oficiales de la Asamblea. Si la represión en años anteriores impidió este paso, en otoño de 1974, existe suficiente combatividad en el movimiento obrero como para saltarse la legalidad; imponer y defender contra la represión a sus representantes elegidos en Asamblea. Por último, el dato estratégico. El objetivo de establecer un modelo de representación alternativa. Frente al sistema de Jurados, el sistema directo de comisión representativa elegida en Asamblea. Sin embargo, hemos de ponderar este factor con algunas reservas. Tal concepción de fondo también iba impulsada por organizaciones obreras importantes (UGT, sobre todo), por otras organizaciones (en conjunto con más

155. ECHAVE, T.: *Vitoria*, 76, op. cit., pàg. 40.

156. MIGUÉLEZ, F.: *La lucha de los...*, op. cit., pàg. 303.

capacidad de influencia) como CCOO, PCE, USO y la mayor parte de los grupos que constituyeron la CECO tenían prácticas más coyunturales. De momento, si querían sustituir la representación obrera y, sin embargo, a medio plazo, la alternativa no era tan evidente, ya que tanto el PCE, USO, MCE y ORT propugnaban nuevas elecciones a Jurados, y no sustitución definitiva de los mismos por comisiones representativas. En todo caso, las comisiones representativas no desaparecen con el establecimiento de los nuevos Jurados en junio de 1975. A partir de octubre de 1974, el establecimiento de comisiones representativas surgidas en Asamblea, negociando con o sin el Jurado, coyunturales o permanentes, fue una conquista definitiva del movimiento obrero vizcaíno hasta 1977».¹⁵⁷

Conquesta «definitiva», primitivisme, incipient poder obrer, les cites podrien multiplicar-se, però en tot cas queda clar que en el model del Nord es prescindeix progressivament dels canals institucionals legals i es posa en marxa un nou sistema de representació, mentre que en el model del «Baix» s'exploten fins al màxim aquests canals legals. Per sota de tots dos models, l'assemblea esdevé el motor clau de la fase ofensiva que viu el moviment obrer de 1974 en endavant. Motor i models no exempts de contradiccions que, entre altres, la convocatòria de les eleccions de 1975 posen en evidència.

3. LES DARRERES ELECCIONS SOTA EL FRANQUISME

En els mesos de maig i juny de 1975 i en el context general ja explicat es preparen febrilment les eleccions. El recent Decret de dret de reunió és àmpliament utilitzat i superat. Les assemblees a l'interior de les fàbriques, a l'entrada i a la sortida, en els locals del vertical, l'aprofitament dels *minutos del bocadillo* són ocasions per discutir els continguts de les plataformes electorals i escollir les Candidatures Unitàries i Democràtiques que van sorgint arreu. Si en anteriors escomeses electorals s'havia de vèncer la resistència a presentar-se, en aquestes més aviat s'ha d'escollir... En determinats llocs,¹⁵⁸

157. IBARRA GÜELL, P.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàgs. 358 i 359.

158. Per exemple a Múrcia, a Saragossa..., es formen Comitès Uni-

i atesa l'ambigüitat del marc legal, són els mateixos treballadors els que organitzen el procés electoral i forcen els empresaris a admetre-les. Molt sovint els continguts de les propostes electorals han estat àmpliament discutits i s'utilitzen tots els mitjans per divulgar-les (cartells, pamflets, informació interna, etc...). A les tradicionals reivindicacions econòmiques (salari mínim de 750 pts./dia, jubilació als 60 anys, horaris de treball i setmana de 40 hores...), cal afegir-hi un plantejament innovador (escala mòbil, augment lineal), un bon nombre de proposicions polítiques (amnistia, drets de reunió i expressió, associació i vaga...) i en ocasions de caire ciutadà.¹⁵⁹

La preparació de les eleccions no deixa de plantejar qüestions al voltant de la representativitat i encara que l'afirmació de Comín sigui excessiva: «*la mayoría de los conflictos importantes que se están dando desde hace unos meses giran en torno a esta cuestión clave de la representatividad sindical*»,¹⁶⁰ sí que la corda de la lluita es tensa per aquest costat. De fet es donen tres tipus de situacions: «En la primera, els treballadors han donat suport decididament als representants legals i han utilitzat la vaga com a mitjà de pressió (Pirelli, CASA, etc...). El segon tipus de reaccions que s'han produït ha estat el de considerar que la totalitat, a part dels representants sindicals, no expressaven les aspiracions dels treballadors i que, per tant, havien de ser substituïts per altres elegits democràticament, entenent que és als treballadors i no a l'OSE a qui correspon decidir quins són els seus representants davant de l'empresa (casos de SEAT, Hispano Olivetti, etc.). La tercera posició dels treballadors enfront dels representants sindicals oficials ha estat de rebutjar-los totalment, exigint al mateix temps la negociació lliure i directa entre els representants elegits en assemblea i els representants de l'empresa (casos molt freqüents al País Basc i a Navarra, per exemple)».¹⁶¹

taris que van a les empreses petites i convoquen i realitzen les eleccions, o també en els pobles més allunyats de la capital, on la consciència sindical és menor.

159. BOIX, I., PUJADES, M.: *Conversaciones sindicales con dirigentes obreros*. Ed. Avance. Barcelona, 1975.

160. COMÍN, A. C.: *Introducción* a MARTÍN, J., SALVADOR, J.: *Las elecciones...*, op. cit., pàg. 8.

161. MARTÍN, E., SALVADOR, J.: *Las elecciones...*, op. cit., pàgs. 19 i 20.

Pel seu costat, les organitzacions clarifiquen les seves posicions davant de les eleccions: «Aquesta vegada l'ORT i la USO es declaren obertament d'acord amb la línia de CCOO i només la UGT, amb alguns petits grups d'extrema esquerra rellancen la vella consigna del boicot.»¹⁶² Aquests darrers, segons Quatre es troben: «Mancats d'iniciativa política, l'esquerra del moviment obrer es limita a seguir sense convenciment el boicot de 1971, quan les condicions polítiques generals i la situació interna de la classe mateix són totalment diverses.»¹⁶³

La declaració de la Coordinadora General de Comissions Obreres el mes d'abril concep «les eleccions com la plataforma que estimularà i facilitarà l'actual desenvolupament de la lluita, que donarà a la classe obrera els instruments de defensa i coordinació dels seus interessos de classe, que potenciaran l'organització de CCOO»... «El programa a l'interior de les línies generals del moviment obrer és:

1. La defensa del lloc de treball.
2. L'augment dels salaris.
3. La lluita contra el bloqueig salarial.
4. La definició de l'escala mòbil.
5. El 100 % del salari en cas de malaltia, accident i jubilació.
6. La setmana de 40 hores.
7. A treball igual salari igual per a joves i dones.
8. Contra la nova escala impositiva.
9. Millorament de les pensions en relació a l'augment del cost de la vida.
10. Trenta dies de vacances pagades segons el salari real.
11. Indemnització d'atur al 100 % del salari real.
12. Pels drets de Reunió i d'Assemblea.
13. Per la Llibertat Sindical.
14. Per la readmissió dels acomiadats.
15. Per l'Amnistia.»¹⁶⁴

El pla de treball de la USO, cara a les eleccions, queda resumit en el següent document:

162. CALAMAI, M.: *Storia del...*, op. cit., pàg. 204.

163. QUATRE, J.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 49.

164. Declaració de la Coordinadora General de Comissions Obreres, abril de 1975,

- Ocupació dels càrrecs sindicals.
- Aglutinar centenars de càrrecs sindicals en la nostra perspectiva sindical.
- Penetració en determinats centres de poder de l'OSE (mutualitats, escoles sindicals, assessories jurídiques o econòmiques de l'OSE, escoles de formació professional...).
- Plantejar plataformes reivindicatives i plans d'acció als diferents nivells: agrupacions, sectors, branques...
- Aglutinar un ampli moviment d'oposició dins de l'OSE, en unitat d'acció amb altres forces significatives (sobretot CCOO), unitat d'acció que vagi conquerint adhesions de milers de nous càrrecs sindicals que són independents. L'objectiu d'aquesta oposició democràtica haurà de ser la plena representativitat i l'autonomia en relació a l'Estat, als empresaris i als grups polítics. Això suposaria una «ruptura» sindical democràtica, a partir de la qual s'hauria de discutir i crear una unitat sindical de tipus democràtic.¹⁶⁵

L'Organització Sindical Espanyola dona les següents dades, no contestades, de set milions i mig de treballadors electors i 367.453 enllaços i 80.412 vocals-jurats per ser elegits. Segons les fonts oficials, la participació arriba al 88 %. Altres donen la xifra del 75 %, o del 85 %, o del... Tant se val. La participació és àmpliament majoritària encara que, en certs llocs, les jerarquies verticals continuen jugant amb les xifres: «Així i segons dades referides solament a la província de València d'un total de 25.754 llocs a cobrir foren elegits 25.379, la qual cosa equival a un percentatge del 98,54 %, molt exagerat, i que casualment és fins i tot superior a la xifra que el mateix Ansuategui donava com a nombre d'enllaços a elegir (25.195) en una roda de premsa celebrada a la fi del mes de maig. Però això», afegeix Picó, «no importa molt, podria tractar-se d'un error de càlcul. Allò realment significatiu és que quan dos mesos més tard es requereix a la Delegació de València perquè presenti en el Servei Central d'Eleccions la relació nominal dels elegits, les xifres no quadren, faltaven al voltant de 6.000 enllaços que no apareixen per enlloc, simple-

165. USO: Rev. «Catalunya Obrera». Barcelona, juny de 1975.

ment perquè mai no havien estat elegits».¹⁶⁶ Continuant al País Valencià, «la primera volta se celebra el 23 de juny amb el triomf de Candidatures Unitàries i Democràtiques en totes les grans i mitjanes empreses del metall, fusta, banca, vidre i ceràmica, transport, pell i calçat, hospitals, tèxtil, químiques, arts gràfiques... El "vendaval" va ser tan fort que va arribar fins a les més altes jerarquies que van ser materialment arrasades per la base».¹⁶⁷

Això que succeeix al País Valencià és aplicable a gairebé totes les zones de l'Estat espanyol. Dos autors italians valoren així els resultats.

El secretari de la Federació Unitària del Metall resumeix així el panorama: «La participació relativa en tot el país ha estat d'un 85 %, distribuïda per regions de la forma següent: Catalunya 90 %, Múrcia 85 %, País Valencià 87 %, País Basc 78 %, Galícia 85 %, Astúries 92 %, Aragó 90 %, Canàries 82 %, Andalusia 84 %, Castelles 87 %, Madrid 80 %. Els eslògans de les llistes de les candidatures obreres portaven conceptes de fons com: Democràcia, Unitat, Consciència de pertànyer a una classe...», i més endavant afegeix: «Els resultats que es registren en altres empreses i en els diversos sectors, confirmen, per altra banda, una difusa tendència dels treballadors a preferir opcions sindicals diverses de la del sindicalisme d'abans de la guerra. La importància que adquireixen les organitzacions independents, com a mitjana entorn d'un 30 %, que són organitzacions d'oposició, però que no volen lligar-se amb CCOO i USO, revela l'existència d'un espai d'iniciativa sindical que no pot ser conquerit seguint esquemes tradicionals».¹⁶⁸ No deixa de ser interessant aquesta opinió sobre l'espai de les candidatures independents que després es retrobaran en les següents convocatòries i plantegen la necessitat d'articular una estratègia als altres sindicats.

Calamai, d'altra banda, afirma que «el resultat de les eleccions sindicals va més enllà de les previsions més optimistes. Els nivells de participació a les eleccions superen quasi a tot

166. BENEYTO, P., PICÓ, J.: *Los sindicatos en el País Valenciano (1975-1981)*. Ed. Institut Alfons el Magnànim. València, 1982, pàgs. 15 i 16.

167. BENEYTO, P., PICÓ, J.: *Los sindicatos...*, *op. cit.*, pàg. 15. J. SANZ a *El movimiento obrero en el País Valenciano (1939-1976)*. Valencia. Fernando Torres, Ed., 1976, dóna una relació exhaustiva dels resultats.

168. F.L.M.: *Spagna. Sindacato e democrazia*. Roma. Ed. Nuove Edizione Operaie, 1976. Presentació de Franco Bontivogli, pàgs. 140 i 142.

arreu el percentatge del 80 % i del 90 %. Les dades són homogènies a Catalunya i a Madrid, en les zones de recent industrialització com Galícia i Navarra, i també als centres industrials del País Basc, on l'abstencionisme fou important en les eleccions del 71». ¹⁶⁹

Sí, en aquest cas al País Basc i a Navarra la participació també és alta. Seguint Ibarra, les organitzacions partidàries són PCE que s'identifica amb la CONE, MCE que domina la CECO, ORT, USO i PTE, i es manifesten en contra ELASTV, LCR-ETA VI i LAB. ¹⁷⁰ El mateix autor analitza així les eleccions: «se celebraron entre el 16 y el 24 de junio y en general las cifras de participación fueron bastante elevadas. En conjunto más del 40 %; además en prácticamente la mayoría de las empresas grandes y de tradición conflictiva —GEE, BW, Naval, Edesa, Firestone, Bandas, Echevarría, Euskalduna (que recordemos había adelantado sus elecciones en 1973), etc.— la participación superó el 50 %, resultando en la inmensa mayoría de las citadas fábricas elegidas candidaturas de oposición y unitarias: CCOO (CONE más militantes de la CECO), más independientes, más USO... También, como es lógico, se dieron excepciones, y algunas ciertamente importantes. En determinadas empresas, porque la vanguardia había sido previamente eliminada a través de despidos... En otras, la fuerte implantación de UGT y ELA (Iberduero, Dow Unquinasa, Franco Española, etc.) se hizo notar provocándose fuertes porcentajes de abstención... y por último hubo algunas abstenciones por causas muy específicas... A pesar de tales excepciones debe considerarse, que al contrario de las elecciones de 1971, la mayoría de la clase trabajadora de Vizcaya optó por elegir Jurados y enlaces sindicales». ¹⁷¹

La valoració de conjunt que fa aquest autor assenyala que el sindicat vertical no s'apuntala més amb aquests resultats, atès el seu «desprestigi històric», que els nous Jurats no solament no impedeixen el desenvolupament de les estructures assembleàries sinó que les impulsen, però que, en substituir-los, es debiliten els grups més interns a escala empresarial sense que això signifiqui un retrocés de la conflictivitat.

I a Catalunya? Doncs, l'any 1975 ja és possible resseguir

169. CALAMAI, M.: *Storia del...*, op. cit., pàg. 204.

170. IBARRA GÜELL, P.: *El movimiento...*, op. cit., pàgs. 386 a 397.

171. IBARRA GÜELL, P.: *El movimiento...*, op. cit., pàgs. 397 i 398.

els resultats a través dels mitjans de comunicació social. En efecte, la premsa segueix dia a dia l'evolució de les eleccions sindicals, del 16 al 30 de juny, ressaltant l'extraordinària participació dels treballadors que saben que es juguen molt més que no pas la simple representativitat dins la pròpia empresa. Així, per exemple, «Diario de Barcelona», ens ofereix dades sobre aquestes eleccions en l'àmbit del que anomena «Barcelona i província»: «Una participació mitjana que supera el 85 %; en els sectors més significatius (tèxtil, paper i arts gràfiques, 92 %; metall, química i fusta, 85 %), i en les poblacions més importants i industrials (Cornellà, 92 %; Sabadell, 89 %; Manresa, 88 %; Badalona, 87 %; Mataró, 82 %; Terrassa, 80 %; l'Hospitalet, 78 %)».¹⁷² Aquest mateix diari parla de la participació en les empreses més importants: SEAT 100 %, Olivetti 95 %, Siemens 90 %... En tot el territori esmentat són elegits 62.755 enllaços, dels quals 30.634 corresponen a Barcelona-ciutat, en 31.000 empreses. Recull, així mateix, exemples —atès que era molt difícil en aquells moments fer una estadística global aproximativa— dels èxits de les candidatures obreres, que prenen diferents expressions «democràtiques i unitàries...». A la SEAT, aquesta candidatura, dels 150 enllaços elegits en treu 119, és a dir un 79 %; a l'Olivetti, tots els enllaços dels col·legis qualificats i no-qualificats eren d'aquesta candidatura; a Riviere, tots els enllaços elegits; a Pirelli, de Cornellà, de 28 enllaços, 25 de la candidatura democràtica; a Printer de Sant Vicenç dels Horts, surten elegits 36 de la candidatura obrera...; en els Bancs de Bilbao, Santander i Comercial-Transatlàntic, en què s'ajornen les eleccions fins a finals de juny, guanyen també aquestes candidatures.

Davant d'aquesta onada victoriosa que derrota àmpliament les candidatures dels jerarques del vertical, aquests intenten que no es produeixi una ocupació dels següents escafons locals, provincials i estatals (UTT). El Butlletí Oficial del dia 5 d'agost publica la normativa que estableix el procediment restrictiu per accedir a aquests llocs. Com diu Picó: «Es tractava, clarament, d'impedir que les candidatures unitàries i democràtiques, triomfants a nivell de base, aconseguissin conquerir llocs claus en l'estructura de l'OSE. Amb tot, en la segona volta, que en el País Valencià se celebra a la fi d'octubre, i malgrat les trampes verticalistes en el sindicat

172. «Diari de Barcelona», 17 i 18 de juny de 1975.

tèxtil d'Alcoi, en el d'activitats sanitàries de València i molts d'altres, les CUD aconseguixen avenços importants: presidència de la UTT metall de València, agrupacions provincials i fins i tot nacionals com en la fusta, pell-calçat, arts gràfiques...»¹⁷³ També en aquest cas, les afirmacions són generalitzables al conjunt de l'Estat, encara que en els llocs on la concentració i la força de les organitzacions obreres és menor la capacitat de maniobra del búnker sindical sigui més gran i aconseguixi que alguns dels seus homes continuïn en els càrrecs. Així, si la victòria en el primer esglaó és abassegadora, en els altres queda una mica menys evident.

Però la ruptura sindical comença a ser un fet, que encara s'amplia més amb les grans lluites del darrer trimestre de 1975 i primer de 1976. Sobretot les eleccions de 1975 han permès donar un pas irreversible i l'Organització Sindical Espanyola queda com un edifici desmantellat, tan ple d'esclètxes i sense fonaments que gairebé és inservible i les temptatives posteriors (reforma sindical de Martín Villa) de rehabilitar-la no tindran cap èxit.

Les organitzacions sindicals que han participat en l'escomesa electoral assenyalen el triomf de les candidatures democràtiques i subratllen les victòries més rellevants dels seus candidats. Però és un èmfasi matisat ja que és el moment del debat sobre la unitat sindical i de com arribar a construir-la.

Dues taules rodones celebrades a Madrid i Barcelona amb representants de les diverses opcions són prou significatives de la forma de valorar les eleccions i les conseqüències que tenen.

En el cas de Madrid un dels representants de CCOO opina: *«Las elecciones sindicales, de la forma como fueron llevadas por el movimiento obrero, en general y con la preparación unitaria que se llevó en este sentido, han tenido como fruto el estirón, el desarrollo tremendo y en poquísimo tiempo... ellas han facilitado y han posibilitado el que centenares de millares de trabajadores que antes no habían participado directamente en la lucha, participaron... en las movilizaciones... y en darle un superior grado de organización del movimiento obrero. Yo creo que ha sido un éxito y un acierto de tipo táctico y sindical el haber ido a las elecciones, como des-*

173. PICÓ, J.: *Los sindicatos...*, op. cit., pàg. 16.

pués ha demostrado la práctica.»¹⁷⁴ El d'USO afirma: «Esta utilización de las elecciones sindicales no viene de ahora, viene del 66 y fundamentalmente se hace por una razón: entendemos que es un medio y no un fin. Es decir, se trata de desarrollar la política de los trabajadores a través de esta utilización, en tratar de romper la legalidad, pero desde la ilegalidad. Es decir, utilizar el sindicato no supone estar de acuerdo con él... Además, la mayoría de las luchas están protagonizadas por los representantes sindicales y desde esta perspectiva yo creo que sí es positiva la valoración, no de estas últimas elecciones sino de las celebradas desde el año 66.» I el d'UGT explica: «En cuanto a la valoración de las elecciones, ya sabéis que UGT ha preconizado otra forma de lucha distinta, aunque ha mantenido un margen de flexibilidad... Y es un hecho que hay gente de UGT que está con cargos sindicales. Si la participación en las elecciones es un acierto o no, se verá o no se verá, pero ahí está. Lo que sí creo que es muy importante destacar son las zonas geográficas. En el País Vasco hay que valorar los sucesos de Vitoria. En empresas en las que los enlaces eran representativos, todos sabemos muy bien que ha habido un momento determinado en el que han ido a negociar con la patronal renunciando a sus cargos y siendo reelegidos directamente en asambleas.»

Aquesta intervenció genera un intercanvi d'opinions sobre la representativitat, els mecanismes d'elecció i la relació entre les diverses figures: «En zonas o en ramas muy en concreto, donde la clase obrera se hubiera dotado de mecanismos, que no precisasen la utilización de los cargos legales, se estaba ante un grado superior de lucha. Es el problema de Navarra hace unos años o de otras zonas donde la clase obrera estaba dotada de unos mecanismos que por sí solos hacían que los trabajadores fueran independientes de estas cuestiones tácticas para movilizarse»... «o es el caso de la Construcción, donde los delegados han surgido debido a que los cargos sindicales en esta rama les es más difícil llegar a los trabajadores. Entonces, los delegados han surgido... en asamblea los han nombrado. Eso ha pasado en algunos sitios de Madrid.» Així per un costat els delegats pressuposen l'existència de l'Assemblea: «Anteriormente, cuando no había asam-

174. AAVV: *Anuario de las relaciones laborales en España, 1975*. Madrid. Ediciones de la Torre, 1976, pàgs. 369 a 382.

bleas, no se podían dar», i són escollits i fan un paper diferent al dels càrrecs sindicals: «Los enlaces sindicales se eligen sin restricciones de ningún tipo por los propios trabajadores y revocables en cualquier momento y no hay elegidos mantenidos durante cuatro años, como ocurre con el enlace.» Per un altre costat, en aquells moments les dues figures poden semblar complementàries i les possibles tensions apareixen quan es tracta de donar primacia a uns o altres per construir el sindicalisme d'un futur que comença a ser pròxim a la fi del 75.

En el debat de Barcelona ¹⁷⁵ les opinions més significatives s'expressen així:

«La nostra postura davant les eleccions sindicals és de participar amb la finalitat exclusiva de caminar vers la construcció del sindicat de treballadors. La principal premissa és d'aconseguir la participació dels treballadors en tots els aspectes... Informació constant de les gestions realitzades (per part dels càrrecs) i aprovació, pels treballadors, del resultat de les negociacions.

»Creiem que la construcció del sindicat dels treballadors, unitari, democràtic i autònom, ha de passar pel debat entre les forces actuals a fi que les propostes siguin comunes i per tal d'evitar incidències que només donen una imatge de supeditar els interessos dels treballadors, a allò que interessa a una força determinada.

»Esperem que els càrrecs superiors a què hem arribat alguna gent representativa serveixin per tenir un protagonisme més gran. Aquests càrrecs ens donen la possibilitat de tenir relació amb d'altres empreses i de portar una acció conjunta de cara a la unificació de convenis col·lectius, reducció de categories...

»L'experiència sindical dels treballadors durant aquests últims anys demostra que la utilització dels càrrecs sindicals per part d'autèntics representants obrers ha estat decisiva en la mobilització i conscienciació de grans sectors obrers. A la Telefònica —on jo treballo—, amb 53.000 treballadors en centenars de llocs de treball... aquests càrrecs són bàsics a l'hora d'unificar les nostres reivindicacions i problemes de tots aquests centres de treball i de les diferents categories... L'ex-

175. El debat es recull a DE LA HOZ, Josep Maria: *Debat: Eleccions i futur sindical*. «Canigó», núm. 247, desembre de 1975, pàgs. 18 a 23.

periència ens ha demostrat que difícilment, al marge d'aquests càrrecs, s'aconsegueix la unitat.

»L'objectiu fonamental de tots els càrrecs sindicals ha de ser posar els pilars sobre els quals s'ha de construir la Central Sindical Unitària que tot el moviment obrer reclama.

»Les dificultats que posa l'OSE (a aquesta tasca democràtica i participativa) es basen que difícilment la seva estructura jerarquizada i la seva unió amb els empresaris i el govern, permetran una acció democràtica i representativa a nivell de base.

»El problema fonamental de l'OSE per dificultar la nostra acció és la burocratització existent a tots els nivells, la manca de veritable representativitat dels treballadors en els càrrecs directius i l'organització verticalista de l'actual estructura.

»El sindicalisme a Catalunya passa per llargs anys de lluita; l'experiència per a la nostra classe demostra que només unida li és possible d'aconseguir les reivindicacions plantejades. En el sindicalisme nostre hi ha plantejat un problema greu: el de l'autonomia del sindicat respecte al partit. Aquest punt és bàsic per aconseguir un sindicat unitari, tot i que dintre seu hi hagi diferents formes d'entendre el sindicalisme.»

Aquest conjunt de valoracions positives no ha de fer oblidar que, encara que menys nombroses en el conjunt, en algunes zones com Guipúscoa o en alguns sectors molt precisos, el boicot per un costat o la ignorància per l'altre continuen. Tal vegada perquè poques vegades s'hi pensa, val la pena ressenyar l'opinió de la gent del mar representats per un oficial de la Marina Mercant: *«La gran mayoría de los marineros mercantes y un gran porcentaje de los pescadores de altura no votan ni participan en las elecciones sindicales. No es que se haga boicot. Simplemente que no se participa porque nunca se ha participado y porque tampoco en esta ocasión los marinos nos hemos enterado que se celebraban elecciones sindicales. Hay excepciones, sobre todo en compañías que hacen cabotaje nacional, y que, por tanto, sus trabajadores están más en contacto con lo que pasa en tierra. Pero son una exigua minoría en relación al conjunto de los trabajadores del mar.»*¹⁷⁶ Del mar, del camp, i de tants altres

176. ZAGUIRRE, M., DE LA HOZ, J. M.: *Presente y futuro...*, op. cit., pàgs. 165 i 166.

collectius que no formen part del que llavors s'anomenava l'avantguarda...

Algunes veus evoquen, críticament, que les eleccions haurien «congelat» la capacitat de lluita en funció de pactes interclassistes¹⁷⁷ i altres insisteixen en la influència de la conjuntura política i de concepcions instrumentals del sindicalisme: «*Ahora bien tanto la consigna de participación en las elecciones como las consignas de votar a esas candidaturas democráticas, como la actuación misma de éstas cuando han sido elegidas, se inscriben en una táctica política de que la lucha económica de la base permanezca en los límites sindicales, en tanto que el objetivo de la toma del poder se haga por los partidos de la clase en su condición de vanguardias que la representan.*»¹⁷⁸ Però ni la capacitat conflictual va disminuir després, sinó tot al contrari, ni el tacticisme polític i l'instrumentació són les notes dominants d'un procés de representació que va més enllà de les possibles «maniobres» de les organitzacions polítiques en aquells moments.

En qualsevol cas, els resultats de l'escomesa electoral de 1975, en el marc de l'ofensiva obrera i de l'esfilagarsament del règim franquista de 1975-1976 marquen també els límits i les contradiccions dels dos models a què s'ha fet esment.

Efectivament, l'exemple del Baix Llobregat, on «*la victoria electoral y las movilizaciones masivas realizadas con motivo de las elecciones eran elementos que permitían apoyar la estrategia de la construcción de la central unitaria de todos los trabajadores a partir de las UTT y de los cargos sindicales*»,¹⁷⁹ polaritza un fort debat.

Aquest té per un costat els defensors d'una línia que és la conseqüència lògica del procés d'ocupació dels càrrecs i llocs legals del sindicat vertical: «*El proceso electoral comenzado en Catalunya desde el mes de marzo, ha sido un proceso de masas, un proceso abierto a todas las corrientes sindicales conscientes y no conscientes de los trabajadores, un proceso unitario, en suma, un momento importantísimo de la práctica sindical que se viene desarrollando en los últimos años... en los que el denominador común ha sido la propuesta de un*

177. QUATRE, J.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 49.

178. EQUIPOS DE ESTUDIO: *La clase obrera, protagonista del cambio*. Elías Querejeta, editor. Madrid, 1976, pàg. 172.

179. ALMENDROS, F., JIMÉNEZ, E.: *El sindicalismo de clase...*, op. cit., pàg. 67.

sindicato alternativo al vigente: el sindicato de clase como modelo y alternativa al sindicato vertical... Democracia obrera y amnistía sindical han sido los objetivos propios del movimiento obrero.»¹⁸⁰ A partir d'aquí: «La participación en las elecciones significa ir hacia la ocupación de los sindicatos...»¹⁸¹ «... que quiere decir que el movimiento sindical de masas ha hecho una incursión ofensiva sobre los espacios legales sindicales, imponiendo su presencia, su estilo democrático de acción y sus nuevas instancias de articulación sindical. Éstos serán progresivamente los centros abiertos de organización obrera para la lucha económica, social y democrática de la clase obrera».¹⁸² Per tant, la proposta que recolza sobre l'experiència italiana dels consells oberts de fàbrica especialment àlgida en aquells moments, consisteix que sobre la base del vot massiu i dels òrgans elegits com a «democràcia directa permanente, articulada en formes múltiples de assemblees y de multiplicación de formes de organización»,¹⁸³ es vagi constituint el futur sindicat unitari i rebutjant que: «sólo fuerzas políticas escasamente implantadas en este movimiento de masas creciente, con más de 15 años de historia, pueden pensar en el resurgimiento de centrales sindicales, que se han mantenido latentes durante todo ese proceso», però a les quals es convida a «sumarse al presente movimiento sindical, incorporándose a su lucha con las demás corrientes sindicales actuantes en él, abandonando toda tentación escisionista...».¹⁸⁴ Així, CCOO es convertiria en el corrent hegemònic d'aquest nou moviment sociopolític.

Però aquestes tesis xoquen amb les posicions oficials del Partit Comunista i de CCOO: «La salida a la luz pública, la ocupación de los sindicatos no quiere decir desplazar la dirección del movimiento obrero hacia los organismos de los sindicatos verticales..., la dirección del movimiento obrero debe ser todavía una dirección extralegal.»¹⁸⁵ «CCOO tiene el cuer-

180. BOIX, I., PUJADES, M.: *Conversaciones sindicales...*, op. cit., pàgina 90.

181. BOIX, I., PUJADES, M.: «La Vanguardia», 15 de juny de 1975.

182. BOIX, I., PUJADES, M.: *Conversaciones sindicales...*, op. cit., pàgina 91.

183. BOIX, I., PUJADES, M.: *Conversaciones sindicales...*, op. cit., pàgina 93.

184. BOIX, I., PUJADES, M.: *Conversaciones sindicales...*, op. cit., pàgina 100.

185. CARRILLO, S.: *Franco desaparecido. Las tareas del movimiento*

po y actúa dentro de las estructuras legales, pero su cabeza es extralegal y va a serlo hasta que se produzca la ruptura democrática.»¹⁸⁶ Els límits són clars: la direcció no es pot abandonar i la sortida a la superfície ha d'anar lligada a la ruptura política. Democràcia interna i externa, autonomia sindical i dependència política, vells interrogants que en aquest cas es resolen expeditivament:¹⁸⁷ «Hay que decir que la posición abandonista era una experiencia concreta: la del Baix Llobregat... la polémica es muy dura, pero al final vence la posición que consideraba necesaria la estructura ilegal... mientras existiera el vertical, entendiendo esos miles de enlaces como expresión legal del movimiento, desarrollando en torno a ellos en las empresas formas organizativas de CCOO que supongan en cierta manera una "vuelta a las fuentes".»¹⁸⁸

I l'altra via? La del Nord? Doncs, també després d'una fase d'expansió organitzativa impressionant (Consejo de Trabajadores de Navarra, Coordinadora de Comisiones Representativas de Vitoria, Coordinadora de Fábricas de Vizcaya) i de lluites espectaculars (vagues generals de Pamplona, Vitòria, Basauri, Guipúscoa, i País Basc de 1976) no pot superar les contradiccions internes i externes que suposa.

A Vitòria «de haberse llegado a un acuerdo común para participar en las elecciones sindicales de 1975 se hubiera podido copar toda la estructura provincial de la OS, con posibilidades de acción no muy alejadas a las que se emprendieron en 1976 desde el Consejo de Trabajadores de Navarra».¹⁸⁹ Però això no succeeix i des de desembre de 1975 es constitueix l'Asamblea de Forjas Alavesas i pocs dies després s'elegeix la Comisión Representativa «órgano peculiar del movimiento huelguístico que nos ocupa, deliberadamente puesto en contraposición al Jurado, figura impuesta por la OS».¹⁹⁰ El mo-

obrero para que el franquismo desaparezca también, «Nuestra Bandera», novembre de 1975, pàg. 26.

186. LÓPEZ RAIMUNDO, G.: *La huelga general y el papel dirigente de la clase obrera*. III Ple del Comitè Central del PSUC, 3 d'octubre de 1975, pàg. 46.

187. Vegeu l'explicació detallada a ALMENDROS, F.: *op. cit.*, pàgs. 67 a 70.

188. SETIÉN, J.: *El movimiento obrero...*, *op. cit.*, pàg. 33.

189. ABASOLO, J. A.: *Vitoria. 3 de marzo. Metamorfosis de una ciudad*. Diputación Foral de Alava. Vitoria, 1987, pàg. 49. A partir d'aquest punt l'explicació segueix les informacions d'aquest llibre.

190. ABASOLO, J. A.: *Vitoria...*, *op. cit.*, pàg. 57.

viment s'estén i «mientras las otras provincias vascas tenían establecido un gradualismo sobre la conveniencia de utilizar el aparato de la OS, en Vitoria... el ingrediente político-social asimilado de inmediato por los huelguistas fue la consigna de pedir la dimisión de los Jurados»... «otros rasgos distintivos eran el rechazo a la utilización de las instituciones sindicales de la OS y la inclusión como reivindicación del reconocimiento de las Comisiones Representativas de las asambleas como únicos portavoces válidos».¹⁹¹ La forma organitzativa de la qual es doten uns treballadors com els de Vitòria que no comptaven amb una llarga tradició anterior ¹⁹² és: «El órgano de decisión seguía siendo la asamblea de cada fábrica... ésta elige un comité o comisión representativa que se constituye en "eje orientador de la lucha". Miembros de estas comisiones, dos o tres por cada una de ellas, son quienes componen la Coordinadora como órgano coordinador de la lucha en su conjunto. Cada Comisión de fábrica y la misma coordinadora disponían de otros miembros encargados de la Caja de Resistencia, del Comité económico, y de la labor de coordinación del movimiento por medio de consignas unitarias realizadas por grupos denominados como comité de redacción.»¹⁹³ Aquesta fórmula funciona durant uns mesos i acaba autodissolvent-se després d'una vaga general que només pot aturar una repressió que provoca cinc morts i una onada de solidaritat en tot el país que fa trontollar el govern d'aleshores.

Tanmateix, la repressió i la relació de forces exteriors no són els únics factors que expliquen els resultats obtinguts pel moviment. Per a Fernández Noves, líder d'aquest, això és perquè: «La Comuna de París, o el problema de los Soviets, o el Mayo Francés o las huelgas de Vitoria forman parte de un mismo intento, que es dar un paso más hacia una nueva forma de organización en la que se discute, en el fondo, el problema del Estado y la forma de organización de la democracia burguesa a través de los partidos.»¹⁹⁴ I per a Abasolo: «El movimiento asambleario creado y articulado a lo largo

191. ABASOLO, J. A.: *Vitoria...*, op. cit., pàg. 61.

192. *Gasteiz-Vitoria. De la huelga a la matanza*. Ed. Ruedo Ibérico, 1976.

193. ABASOLO, J. A.: *Vitoria...*, op. cit., pàg. 82.

194. FERNÁNDEZ NOVES, J., entrevista a ABASOLO, J.: *Vitoria...*, op. cit., pàg. 144.

de enero no consigue formular, y por lo tanto tampoco transmitir a los asistentes a las asambleas, un modelo de organización social y política alternativa... no se consiguió depurar sus contradicciones internas, sobre todo las existentes entre los asamblearios puros y los que creían que debía dotarse de un liderazgo político a la organización..., pero la práctica de marginación y desprestigio de la Organización Vertical Oficial a lo largo de la huelga de Vitoria puede considerarse determinante para que la ruptura sindical fuera inevitable. Los intentos de utilización de la estructura del sindicato vertical para posibilitar una organización libre pero a la vez unitaria se abandonaron en la práctica por las fuerzas políticas de izquierda y los sindicatos históricos clandestinos.»¹⁹⁵

A Biscaia també durant el 1976 «se desarrolla una espectacular implantación de los sistemas de representación directa del movimiento obrero: Asambleas, Comités representativos, Coordinadora de Delegados, etc...».¹⁹⁶ Desenvolupament espectacular que fa afirmar a Ibarra: «Con estos datos y teniendo en cuenta las prácticas asamblearias del período, la convergencia de todos estos grupos o corrientes (USO, LAB, CNT, Corriente Unitaria de CCOO, UGT, etc...), en una estructura común, con el objetivo aglutinador de potenciar incondicionalmente la organización asamblearia del movimiento obrero y las representaciones directas surgidas de tales Asambleas, todo ello dentro del marco estratégico de luchar por la liberación nacional de Euskadi, no era una hipótesis descabellada, y caso de haberse producido tal estructura, hubiese sido la organización obrera con más implantación militante en Euskadi.»¹⁹⁷

Aquesta perspectiva fa un salt endavant en constituir-se la Coordinadora de Delegados de Fábrica de Vizcaya que neix el mes de setembre de 1976. Els tres antecedents més immediats són la Coordinadora de Fábrica de Basauri, originada arran de la solidaritat envers la vaga general de Vitòria, el Comité de Huelga de la marge esquerra i la Coordinadora Representativa de l'empresa AHV, que és la que precisament fa la proposta el dia 14 de setembre, un dia abans de la

195. ABASOLO, J. A.: *Vitoria...*, op. cit., pàg. 256.

196. IBARRA, P.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 476.

197. IBARRA, P.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 477. A partir d'aquest punt l'explicació segueix les informacions d'aquest llibre.

vaga general. El text aprovat per unanimitat el dia 15 insisteix a valorar positivament: «Este movimiento, que hemos protagonizado la clase obrera y el pueblo de Vizcaya y que ha partido de las Asambleas de distintas zonas, ha sido una de las experiencias organizativas más ricas que hemos vivido y nos marca un camino claro en la construcción de la unidad de la clase trabajadora y del pueblo en la conquista de las libertades que necesitamos.»¹⁹⁸ El dia 18 estan representades 135 fàbriques que totalitzen uns 100.000 treballadors i una setmana més tard són 180 les empreses que tenen assemblees i representants enviats a la Coordinadora de tot Biscaia. Aquesta Coordinadora funciona fins al març de 1977, però ja des de desembre s'inicia el seu declivi: es fan menys reunions, deixen d'assistir representants i aquests informen menys a les seves respectives assemblees, etc...

Resumint les causes d'aquest declivi, segons Ibarra, es troba en primer lloc el fet que molts dels treballadors representants també ocupen càrrecs dirigits en totes i cadascuna de les organitzacions sindicals i polítiques existents, en segon, que, si bé aquestes estan d'acord a tenir un organisme unitari de resposta puntual davant la repressió, a mesura que s'acosta la seva legalització «se dedicaron a desmantelar este organismo unitario, con la táctica de dejar de asistir sus militantes o afiliados, a las reuniones de la Coordinadora».¹⁹⁹ Sobretot vers la fi de 1976 (referèndum reforma política, desembre 1976), el procés de legalització de les centrals sindicals és cada cop més evident per a elles i per als treballadors. Ibarra afirma: «Cambio, pues, de panorama y cambio consecuente de actitud de los trabajadores: alejamiento de las estructuras unitarias superiores (no en el área de la empresa) y mayor apoyo a las centrales sindicales, cuyos militantes, y éste es un dato que no debemos olvidar, eran al mismo tiempo sus compañeros considerados más honrados y representativos. Surge como una cierta necesidad de "descanso" en el protagonismo asambleario, no siempre buscado conscientemente. Ya es hora —reflexionan los trabajadores— de ser representados por las centrales sindicales y que ellas, a partir de su libertad y legalización, situación que se ve como in-

198. Text esmentat a IBARRA, P.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 498.

199. IBARRA, P.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 503.

mediata, construyan la unidad sindical.»²⁰⁰ I afegeix: «Si la mayoría de los trabajadores se hubiesen sentido frustrados, en el paso de 1976 a 1977, por el "minado" de las centrales sindicales a la Coordinadora de Fábricas, hubiesen exigido a sus delegados en Asamblea, fuesen del sindicato que fuesen, rendición de cuentas de su trabajo en la Coordinadora Provincial, y los hubiesen destituido fulminantemente al enterarse de su inasistencia a la misma; y ello, salvo contadas ocasiones, nunca ocurrió.»²⁰¹

Segurament, en la complexa situació del País Basc en aquell bienni, els processos no eren tan senzills, però fa bé l'autor de la cita d'assenyalar la complicitat dels treballadors sorgida d'un cert cansament i del creixent protagonisme de les organitzacions que podien substituir els mecanismes assemblearis.

Així, sigui per les contradiccions internes (manca d'alternatives, substitució progressiva, utilització puntual i tàctica...), sigui per les externes (situació política, reticències progressives dels interlocutors, incidència de les organitzacions amb expectativa de la legalització...), el model del Nord, de representació directa culmina en un moviment de coordinació però no pot avançar més i encara que impulsi fortament la ruptura del sindicat vertical i ajudi a la reforma política acaba essent utilitzada a nivell d'empresa (Comitès de fàbrica) i generalment convertint-se en una referència simbòlica i ocasionalment present en el moviment obrer del País Basc.²⁰²

Les següents eleccions, les de 1978, les primeres sota el règim democràtic, signifiquen un tomb decisiu per al llarg itinerari que havia començat sota el signe de l'apatia i la indiferència l'any 1944 que tenen una fita important de participació en les de 1966 i que desemboquen en l'eclosió polifacètica de l'any 1975.

200. IBARRA, P.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 505.

201. IBARRA, P.: *El movimiento obrero...*, op. cit., pàg. 505.

202. Vegeu per exemple la lluita d'Euskalduna en els vuitanta, la crisi interna d'UGT d'Alaba, i la permanència de processos participatius en l'interior de les empreses en la transició. Això darrer es troba a KAIERO, A.: *La participación y los sindicatos*. Tesi doctoral inèdita. Bilbao. Universitat de Deusto. (En especial l'anàlisi de casos), pàgs. 29 a 152.

CAPÍTOL V

LES ELECCIONS SINDICALS SOTA EL RÈGIM DEMOCRÀTIC

1. L'EVOLUCIÓ DE LA NORMATIVA DE 1978 A 1986

El 6 de desembre de 1977 es publica amb caràcter provisional un Reial Decret sobre «Elecció dels Representants dels Treballadors en l'Empresa», en el qual «són assumides pels membres dels Comitès d'empresa les funcions i garanties dels antics Jurats d'empresa i enllaços sindicals». Això significa que continuen vigents el Reglament de Jurats d'empresa de 1953 i el Decret de Garanties de Càrrecs Sindicals de 23 de juliol de 1971.

Aquest Decret de 6 de desembre de 1977 es fonamenta en l'art. 129, núm. 2 de la Constitució que diu: «els poders públics, promouran eficaçment les diverses formes de participació dels treballadors en l'empresa.»

Segons aquesta nova normativa, els òrgans de representació dels treballadors a les empreses són:

- a) Comitè d'empresa, en les de més de 50 treballadors fixos, compost només per treballadors, a diferència del Jurat on participava a més l'empresari; i
- b) Delegat de personal, a les empreses que ocupin de 10 a 50 treballadors fixos.

La composició d'aquests òrgans representatius és la següent:

- De 6 a 10 treballadors: 1 delegat de personal (si ho decideix la majoria dels treballadors)

- De 11 a 30 treballadors: 1 delegat de personal
- De 31 a 50 treballadors: 3 delegats de personal
- De 51 a 100 treballadors: 5 representants
- De 101 a 250 treballadors: 9 representants
- De 251 a 500 treballadors: 13 representants
- De 501 a 750 treballadors: 17 representants
- De 751 a 1.000 treballadors: 21 representants
- De 1.000 en endavant, 3 més per cada mil o fracció, fins a un màxim de 48 representants.

A les empreses de menys de 250 treballadors, la convocatòria la fa l'empresa, a petició dels sindicats representatius o a petició escrita de la majoria del personal.

A les empreses de més de 250, les convoca l'empresa d'acord amb els sindicats representatius.

L'elecció es fa per vot lliure, secret i personal. Són electors tots els treballadors fixos i són elegibles tots els que tinguin 18 anys d'edat i 6 mesos d'antiguitat a l'empresa.

Poden presentar candidats els sindicats legalment constituïts, o bé els treballadors, si avalen llur candidatura amb un nombre de firmes d'electors del seu centre i col·legi electoral, equivalent, almenys, a tres vegades el nombre de llocs a cobrir.

Els col·legis electorals es redueixen a dos, un per als tècnics i administratius, i un altre per als obrers especialistes i no qualificats. Els llocs són distribuïts en proporció al nombre de treballadors que compongui cada col·legi electoral.

Les funcions i garanties dels Comitès i dels delegats de personal, segons estableix una disposició transitòria del Decret de 6 de desembre de 1977, fins que no es determini de forma definitiva, són les mateixes que tenien els enllaços i Jurats d'empresa. En síntesi, les garanties són aquestes:

- 40 hores mensuals remunerades per a l'exercici de la seva activitat.
- Dret a un tauler d'anuncis en l'empresa i local de reunió.
- Ser els últims afectats en els expedients de regulació.
- Poder disposar d'una excedència especial.
- No poder ser acomiadats per motius sindicals.

I les funcions són:

- De consulta i assessorament.
- De negociació.
- De col·laboració i intervenció.
- D'iniciativa.

L'any 1980 s'introdueixen innovacions procedents de l'Estatut dels Treballadors, llei aprovada al Parlament el 10 de març de 1980. A més, influeix en la normativa electoral l'ordre ministerial de 26 de setembre de 1980 que dicta normes per a la celebració d'eleccions de representants dels treballadors en l'empresa.

Quant a l'aplicació, composició i nombre de representants, l'Estatut dels Treballadors (ET) contempla el reconeixement d'un Comitè d'intercentres, amb un màxim de 12 membres elegits d'entre els que componen els diversos Comitès de centre, amb la mateixa proporcionalitat, i amb les funcions que expressament els reconegui el conveni col·lectiu que els englobi (Renfe, Seat, Campsa...).

La composició del Comitè és de 5 membres, com a mínim, i 75, com a màxim. La variació incideix en el nombre de representants en les empreses de més de 1.000 treballadors: a partir d'ara, a cada miler o fracció s'afegeixen 2 representants, en comptes de 3 com succeeix en el 78.

La convocatòria d'eleccions pot ser feta per:

- els òrgans de representació dels treballadors (Comitès d'empresa i delegats de personal);
- els sindicats legalment constituïts;
- un nombre de treballadors fixos no inferior al 10 % del total de la plantilla de l'empresa o centre de treball.

La comunicació a l'empresa de la resolució de celebrar eleccions i la data d'iniciació del procés electoral s'haurà de fer amb la suficient antelació.

L'elecció pot fer-se per correu, segons contempla i regula l'ordre del 26 de setembre de 1980.

La durada del mandat s'estableix en dos anys i pot donar-se la reelecció.

La proclamació oficial dels resultats electorals globals correspon de fer-la exclusivament a l'IMAC.

Les funcions i competències dels elegits són les següents:

1) Rebre informació trimestralment sobre l'evolució general del sector econòmic, situació de la producció i vendes de l'empresa, programa de producció i evolució probable de l'ocupació en l'empresa.

2) Conèixer el balanç, compte de resultats, memòria, i altres documents que es donin als socis de l'empresa.

3) Emetre la seva opinió amb caràcter previ sobre les decisions preses per l'empresari quant a:

- reestructuracions de plantilla;
- reduccions de jornada i trasllat d'instal·lacions;
- plans de formació professional de l'empresa;
- implantació o revisió de sistemes d'organització i control del treball;
- estudi del temps, establiment de sistemes de primes i incentius i valoració dels llocs de treball.

4) Emetre informe quan la fusió, absorció o modificació de l'estatus jurídic de l'empresa incideixi sobre el volum de l'ocupació.

5) Conèixer els models de contracte de treball escrit i els documents relatius a l'acabament de la relació laboral.

6) Ser informats de totes les sancions imposades per faltes molt greus.

7) Conèixer les estadístiques d'abstencionisme i les causes, els accidents de treball i les malalties professionals i les conseqüències, els índexs de sinistres, medi ambient laboral i prevenció.

8) Vigilància del compliment de les normes vigents en matèria laboral, de Seguretat Social i ocupació, etc.; condicions de seguretat i higiene en el treball.

9) Participar en la gestió d'obres socials establertes en l'empresa en benefici dels treballadors.

10) Col·laborar a l'establiment de les mesures que procurin el manteniment i increment de la productivitat, d'acord amb el pactat en els convenis col·lectius.

11) Informar els representants de tots aquells temes que tinguin una repercussió directa o indirecta en les relacions laborals.

Els drets i les garanties dels membres de Comitès i delegats de personal són:

— Un cert nombre d'hores mensuals retribuïdes a cada membre per a l'exercici de les funcions representatives, d'acord amb la següent escala:

- Empreses fins a 100 treballadors: 15 hores cada representant.
- Empreses de 101 a 250 treballadors: 20 hores cada representant.
- Empreses de 251 a 500 treballadors: 30 hores cada representant.
- Empreses de 501 a 750 treballadors: 35 hores cada representant.
- Empreses de més de 750 treballadors: 40 hores cada representant.

En els diferents convenis col·lectius podran acumular-se les hores corresponents a diferents representants, totalment o parcialment, en un o diversos d'ells.

— Els integrants del Comitè d'empresa són, legalment, els últims afectats quan es produeixi la suspensió o extinció de la relació laboral per causes tecnològiques o econòmiques.

— Si un representant passa a exercir en el seu sindicat funcions sindicals d'àmbit provincial o superior, tindrà dret a excedència especial mentre duri l'exercici del seu càrrec representatiu, computant-li aquest període a efectes d'antiguitat i conservació del lloc de treball.

— Dret a l'obertura d'expedient contradictori quan s'imposi una sanció per falta greu o molt greu a un membre del Comitè d'empresa, havent de ser escoltat l'interessat i els restants membres del Comitè o delegats.

— És illegal qualsevol acomiadament, sanció o discriminació que es fonamenti en les actuacions del càrrec electiu en l'exercici de la seva representativitat, tant durant el temps del seu mandat, com durant l'any següent a la finalització d'aquest.

L'any 1982 se celebren les terceres eleccions sindicals de la democràcia, però amb la mateixa normativa que es va aplicar en les de 1980.

Entre les eleccions de 1982 i les de 1986, el juliol de 1985, es produeix la promulgació de la Llei Orgànica de Llibertat Sindical (LOLS) que té una forta repercussió en la normativa referent a les eleccions sindicals.

En primer lloc, aquesta llei amplia la durada del mandat dels delegats a quatre anys. Com a conseqüència d'això, no se celebraran noves eleccions fins al 1986.

Arran de l'esmentada llei, les eleccions poden ser convocades:

- per les organitzacions sindicals més representatives;
- pels sindicats que tinguin un mínim del 10 % dels representants en l'empresa;
- pels treballadors del centre de treball, per acord majoritari.

Per ser elector només cal una antiguitat d'un mes, en comptes dels sis que eren necessaris.

La reforma de l'article 67 de l'Estatut dels Treballadors ha introduït el sistema de llistes tancades i bloquejades per a totes les eleccions de Comitès d'empresa. És a dir, es vota el sindicat no les persones. Cada elector vota una llista i s'aplica el sistema de representació proporcional, essent elegits els candidats segons l'ordre en què apareguin en les llistes.

Una novetat de la normativa de 1986 és que queden excloses del Comitè aquelles candidatures que no aconseguixin com a mínim el 5 % dels vots del respectiu col·legi.

La proclamació oficial dels resultats globals electorals —a nivell estatal— correspon a la Comissió Nacional d'Eleccions Sindicals, creada per RD 1.256/1986 de 13 de juny, que substitueix el Consell Superior del desaparegut IMAC.

A efectes de càlcul dels percentatges de representativitat previstos per la LOLS, el període de còmput en les eleccions de 1986 s'estén de l'1 d'octubre al 31 de desembre.

Quant a la composició dels delegats de personal, només es modifica que el nombre màxim perquè una empresa elegi delegats de personal en comptes de comitès és de 49 i no de 50, com fins a les anteriors eleccions.

2. EL PROCÉS ELECTORAL

Els processos electorals de les tres primeres convocatòries a què hom es refereix han estat oberts en el temps. És a dir, no s'han celebrat eleccions, com es feia durant el franquisme, en uns pocs dies en tot l'Estat. Aquesta obertura que, en principi era un reflex de les diferents situacions, gens homogènies, que es donaven en els sectors laborals i en les empreses, sobretot les més grans, ha estat una font de conflictes i d'enfrontaments entre les organitzacions sindicals. En efecte, cadascuna feia el còmput electoral segons els propis interessos i obrint o tancant el procés electoral segons que els resultats electorals l'afavorissin o no.

Així, per exemple, el 1982 una de les causes de les friccions entre UGT i CCOO va ser el període de còmput de les eleccions, CCOO defensava que havien d'entrar les eleccions celebrades durant tot l'any mentre que UGT afirmava que només s'havia de tenir en compte el darrer trimestre. L'IMAC central va donar com a bona la tesi de la UGT. En canvi l'IMAC de la Conselleria de Treball de la Generalitat s'inclinà per la tesi de Comissions.

Aquesta diversitat en les interpretacions de la durada, que ha estat una característica comuna en les tres convocatòries esmentades, ha estat afavorida també per les diferents administracions, a causa de la seva inhibició i de la manca de concreció quant a la normativa electoral, factor que ha anat creant confusió, nerviositat i ha contribuït a emboirar el tens clima electoral en què s'han desenvolupat les eleccions.

La darrera convocatòria, en canvi, ha estat explícitament emmarcada en una durada concreta, corresponent als tres darrers mesos de 1986, excloent, doncs, del còmput final el resultat de comicis celebrats en empreses immediatament abans o després d'aquest període.

Una altra qüestió que incideix en el procés electoral ha estat la forma de realitzar-se. A grans trets, es podria dir que el 1978, en el clima d'eufòria ja descrit, foren moltes vegades els treballadors els motors de la convocatòria i de la realització del procés electoral. Els sindicats, havien formulat una estratègia general, però la seva organització no estava suficientment estructurada (allau d'afiliació, poc temps de funcionament legal, entrecreuaments entre comitès i seccions sin-

dicals, etc...) a nivell d'empresa. Tot això va fer que moltes eleccions s'haguessin de repetir perquè no complien els tràmits legals. El 1980, varen ser els sindicats ja més estructurats, els que varen portar la dinàmica electoral. També la CEOE i a Catalunya el Foment que el 1978 s'havia mantingut en una posició més passiva, modifica la seva actitud i es manifesta en favor de la celebració de les eleccions i molt sovint afavorint una determinada opció sindical. El 1982, la situació econòmica s'ha deteriorat molt, el dit «desencís sindical» s'ha estès²⁰³ tant que les organitzacions sindicals moltes vegades tenen dificultats per motivar que els seus afiliats es presentin com a candidats... En aquestes condicions el procés més aviat es fa a remolc dels treballadors.

Les de 1986 s'han volgut presentar com unes eleccions en les quals s'hauria ja superat el pretès desencís sindical dels treballadors, argumentant la davallada, en general, de l'absencionisme i la major participació dels treballadors en les petites empreses. Com hom podrà analitzar més endavant ambdues argumentacions hauran de ser matisades i, ben segur, posades en qüestió.

Potser un dels problemes cabdals de les eleccions sindicals, a diferència dels menors marges que deixen les polítiques, és la possibilitat de fer frau i que es doni una manipulació dels diferents agents que hi intervenen. Els mateixos governs, i tots ells, no s'han vist exempts de les acusacions continuades dels sindicats. El 1978 la inoperància administrativa del Ministeri de Treball fou aclaparadora. En les eleccions de 1978 i 1980 es va acusar el govern d'augmentar les xifres de l'USO encara que aquesta no va arribar al 10 %. El 1982 les crítiques foren d'afavorir la UGT... Les objeccions a la patronal han estat permanents, algunes demostrades²⁰⁴ i altres no. Tots els sindicats entre ells s'han interpellat diverses vegades sobre llur manipulació.

Les sospites i acusacions de frau han arribat, en les eleccions de 1986, als tribunals, tant de Magistratura de Treball, com els ordinaris de justícia. A la Magistratura de Barcelona, per exemple, s'han vist entre 200 i 300 denúncies explícites

203. ESTIVILL, Jordi, MARTÍN, A.: *I sindacati spagnoli al bivio*, «Progetto», núms. 10-11. Roma, octubre de 1982, pàg. 80.

204. El 1982, CCOO va acusar i va demostrar que la patronal hotelera de Lloret fins i tot s'havia inventat noms de treballadors que no existien, en favor d'UGT.

de frau electoral, unes 70 de les quals han anat a parar als tribunals ordinaris de justícia, on continuen el seu procés. Adjuntem la decisió de Magistratura relativa a una de les empreses afectades pel frau.²⁰⁵ Aquesta ha estat la principal raó per la qual els resultats definitius han estat proclamats cinc mesos després d'haver finalitzat el període electoral.

De fet, havent-se donat aquests resultats, la Comissió fa una distinció molt significativa entre les eleccions realitzades, amb 179.598 delegats elegits, i les realment computables, amb un total de 162.800 delegats proclamats; és a dir, queden exclusos del còmput final un 9,06 % dels formalment elegits. No s'especifica les raons. Cal deduir que han estat per raó del frau i per altres irregularitats formals, sense aclarir...

El volum de les tupinades electorals és difícil de calcular, però hom diria que, no obstant el fet que en les tres darreres setmanes dels comicis de 1980 es dupliquessin sospitosament els delegats elegits durant la resta del període electoral, la millora relativa de la informació governamental, la menor intervenció partidista empresarial el 1982, i el major autorespecte sindical fan que en termes relatius el frau hagi disminuït en les eleccions de 1982. Afirmació que no es pot mantenir, per a les de 1986, en les quals hom pot dir que s'arriba a l'etapa de la «tecnificació del frau».

El final d'aquests processos electorals ha estat també, conseqüentment, caracteritzat per un clima d'enfrontaments i d'interpretació interessada dels resultats globals de les diverses organitzacions que hi han intervingut. Això, ha fet que totes les forces socials i polítiques, i no només les directament implicades en les eleccions, poguessin fer les seves interpretacions i en traguessin conseqüències molt sovint manipulades i gratuïtes.

3. ESTRATÈGIES ELECTORALS DELS SINDICATS

Arran de la seva legalització —abril de 1977—, les centrals sindicals es van llançar a una cursa impressionant a fi de captar afiliats o, si més no, a donar la imatge a l'opinió pública que el nombre de treballadors afiliats a la central era superior a la dels altres sindicats.

205. Vegeu l'annex al final del setè capítol.

Aquesta cursa havia de tenir el millor i més adient colofó en la realització de les primeres eleccions sindicals en la democràcia, els primers mesos de 1978. Totes les centrals van esmerçar el millor dels propis recursos humans i econòmics i de les pròpies forces a eixir com a vencedors d'aquesta primera confrontació electoral.

Fonamentalment es tractava de definir i ocupar un espai social i ideològic. Com a conseqüència de la clandestinitat, de les dificultats d'aplicar en la pràctica els continguts teòrics i de l'intens debat polític present en la transició, la càrrega ideològica era molt present en els sindicats. CCOO havia superat la discussió sobre si havia de ser un moviment sociopolític i de les escissions de CSUT i SU havia sortit reforçada la seva estructura orgànica. Comptava per intentar superar el feble resultat aconseguit pel Partit Comunista en les eleccions polítiques, amb el paper que havia desplegat sota el franquisme, amb la preparació dels seus militants i la seva implantació en les zones més industrialitzades i combatives. UGT volia capitalitzar els bons resultats obtinguts pel PSOE i hegemonitzar l'espai socialista. Comptava sobretot amb un bon aparell de propaganda i amb mitjans importants. USO estava debilitada per l'escissió molt recent d'un grup de quadres vers la UGT i va posar l'accent sobre l'autonomia i el socialisme autogestionari, volent així diferenciar-se de les posicions properes a la socialdemocràcia. La CNT feia una crida clara al «boicot» de les eleccions, mentre alhora estimulava les formes de representació directa.

La victòria, com es veurà més endavant, va ser àmplia a favor de CCOO. Estava a prop encara la lluita portada a terme per aquest sindicat durant la difícil etapa franquista i els treballadors ho van tenir ben present. Per part seva, la UGT, malgrat els ajuts econòmics i malgrat l'escissió que va provocar en el si de la USO, de la qual es van emportar un bon nombre de dirigents en els mesos precisament anteriors a la realització de les eleccions sindicals, no va poder estar a l'alçada de CCOO quant a resultats en aquesta primera confrontació, però se situà en segon lloc.

Les restants centrals van obtenir uns resultats molt allunyats dels de les dues organitzacions ja esmentades. Només la USO va aconseguir un percentatge discret, en proporció als mitjans amb què comptava.

Cal remarcar, al País Basc, els bons resultats obtinguts

per ELA-STV, central nacionalista que posteriorment ha anat progressant i confirmant-se com la primera central sindical d'Euskadi. També a Canàries obtenien uns bons resultats sindicats nacionalistes com el SOC.

En les dues eleccions de 1980 i 1982, les centrals ja partien d'unes dades obtingudes el 1978. Aquestes es van tenir en compte de cara a plantejar l'estratègia electoral posterior. Així doncs l'estratègia de CCOO era de mantenir-se com a primera força sindical, i la d'UGT era guanyar terreny a CCOO, apropar-se-li i, si fos possible, desbancar-la del primer lloc. És, per això, que l'estratègia d'UGT és la més espectacular i es prepara amb molts mesos d'antelació a la celebració de les eleccions. Un element que juga a fons i amb un protagonisme indubtable —com hom veurà en el pròxim apartat— és la patronal —la CEOE i les seves expressions territorials. Aquesta acceleració de l'estratègia permetrà un apropament decisiu dels resultats de la central socialista a CCOO en la confrontació, cosa que facilitarà l'assalt final que donarà l'any 82 col·locant-se en primer lloc a nivell de l'Estat quant a nombre de delegats elegits. El període anterior a les eleccions de 1982 es caracteritza per una participació molt gran d'UGT en la negociació col·lectiva, derivada de l'Acord Marc Interconfederal firmat per aquesta central i USO amb la patronal, i l'exclusió de CCOO d'aquesta negociació perquè no havia signat l'AMI. Això provoca que CCOO quedi marginat de molts convenis, cosa que l'allunya d'un terreny que havia estat patrimoni seu.

De 1982 a 1986 es va consolidant la posició d'UGT com a primera central sindical a nivell d'Estat, en la qual cosa —a més dels propis resultats electorals— no cal menysprear el protagonisme que se li concedeix des del govern socialista, en el poder justament durant tot aquest període.

L'estratègia davant les darreres eleccions és plantejada per UGT com el moment més adequat per acabar marcant una forta distància amb CCOO i evitar la consolidació d'una tercera força sindical. És per això que una part important dels recursos destinats per UGT a les eleccions sindicals, apunten sobretot a la petita empresa. Cal recordar, en aquest sentit, que pocs mesos abans de l'inici dels comicis sindicals, el govern socialista havia concedit 4.400 milions a UGT —i 240 a CNT, els quals continuen aparcats «fins que aquesta central resolgui els seus contenciosos interns»— a compte de

la devolució del patrimoni sindical històric. Aquesta estratègia, segons s'ha anat demostrant al llarg del període electoral, ha anat convergint amb les acusacions de frau electoral formulades pels altres sindicats, preferentment CCOO. El sindicat, o bé els seus agents —brigadistes electorals, segons la versió oficial d'UGT—, han caigut en una febre que els ha fet anar sumant delegats en empreses inexistents, amb la finalitat d'aconseguir l'objectiu estratègic, a qualsevol preu, d'augmentar les distàncies envers CCOO.

Com a contrapartida d'aquest zel envers les petites empreses —que són «les més allunyades de l'acció dels sindicats»— segons expressió de la UGT, aquesta central s'ha vist àmpliament superada per CCOO en les empreses de major dimensió i de més gran transcendència sindical i econòmica (Renfe, Telefònica, Ibèria, Hunosa, Banca, etc.).

Aquestes darreres dades reflecteixen l'estratègia seguida per CCOO, la qual, conscient de la seva impossibilitat d'avançar UGT en el còmput global de delegats, s'ha centrat més aviat en sectors i empreses punta, que tenen —i de fet han tingut durant el primer semestre de 1987— una major repercussió en la negociació col·lectiva i en les mobilitzacions socials.

Aquest encreuament d'ambdues estratègies ha donat com a resultat el que es pot considerar paradoxalment com una derrota d'UGT, tot i que aquesta central hagi estat la que ha aconseguit major nombre de delegats.

L'USO, per part seva, posa l'accent en el caràcter estrictament sindical de les seves propostes, es presenta com a tercera força sindical i com a eix imprescindible per a la reconstrucció, renovació i «sindicalització» del sindicalisme a l'Estat espanyol.

La reflexió feta al CIL²⁰⁶ sobre els eslògans electorals de les diferents centrals evidencia la seva evolució estratègica en les diferents confrontacions:

«La comparació dels eslògans sindicals en les campanyes electorals de 1978, 1980 i 1982 pot ser significativa quant a les estratègies seguides per cada una de les centrals en la recerca d'un espai. Però, a més, tant el llenguatge com la iconografia

206. «Crónica de Información Laboral», núms. 13-14, març-abril de 1983, pàg. 32.

ofereixen determinades concepcions ideopolítiques i distintes formes d'entendre l'organització dels treballadors.»

En 1980, el to dels eslògans és agre. D'una banda té lloc una forta competència amb acusacions mútues i amb un cert caire de sectarisme, qüestió que a la fi també va contribuir al «desencís» dels treballadors. I per altra banda es fan presents en la propaganda, d'alguna manera, els conceptes de «responsabilitat» i d'«eficàcia» per lluitar contra la crisi i l'atur, problemes que s'han aguditzat en el transcurs del període entre eleccions. La CNT continuà amb la política de boicot. En la propaganda d'USO desapareix el terme «autogestió» i amb poc relleu allò de «tercera força sindical» pel fet que ja estan molt minvades CSUT i SU, els delegats de les quals s'integren una bona part a CCOO o bé en alguns sindicats nacionalistes com en el cas de l'INTG a Galícia.

El 1982 hom assisteix a una campanya més normalitzada en la qual se subratlla el paper de sindicats dels treballadors. En aquest sentit s'expressa CCOO. USO insisteix en el paper de la independència i ELA en el de sindicat basc. UGT, per part seva, planteja un eslògan similar al del PSOE en la seva campanya: «el canvi».

Els eslògans de 1986 deixen de banda qualsevol tipus d'agressivitat, pretenen ser reflexions, amb uns matisos generalitzats d'avenç sindical i reivindicatiu: el sindicat, un mitjà per avançar. (Vegeu quadre núm. 1.)

Aquesta agressivitat absent de les propostes electorals, però, hi fa cap durant el període d'eleccions, a part del comentat elevat grau de frau existent, per raó de les acusacions antidemocràtiques que provenen dels sindicats considerats menys representatius (USO, CNT...), en el sentit que en la majoria d'empreses aquestes centrals no poden convocar eleccions, i, havent estat excloses de la Comissió Nacional d'Eleccions, denuncien el perill conseqüent que les forces que hi són presents manipulin els resultats electorals en favor dels sindicats anomenats més representatius.

4. LA PATRONAL: INTERÈS I PROTAGONISME CREIXENTS

Les eleccions sindicals de 1978 troben la patronal en una situació de desorganització molt gran. Potser és aquest el motiu immediat que mou els empresaris a donar-se una es-

QUADRE NÚM. 1

Eslògans sindicals (1978-1986)

	CCOO	UGT	USO	CNT	VARIS
1978	• Comisiones Obreras: Unidad y Libertad. • La experiencia sólo la da la práctica. • La eficacia que necesitas. • Vota Comisiones: ¡Dos millones de afiliados! • La Unión hace tu fuerza.	• Vota UGT: Sindicato Socialista. • El sindicato es la única fórmula posible de organización para defender con eficacia nuestros intereses.	• Vota Autonomía Sindical. • Ya votaste a los Partidos Políticos, vota ahora el sindicalismo autónomo. • La tercera fuerza sindical.	• En CNT nadie decide por ti. • No a las elecciones sindicales del gobierno. • Boicot a las elecciones sindicales. • Por la autonomía de la Clase Obrera, defendamos la auténtica libertad sindical.	CSUT • El sindicato que defiende tus intereses y que jamás pacta. • Tercera fuerza sindical. SU • Un frente común por el pan, el trabajo y la libertad. • La tercera fuerza sindical.
1980	• CCOO: tu sindicato. • El sindicato de la mayoría. • Defiende tu puesto de trabajo.	• Vota UGT: Un sindicato para todos. • UGT: la responsabilidad de los trabajadores. • ¿Un sindicato para solucionar problemas o para crearlos?	• Vota Autonomía Sindical. • Si tú eres sólo un trabajador nosotros somos sólo un sindicato. • Vota USO porque somos libres. • Sólo un sindicato independiente antepone el problema del pleno empleo a los intereses del partido.	• En CNT nadie decide por ti. • No a las elecciones sindicales del gobierno. • Boicot a las elecciones sindicales.	

1982

- Comisiones Obreras, tu voz y tu voto.
- Defendiendo el trabajo de todos defendamos el tuyo.
- Elige a quien más vale si quieres hacerte valer.
- La mayoría sindical con la verdad por delante.
- Gana CCOO, vota CCOO.

1986

- Avança les teves posicions: Vota CCOO.
- Vota CCOO, sindicat de classe i nacional.

- La fuerza sindical del cambio.
- UGT garantía de fortaleza y de futuro.
- La garantía de una acción responsable.
- Ahora UGT, la fuerza sindical para el cambio.

- Vota UGT. El sindicato a tu servicio.
- Para seguir luchando, vota UGT.
- Por la garantía de tus derechos vota UGT.

- Levantar el sindicalismo, afrontar la crisis.
- Vota USO porque somos libres.
- El sindicato independiente de nuestro país.
- Vota USO, la alternativa sindical independiente.

- Vota USO. No te pierdas el futuro. Con otro sindicalismo independiente y pluralista, trabajo para todos con 35 horas semanales y un salario digno.

- CNT es tu sindicato. ¡Esta vez, CNT!

1986

CNT-AIT: Defiende el sindicato: no votes. Tu voto es su coartada. Gane quien gane, tú pierdes. Que no te coiman. Si nadie trabaja por ti, que nadie decida por ti.

CNT: Vota CNT perquè res no es decideixi sense tu. CNT el sindicat independent que tu controles. Per l'estabilitat i millora dels llocs de treball. Per la recuperació del poder adquisitiu dels salaris. Foment de l'ocupació i cobertura total als parats.

ELA/STV

- Haz más fuerte el sindicalismo vasco.
- El sindicato de los trabajadores de Euskadi.

CSTC

- L'alternativa sindical de Catalunya.

ELA/STV

- Sure eukera (que significa «la teva alternativa»).

estructura que els ajudi a afrontar la nova situació d'un règim democràtic amb unes centrals sindicals que es van donant a si mateixes un progressiu grau d'estructuració.

Es pot dir, doncs, que la patronal en aquestes primeres eleccions democràtiques pren un posicionament d'observador, com a tal força social. És evident, amb tot, l'esforç que duen a nivell de les empreses individualitzades per facilitar el camí a les candidatures que més a prop estiguin dels interessos de l'empresa. Això ho porten a terme, sobretot, en sectors que en certa manera estan «controlats» encara pels antics verticalistes de l'OSE (una part de la banca, el sector del comerç, les elèctriques, aviació civil, algunes empreses grans de la construcció, ensenyament privat...); aquesta base els permet de mantenir uns nuclis de delegats dits «independents». Nuclis que la patronal, sobretot posteriorment, utilitza a fons i capitalitza enfront de l'avenç clar dels sindicats dits «marxistes».

Una característica molt generalitzada de l'actuació dels empresaris individuals és la d'intentar que continuï l'anterior etapa sindical, sostenint els anteriors jurats i enllaços, sense demostrar un interès perquè les noves eleccions democràtiques siguin convocades. És, per això, que en moltes empreses, com s'ha apuntat abans, són les centrals sindicals i l'esforç dels mateixos treballadors que van arrencant que s'arribi a fer eleccions. L'ambigüitat i el retard de l'aparició de la normativa electoral fa que afavoreixi aquests desigs gens evolutius de molts empresaris.

Del resultat d'aquestes eleccions, la patronal, sobretot a mesura que es va estructurant, en treu una constatació que l'obsessiona: la victòria de CCOO, sindicat comunista, és perillosa per a la patronal i per al tipus de societat que els empresaris defensen. D'ençà d'aquesta constatació s'estableix una estratègia ben precisa: aminorar l'enorme distància de CCOO sobre la resta de centrals sindicals, i a termini mitjà suplantar aquesta hegemonia sindical dels comunistes i promoure l'avenç de les altres sindicals.

L'estratègia per aconseguir aquest objectiu, no rau en la potenciació simple d'aquests nuclis de delegats independents que han sortit elegits en certs sectors i empreses, i que són propers als desigs i interessos de la patronal. La quantitat d'aquests és més aviat minsa i es localitzen en sectors molt determinats.

Molt aviat donen un pas estratègic endavant: cal enfortir la UGT i facilitar que sigui aquesta central la que es vagi apropant a CCOO fins que la superi. Els primers passos els donen a mitjan 1979 amb uns primers acords —ràpids i sorpresius— entre la ja estructurada CEOE i la central socialista. Aquests acords van avançant i prenen una forma, ja més seriosa, amb la signatura de l'Acord Marc Interconfederal (AMI), en la qual no participa a la fi CCOO. El primer pas important de l'estratègia patronal estava acomplert. És això el que permet al president de la CEOE, Ferrer Salat, de fer unes explosives declaracions, a la fi de 1979, en dirigir-se a un grup d'empresaris de transports de mercaderies (FNTM): «Si no es firma l'acord marc ens carreguem UGT, que no resisteix, com CCOO, una lluita conveni per conveni... UGT ha anat sempre a la roda de CCOO. Quan es trobaven en vaga, CCOO ens trucava per dir-nos: estem disposats a negociar, si s'admeten els acomiadats, etc. A ulls de la patronal, CCOO era capaç de fer firmar un conveni, mentre que la debilitat d'UGT anava en augment. Un any més així i UGT desapareix del mapa.»²⁰⁷

Aquest posicionament estratègic de la cúpula de la CEOE es va estenent per un efecte d'osmosi a tots els racons de l'organització patronal. I d'aquesta manera hom constata l'assimilació, ràpida en el temps, per part dels empresaris, de l'aplicació uniforme d'aquesta posició a tots els indrets i sectors. I, com a conseqüència, la ràpida ascensió d'UGT que s'acosta ja de forma evident, en els resultats finals, a la central comunista, que era realment el malson de la CEOE des de 1978.

Ja, amb més tranquil·litat a partir d'aquest fort avenç, el 1980, la CEOE escomet les pròximes etapes, calculant bé cada pas i fent-los sempre en la mateixa direcció: desplaçar CCOO, sigui com sigui.

Dues etapes d'aquest camí són les eleccions de 1982 i 1986, en què la patronal simplement aprofundeix el que havia estat fet en el 1980. Cada cop li preocupaven menys els «sindicats independents» i més l'avenç i l'estabilitat d'UGT. La superació de CCOO per part d'UGT representa l'acompliment definitiu de l'estratègia patronal dibuixada el 1979.

207. «Cinco días», 19 de desembre de 1979, pàg. 5.

CAPÍTOL VI

ELS RESULTATS A L'ESTAT ESPANYOL I AL PAÍS BASC

1. ELECCIONS SINDICALS I ÀMBIT TERRITORIAL

Abans d'entrar en l'anàlisi específica de les eleccions sindicals a Catalunya en el darrer període, cal fer una presentació dels resultats al conjunt de l'Estat i a Euskadi.

Les eleccions sindicals són un reflex, pàl·lid a vegades, més intens en altres, del conjunt de les relacions de treball i aquestes es fixen i es delimiten en un territori determinat. És evident que l'espai no és l'única i potser sovint la més important de les variables que incideixen en la determinació del model de relacions de treball i que els resultats de les eleccions poden estar i han estat condicionats per altres causes.

Però, en la mesura en què els agents que intervenen en les relacions de treball tenen uns marges de decisió i escullen actuar en un marc geogràfic o en un altre, això acaba influint en la forma i en els continguts de l'articulació social dels espais.²⁰⁸ Sense caure en concepcions voluntaristes, les forces socials poden optar per actuar en una localitat, en una fàbrica, en una comarca o en una província, en l'àmbit d'una regió, d'una nació, de l'Estat o per fi en un pla internacional. Evidentment, aquestes opcions no són excloents. Així una organització patronal pot trobar la seva força i cohesió interna en una determinada ciutat, d'aquí estendre's vers una regió en la qual és dominant el sector productiu on està implantada, i a través seu ser-li convenient actuar a nivell de l'Estat, i per fi connectar-se amb els mateixos interessos a escala eu-

208. ESTIVILL, J., GUANTER, P.: *Les relacions de treball i el territori*. (Sindicalisme i qüestió regional: el cas belga.) Barcelona, 1984.

ropea. Igualment, això pot succeir en una organització sindical. El procés invers també pot donar-se. Per exemple, aquest seria el cas d'una empresa multinacional que havent decidit invertir en una localitat concreta, hi exporten un sistema productiu i unes relacions amb els treballadors que provenen de la cultura laboral del lloc d'origen.

En tots dos casos, de baix a dalt i de dalt a baix, segurament el càlcul estratègic d'implantació i d'irradiació ha estat marcat per consideracions territorials. Tanmateix, tot i atorgant a la capacitat decisional marges prou amplis, no és menys cert que aquesta també és emmarcada per un conjunt de processos econòmics, socials i polítics que s'originen i es plasmen en l'espai. Hom pot distingir —a títol d'hipòtesi— tres tipus de processos segons tendeixin a situar els àmbits d'actuació en un o altre marc.

A) Aquells que són favorables a situar l'àmbit de les relacions de treball per sobre dels Estats

— La divisió internacional del treball que remodela les jerarquies espacials adjudicant determinades funcions a unes zones (recerca, innovació tecnològica, «indústries netes», etcètera...), i unes altres, a les de més enllà (per exemple la recent «textilització» del tercer món).

— La constitució i desenvolupament d'àrees suprastatals amb cotes altes d'integració econòmica, comercial i laboral (Comunitats Europees).

— La creixent importància de centres amb poder de decisió suprastatal a escala militar (OTAN, Pacte de Varsòvia), política (internacionals polítiques i sindicals) i financera (BIRD, FMI, etc...).

— La capacitat d'actuació de les empreses multinacionals que en la formulació dels seus objectius tenen molt més en compte els avantatges diferencials (primeres matèries, mercats, salaris, etc...) de les futures localitzacions, que criteris «patriòtics».

— Les tendències homogeneïtzadores que es donen per causa de les noves tecnologies, de la relativa suprastabilització dels esquemes jurídics laborals i de les relacions de treball, de la unificació de les sortides polítiques, econòmiques

i socials a la crisi, i la creixent consciència mundial davant de certs problemes (perill de guerra nuclear, atur...).

— Els processos d'homogeneïtzació cultural, de consum i d'oci que travessen les fronteres i afecten milions de persones per sobre de la seva pertinença a un o altre Estat.

B) Aquells que són favorables a situar l'àmbit d'actuació en l'Estat

— El mateix pes de la intervenció de l'Estat reflectit en la seva política econòmica (reconversió industrial, sector públic, etc...), en la seva política fiscal (distribució de rendes), en la seva política social (Seguretat Social, nivells de cobertura i prestacions, etc...) i en la seva política laboral (mercat de treball, salari mínim, concertació social, etc.).

— El proteccionisme dels Estats a través de l'enduriment de les seves mesures aranzelàries, de protecció a la unitat del mercat interior i a la indústria autòctona, etc...

— El fet que malgrat la relativa homogeneïtzació de la legislació laboral, per exemple, a nivell europeu, les diferències entre els drets laborals dels diversos Estats continuen essent substantives.

— La circumstància que, malgrat l'elaboració d'estratègies de bloc per les internacionals polítiques i sindicals, els partits i sindicats de cada país continuen actuant segons la lògica definida per la relació de forces en l'interior de cada Estat.

— El grau d'adhesió que l'Estat és capaç de generar a través de l'escola, dels mitjans de comunicació social, dels recursos de protecció interna i exterior i els graus de dependència dels ciutadans i dels treballadors respecte als aspectes de llur vida quotidiana (seguretat ciutadana, serveis generals i específics, prestacions, etc...) que depenen de decisions dels governs centrals.

— En el terreny laboral, la centralització de la negociació col·lectiva, i dels grans acords sobre ocupació, salaris, productivitat i la creixent participació de les organitzacions patronals i sindicals en els organismes socio-econòmics de l'Estat i la fixació d'esquemes corporatius i tripartits que, trencant les solidaritats horitzontals, tenen com a marc de referència l'Estat.

C) Processos que són favorables a situar l'àmbit d'actuació per «sota» de l'Estat

— La mateixa debilitat, anacronisme i ineficàcia de l'Estat en la seva capacitat d'intervenció directa, igual com en la de l'elaboració d'un discurs ideològic i polític que el legitimi.

— L'heterogeneïtat de les estructures econòmiques, socials i culturals de les àrees d'àmbit més reduït i el creixement d'aquesta heterogeneïtat (Nord-Sud, agrícola-industrial, rural-urbà, especialització sectorial, etc.).

— La cohesió interna de cada una d'aquestes àrees, el desenvolupament d'aspiracions i reivindicacions específiques i diferenciades de les altres i les possibilitats reals de trobar solucions en el seu si, i, per tant, d'incrementar els mecanismes de consensualitat interna.

— La capacitat de constituir instàncies de decisió política i econòmica, d'elaboració, legislació i execució sociolaboral, i, per tant, de reorientació organitzativa i estratègica dels diversos moviments socials i polítics que operen en aquestes àrees.

— La força històrica i present, el nivell de consciència, l'amplitud i popularitat de les organitzacions regionalistes i nacionalistes i de tots els que s'oposen a l'Estat, tant des del vessant cultural, social, sectorial i local, com des d'una resistència activa (revolta fiscal) com passiva...

— Algunes de les conseqüències de la crisi en el sentit de l'augment de les estructures dicotòmiques i informals: descentralització productiva, doble mercat de treball, descomposició de l'organicitat de la classe treballadora, economia subterrània, localització contractual, negociació a nivell empresarial, etc... i els esforços de dinamització dels recursos locals i a petita escala.

Aquest repertori que no és exhaustiu, tampoc no descriu processos en sentit únic i necessàriament excloents entre ells. La crisi, per exemple, de la qual s'ha ressaltat els aspectes afavoridors d'un àmbit infrastatal també augmenta la necessitat de securització dels ciutadans i en la mesura en què l'Estat tingui els mecanismes d'ordre públic i els de la Seguretat Social es veu més sostingut per ells, si els aplica en favor seu. Un altre exemple d'aquesta ambivalència el forneix el cas d'Astúries.

La crisi de la seva mineria i siderúrgia i el grau elevat de dependència de l'economia del Principat envers aquests dos

sectors ajuden a enfortir la consciència regional, igual com el fet dels límits imposats per les Comunitats Europees afecten a més un altre sector vital (la llet). Però en canvi la dificultat de trobar solucions regionals vehicula vers l'Estat les aspiracions anteriors reforçades pel paper de l'empresa pública en els dos sectors. El progressiu avenç d'UGT en les eleccions sindicals dels darrers anys, ultra recolzar sobre una tradició històrica i malgrat els conflictes SOMA-UGT/UGT central, probablement s'explica perquè aquesta central és la que pot capitalitzar la seva capacitat d'influència en el govern central per inclinar la balança en favor de solucions favorables a la població treballadora asturiana, tant en la siderúrgia (alternativa a Sagunto), com en el carbó.

Com és evident no és el cas d'aplicar aquí el conjunt d'aquestes consideracions teòriques als resultats electorals del període 1978-1986, però sí que cal tenir en compte que moltes d'elles hi han influït directament o indirectament. I això no solament en el cas de les anomenades nacionalitats històriques com Galícia, País Basc i Catalunya, sinó en d'altres com Canàries o Mallorca on la insularitat, lligada a un tipus de desenvolupament econòmic, té un paper cabdal (per exemple, major implantació de la UGT en l'hostaleria), o fins i tot en casos com Múrcia on per exemple els resultats d'USO els anys 1978 a 1982 estan molt per sobre de la seva mitjana estatal, o el salt d'UGT a Extremadura l'any 1982, o...

2. DELEGATS ELEGIBLES I ELEGITS DE 1978 A 1986 A L'ESTAT ESPANYOL

El quadre núm. 2 recull el nombre de delegats elegibles i elegits en les quatre convocatòries que s'han realitzat en el període democràtic, d'ençà el 1978.

El nombre de *representants sindicals* a elegir se situa el 1986 al voltant dels 300.000. Segons les dades de la Seguretat Social de final de 1979, aquest nombre arribava als 333.000. Les dades corresponents a 1986²⁰⁹ suposen una certa davalla-

209. Hom ha pogut obtenir les dades de la Seguretat Social referents a Catalunya a partir del Gabinet Tècnic de la Conselleria de Treball de la Generalitat. Això no ha estat possible per a la resta de l'Estat

QUADRE NÚM. 2

Nombre de delegats elegibles i elegits en les quatre convocatòries sindicals per comunitats autònomes (1978-1986)

<i>Comunitat autònoma</i>	<i>Delegats ele- gibles 78-82</i>	<i>Delegats elegits 78</i>	<i>%</i>	<i>Delegats elegits 80</i>	<i>%</i>	<i>Delegats elegits 82</i>	<i>%</i>	<i>Delegats ele- gibles 86</i>	<i>Delegats elegits 86</i>	<i>%</i>
Andalusia	35.028	19.852	57	19.599	56	17.705	50	32.000	19.970	62
Aragó	11.262	7.005	62	5.545	49	4.529	40	10.000	4.993	50
Astúries	7.875	4.878	62	5.126	65	4.851	61	7.000	4.748	68
Balears	6.836	3.901	57	3.477	51	3.229	47	6.000	3.693	61
Canàries	10.877	5.913	54	6.581	60	5.491	50	10.000	7.231	72
Cantàbria	4.304	2.652	61	2.564	60	2.471	57	4.000	2.501	62
Castella-Lleó	17.738	8.977	50	8.543	48	8.418	47	16.500	9.832	60
Castella-La Manxa	9.769	4.692	48	5.019	51	4.579	47	9.000	5.517	57
Catalunya	75.707	45.362	60	31.137	41	23.295	31	68.000	28.644	42
Euskadi	23.976	16.104	67	14.936	62	14.506	60	22.000	14.870	68
Extremadura	4.536	1.864	41	2.206	48	2.248	49	4.000	3.097	77
Galícia	16.857	8.663	51	9.538	46	8.690	51	15.000	10.229	66
Madrid	55.714	32.104	57	22.602	40	17.495	31	50.000	19.002	38
Múrcia	6.851	3.741	54	4.167	61	3.880	56	6.200	5.039	81
Navarra	5.181	2.659	51	2.272	44	1.620	31	4.700	2.539	54
País Valencià	38.038	22.995	60	19.741	52	16.326	43	35.000	19.348	55
Rioja	2.794	1.718	61	1.334	48	1.269	45	2.400	1.520	63
<i>Total</i>	<i>333.317</i>	<i>193.112</i>	<i>58</i>	<i>164.617</i>	<i>49</i>	<i>140.770</i>	<i>42</i>	<i>300.000</i>	<i>162.800</i>	<i>49</i>

FONT: Elaboració pròpia sobre dades del Ministeri de Treball.

da, com també es podrà comprovar pel que fa a Catalunya, on els 75.000 delegats elegibles el 1980 han quedat reduïts a 68.000, descens que representa un 9 % menys. Tot i que no sigui homogeni el procés d'obertura, tancament i reestructuració d'empreses a tot l'Estat, hom pot utilitzar les esmentades xifres de delegats elegibles com a punt de referència per analitzar el grau de participació i abstencionisme en les diferents confrontacions electorals.

Els *treballadors* implicats en les eleccions sindicals el 1978 se situaven al voltant dels sis milions i mig, que eren els que estaven ocupats en les empreses de més de 6 treballadors. D'aquests, uns dos milions tres-cents mil (33,7 %) havien d'elegir 185.000 delegats de personal (el 56 % del total), i la resta de treballadors, 4.200.000 (64,6 %), 148.000 membres de Comitès (44 %). D'aquestes dades es dedueix que proporcionalment la petita empresa aplega molts més delegats que no pas la mitjana i gran empresa. En aquest sentit, la gran empresa —que ocupava 2.300.000 treballadors (33 % del total)— tan sols podia elegir 14.800 representants, xifra que representava només el 4,5 % del delegats elegibles.

Pel que fa a les eleccions de 1986, la primera constatació és que el nombre de treballadors que poden elegir els seus representants ha disminuït fortament. Així es dedueix de la Introducció de la publicació del Ministeri de Treball,²¹⁰ on es parla de la xifra de 3.457.603 de treballadors afectats de fet pel procés electoral, cosa que representa el 44,73 % de la població assalariada ocupada el quart trimestre de 1986 (7.729.200 segons l'Enquesta de Població Ocupada - EPA). D'aquesta darrera xifra cal deduir els assalariats a les empreses que ocupen menys de 6 treballadors i també els ocupats a l'Administració pública.²¹¹ Tot això porta a la deducció que els sis milions i mig de treballadors que el 1978 podien elegir llurs representants han quedat notablement reduïts.

Tot i que hom no compta amb la dada exacta dels treba-

espanyol. És per això que s'extrapolen les dades referents a Catalunya (juny 1986) a la resta de Comunitats Autònomes i al conjunt de l'Estat.

210. *Elecciones Sindicales 1986* (2 vols.). Ministerio de Trabajo y Seguridad Social. Madrid, juliol de 1987.

211. Del 20 de novembre al 31 de desembre de 1987, aproximadament 1.300.000 treballadors ocupats als diferents nivells de l'Administració pública hauran d'elegir els seus representants, uns 16.000 delegats. Seran les primeres eleccions sindicals a l'Administració.

lladors arreu de l'Estat, pot fer una deducció del procés sofert a Catalunya: el 1978, 1.469.054 assalariats podien anar a eleccions, i el 1986 només 1.160.392, diferència que representa una reducció del 21 %.

El mateix quadre mostra la distribució de delegats elegibles per *Comunitats Autònomes*. El 1980, el nombre més elevat corresponia a Catalunya amb 75.000 representants elegibles (22,7 %), seguida per Madrid amb 55.700 (16,7 %), Comunitat Valenciana amb 38.038 (11,4 %).

En el quadre núm. 3 es conté el nombre i la distribució de delegats elegibles per *sectors d'activitat*, segons les dades de la Seguretat Social de 1979. No es tenen les dades referents a les variacions que aquests sectors han sofert des d'aquesta data fins al 1986. És evident que l'evolució de les diferents branques de la indústria i els serveis ha estat prou important en aquests sis anys, i és per això que caldrà matisar el tema de l'abstencionisme per sectors en les darreres eleccions, i molt especialment en la construcció que és, sens dubte, on les variacions han estat més manifestes.

2.1. *Els resultats: UGT substitueix CCOO al capdavant*

En els primers comicis de 1978, CCOO va ser la vencedora amb un fort avantatge sobre UGT (13 punts). Aquesta victòria sembla reflectir la preeminència de CCOO aconseguida durant els 15 darrers anys de franquisme, mentre que el protagonisme d'UGT va ser gairebé arreu molt limitat.²¹² El 1980 es repeteix el triomf de CCOO, però ja només amb dos punts per sobre d'UGT, tal com mostra el quadre núm. 4.

Aquesta central passa al primer lloc en les eleccions de 1982, amb 3 punts d'avantatge sobre CCOO. Aquesta situació és la que s'ha consolidat en les darreres eleccions (6 punts d'avantatge).

Per *Comunitats Autònomes*, el 1986, igual com el 1982, la victòria de CCOO es redueix tan sols a Catalunya i Madrid, tot i que aquest sindicat, l'any 1978, dominava en nou de les disset autonomies, i el 1980 encara mantenia l'hegemonia en set.

212. FISCHMAN, R.: *Las primeras elecciones sindicales (1978): análisis de factores determinantes del voto*. Barcelona, 1979.

QUADRE NÚM. 3

Delegats elegibles i elegits per branques d'activitat

<i>Branca activitat</i>	<i>Delegats elegibles</i>	<i>Delegats elegits 1978</i>	<i>%</i>	<i>Delegats elegits 1982</i>	<i>%</i>	<i>Delegats elegits 1986</i>	<i>%</i>
Construcció-fusta	78.000	30.758	39	18.706	24	14.397	18
Metall	53.000	38.054	72	29.121	55	23.852	45
Alimentació-hostaleria	34.500	16.178	47	18.734	54	19.633	57
Comerç	25.000	9.011	36	8.738	35	17.652	70
Tèxtil-pell	28.000	18.131	65	11.567	41	11.254	40
Química-energia	20.800	15.259	73	12.578	60	10.819	52
Transport	14.500	6.841	47	10.093	69	10.229	70
Ensenyament	11.000	3.720	34	3.260	30	5.158	47
Banca	8.700	8.608	100	8.466	97	8.508	98
Mineria	2.800	2.284	81	2.144	76	2.598	93

FONT: Elaboració pròpia sobre dades del Ministeri de Treball i la Seguretat Social (1979).

QUADRE NÚM. 4

Relació dels delegats obtinguts per CCOO i UGT en les quatre convocatòries electorals per comunitats autònomes (1978-1986)

<i>Comunitat autònoma</i>	1978				1980			
	<i>CCOO</i>	<i>%</i>	<i>UGT</i>	<i>%</i>	<i>CCOO</i>	<i>%</i>	<i>UGT</i>	<i>%</i>
Andalusia	6.992	35	5.404	27	7.086	36	7.113	36
Aragó	2.125	30	1.354	19	1.684	30	1.580	28
Astúries	1.812	37	1.319	27	1.979	38	1.999	39
Balears	1.395	35	1.323	34	1.212	35	1.194	34
Canàries	1.098	18	1.733	29	1.233	19	2.292	35
Cantàbria	614	23	1.003	38	684	26	1.039	40
Castella-Lleó	2.151	24	2.447	27	2.133	25	2.920	34
Castella-La Manxa	1.750	37	1.295	27	1.731	34	1.673	33
Catalunya	19.019	42	7.791	17	11.255	36	8.223	26
Euskadi	2.634	16	2.722	17	2.627	17	2.867	19
Extremadura	417	22	499	26	421	19	792	36
Galícia	2.388	27	1.481	17	2.543	26	2.303	24
Madrid	12.693	39	5.562	17	7.208	32	5.210	23
Múrcia	980	26	1.074	29	1.206	29	1.540	37
Navarra	280	10	266	10	207	9	346	15
País Valencià	9.791	42	6.029	26	8.959	45	6.908	35
Rioja	357	21	440	25	262	19	404	30
<i>Total</i>	66.496	34,43	41.897	21,70	52.430	31,85	48.403	29,40

Pel que fa als *sectors i branques d'activitat*, també hi ha hagut profunds canvis (vegeu quadre núm. 5) en els resultats d'ençà el 1978. En aquells primers comicis, UGT només va vèncer en el sector d'alimentació i hostaleria. A la resta de sectors, CCOO va ser la primera amb fortes diferències, sobretot en les branques de metall, construcció, tèxtil i química-energia. Les dades de 1982, ja mostren l'avenç d'UGT en la majoria de sectors. Venç en set de deu, i CCOO només és primer en el metall, construcció i tèxtil-pell, i amb diferències molt més reduïdes sobre UGT.

En les darreres eleccions, CCOO manté la primacia en el metall, recupera el primer lloc a la banca, i s'emparella pràcticament amb UGT en el tèxtil-pell i química-energia.

Quant a la *dimensió de les empreses* per treballadors ocupats, en les darreres de 1986 cal destacar l'avenç i triomf de CCOO en la majoria de les grans empreses, tant del sector públic com del privat (Renfe, Telefònica, Ibèria, Hunosa, Fasa-Renault, Corte Inglés, els bancs Central, Banesto, Bilbao...). Això ha tingut una evident repercussió en les posteriors mobilitzacions i els processos de negociació dels principals convenis col·lectius, durant la primera part de 1987. UGT, d'aquesta manera, malgrat que hagi estat la vencedora en les empreses de menys de 250 treballadors, ha vist matisada la seva victòria global, i ha hagut de reconèixer el fort protagonisme social i laboral recuperat per CCOO, tot i haver obtingut menys representants (quadre núm. 6).

És convenient observar, comparant el nombre de centres en què s'han celebrat eleccions el 1978 i el 1986, com han augmentat notablement aquest darrer any el nombre de centres que ho han fet (70.802 per 61.850, el 1978) i sobretot en les empreses de menys de 50 treballadors (59.159, el 1986, i 47.023 el 1978); en canvi, ha davallat el nombre d'empreses entre 50 i 250 assalariats (12.750, el 1978, 9.900 el 1986) i, també, les de més de 250 (2.077 per 1.753).

El 1978, CCOO havia estat la primera central en tots els grups d'empreses, sobresortint el percentatge aconseguit en les petites empreses, on s'elegien delegats de personal.

El 1982, UGT venç en les empreses que ocupen més de 5.000 treballadors, i en les de menys de 50. CCOO és la primera en la resta de grups d'empreses, és a dir, en les de més de 50 fins a 250, i des d'aquesta xifra fins a 5.000.

Cal subratllar la progressió positiva d'UGT en totes les

QUADRE NÚM. 5

*Delegats obtinguts per CCOO i UGT en les principals branques d'activitat (1978-1986) **

<i>Branques d'activitat</i>	1978				1982				1986			
	<i>CCOO</i>	<i>%</i>	<i>UGT</i>	<i>%</i>	<i>CCOO</i>	<i>%</i>	<i>UGT</i>	<i>%</i>	<i>CCOO</i>	<i>%</i>	<i>UGT</i>	<i>%</i>
Construcció i fusta	13.566	44	6.221	20	7.660	41	7.158	38	5.563	39	6.485	45
Metall	13.226	34	7.954	21	10.203	35	9.954	34	8.599	36	8.397	35
Alimentació i hostaleria	4.877	30	4.886	30	6.012	32	8.006	43	6.661	34	9.269	47
Comerç	2.722	30	2.154	24	2.273	26	3.830	41	5.229	30	8.492	48
Tèxtil-pell	6.788	37	4.328	24	4.799	41	3.980	34	4.641	41	4.765	42
Química i energia	4.749	31	3.314	22	4.008	32	4.148	33	3.874	36	3.736	34
Transport	2.321	34	1.705	25	3.319	33	4.042	40	3.544	35	4.337	42
Ensenyament	355	9	265	7	176	6	666	20	484	9	1.467	28
Banca	1.745	20	1.509	17	1.965	23	2.360	28	2.484	29	2.323	27
Mineria	950	41	854	37	798	37	994	46	1.041	40	1.140	44

FONT: Elaboració pròpia sobre dades del Ministeri de Treball.

* L'any 1980 no es van donar les dades desagregades per branques d'activitat.

QUADRE NÚM. 6

Delegats elegits per dimensió d'empresa (1978 i 1986)

<i>Dimensió empresa</i>	<i>Nombre centres</i>	<i>Delegats elegits</i>	<i>1978</i>				<i>1986</i>					
			<i>CCOO</i>	<i>%</i>	<i>UGT</i>	<i>%</i>	<i>Nombre centres</i>	<i>Delegats elegits</i>	<i>CCOO</i>	<i>%</i>	<i>UGT</i>	<i>%</i>
De 6 a 50 treballadors	47.023	77.799	28.711	37	16.774	21	59.159	73.788	24.603	33,3	34.737	47,1
De 51 a 250 treballadors	12.750	82.080	26.869	33	17.216	21	9.900	61.437	21.418	34,9	23.011	37,5
251 treballadors i més	2.077	33.233	10.960	33	7.907	24	1.753	26.682	10.044	37,6	8.663	32,5
<i>Total centres</i>	61.850						70.812					

FONT: Elaboració pròpia sobre dades del Ministeri de Treball.

confrontacions electorals. Passa del 21,7 el 1978 al 40,8 % el 1986, en termes globals. I a nivell d'Autonomies (vegeu quadre núm. 4), en les darreres eleccions venç a totes, excepte a Catalunya i a Madrid on continua CCOO com a primer sindicat, i a Euskadi, amb ELA/STV com a central sindical dominant. El 1978, CCOO havia vençut a 10 de les 17 Comunitats Autònomes, el 1980, a 7. El 1982 ja havia estat primera només als territoris esmentats (Catalunya i Madrid). Així, doncs, UGT el 1986 supera el 50 % dels representants elegits a Canàries, Extremadura, i el 45 % a Astúries, Balears, Cantàbria, Castella-La Manxa, Múrcia i Comunitat Valenciana, percentatges molt elevats, i que li donen una hegemonia gairebé absoluta en aquests territoris.

Tot amb tot, però, cal analitzar alguns factors —interns i externs al sindicat mateix— que han facilitat aquesta extraordinària progressió de la UGT i l'han catapultada per sobre de CCOO, fenomen que no era gaire previsible ni versemblant els primers anys de la transició.

La progressió s'inicia en la preparació de les eleccions sindicals de 1980, quan, segons ha quedat apuntat en el capítol cinquè, la CEOE decideix obertament donar suport a UGT. Aquest posicionament de la gran patronal suposa posar «al servei» de les candidatures d'UGT un fort dispositiu de mitjans humans i d'infraestructura de la mateixa CEOE. El resultat va ser ràpidament constatable: UGT redueix a 2 els 13 punts de desavantatge que tenia en relació a CCOO en les eleccions de 1978.

Un altre factor prou significatiu és que les eleccions de 1982 es desenvolupen coincidint en el temps amb l'àmplia victòria socialista per majoria absoluta en les legislatives d'aquell mateix any.

Ja s'ha fet referència en el capítol cinquè a la suma de més de 4.000 milions de pessetes que el govern socialista fa arribar a la UGT poques setmanes abans de l'inici dels comicis sindicals, en concepte de devolució del patrimoni sindical històric. Aquesta quantitat ha estat, ben segur, un excel·lent coixí on recolzar la infraestructura necessària per abordar amb garanties d'èxit el període electoral. Milers d'alliberats i «brigadistes» es distribueixen per tot el territori de l'Estat espanyol amb uns al·licients econòmics treballant a preu fet segons el nombre d'actes electorals i delegats sindicals aconseguits!

Pot haver afavorit, sens dubte, el fort avenç d'UGT, la notable marginació de CCOO en diversos moments de la negociació col·lectiva i molt especialment de la concertació social, constatada sobretot els anys en què aquesta central no signava els acords socio-econòmics establerts entre UGT, la CEOE i el govern.

També un altre factor explicatiu, especialment citat per certs autors,²¹³ és el ressò que l'estratègia més institucional i pactista d'UGT trobaria en un gran nombre de treballadors colpits per la crisi industrial i, per tant, situats en una fase defensiva, amb necessitat d'assegurar el lloc de treball i no arriscar-se en dinàmiques més conflictives.

2.2. *Els resultats dels altres sindicats*

En aquest apartat es deixa de banda ELA/STV i LAB, atès que s'analitzen els seus resultats en tractar d'Euskadi.

En primer lloc, l'USO és el sindicat, a nivell d'Estat, que amb uns percentatges modestos es va mantenint com a tercera central sindical, quant a nombre de delegats. El 1978 aconseguix prop d'un 4% amb una presència significativa a Múrcia, Comunitat Valenciana, Navarra i alguns punts d'Andalusia, Catalunya, Aragó i Castella-Lleó. El 1980 duplica els seus resultats i arriba al punt àlgid de la seva representativitat (8,7%). A onze de les Autonomies supera el 10%, amb un nombre total de delegats de prop de 15.000. El 1982 torna a reduir els delegats (6.527), sense arribar al 5% de representativitat, i superant el 10% només en cinc comunitats autònomes (vegeu quadre núm. 2). El 1986 obté 6.145 representants, que signifiquen només el 3,77% del total dels elegits.²¹⁴

La CNT-Congrés València, el 1986, participa per primera vegada en les eleccions sindicals. Aconseguix 1.030 delegats (0,63%). En les anteriors no havia participat com a tal sin-

213. Vegeu en aquest sentit les publicacions de V. Pérez Díaz.

214. No es poden donar els resultats referents a 1986 distribuïts per Autonomies, ni per sectors ni per dimensió d'empreses, atès que la proclamació oficial dels resultats no ho contempla. Només ho fa per als sindicats anomenats «representatius» (CCOO, UGT, ELA/STV). Per als altres només ofereix les dades globals.

dicat, tot i que alguns delegats s'havien presentat sota aquestes sigles.

La CSUT desapareix totalment de l'escena electoral, el 1986, tot i que en les primeres eleccions havia aconseguit 5.583 delegats, prop d'un 3 %. Ja en les de 1980 davalla notablement i no arriba ni als mil delegats.

Un fenomen semblant succeix amb el SU. Aquest sindicat, el 1978 té 3.096 delegats; el 1980, només 1.136. En les darreres, encara davalla més fins a 308 (0,19 %).

A Galícia, el sindicalisme nacional es presenta en les diferents confrontacions electorals sota diverses sigles. El 1978, la INTG obté 653 delegats (7,62 % dels elegits a Galícia). El 1980, la INTG aconsegueix 1.672 (17,52 % dels delegats de Galícia). El 1982 puja el seu percentatge fins al 18,94 %, amb 1.646 delegats). En aquestes dues eleccions aconsegueix l'*status* de «central representativa», atès que supera el 15 % en el propi territori nacional gallec. En canvi, el perd el 1986, ja que el sindicalisme d'aquesta nacionalitat sofreix una escissió (INTG i CXTG). El primer sindicat obté 1.062 i el segon 1.072. En total 2.134, més del 20 % dels elegits a Galícia. Però, en presentar-se per separat, cap dels dos manté el caràcter de «representatiu».

A Canàries, el 1986 el SOC té 539 delegats, que representen el 7,45 % dels elegits en aquest territori; la CANC (Confederació Autònoma Nacionalista Canària) n'obté 278 delegats, el 3,84 %. En les eleccions de 1978, el SOC aconseguí 621 delegats (10,50 % del total a Canàries). El 1982, haurien pogut aconseguir més del 15 % si tots els sindicats canaris haguessin anat junts a les eleccions, atès que van aconseguir 826 delegats (15,04 %).

2.3. *La davallada progressiva dels independents*

Per acabar d'analitzar el grau de sindicalització que han tingut les eleccions, cal veure l'evolució que ha seguit el vot dels independents o no afiliats en les quatre confrontacions. Hi ha, d'entrada, un obstacle metodològic bàsic: no s'han seguit criteris homogenis per classificar i comptabilitzar els delegats que no s'han presentat sota les sigles dels sindicats als quals s'acaba de fer referència en aquest capítol. Sovint s'han posat en un mateix sac els qui es presenten com a no

afiliats i els qui es presenten per petits sindicats corresponents a un sector o empresa i/o a un territori concret. En el quadre núm. 7 es pot veure l'evolució decreixent dels delegats no afiliats a confederacions sindicals, anomenats generalment independents.

El 1978, representaven un terç del total —amb matisos metodològics apuntats— els qui es van elegir sense cap referència sindical, o, com a màxim, component petites formacions, generalment locals, i de caire, sovint corporatiu. A les següents eleccions només representaven una quarta part, i el 1982, el 20 %. A les darreres, la gran majoria de treballadors —tots menys el 13 %— es presenten per un sindicat o un altre, tot i que, com es veurà a continuació, molts d'ells ni tan sols hi estan afiliats.

Segons les constatacions, més o menys oficioses, dels sindicats mateix, més de la meitat dels delegats elegits, l'any 1986, sota les sigles de les centrals sindicals (UGT, CCOO, USO) no estan afiliats a cap sindicat. Aquesta és una característica remarcable i sorprenent d'aquesta darrera confrontació electoral. Això significa que un gran nombre de treballadors accedeix a presentar-se sota unes sigles sindicals per l'acció dels «brigadistes» o militants que contacten amb ells, però que ni estan afiliats ni estan disposats posteriorment a respondre a les convocatòries provinents del sindicat, ni tan sols a afiliar-se i cotitzar. Aquesta situació provoca en els sindicats la necessitat, en els períodes postelectorals, d'engegar campanyes d'afiliació sindical dels propis delegats elegits.

Aquesta constatació pot explicar, ben segur, l'aparent contradicció entre el baixíssim nivell d'afiliació sindical i el manteniment o, fins i tot, lleuger augment de la participació en les darreres eleccions sindicals, si hom compara els resultats amb els de 1980 i 1982. D'una banda, doncs, la frenètica activitat dels militants i «brigadistes» dels diferents sindicats, i, de l'altra, el gairebé nul compromís amb el sindicat dels delegats elegits, fa que molts treballadors cedeixin llur nom a un sindicat o un altre, en ocasions al primer que arribi.

2.4. *L'abstencionisme de 1986 menor que el de 1982*

Com reflecteix el quadre núm. 2 i segons les matisacions fetes sobre el nombre de delegats elegibles, es pot deduir

QUADRE NÚM. 7

Delegats no afiliats elegits a les eleccions sindicals (1978-1986)

	<i>Nombre</i>	<i>Percentatge</i>
1978	65.146	33
1980	43.097	26
1982	29.251	21
1986	21.603	13

FONT: Elaboració pròpia sobre dades del Ministeri de Treball.

QUADRE NÚM. 8

Delegats elegibles i elegits per dimensió de les empreses (1978)

<i>Dimensió empresa</i>	<i>Delegats elegibles</i>	<i>Delegats elegits</i>	<i>Percentatge</i>
De 6 a 10 treballadors	74.491	10.291	13,81
D'11 a 50 treballadors	113.121	67.508	59,67
De 51 a 100 treballadors	49.565	38.300	77,27
De 101 a 250 treballadors	51.381	43.780	85,20
De 251 a 500 treballadors	21.788	17.044	78,22
De 501 a 750 treballadors	8.109	5.853	72,18
De 751 a 1.000 treballadors	3.843	2.957	76,94
Més de 1.000 treballadors	11.019	7.379	66,96
<i>Total</i>	<i>333.317</i>	<i>193.112</i>	<i>57,93</i>

FONT: Elaboració pròpia sobre dades del Ministeri de Treball.

que han estat elegits al voltant del 55 % dels possibles. És un percentatge notablement superior al que es donà en les anteriors eleccions de 1982, en què només es van elegir el 42 %. De totes maneres, aquests varen ser els comicis on es donà una major abstenció. L'any 1978 la participació estava al voltant del 60 % i l'any 1980 davallà fins al 50 %.

Cal, però, afirmar que la participació és molt diversa segons la dimensió de les empreses, tal com es pot constatar en el quadre núm. 8. Es realitzen eleccions en el 75 % del total de les empreses on s'elegeixen comitès d'empresa. En canvi, davalla el percentatge fins al 42 % en les empreses que elegeixen delegats de personal. Encara augmentaria algun punt, sobretot en les grans empreses, si s'afegissin els delegats de les empreses on se celebren eleccions fora del període electoral i, que, conseqüentment, no es comptabilitzen.

Per Comunitats Autònomes, en les darreres eleccions la més alta participació s'ha donat a Múrcia (81 %), Extremadura (77 %), Canàries (72 %), Euskadi i Astúries (68 %) i Galícia (66 %). Ressalta l'abstencionisme de Madrid (on només s'arriba al 38 % de participació), Catalunya (42 %) i Aragó (50 %).

Cal posar de relleu l'evolució de l'abstencionisme als dos territoris amb major nombre de delegats elegibles i amb una més gran població laboral: Catalunya i Madrid. Entre ambdues gairebé abasten el 40 % dels delegats elegibles totals. El 1978 s'hi constaten uns percentatges de participació dels més alts, al voltant del 60 %. El retrocés en les eleccions de 1980 arriba fins al 40 % de participació. I el 1982 encara davalla fins al 31 % en ambdues comunitats. Es pot interpretar aquest fenomen, potser, com a exponent d'un clar desencís sindical en les zones més industrialitzades i on les esperances dels fruits de la transició democràtica havien aconseguit cotes més elevades. Cal dir que aquest mateix procés de retrocés-desencís no es dona a Euskadi, que és una altra comunitat molt industrialitzada, atès que —hom pensa— el desenvolupament sindical és molt divers al que s'aprecia a Catalunya i a Madrid, com hi haurà ocasió de comprovar-ho a continuació.

3. PAÍS BASC: UN CAS A PART

Si en algun territori de l'Estat espanyol es compleixen les hipòtesis que hom formulava al començament d'aquest capítol, en les quals es posava de relleu la necessitat d'entroncar l'anàlisi de les eleccions en un àmbit territorial precís, i no caure en generalitzacions abusives, aquest és el cas del País Basc, el qual constitueix un punt i a part de l'esquema general.

Quant al marc referencial cal afiludir, en primer lloc, al procés històric d'industrialització que s'hi va donar i que fa que la crisi actual colpegi més durament els sectors industrials més bàsics i Biscaia,²¹⁵ i, en segon lloc, a les característiques peculiars de l'evolució de les relacions de treball.²¹⁶ També s'ha de tenir en compte la polarització i radicalitat política i social que ha presidit l'escena basca en els darrers vint-i-cinc anys, la duresa i el grau d'organització que suposen els conflictes laborals, com, per exemple, Laminados en Bandas a la fi dels seixanta²¹⁷ o Euskalduna l'any 1984,²¹⁸ i el nivell assolit al voltant de la reivindicació nacional.

Però sobretot cal posar de relleu les característiques i les posicions dels agents de les relacions laborals que donen a aquestes unes determinades connotacions.

Així, potser cal destacar, en primer lloc, la posició del govern basc, que, malgrat que l'Estatut d'Autonomia d'Euskadi, en el seu article 12.2., doni funcions molt restrictives en el camp laboral,²¹⁹ pràcticament igual que el cas de Catalunya, i malgrat que el govern central s'hagi negat a transferir àmplies competències, ha formulat i aplicat una decidida política laboral. Primer, afrontant el greu problema de l'atur,²²⁰ i, segon, promocionant mecanismes i institucions específiques de negociació i arbitratge. Segurament el més important de

215. Vegeu per exemple CONSEJERÍA DE TRABAJO DEL CGV: *Libro blanco sobre el paro y economía en Euskadi*. Bilbao, 1979.

216. OLABARRI, I.: *Relaciones laborales en Vizcaya (1890-1936)*. L. Zargaza, ed. Durango, 1978.

217. Collectiu: *Nuestra huelga*. París. Ed. Ruedo Ibérico, 1968.

218. Collectiu: *La batalla de Euskalduna*. Madrid. Ed. Revolución, 1985.

219. ALONSO, J.: *El sentido de una administración laboral autonómica*. Vitoria-Gasteiz, 1982.

220. GOBIERNO VASCO: *Programa de actuación, 1980-1984*. Vitoria-Gasteiz, 1981, pàgs. 274 a 294.

tots és el Consejo de Relaciones Laborales instituït per la llei del Parlament Basc de 30 de setembre de 1981.²²¹ Les característiques més sobresortints d'aquest consell són l'autonomia de les parts, el caràcter paritari de representació de les organitzacions sindicals i empresarials, l'autolimitació de l'administració i la concepció que les noves relacions de treball a Euskadi han de sorgir més de la voluntat de les parts i menys de la imposició legislativa.²²² En l'exposició de motius s'afirma: «*El Consejo es un órgano de diálogo, consulta y decisivo en los diversos aspectos precisos para estructurar unas relaciones laborales adaptadas a la realidad industrial, social y política d'Euskadi, a partir de los acuerdos e intereses de los interlocutores sociales...*»²²³

No és el cas de narrar les vicissituds del Consell,²²⁴ ni d'analitzar les actituds de les parts,²²⁵ sinó d'assenyalar que en el fons de la seva constitució i desenvolupament hi ha latent un dels debats centrals de les relacions laborals a Euskadi. És a dir, la voluntat de partir d'una realitat peculiar i de construir un marc propi, específic o autònom de les relacions laborals. Propi, específic, autònom són algunes de les diverses denominacions que, segons les organitzacions, s'apliquen per definir la correspondència que hauria d'haver-hi entre l'autonomia política i el marc de les relacions de treball. Sembla evident que els diferents governs de Garaikoetxea i el primer d'Ardanza han jugat en favor d'aquesta correspondència. El darrer, de coalició amb el PSOE, té en aquest punt divergèn-

221. Publicat el 26 d'octubre en el Butlletí Oficial del País Basc. El govern central va presentar recurs d'inconstitucionalitat al Tribunal Constitucional que va declarar nuls els apartats 3 i 7 del segon article, però que no va modificar els continguts fonamentals del Consell. Sentència de 14 de juny de 1982 del Tribunal Constitucional.

222. *El Consejo de Relaciones Laborales*, rev. «Lantzen», núm. 11. Bilbao, 1981.

223. COMUNIDAD AUTÓNOMA DEL PAÍS VASCO: *Ley y Reglamento del Consejo de Relaciones Laborales*. Bilbao, 1985.

224. Vegeu les memòries de 1983 a 1986 del Consejo de Relaciones Laborales i molt especialment les de 1984 i 1985 on s'explica la creació del PRECO, segurament un dels acords més significatius del Consell. El PRECO és un *Procedimiento de resolución de conflictos colectivos y la negociación colectiva*. Es tracta d'un mecanisme de conciliació i arbitratge a aplicar als conflictes col·lectius i a la negociació col·lectiva. L'any 1985 el total de convenis afectats pel PRECO fou de 18; l'any 1986 de 69. UGT no l'ha firmat.

225. Vegeu per exemple acord CCOO i UGT de 1982.

cies internes prou evidents en la mesura que els socialistes del País Basc són contraris a l'avenç d'un marc autònom de les relacions de treball.²²⁶

Quina és la posició de la patronal? La primera qüestió a explicar és que CONFEBASK s'ha creat en els darrers anys després de polèmiques internes i és el resultat de la conjunció de la patronal d'Alaba, de Guipúscoa i de Biscaia. La majoria amb una llarga tradició de representació i negociació amb les organitzacions obreres en l'àmbit «provincial», anterior fins i tot al règim democràtic, com és el cas d'ADEGUI a Guipúscoa on els convenis provincials s'estableixen en termes de màxims per a certs sectors industrials. La força dels anomenats territoris històrics, la tradició foral interna i la peculiaritat i diversitat de l'estructura industrial de cada província són alguns dels factors que ho expliquen; alhora que les diferències en el nivell de consciència «basquista» donen compte de llur posició. ADEGUI seria la més partidària d'avançar en la perspectiva d'un marc autònom. El Sindicat d'Empresaris d'Alaba (SEA) seria favorable però amb matisacions,²²⁷ i la Confederación General de Empresarios de Vizcaya, on es troben els grans empresaris siderúrgics seria la més reticent. La personalitat d'alguns d'ells, el lligam territorial i sobretot sectorial amb la CEOE i la dependència amb la resta de l'economia del conjunt de l'Estat han incidit en el difícil i polèmic itinerari d'aquesta patronal. Però el seu pes és innegable a tot Euskadi. D'aquí que les posicions de CONFEBASK, essent el resultat i confluència de totes elles, hagin de tenir en consideració la seva pluralitat.²²⁸ Així la CONFEBASK participa en totes les iniciatives creades per l'Administració pública basca, però també forma part de la CEOE i manté una estratègica fluida i puntual respecte a la

226. Els dos arguments contraris avançats en les declaracions de Damborenea o d'altres responsables són el del no trencament de la unitat del mercat espanyol i el de la solidaritat de la classe obrera a escala estatal.

227. *«También el Sindicato Alavés desea en una primera etapa regionalizar los problemas empresariales, ya que las características socio-laborales han de tener distintos tratamientos según la Comunidad en que se desarrollen»*, pàg. 180. *Libro blanco sobre el paro, op. cit.*

228. Vegeu la intervenció de José María Vizcaíno, president de CONFEBASK, a Consejo de Relaciones Laborales: «Jornadas sobre la solución de los conflictos laborales en Euskadi». Bilbao, 1985, pàgs. 136 i ss.

qüestió central del marc autònom de relacions de treball.

En canvi la definició d'ELA-STV és clara i rotunda. Aquesta històrica organització, fundada l'any 1911, que es reorienta a partir de 1964 abandonant les posicions confessionals a l'estil de la CFTC francesa i renovant-se a partir del seu tercer Congrés de 1976, actua només a Euskalherria i es declara partidària de l'autodeterminació del poble basc. Lògicament es tracta d'impulsar, i així ho han refrendat tots els seus congressos, la formalització d'un marc de relacions laborals propi d'Euskadi que, ateses les dificultats legals i institucionals, entén que s'ha de donar per la dinàmica real de la negociació col·lectiva. En el sector privat, molts convenis estatals queden superats per les condicions que es pacten en l'àmbit basc (metall, química), tot i que no poden entrar en la negociació d'alguns d'àmbit estatal (banca), i en el sector públic defensen l'equiparació dels drets sindicals dels funcionaris.²²⁹ Això ha portat ELA a enfrontar-se amb el govern basc. Tot i que comparteix objectius semblants amb el PNV, l'organització sindical no dubta a oposar-s'hi puntualment en funció dels interessos sindicals. Contràriament al que des de l'exterior s'ha insinuat,²³⁰ ELA té una independència respecte al PNV prou considerable,²³¹ i aplica el que diuen els seus estatuts sobre la incompatibilitat de càrrecs sindicals i polítics. Per fi, una darrera característica d'aquest sindicat que ajuda a comprendre el seu avenç en les eleccions sindicals és la seva capacitat organitzativa,²³² reflectida en el fet que és el primer a tenir una caixa de resistència que finança els treballadors en vaga,²³³ en el prop del centenar de permanents, en la implantació comarcal i local, en la dedicació a la formació, en l'alta quota (prop de 800 pts.) i la taxa de cotització (més del 90 % dels afiliats paguen) i en un nombre d'afiliats per sobre de 50.000 treballadors.²³⁴

229. ELORRIETA, J.: *Sector privado y sector público, los dos componentes del modelo de relaciones laborales de Euskadi*, rev. «Lantzen», núm. 9, febrer de 1981.

230. SAGARDY, J. A., LEÓN, D.: *El poder sindical en España*. Ed. Planeta. Barcelona, 1982, pàg. 196.

231. Una de les millors demostracions de la seva independència és el fet que l'escissió del PNV no sembla haver repercutit en el sindicat.

232. KAIERO, A.: *La implantación de los sindicatos en Euskadi*, rev. «Jakín», núm. 33, 1984, pàgs. 30 i ss. La versió original és en basc.

233. L'USO posteriorment també l'ha creada.

234. Entrevista José Elorrieta. Bilbao, 1987. Kaiero li atorga 60.000

La UGT, de forta tradició històrica a Biscaia, continua ben implantada en les grans empreses del marge esquerre del Nervión i a Alaba on les recents escissions i expulsions l'afebleixen, i expliquen el seu darrer descens electoral en aquest territori. UGT, majoritàriament integrada per obrers industrials immigrants, és contrària al marc autònom de relacions de treball, i, encara que forma part del Consell de Relacions de Treball, no ha signat el PRECO i manté una dura oposició amb ELA. Amb aproximadament uns trenta-cinc mil afiliats, però amb un índex de cotització molt més baix que l'anterior sindicat,²³⁵ aplega un 25 % del total de treballadors afiliats de la Comunitat Autònoma, la majoria simpatitzants del PSOE.

CCOO va tenir un fort protagonisme en les lluites laborals durant el franquisme en el País Basc, i la Confederació Sindical d'Euskadi inclou Navarra i manté uns marges de maniobra específics, corroborats en els seus tres congressos (1978, 1981 i 1984), respecte a l'organització estatal. És membre del Consell de Relacions Laborals i ha firmat el PRECO mostrant-se cautament partidari de l'especificitat de les relacions de treball en el País Basc, sense deixar d'afirmar, però, «*la unidad de la clase obrera española*».²³⁶ El nombre d'afiliats a CCOO no arriba a les 30.000 persones, i això representaria un 17 % de l'afiliació total, i està més implantada en les zones urbanes d'alta concentració industrial i en els col·lectius d'obrers de «granota blava». Tanmateix, el principal problema de CCOO al País Basc, reflectit en el darrer congrés de 1987, és el de la divisió interna i la polarització dels seus corrents.

Per fi, cal esmentar l'existència molt minoritària d'una escissió d'ELA i la petita presència d'USO. La primera, ELA (a), va quedar fora en el congrés de 1976, i es manté gràcies a la perseverança d'uns col·lectius molt determinats agrupats a l'entorn de certes empreses i barris; la segona, que va tenir

i un 36 % sobre el total d'afiliats en la Comunitat Autònoma que significa un 11,8 % dels assalariats ocupats.

235. Tot i això i segons afirmacions d'un responsable estatal d'UGT, el nivell de cotització i militància de la UGT del País Basc seria molt superior a la de la resta de l'Estat. Això és probablement cert per a tots els sindicats.

236. Vegeu les afirmacions del secretari general T. Tueros a COMUNIDAD AUTÓNOMA DEL PAÍS VASCO: *Jornadas sobre la solución de los conflictos laborales en Euskadi*, pàg. 146.

un paper important en els anys seixanta,²³⁷ s'ha estabilitzat al voltant de la seva implantació en algunes empreses del metall. Un altre cas és el de LAB, sindicat radical abertzale, clarament entroncat amb Herri Batasuna, que apareix l'any 1974, i celebra el primer congrés dos anys més tard, i el segon l'any 1980. Defensa l'alternativa KAS, es defineix com a sindicat revolucionari que uneix alliberament nacional i lluita de classes,²³⁸ actua a tota Euskalherria i té una major implantació a Guipúscoa, encara que tal com posa de manifest el seu avenç en les darreres eleccions sindicals té una presència militant en la majoria de municipis i empreses mitjanes i grans.

Tot aquest conjunt de circumstàncies i estratègies creen un entramat de les relacions de treball prou divers del de la resta de l'Estat. Factors que, a través de certs mecanismes, però sobretot a través de la via dels fets, obren marges d'aquesta diversitat. Això, com de fet no podia deixar de succeir, té un reflex en els resultats de les eleccions sindicals.

Abans, però, d'entrar en la seva anàlisi, val la pena assenyalar alguns trets específics del procés electoral, sobretot a partir de les de 1980, ja que és en aquest any quan es transfereix l'IMAC i per tant la possibilitat de control i seguiment del procés i dels resultats. Aquell any els sindicats firmen un acord que determina la seva intervenció en aquestes funcions. En termes generals aquest protagonisme sindical ha significat reduir al mínim les possibilitats de frau i una major transparència dels resultats, de manera que es pot afirmar que si en algun lloc de l'Estat els resultats reflecteixen fidelment la relació de forces sindicals, aquest és el País Basc. L'any 1982, l'acord intersindical es perfecciona i sobretot s'aplica a les petites empreses, on a més dels sis inspectors de l'IMAC cada sindicat nomena els seus inspectors que acompanyen els primers. En el cas de discrepància es recorre a l'arbitratge. Però pràcticament això no va haver d'aplicar-se, ja que només en unes cinc empreses va haver-hi desacord.

En el procés de 1986, però, aquesta pràctica contradeia el decret estatal. En el País Basc ja al mes de juliol va comen-

237. Entrevistes als germans Palacios, Longarte, Royo i Valeriano. Vegeu memòries inèdites d'aquest darrer, i IBARRA, P.: *El movimiento obrero en Vizcaya: 1967-1977*. Universidad del País Vasco. Bilbao, 1987.

238. Vegeu els diversos números de la revista «Iraultzen».

çar el debat sobre el preavis de convocatòria. ELA exigeix al govern basc la continuïtat d'allò que s'havia fet anteriorment (supervisió sindical), mentre que UGT demanda l'aplicació de la legislació estatal, no accepta entrar en l'acord intersindical de control i seguiment de les eleccions i recorre a Magistratura, que no accepta el recurs i les eleccions continuen fent-se.²³⁹ No és fins al mes de febrer de 1987 que l'Audiència Territorial es pronuncia en favor d'ELA i el govern basc publica els resultats en el Butlletí Oficial. Però aquests resultats no són acceptats pel govern central. La qual cosa ha provocat no pocs problemes, a escala estatal, a l'hora de la presentació oficial de còmput global, de la representativitat dels sindicats, i de la participació d'aquests en els organismes socio-econòmics.²⁴⁰

Feta aquesta explicació del procés, cal analitzar ara els resultats. Els quadres 9 a 16 els presenten. El primer posa de manifest l'evolució de 1978 a 1986 dels delegats obtinguts pels principals sindicats. Es comprova, en primer lloc, el notable progrés experimentat per ELA i l'estancament de les dues altres centrals majoritàries a l'Estat (UGT i CCOO). El 1978 venç UGT (16,9 %) seguida de prop per CCOO (16,4 %) i ELA se situa en un discret tercer lloc (11,6 %). Però a partir de 1980 aquesta central ja se situa clarament al capdavant (25,6 %), amb una distància que es va progressivament eixamplant. En les darreres eleccions obté el 35 % dels delegats elegits mentre que UGT se situa en el 19 % i CCOO en el 16,7 %. Aquests percentatges sumen el 70,5 % del total mentre que l'any 1978 sumaven el 45 %. És a dir, en el conjunt la representació dels tres sindicats ha crescut clarament. Dels altres, el creixement més notable ha estat el de LAB que ha passat d'un 2,69 % l'any 1978 al 10,74 % a les darreres eleccions (quadre núm. 9).

ELA és actualment (quadre núm. 10) la primera central

239. No és el cas d'explicar aquí totes les vicissituds del procés jurídic-administratiu. Vegeu l'acord de 1980, 1982 i 1986 (aquest subscrit per ELA i CCOO) i Decisions de l'Audiència de 14 de novembre de 1986 i següents...

240. La Sala Quarta del Tribunal Suprem ha fet pública la sentència, en aquest mes de desembre de 1987, per la qual es desestima íntegrament el recurs d'apel·lació d'UGT contra les Comissions de Seguiment i Control de les eleccions sindicals i es confirma el que en el seu dia va dictar l'Audiència Territorial de Bilbao.

QUADRE NÚM. 9

Delegats obtinguts pels principals sindicats a Euskadi (1978-1986)

	1978	%	1980	%	1982	%	1986	%
ELA	1.877	11,6	3.831	25,60	4.387	30,25	5.190	34,90
UGT	2.722	16,9	2.867	19,20	3.123	21,53	2.823	18,98
CCOO	2.634	16,4	2.627	17,60	2.484	17,13	2.494	16,77

FONT: «Ela/Lantzen», núm. 18 i dades del Ministeri de Treball.

QUADRE NÚM. 10

Resultats electorals per territoris a Euskadi (1980-1986)

1980						
	ELA	%	UGT	%	CCOO	%
BIZKAIA	1.812	22,8	1.626	20,4	1.368	17,2
GUIPUZKOA	1.703	34,0	742	14,8	897	17,9
ARABA	316	16,1	499	25,4	362	18,4
1982						
BIZKAIA	2.049	27,1	1.742	23,1	1.258	16,7
GUIPUZKOA	1.947	38,7	843	16,8	911	18,1
ARABA	391	20,2	538	27,9	315	16,3
1986						
BIZKAIA	2.486	32,9	1.655	21,9	1.344	17,6
GUIPUZKOA	2.158	43,0	698	13,9	823	16,4
ARABA	546	23,9	470	20,6	337	14,8

FONT: «Ela/Lantzen», núm. 18.

en els tres territoris de Biscaia, Guipúscoa i Alaba, quan en aquesta darrera sempre havia dominat UGT. Les expulsions i l'escisió (UST) d'UGT en aquell territori expliquen la seva pèrdua de posicions. A Guipúscoa l'avantatge d'ELA s'eixampla fins a arribar al 43 % dels delegats i LAB es col·loca com a tercera central per davant d'UGT. Així mateix, i tal com posa de manifest el quadre núm. 11, ELA domina en tots els sectors excepte en l'alimentació i l'hostaleria. Ja al 1982 era primera en els mateixos sectors. Ara la distància que la separa dels altres s'ha fet més pronunciada. UGT que continua dominant en els dos sectors esmentats, l'any 1980 ho feia en la construcció i la fusta. Val la pena assenyalar que en el metall, que és el sector més important, ELA de 1980 a 1986 avança en un 23,06 %, mentre que UGT retrocedeix en un 7,28 % i CCOO en un 20,85 %.

Quant a la grandària de les empreses en funció del nombre de treballadors (quadre núm. 12), ELA venç tant a les empreses on s'elegeixen delegats de personal, on els tres sindicats augmenten el nombre dels seus delegats, com en les que se supera la xifra de 50 persones i s'elegeixen Comitès d'empresa, on CCOO perd posicions.

D'ençà el 1980, el nombre d'empreses on s'han realitzat eleccions ha anat incrementant-se, amb una progressió d'unes 500 a cada comici (quadre núm. 13). Tanmateix, ha davallat el nombre d'electors i el de votants, molt probablement en funció del tancament i la reestructuració industrial. No deixa de ser important constatar que mentre que a Biscaia, el territori més industrialitzat, disminueix notablement el nombre d'electors i votants —no el d'empreses—, a Alaba, el territori menys industrialitzat, ha crescut el nombre d'empreses on s'han elegit delegats, no així el d'electors i de votants que han baixat lleugerament. Es pot afirmar que en termes generals l'índex de participació electoral en el País Basc està prou estabilitzat en les tres darreres escomeses electorals.

En una minuciosa, i per ara no igualada anàlisi comparativa entre els resultats de 1980 i 1982 a Euskadi, Andoni Kaiero²⁴¹ ofereix elements de reflexió sobre les línies específiques

241. KAIERO URÍA, A.: *Las elecciones sindicales en Euskadi, representación de los trabajadores en la empresa e implantación de los sindicatos*. Gabinete de Prospección Sociológica del Gobierno Vasco. Vitoria-Gasteiz.

QUADRE NÚM. 11

Resultats electorals per branques d'activitat a Euskadi (1980-1986)

	<i>ELA</i>	<i>1980</i> <i>UGT</i>	<i>CCOO</i>	<i>ELA</i>	<i>1982</i> <i>UGT</i>	<i>CCOO</i>	<i>ELA</i>	<i>1986</i> <i>UGT</i>	<i>CCOO</i>
Metall	1.539	1.469	1.386	1.685	1.470	1.225	1.894	1.362	1.097
Empleats i tècnics	522	320	241	649	388	256	843	496	384
Química, energia i tèxtil	325	321	283	372	360	261	421	384	325
Construcció i fusta	369	384	277	454	421	265	527	388	274
Alimentació i hostaleria	254	273	237	341	382	269	357	429	272
Transport	440	229	190	470	260	201	554	233	302
Serveis públics	283	94	126	306	154	154	446	178	228
Arts gràfiques	189	107	91	230	96	99	269	97	102
Ensenyament	103	16	3	137	17	1	305	15	10

FONT: «Ela/Lantzen», núm. 18.

QUADRE NÚM. 12

Distribució dels delegats elegits a Euskadi segons la dimensió de les empreses

<i>Dimensió empreses</i>	<i>ELA</i>			<i>UGT</i>			<i>CCOO</i>		
	<i>1980</i>	<i>1982</i>	<i>1986</i>	<i>1980</i>	<i>1982</i>	<i>1986</i>	<i>1980</i>	<i>1982</i>	<i>1986</i>
Menys de 50 treballadors	1.706	2.224	2.893	1.231	1.502	1.593	926	1.055	1.142
50 o més treballadors	2.318	2.420	2.723	1.982	2.046	1.989	1.908	1.676	1.852
<i>Total</i>	4.024	4.644	5.616	3.213	3.548	3.582	2.834	2.731	2.994

FONT: «Ela/Lantzen», núm. 18.

QUADRE NÚM. 13

*Nombre d'empreses on s'han celebrat eleccions a Euskadi
nombre d'electors, votants i participació (1980-1986)*

1 9 8 0				
	<i>Empreses</i>	<i>Electors</i>	<i>Votants</i>	<i>%</i>
Bizkaia	2.430	181.961	139.201	76,5
Guipuzkoa	1.669	92.417	75.297	81,5
Araba	604	40.779	32.917	80,7
EUSKADI	4.703	315.177	247.415	78,5
1 9 8 2				
Bizkaia	2.608	172.316	135.952	78,9
Guipuzkoa	1.964	100.969	80.361	79,6
Araba	691	44.128	34.304	77,7
EUSKADI	5.253	317.413	250.617	79,0
1 9 8 6				
Bizkaia	2.880	162.149	128.652	79,3
Guipuzkoa	2.087	96.464	76.833	79,7
Araba	858	47.104	36.801	78,1
EUSKADI	5.825	305.717	242.286	79,2

FONT: «Ela/Lantzen», núm. 18.

de les eleccions en el País Basc i, per tant, del seu panorama sindical.

El·l parteix de les eleccions de 1980, utilitzant les dades dels organismes de la Comunitat Autònoma i deixant de banda els resultats de 1978, atès que les dades del Ministeri de Treball del govern central no permeten la comparació amb les dues següents convocatòries. Així constata, en relació a les de 1980, un notable augment del grau de sindicalització dels representants. El 83 % dels delegats de personal elegits i el 75 % dels membres de Comitès ho han fet sota el nom d'algun sindicat. Es tracta d'un percentatge per sobre del constatat per al conjunt de l'Estat (74 %).

Kaiero, en examinar les eleccions de 1982, discrepa de les observacions que els autors del present llibre havien fet ²⁴² referides al conjunt de l'Estat, i que posaven de relleu que el notable abstencionisme en les eleccions de 1980 i 1982 en les zones molt industrialitzades (Madrid i Barcelona) podia ser interpretat en termes del desencís dels treballadors davant de les organitzacions sindicals i les seves estratègies, ultra les conseqüències de la crisi industrial. Les afirmacions de Kaiero poden ser matisades, atès que no fa la comparació amb els delegats de l'any 1978, en què se'n van elegir més (16.104) que no pas en les tres confrontacions posteriors, ja que en cap d'aquestes s'arriba als 15.000, tot i que, segons aquest autor (quadre núm. 14), el 1980 se celebren eleccions a 143 empreses més que el 1978. De qualsevol manera, és cert que la davallada, quant a delegats elegits, soferta per exemple a Catalunya i a Madrid —tal com s'ha apuntat abans— és molt més forta que el lleuger descens experimentat a Euskadi. Aquestes petites discrepàncies posen de manifest precisament la diversitat real que apareix en tractar els dos àmbits geogràfics.

El nombre d'empreses a Euskadi on s'haurien celebrat eleccions el 1982 hauria augmentat en relació a 1980, i també s'hauria estès la representació i la sindicalització, constatat-se només un descens en el col·lectiu dels administratius i tècnics.

Quant a empreses on s'han celebrat eleccions el 1982, segons el quadre núm. 15, a Euskadi s'han elegit delegats al

242. Vegeu els números 3, de maig de 1982, i 13-14 de març-abril de 1983, de «Crónica de Información Laboral». Barcelona.

QUADRE NÚM. 14

*Centres de treball a Euskadi on s'han celebrat eleccions
(1978 i 1980)*

	1978	1980
Araba	645	605
Guipuzkoa	1.572	1.690
Bizkaia	2.365	2.430
<i>Total</i>	4.582	4.725

FONT: Andoni KAIERO, *op. cit.*, pàg. 32.

QUADRE NÚM. 15

*Centres de treball d'Euskadi on s'han elegit delegats
de personal i comitès d'empresa (1980)*

	<i>On es poden fer eleccions</i>	<i>On s'han realitzat</i>	<i>%</i>
Empreses de 6 a 49 treballadors	9.634	3.519	36,52
Empreses de 50 o més treballadors	1.444	1.206	83,52
<i>Total</i>	11.078	4.725	42,65

FONT: Andoni KAIERO, *op. cit.*, pàgs. 27 i 29.

QUADRE NÚM. 16

Delegats obtinguts pels sindicats a Euskadi l'any 1986

	BIZKAIA		GUIPUZKOA		ARABA		EUSKADI	
	<i>Nombre</i>	<i>%</i>	<i>Nombre</i>	<i>%</i>	<i>Nombre</i>	<i>%</i>	<i>Nombre</i>	<i>%</i>
ELA	2.486	32,86	2.158	42,98	546	23,92	5.190	34,90
UGT	1.655	21,87	698	13,90	470	20,59	2.823	18,98
CCO	1.334	17,63	823	16,39	337	14,76	2.494	16,77
LAB	654	8,64	759	15,12	185	8,10	1.598	10,75
USO	310	4,10	20	0,40	99	4,34	429	2,89
ALTRES	654	8,64	185	3,04	423	18,57	1.262	8,27
Coalicions i No afiliats	474	6,26	378	8,17	223	9,72	1.075	7,44
<i>Total</i>	7.567	100,00	5.021	100,00	2.283	100,00	14.871	100,00

FONT: «Ela/Lantzen», núm. 18.

42,09 % de les de més de 6 treballadors, mentre que en el conjunt de l'Estat (quadre núm. 8), el 1978, convocatòria en què es van celebrar més eleccions, només van tenir lloc al 35,28 % de les empreses. Cal ressaltar, segons el mateix quadre núm. 15, que a totes les empreses de més de 500 treballadors es van elegir Comitès, mentre que al conjunt de l'Estat només es van elegir en el 70 % d'aquest grup d'empreses. Així mateix el percentatge de Comitès a les empreses de 250 a 500 treballadors és superior a Euskadi que a la resta (90,16 per 79,17 %). En les empreses de 50 a 250 assalariats el percentatge és semblant (82,17 al País Basc i el 81,61 % al conjunt de l'Estat).

A més, sembla configurar-se a Euskadi, contràriament al que succeeix a tot l'Estat —excepte Galícia—, una tendència al trisindicalisme, amb un predomini fort del sindicat nacionalista ELA. Trisindicalisme, matisat, característica específica també del País Basc (quadre núm. 16), per «una persistent presència del sindicat radical LAB, que tendeix a capitalitzar el vot radical de la Comunitat, gràcies a la gran extensió de la seva organització en el territori».²⁴³ Ambdues línies tendencials han estat confirmades i desenvolupades en les darres eleccions de 1986.

243. KAIBERO, *op. cit.*

CAPÍTOL VII

EL MAPA ELECTORAL A CATALUNYA

1. DESCENS PROGRESSIU DE DELEGATS ELEGIBLES I TREBALLADORS IMPLICATS

A Catalunya, coincidint amb les dates de la resta de l'Estat, se celebren els quatre comicis sindicals de 1978 a 1986.

D'acord amb el cens d'empreses i treballadors de l'Institut Nacional de la Seguretat Social de desembre de 1979, poden celebrar-se eleccions sindicals a 38.994 empreses o centres de treball arreu de Catalunya, amb una participació potencial de 1.470.054 treballadors i amb la possibilitat d'elecció de 75.707 delegats.

En els quadres núm. 17, 18, 19, 20, s'ofereix la distribució d'aquests delegats segons que es tingui en compte el territori i el sector a què pertanyen, o bé la grandària per treballadors ocupats de les empreses en què es realitzen les eleccions.

Les dades del quadre núm. 17 serveixen, amb poc marge de possibles errors, per a les primeres confrontacions. Hom troba, però per a les eleccions de 1986, unes notables variacions, prenent com a base les dades del citat Institut Nacional de la Seguretat Social corresponent a aquest darrer any. La disminució del 9 % del nombre de delegats elegibles és prou significativa per tenir-la en compte a l'hora d'analitzar els resultats i treure conclusions sobre els comicis de 1986.

Hi ha, però, la limitació que aquestes dades no contempnen la distribució comarcal dels delegats, i tan sols hom té la provincial (quadre núm. 18).

Comparant els dos quadres, queda clar que les variacions no són homogènies en les quatre províncies. En el conjunt de Catalunya, de 75.707 delegats es passa a 67.891, cosa que

QUADRE NÚM. 17

Distribució dels delegats elegibles a Catalunya per comarques

Barcelonès	33.800	Baix Ebre	384
Vallès Occidental	8.100	Ripollès	327
Baix Llobregat	5.500	Alt Camp	321
Vallès Oriental	3.350	Montsià	315
Maresme	2.500	Baix Penedès	295
Gironès	2.105	Urgell	255
Tarragonès	2.012	Noguera	228
Segrià	1.747	Ribera d'Ebre	162
Bages	1.737	Conca Barberà	155
Osona	1.468	Alt Urgell	129
Anoia	1.238	Segarra	103
Baix Camp	1.055	Solsonès	98
La Selva	965	Pallars Jussà	96
Baix Empordà	873	Garrigues	83
Alt Penedès	864	Cerdanya	40
Garraf	770	Pallars Sobirà	32
Alt Empordà	720	Terra Alta	30
Berguedà	708	Priorat	30
Garrotxa	707	Vall d'Aran	22

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Seguretat Social, 1979.

QUADRE NÚM. 18

Delegats elegibles a Catalunya (1978-1986) per províncies

	1978-82	%	1986	%	Variació absoluta	%
Barcelona	61.291	80,96	53.049	78,14	-8.242	-13,44
Girona	6.192	8,20	6.733	9,90	+541	+8,03
Lleida	3.047	4,02	2.950	4,34	-97	-3,19
Tarragona	5.177	6,84	5.119	7,54	-58	-1,13
<i>Total</i>	75.707	100	67.891	100	-7.816	-8,97

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Seguretat Social (1979 i 1986).

QUADRE NÚM. 19

*Delegats elegibles i treballadors implicats a Catalunya (1978-1986)
per sectors d'activitat*

	<i>Delegats a elegir</i>				<i>Treballadors implicats</i>			
	<i>1978-82</i>	<i>%</i>	<i>1986</i>	<i>%</i>	<i>1978-82</i>	<i>%</i>	<i>1986</i>	<i>%</i>
Metall	12.893	17,00	10.224	15,1	335.591	22,9	172.695	14,9
Construcció	10.974	14,50	5.272	7,8	215.138	14,7	76.496	6,6
Tèxtil-pell	10.398	13,73	7.913	11,7	201.654	13,7	131.226	11,3
Alimentació-hostalera- comerç	9.061	11,97	14.936	22,0	179.158	12,2	204.695	17,6
Química	5.140	6,80	5.051	7,4	110.201	7,5	98.396	8,5
Arts gràfiques	2.749	3,60	2.269	3,3	48.129	3,2	34.781	3,0
Transports	2.702	3,60	2.748	4,0	52.004	3,5	45.033	3,9
Fusta	2.287	3,00	1.418	2,1	29.057	2,0	18.425	1,6
Ensenyament	1.871	2,50	2.098	3,1	25.920	1,8	30.279	2,6
Banca	1.850	2,44	1.850	2,7	47.215	3,2	42.964	3,7
Assegurances	949	1,20	840	1,2	18.658	1,3	16.813	1,4
Sanitat	930	1,20	1.214	1,8	18.159	1,3	35.893	3,1
Energia	479	0,60	645	0,9	17.274	1,2	19.203	1,7

FONT: Elaboració pròpia a partir de les dades de la Seguretat Social (1979 i 1986).

QUADRE NÚM. 20

Distribució delegats elegibles a Catalunya (1978-1986) segons la dimensió de les empreses

<i>Dimensió empresa (treballadors)</i>	<i>Nombre centres (1978-82)</i>	<i>Nombre centres (1986)</i>	<i>Nombre treballadors (1978-82)</i>	<i>%</i>	<i>Nombre treballadors (1986)</i>	<i>%</i>	<i>Delegats elegibles (1978-82)</i>	<i>%</i>	<i>Delegats elegibles (1986)</i>	<i>%</i>
De 6 a 10	16.089	16.018	122.305	8,3	121.566	10,5	16.089	21,2	16.018	23,6
D'11 a 30	15.022	14.028	261.568	17,8	241.493	20,8	15.022	19,8	14.028	20,7
De 31 a 49	3.670	2.932	142.196	9,7	113.455	9,8	11.010	14,5	8.796	12,9
De 50 a 100	2.181	2.104	152.021	10,3	144.321	12,4	10.905	14,4	10.520	15,5
De 101 a 250	1.399	1.142	213.384	14,5	174.460	15,1	12.591	16,6	10.278	15,1
De 251 a 500	395	329	136.821	9,3	115.149	9,9	5.135	6,8	4.277	6,3
De 501 a 750	119	102	73.229	5,0	62.474	5,4	2.023	2,7	1.734	2,6
De 751 a 1.000	39	31	33.692	2,3	26.321	2,3	819	1,0	651	1,0
Més de 1.000	81	63	333.838	22,7	161.163	13,89	2.113	2,8	1.589	2,3
<i>Total</i>	38.995	36.749	1.469.054		1.160.392		75.707		67.891	

FONT: Elaboració pròpia sobre dades de la Seguretat Social, 1979 i 1986.

significa una davallada d'un 9 % global. El nombre de delegats elegibles a Barcelona davalla el 8,6 %; a Tarragona i Lleida el nombre es manté pràcticament inalterat; i és a Girona on els delegats elegibles experimenten —contràriament a la tendència general— un augment del 9 %. Aquesta redistribució pot interpretar-se com a exponent de l'evolució de la indústria i els serveis experimentada, a les diverses províncies, tenint com a teló de fons la influència o no de la crisi econòmica durant aquest quinquenni (augment/disminució, tancament/obertura d'empreses). Caldrà tenir en compte, doncs, quant als resultats comarcals de 1986, una possible variació des del -8,6 (comarques de Barcelona), fins al +9 (comarques de Girona).

Tal com es pot apreciar en el quadre núm. 17 més del 70 % dels delegats elegibles es concentraven només en 5 comarques: Barcelonès (33.800), Baix Llobregat (5.500), Vallès Occidental (8.100) i Oriental (3.350), i Maresme (2.500). Aquestes, ben segur, deuen ser les comarques on es dona una davallada més important de delegats el 1986, tal com s'ha apuntat abans (al voltant del 9 %).

Quant als sectors d'activitat, les variacions són prou considerables i cal analitzar-les amb deteniment (vegeu quadre núm. 19). Els sectors, d'ençà el 1978, en què es podien elegir més delegats eren metall (17 % dels delegats), construcció (14,5 %) i tèxtil-pell (13,7 %), seguits per alimentació-hostaleria-comerç (11,97 %).

El 1986, el panorama sectorial experimenta un trasbals molt important. Alimentació-hostaleria-comerç, amb el 22 % dels delegats ocupa amb gran avantatge el primer lloc; el metall i el tèxtil-pell perden dos punts; la construcció sofreix la més forta transformació per raó de la crisi del sector: el 14,5 % dels delegats el 1978 es redueix simplement al 7,8 %.

Quant al nombre de treballadors ocupats en els diferents sectors, les mutacions encara són més sorprenents. Els treballadors del metall implicats en eleccions passen de ser 335.591 a 172.695; els de la construcció es redueixen de 215.138 a 76.496, i en el tèxtil de 201.654 a 131.226. En canvi, a l'alimentació-hostaleria-comerç, on hi havia 179.158 treballadors ocupats, augmenten fins a 204.695. També és significativa la reducció que s'aprecia en el sector d'arts gràfiques, on els 48.129 treballadors implicats es redueixen a 34.781.

Globalment, comptant tots els sectors, el nombre de tre-

balladors que poden fer eleccions en les seves empreses, d'un cens a l'altre (1979 i 1986), davalla d'1.469.054 a 1.160.392, cosa que representa un 21 % de reducció, és a dir, una cinquena part menys de treballadors poden elegir els seus representants.

El quadre núm. 20 reflecteix els canvis soferts de delegats elegibles, segons la grandària de les empreses implicades. En primer lloc, el nombre de centres o empreses existents a Catalunya —observant els dos censos esmentats— no varia gaire (de 38.995 passa a 36.749, un 5,7 % de reducció). En canvi, si hom analitza els diferents grups d'empresa segons els treballadors ocupats, es veu, d'una banda, com la diferència és més forta entre un cens i un altre segons es van engrandint els centres de treball, i sobretot com aquests centres han anat expulsant de les seves plantilles una gran quantitat de treballadors. Només es manté un nombre semblant d'empreses en els grups de 6 a 30 i de 50 a 100 treballadors; en la resta, els percentatges de reducció se situen entre el 14,3 % en les empreses de 501 a 750, fins al 22,2 % en les que ocupen més de 1.000 assalariats. En aquestes darreres, per exemple, aquesta reducció arriba al 51,7 % si es comparen les plantilles d'ambdós censos.

El 57,2 % dels representants elegibles pertanyen a empreses on s'elegeixen delegats de personal, és a dir, de 6 a 49 treballadors. Això és sorprenent pel fet que aquestes només ocupen el 41 % dels treballadors implicats. Així mateix, les empreses de més de 500 treballadors només elegeixen 3.974 delegats (el 5,8 %), quan les seves plantilles ocupen 249.958 treballadors (el 21,5 % del total). D'aquesta observació es dedueix que els representants estan molt més concentrats en la petita empresa i la relació entre delegats i treballadors és molt més reduïda que en la mitjana i gran.

2. UNA PARTICIPACIÓ MÉS FORTA EN LES GRANS EMPRESES

Hi ha dos mètodes per mesurar la participació en les eleccions sindicals. En primer lloc, els treballadors que han votat en les empreses en què s'han dut a terme eleccions; en segon lloc, quantificant les empreses en què no s'han elegit representants.

Sobre el primer mètode, hi ha molt poca informació ofi-

cial, i gairebé mai no s'han fet públiques dades concretes i específiques sobre els treballadors que han donat el seu vot i els que s'han abstingut quan en l'empresa s'han elegit delegats. Les dades que s'han pogut recollir analitzant actes i seguint les apreciacions dels sindicats, parlen d'un abstencionisme aproximat del 25 %.

Quant a les empreses on es podien fer eleccions i no s'han celebrat, no ha estat una tasca fàcil, però hom pot analitzar sobretot en el quadre núm. 21 l'evolució d'aquest segon tipus d'abstencionisme.

En aquest sentit, tot i que en les eleccions de 1986 s'han elegit més delegats que al 1982, i el grau d'abstenció ha disminuït, atès que el nombre d'elegibles era menor aquest darrer any, és necessari constatar la davallada experimentada quant a delegats elegibles d'ençà els primers comicis de 1978. Aquell any s'elegiren 44.948 delegats, xifra que després ja s'ha estabilitzat al voltant dels 30.000 representants. Percentualment, significa que el 40 % d'abstenció, el 1978, s'ha transformat en un 60 % aproximat en la resta de comicis.

On més ha repercutit aquest pas endarrere en la participació ha estat a les comarques de la província de Barcelona. Un abstencionisme que no arribava al 40 % s'ha situat al voltant del 60 % en les següents eleccions. El 1978 es van elegir prop de 40.000 representants i en aquests darrers comicis només 22.508.

A Girona ha estat molt elevada l'abstenció, per sobre sempre del 60 % fins i tot en les primeres eleccions. El 1982 va arribar al màxim grau, amb un 73,34 %.

Lleida, tot i que ha tingut un alt grau d'abstenció, ha aconseguit davallar del 50 % en els darrers comicis, la taxa més baixa de les quatre confrontacions.

Tarragona, el 1986, ha tornat a recuperar el nivell de participació de 1978, després d'haver elevat l'abstenció fins gairebé el 70 % en les dues restants eleccions.

Cal subratllar el desplegament de mitjans que els sindicats, sobretot UGT, han efectuat en les darreres eleccions a les províncies de Lleida i Tarragona, com a un probable motiu de l'avenç de la participació en ambdós territoris.

Per bé que l'abstenció és molt elevada, sobretot en els tres darrers comicis, cal subratllar una característica comuna a totes les confrontacions: la participació és molt més forta a les mitjanes i grans empreses. L'abstencionisme se

QUADRE NÚM. 21

*Delegats elegibles i elegits en les eleccions sindicals a Catalunya
(de 1978 a 1986)*

	1978-82 A elegir	Elegits	1978 %	Grau abstenció
Barcelona	61.291	38.306	62,5	37,5
Girona	6.192	2.421	39,1	60,9
Lleida	3.047	1.333	43,7	56,2
Tarragona	5.177	2.888	55,8	44,2
CATALUNYA	75.707	44.948	59,37	40,63

	1978-82 A elegir	Elegits	1980 %	Grau abstenció
Barcelona	61.291	25.784	42,06	57,94
Girona	6.192	1.958	31,62	68,38
Lleida	3.047	1.090	35,77	64,23
Tarragona	5.177	1.635	31,58	68,42
CATALUNYA	75.707	31.192	41,20	58,80

	1978-82 A elegir	Elegits	1982 %	Grau abstenció
Barcelona	61.291	21.613	35,32	64,68
Girona	6.192	1.651	26,66	73,34
Lleida	3.047	1.178	38,66	61,34
Tarragona	5.177	1.676	32,37	67,63
CATALUNYA	75.707	26.118	34,49	65,51

	1986 A elegir	Elegits	1986 %	Grau abstenció
Barcelona	53.049	22.506	42,42	57,57
Girona	6.773	2.385	35,21	64,79
Lleida	2.950	1.504	50,98	49,02
Tarragona	5.119	2.277	44,48	45,52
CATALUNYA	67.891	28.672	42,23	57,77

FONT: Elaboració pròpia sobre les dades oficials (1978, 1980, 1982 i 1986), i dades de la Seguretat Social (1980 i 1986).

situa en unes cotes elevadíssimes en les petites empreses on s'elegeixen delegats de personal.

S'adjunta el quadre núm. 22, referent a l'esmentada participació per dimensió de les empreses el 1986, com a exponent d'aquesta característica. Hi apareix la participació en els centres de treball on s'elegeixen delegats de personal, amb una abstenció del 70 %, mentre que en els que s'elegeixen Comitès d'empresa és només del 40 %. Només a Lleida l'abstenció a la petita empresa es redueix notablement, mentre que a Girona encara és més pronunciada que en el conjunt de Catalunya.

La més alta abstenció en la petita empresa no és massa sorprenent atès que aquestes són més inestables, amb unes relacions laborals més paternalistes que dificulten l'acció sindical i reivindicativa, els treballadors són menys inclinats a presentar-se com a delegats per por d'enfrontar-se amb l'empresari, i es considera menys necessària la representació indirecta per mitjà d'un delegat.

Quant als sectors d'activitat, ja s'ha apuntat abans el fort trasbals experimentat en el nombre de delegats elegibles d'ençà el 1978. En el quadre núm. 23 es reflecteixen les variacions en els principals sectors.

La participació dels treballadors varia molt segons els sectors on se situen les empreses on es poden elegir representants. En primer lloc, crida l'atenció el sector de la construcció, on el 1986 es poden elegir menys de la meitat de representants que en les anteriors confrontacions (tot i que el 1982 ben segur que el nombre ja havia davallat molt, però hom no té dades concretes). La participació en aquest sector sempre ha estat molt fluixa pel tipus d'empreses (petites, inestables...) i de contractes (eventuals, variables...).

El metall, sector industrial bàsic, va aconseguir més del 80 % de participació el 1978, nivell molt important en un sector molt dispers (subsectors, tallers petits...). El 1982, però, davalla per sota del 50 %, cota que manté en les darreres eleccions.

Semblant evolució experimenta el tèxtil amb un 73,5 % de participació al 1978. Davalla fins al 37,2 % el 1982, i supera el 50 % el 1986.

Cal tenir en compte, a més a més, que aquests dos darrers sectors perden cadascun més de 2.000 delegats elegibles entre la primera i la quarta confrontació.

QUADRE NÚM. 22

Participació electoral segons la dimensió de les empreses (1986)

	<i>Empreses de 6 a 50 treballadors</i>			<i>Empreses de + de 50 treballadors</i>		
	<i>Delegats elegibles</i>	<i>Delegats elegits</i>	<i>%</i>	<i>Delegats elegibles</i>	<i>Delegats elegits</i>	<i>%</i>
Barcelona	29.891	8.593	28,75	23.158	13.913	60,10
Girona	4.150	904	21,78	2.623	1.481	56,46
Lleida	1.926	856	44,44	1.024	648	63,28
Tarragona	2.875	1.011	35,16	2.244	1.266	56,42
CATALUNYA	38.842	11.364	29,25	29.049	17.308	59,58

FONT: Elaboració pròpia segons dades oficials (1986) i dades de la Seguretat Social (1986).

QUADRE NÚM. 23

*Delegats elegibles i elegits a Catalunya (1978, 1982 i 1986)
en els principals sectors d'activitat*

<i>Sector</i>	<i>Delegats elegibles 1978-82</i>	<i>Elegits 1978</i>	<i>%</i>	<i>Elegits 1982</i>	<i>%</i>	<i>Delegats elegibles 1986</i>	<i>Elegits 1986</i>	<i>%</i>
Metall	12.893	10.438	80,9	5.759	44,7	10.224	5.217	51,0
Tèxtil	9.757	7.171	73,5	3.634	37,2	7.913	4.197	53,0
Construcció	10.974	4.771	43,5	1.574	14,3	5.272	1.777	33,7
Química	5.140	3.739	72,7	2.512	48,9	5.051	3.204	63,4
Alimentació-hostaleria- comerç	9.061	3.831	42,3	3.523	38,9	14.936	4.516	30,2
Transports i comunicacions	2.702	1.162	43,0	1.352	50,0	2.748	1.398	50,9
Banca	1.850	1.820	98,4	1.796	97,1	1.850	1.826	98,7

FONT: Elaboració pròpia sobre dades de la Seguretat Social i del Ministeri de Treball.

El sector d'alimentació-hostalària-comerç el 1986 passa al primer lloc en delegats elegibles, quan el 1978 se situava en quart lloc, superat pel metall, construcció i tèxtil. És l'únic sector —entre els grans— que elegeix de fet més representants en les darreres eleccions que el 1978 (4.516 sobre 3.831). És, però, també el sector en què l'abstencionisme és més alt (deixant de banda la construcció), ateses les seves característiques específiques (petits centres de treball, dispersió i inestabilitat, treballadors eventuais, treball de temporada...).

L'únic sector en què s'aconsegueix sempre, fet i fet, la participació del 100 % dels centres de treball és la Banca, atesa la seva homogeneïtat i un nivell organitzatiu sindical tradicionalment força desenvolupat.

Les arrels d'aquest evident retrocés global quant a l'interès dels treballadors per elegir llurs representants es poden trobar, ben segur, bàsicament en el procés de desencís sindical que va seguir l'eufòria que acompanyà els primers mesos de legalització sindical de 1977. Durant aquest any es constatà una allau d'afiliació sindical, per bé que fou sense una base organitzativa sindical suficient, i el període electoral —els primers mesos de 1978— coincidí amb aquest punt àlgid.

Però, a partir d'aquell any, els sindicats es veieren arraconats pel protagonisme que progressivament prengueren els partits polítics fins i tot en qüestions socials i laborals. Els Pactes de la Moncloa, dels quals són excloses les organitzacions empresarials i sindicals, són la més clara demostració d'aquest procés.

Les expectatives generades durant els anys de la transició no poden acomplir-se i força quadres de les organitzacions abandonen, bé perquè passen a integrar-se a la vida política, bé perquè queden decebuts. A més la majoria dels treballadors no comprenen per què els sindicats no s'uneixen i, en canvi, es barallen per motius que els semblen inútils davant les greus necessitats i reivindicacions laborals.

A més, és precisament quan comença la via de la concertació social quan els treballadors perden més terreny en el camp econòmic. La tendència als pactes globals dels sindicats amb la patronal i el govern fa que aquells no vegin tan important l'acció a l'empresa, i es vagi deixant de banda el clar interès que hi havia hagut per presentar-se per a ser elegits com a delegats sindicals.

És important constatar, alhora, que l'augment progressiu

de l'abstencionisme sindical no es correspon amb la marxa de la participació a nivell polític (eleccions legislatives, municipals i autonòmiques), atès que l'abstenció política a Catalunya mai no arriba al 40 % i es manté al voltant del 20 % en les legislatives de 1977 i de 1982, mentre que la sindical supera sempre —excepte el 1978— el 50 %.

En termes territorials tampoc no existeix un parallelisme, quant a la participació, entre les eleccions sindicals i les polítiques. En efecte, a les comarques industrialitzades, i en contraposició al progressiu augment de l'abstencionisme sindical, la participació política és molt forta. L'abstenció política, en canvi, assoleix el seu més alt índex en comarques més agrícoles com els Pallars Jussà i Sobirà, Solsonès, Baix Ebre, Montsià, Noguera, Conca de Barberà, Cerdanya, Baix Camp i Alt Urgell.

3. CCOO: PRIMERA CENTRAL SINDICAL A CATALUNYA

A diferència del que succeeix en general a la resta de l'Estat espanyol, a Catalunya es dona una estabilitat quant als resultats obtinguts pels sindicats que han intervingut en les quatre convocatòries. CCOO sempre ha estat la primera, UGT la segona —per bé que reduint progressivament distàncies—, i USO la tercera.

3.1. *Resultats per comarques*

El quadre núm. 24 ofereix els resultats aconseguits pels diferents sindicats en les darreres eleccions de 1986 prenent com a base les comarques i les províncies. En aquestes eleccions, UGT obté els seus millors resultats i redueix a 4 punts la seva distància envers CCOO, cosa que confirma la progressió iniciada el 1980. La distància havia estat de 25 punts en les eleccions de 1978 (vegeu quadre núm. 25), de 10 en les de 1980 i ja només de 8 el 1982.

USO es mou en una representativitat al voltant del 4 %, excepte l'any 1980 en què va aconseguir arribar al 8,5 %, com a la resta de l'Estat, nivell molt proper al 10 % i que li hauria donat el caràcter de sindicat més representatiu, juntament amb CCOO i UGT. La resta de sindicats (CSC, CNT...) es

mouen, de moment, en uns nivells de representativitat encara més reduïts. La CSC ha obtingut 522 delegats (1,9 %) gràcies a l'acord electoral entre la CSTC i el SQC.²⁴⁴

La CNT era la gran incògnita abans de començar el procés electoral. Per primera vegada una part de la CNT (CNT-Congrés de València) decidia participar en les eleccions sindicals. La CNT-AIT continuava propugnant l'abstencionisme i el boicot actiu a les eleccions de Comitès. Per a aquesta darrera, les seccions sindicals són l'única forma d'organització sindical dels treballadors a les empreses, i fuig del «parlamentarisme sindical» propi dels Comitès d'empresa. La CNT-Congrés de València ha aconseguit finalment només l'1,2 % (349 delegats). D'aquests, el 65 % se situen al Barcelonès i un bon nombre pertanyen al sector de l'espectacle, dominat tradicionalment per aquesta central anarquista.

En les darreres eleccions, CCOO ha estat, un cop més, la primera central sindical a Catalunya, superant el 40 % del nombre total dels delegats elegits. Aquesta victòria es fonamenta en els resultats aconseguits a la província de Barcelona (43,5 % dels delegats). A la resta de províncies, UGT obté més delegats (54,8 % a Lleida, 46,3 % a Girona i 38,2 % a Tarragona).

Cal observar, però, la davallada relativa que experimenta CCOO si hom pren com a punt de referència els excel·lents resultats aconseguits en la primera confrontació de 1978. En aquest any obté 19.000 delegats (42 %), l'any 1980 en perd 8.000 i n'obté 11.255 (36 %), i el 1982 no arriba als 10.000 (38 %). La caiguda és més forta en termes absoluts que en termes relatius, atès que el nombre de representants ha anat disminuint fortament. El 1978 (quadre núm. 25) va ser el primer sindicat a les quatre províncies, UGT quedà segona, molt allunyada sobretot a Barcelona i a Tarragona. El 1980, continua mantenint el primer lloc en aquests dos territoris, però es veu superada per UGT a Lleida, per un petit marge, i a Girona, per una diferència més substantiva. Les següents eleccions de 1982 repeteixen el mateix predomini sindical.

Per part seva, UGT va mantenint el segon lloc a nivell

244. Sota les sigles de CSC (Confederació Sindical de Catalunya) s'han presentat aquestes dues centrals. Abans del període electoral van iniciar un procés de confederació que implicava un pacte electoral segons el qual els delegats d'ambdues organitzacions es comptabilitzarien conjuntament.

QUADRE NÚM. 24

Resultats electorals a Catalunya per comarques i províncies (1986)

<i>Comarca</i>	<i>Actes</i>	<i>Electors</i>	<i>Elegits</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>	
Alt Penedès	115	6.519	351	100	28,4 %	93	26,4 %
Anoia	92	7.702	389	178	45,7 %	129	33,1 %
Bages	341	16.073	852	366	42,9 %	365	42,8 %
Baix Llobregat	887	43.500	2.288	1.031	45,1 %	855	37,3 %
Barcelonès	4.346	245.822	11.366	4.834	42,5 %	4.009	35,2 %
Berguedà	42	3.923	206	31	15,0 %	112	54,3 %
Garraf	121	6.736	332	120	37,2 %	157	48,7 %
Maresme	454	19.469	1.128	582	51,5 %	350	31,0 %
Osona	220	12.949	659	218	33,0 %	213	32,3 %
Vallès Occidental	1.131	64.361	3.317	1.654	50,0 %	984	29,6 %
Vallès Oriental	508	33.370	1.611	688	42,7 %	527	32,7 %
BARCELONA	8.260	460.782	22.506	9.811	43,5 %	7.802	34,6 %
Alt Empordà	100	2.730	185	71	38,3 %	90	48,6 %
Baix Empordà	128	3.868	255	115	45,0 %	81	31,7 %
Cerdanya	1	52	5	—	—	5	100 %
Garrotxa	154	5.915	391	104	26,5 %	247	63,1 %
Gironès	283	17.318	903	273	30,2 %	347	38,4 %
Ripollès	41	2.933	162	69	42,5 %	78	48,1 %
La Selva	160	8.442	481	149	30,9 %	258	53,6 %
GIRONA	872	41.310	2.385	784	32,8 %	1.106	46,3 %
Alt Urgell	33	1.122	71	6	8,4 %	64	90,1 %
Garrigues	24	287	26	6	23,0 %	19	73,0 %
Noguera	73	1.963	131	48	36,6 %	62	47,3 %
Pallars Jussà	22	858	56	19	33,9 %	32	57,1 %
Pallars Sobirà	1	6	1	—	—	1	100 %
Segarra	22	1.015	41	10	24,3 %	29	70,7 %
Segrià	489	15.974	977	310	31,7 %	467	47,7 %
Solsonès	25	682	49	—	—	44	89,7 %
Urgell	69	1.650	115	20	17,3 %	88	76,5 %
Vall d'Aran	17	482	35	18	51,4 %	17	48,5 %
LLEIDA	777	24.057	1.504	437	29,0 %	825	54,8 %
Alt Camp	75	4.140	172	71	41,2 %	75	43,6 %
Baix Camp	231	7.745	490	144	29,3 %	183	37,3 %
Baix Ebre	98	3.465	212	63	29,7 %	101	47,6 %
Baix Penedès	42	2.020	103	26	25,2 %	56	54,3 %
Conca Barberà	33	1.468	84	20	23,8 %	38	45,2 %
Montsià	66	1.890	111	31	27,9 %	65	58,5 %
Priorat	3	31	3	—	—	3	100 %
Ribera d'Ebre	26	1.793	78	28	35,8 %	23	29,4 %
Tarragonès	363	21.683	1.009	387	38,3 %	321	31,8 %
Terra Alta	13	214	15	6	40,0 %	7	46,6 %
TARRAGONA	950	44.449	2.277	776	34,0 %	872	38,2 %
CATALUNYA	10.859	570.598	28.672	11.808	41,1 %	10.605	36,9 %

FONT: Dades oficials.

USO		CSC		CNT		N.A.		Altres	
18	5,1 %	16	4,6 %	—	—	55	15,6 %	69	19,6 %
3	0,7 %	—	—	—	—	77	19,7 %	2	0,5 %
11	1,2 %	6	0,7 %	22	2,5 %	73	8,5 %	9	1,0 %
51	2,2 %	16	0,6 %	29	1,2 %	266	11,6 %	40	1,7 %
276	2,4 %	165	1,4 %	225	1,9 %	1.407	12,3 %	450	3,9 %
32	15,5 %	4	1,9 %	—	—	27	13,1 %	—	—
3	0,9 %	6	1,8 %	11	3,4 %	25	7,7 %	—	—
56	4,9 %	23	2,0 %	4	0,3 %	103	9,1 %	10	0,8 %
21	3,1 %	42	6,3 %	1	0,1 %	150	22,7 %	14	2,1 %
172	5,1 %	21	0,6 %	22	0,6 %	425	12,8 %	39	1,1 %
32	1,9 %	25	1,5 %	14	0,8 %	330	18,7 %	23	1,4 %
675	2,9 %	324	1,4 %	328	1,4 %	2.910	12,9 %	656	2,9 %
9	4,8 %	1	0,5 %	—	—	12	6,4 %	2	1,0 %
—	—	34	13,3 %	5	1,9 %	20	7,8 %	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	16	4,0 %	—	—	19	4,8 %	5	1,2 %
30	3,3 %	62	6,8 %	—	—	136	15,0 %	55	6,0 %
—	—	—	—	—	—	15	9,2 %	—	—
5	1,0 %	17	3,5 %	—	—	51	10,6 %	1	0,2 %
44	1,8 %	130	5,4 %	5	0,2 %	253	10,6 %	63	2,6 %
—	—	—	—	—	—	—	—	1	1,4 %
1	3,8 %	—	—	—	—	—	—	—	—
11	8,3 %	—	—	—	—	6	4,5 %	4	3,0 %
—	—	—	—	—	—	—	—	5	8,9 %
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
2	4,8 %	—	—	—	—	—	—	—	—
29	2,9 %	21	2,1 %	—	—	92	9,4 %	58	5,9 %
5	10,2 %	—	—	—	—	—	—	—	—
1	0,8 %	—	—	—	—	6	5,2 %	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
49	3,2 %	21	1,3 %	—	—	104	6,9 %	68	4,5 %
9	5,2 %	1	0,2 %	—	—	15	8,7 %	2	1,1 %
108	22,0 %	—	—	2	0,4 %	32	6,5 %	20	4,0 %
34	16,0 %	—	—	—	—	14	6,6 %	—	—
4	3,8 %	—	—	9	8,7 %	4	3,8 %	4	3,8 %
2	2,3 %	1	1,1 %	—	—	23	27,3 %	—	—
1	0,9 %	1	0,9 %	—	—	7	6,3 %	6	5,4 %
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14	17,9 %	—	—	—	—	8	10,2 %	5	6,4 %
59	5,9 %	74	7,3 %	5	0,4 %	99	9,8 %	64	6,3 %
1	6,6 %	—	—	—	—	1	6,6 %	—	—
232	10,1 %	77	3,3 %	16	0,7 %	203	8,9 %	101	4,4 %
1.000	3,4 %	552	1,9 %	349	1,2 %	3.470	12,1 %	888	3,0 %

QUADRE NÚM. 25

Delegats elegits per sindicats a les eleccions sindicals a Catalunya (1978-1986)

	1 9 7 8				1 9 8 0			
	Total	CCOO	UGT	USO	Total	CCOO	UGT	USO
Barcelona	38.306 62,5 %	16.451 43 %	6.453 17 %	1.066 3 %	25.784 42,0 %	9.656 37 %	6.463 25 %	2.170 8,5 %
Girona	2.421 39,1 %	944 39 %	717 30 %	70 3 %	1.958 31,6 %	626 26 %	955 39 %	80 3 %
Lleida	1.333 43,7 %	502 37 %	276 21 %	31 2 %	1.090 35,8 %	442 32 %	454 33 %	110 8 %
Tarragona	2.888 55,8 %	1.222 39 %	345 12 %	166 6 %	1.635 31,6 %	531 33 %	351 22 %	268 17 %
CATALUNYA	44.948 59,4 %	19.019 42 %	7.791 17 %	1.333 3 %	31.192 41,2 %	11.255 36 %	8.223 26 %	2.628 8,5 %

QUADRE NÚM. 25 (continuació)

	1 9 8 2				1 9 8 6			
	Total	CCOO	UGT	USO	Total	CCOO	UGT	USO
Barcelona	21.613 35,3 %	8.593 40 %	5.973 27 %	664 3 %	22.506 36,72 %	9.811 43,5 %	7.802 34,6 %	675 2,9 %
Girona	1.651 26,7 %	460 28 %	793 48 %	61 3 %	2.385 38,52 %	784 32,8 %	1.106 46,3 %	44 1,8 %
Lleida	1.178 38,7 %	293 25 %	570 48 %	79 6 %	1.504 49,36 %	437 29,0 %	825 54,8 %	49 3,2 %
Tarragona	1.676 32,4 %	634 38 %	446 26 %	221 13 %	2.277 43,98 %	776 34,0 %	872 38,2 %	232 10,1 %
CATALUNYA	26.118 34,5 %	9.980 38 %	7.782 30 %	1.025 4 %	28.672 39,88 %	11.808 41,1 %	10.605 36,9 %	1.000 3,4 %

FONT: Dades oficials (1978, 1980, 1982 i 1986).

QUADRE NÚM. 26

Evolució dels delegats elegits a les comarques (1980-1982-1986)

1980

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Penedès	360	87	24 %	88	24 %	34	9 %
Anoia	516	148	28 %	184	35 %	13	2 %
Bages	724	227	31 %	273	37 %	12	1 %
Baix Llobregat	2.307	1.094	47 %	447	19 %	129	5 %
Barcelonès	14.112	5.011	35 %	3.545	25 %	907	6 %
Berguedà	295	69	23 %	98	33 %	31	10 %
Garraf	321	99	31 %	130	40 %	25	7 %
Maresme	1.041	462	44 %	237	22 %	97	9 %
Osona	612	156	25 %	148	24 %	128	21 %
Vallès Occidental	3.370	1.463	43 %	631	18 %	323	9 %
Vallès Oriental	1.392	575	41 %	226	16 %	132	9 %
BARCELONA	25.784	9.656	37 %	6.463	25 %	2.170	8,5 %

1982

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Penedès	243	65	26 %	44	18 %	12	5 %
Anoia	339	120	35 %	122	36 %	7	2 %
Bages	621	255	36 %	260	42 %	—	—
Baix Llobregat	2.258	1.026	45 %	608	27 %	28	1 %
Barcelonès	11.816	4.569	38 %	3.227	27 %	305	2,6 %
Berguedà	147	28	19 %	79	54 %	13	9 %
Garraf	280	93	33 %	129	46 %	11	4 %
Maresme	863	355	41 %	265	30 %	57	6,6 %
Osona	410	117	28 %	138	33 %	20	5 %
Vallès Occidental	3.119	1.411	45 %	726	23 %	160	5 %
Vallès Oriental	1.319	501	38 %	320	24 %	40	3 %
BARCELONA	21.613	8.593	40 %	5.973	27 %	664	3 %

QUADRE NÚM. 26 (continuació)

1986

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Penedès	351	100	28,4 %	93	26,4 %	18	5,1 %
Anoia	389	178	45,7 %	129	33,1 %	3	0,7 %
Bages	852	366	42,9 %	365	42,8 %	11	1,2 %
Baix Llobregat	2.288	1.031	45,1 %	855	37,3 %	51	2,2 %
Barcelonès	11.366	4.834	42,5 %	4.009	35,2 %	276	2,4 %
Berguedà	206	31	15,0 %	112	54,3 %	32	15,5 %
Garraf	322	120	37,2 %	157	48,7 %	3	0,9 %
Maresme	1.128	582	51,5 %	350	31,0 %	56	4,9 %
Osona	659	218	33,0 %	213	32,3 %	21	3,1 %
Vallès Occidental	3.317	1.654	50,0 %	984	29,6 %	172	5,1 %
Vallès Oriental	1.611	688	42,7 %	527	32,7 %	32	1,9 %
BARCELONA	22.506	9.811	43,5 %	7.802	34,6 %	675	2,9 %

1980

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Empordà	152	43	28 %	66	43 %	8	5 %
Baix Empordà	303	99	32 %	155	51 %	4	1 %
Cerdanya	—	—	—	—	—	—	—
Garrotxa	289	47	16 %	120	41 %	4	1 %
Gironès	752	173	23 %	271	36 %	49	6 %
Ripollès	174	43	24 %	91	52 %	6	3 %
La Selva	291	97	33 %	99	34 %	3	1 %
GIRONA	1.958	626	26 %	955	39 %	80	3 %

1982

Alt Empordà	74	40	54 %	18	24 %	7	9,5 %
Baix Empordà	172	68	39 %	83	48 %	—	—
Cerdanya	7	—	—	7	100 %	—	—
Garrotxa	281	47	16 %	183	65 %	4	1 %
Gironès	651	175	27 %	272	42 %	50	7,7 %
Ripollès	198	45	22 %	115	58 %	11	5 %
La Selva	305	105	34 %	122	40 %	—	—
GIRONA	1.651	460	28 %	793	48 %	61	3 %

QUADRE NÚM. 26 (continuació)

1986

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Empordà	185	71	38,3 %	90	48,6 %	9	4,8 %
Baix Empordà	255	115	45,0 %	81	31,7 %	—	—
Cerdanya	5	—	—	5	100 %	—	—
Garrotxa	391	104	26,5 %	247	63,1 %	—	—
Gironès	903	273	30,2 %	347	38,4 %	30	3,3 %
Ripollès	162	69	42,5 %	78	48,1 %	—	—
La Selva	481	149	30,9 %	258	53,6 %	5	1,0 %
GIRONA	2.385	784	32,8 %	1.106	46,3 %	44	1,8 %

1980

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Urgell	42	10	24 %	14	33 %	—	—
Garrigues	45	13	29 %	20	44 %	9	20 %
Noguera	117	64	54 %	21	18 %	27	23 %
Pallars Jussà	47	23	49 %	19	40 %	1	2 %
Pallars Sobirà	21	1	5 %	11	52 %	—	—
Segarra	31	17	55 %	7	22 %	2	6 %
Segrià	646	208	32 %	218	33 %	40	6 %
Solsonès	32	—	—	29	90 %	2	6 %
Urgell	94	18	19 %	44	47 %	17	18 %
Vall d'Aran	9	3	33 %	3	33 %	—	—
LLEIDA	1.090	442	32 %	454	33 %	110	8 %

1982

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Urgell	67	1	1 %	47	70 %	7	10 %
Garrigues	39	9	23 %	26	67 %	2	5 %
Noguera	81	27	33 %	22	27 %	24	29 %
Pallars Jussà	59	18	30 %	30	51 %	1	2 %
Pallars Sobirà	2	—	—	2	100 %	—	—
Segarra	36	6	16 %	18	50 %	2	5 %
Segrià	716	212	29 %	281	39 %	39	5 %
Solsonès	57	—	—	57	100 %	—	—
Urgell	110	16	14 %	81	73 %	4	4 %
Vall d'Aran	8	4	50 %	3	37 %	—	—
LLEIDA	1.178	293	25 %	570	48 %	79	6 %

QUADRE NÚM. 26 (continuació)

1986

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>	<i>UGT</i>	<i>USO</i>
Alt Urgell	71	6 8,4 %	64 90,1 %	— —
Garrigues	26	6 23,0 %	19 73,0 %	1 3,8 %
Noguera	131	48 36,6 %	62 47,3 %	11 8,4 %
Pallars Jussà	56	19 33,9 %	32 57,1 %	— —
Pallars Sobirà	1	— —	1 100 %	— —
Segarra	41	10 24,3 %	29 70,7 %	2 4,8 %
Segrià	977	310 31,7 %	467 47,7 %	29 2,9 %
Solsonès	49	— —	44 89,7 %	5 10,2 %
Urgell	115	20 17,3 %	88 76,5 %	1 0,8 %
Vall d'Aran	35	18 51,4 %	17 48,5 %	— —
LLEIDA	1.504	437 29,0 %	825 54,8 %	49 3,2 %

1980

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>	<i>UGT</i>	<i>USO</i>
Alt Camp	63	25 40 %	11 17 %	14 22 %
Baix Camp	411	95 23 %	69 17 %	165 40 %
Baix Ebre	130	53 41 %	15 16 %	29 22 %
Baix Penedès	78	18 23 %	48 61 %	3 4 %
Conca Barberà	53	23 43 %	3 5 %	6 11 %
Montsià	104	54 52 %	20 19 %	2 2 %
Priorat	5	1 20 %	2 40 %	1 20 %
Ribera d'Ebre	83	35 42 %	15 18 %	17 20 %
Tarragonès	707	232 33 %	125 17 %	86 12 %
Terra Alta	1	— —	— —	1 100 %
TARRAGONA	1.635	531 33 %	351 22 %	268 17 %

1982

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Camp	104	43	41 %	33	32 %	6	6 %
Baix Camp	416	131	31 %	96	23 %	116	28 %
Baix Ebre	125	54	43 %	31	25 %	22	17 %
Baix Penedès	43	19	44 %	15	35 %	1	2 %
Conca Barberà	19	6	31 %	1	5 %	7	37 %
Montsià	75	35	46 %	29	38 %	1	1 %
Priorat	—	—	—	—	—	—	—
Ribera d'Ebre	140	68	48 %	30	21 %	14	10 %
Tarragonès	745	276	37 %	205	27 %	53	7 %
Terra Alta	—	—	—	—	—	—	—
TARRAGONA	1.676	634	38 %	446	26 %	221	13 %

1986

<i>Comarca</i>	<i>Total</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	
Alt Camp	172	71	41,2 %	75	43,6 %	9	5,2 %
Baix Camp	490	144	29,3 %	183	37,3 %	108	22,0 %
Baix Ebre	212	63	29,7 %	101	47,6 %	34	16,0 %
Baix Penedès	103	26	25,2 %	56	54,3 %	4	3,8 %
Conca barberà	84	20	23,8 %	38	45,2 %	2	2,3 %
Montsià	111	31	27,9 %	65	58,5 %	1	0,9 %
Priorat	3	—	—	3	100 %	—	—
Ribera d'Ebre	78	28	35,8 %	23	29,4 %	14	17,9 %
Tarragonès	1.009	387	38,3 %	321	31,8 %	59	5,9 %
Terra Alta	15	6	40,0 %	7	46,6 %	1	6,6 %
TARRAGONA	2.277	776	34,0 %	872	38,2 %	232	10,1 %

FONT: Dades oficials (1980, 1982 i 1986).

de Catalunya, i pràcticament no avança —excepte el 1986— quant a nombre absolut de delegats (al voltant dels 8.000), però sí que ho fa en termes relatius el 1980 i 1982, atès que aquests dos anys s'elegeixen menys representants. El primer any n'aconsegueix 7.791 (17 %); l'any 1980, 8.223, que representen el 26 %; el 1982, 7.782 (30 %); i finalment a les darreres eleccions supera els 10.000 delegats, que representen percentualment el 36,9.

Els delegats aconseguits per cada sindicat a les diferents comarques en les darreres eleccions consten en el quadre núm. 24, i l'evolució dels resultats corresponents a 1980 i 1982 (atès que el 1978 no es van donar agregacions dels delegats per comarques) en el quadre núm. 26.

En les eleccions de 1986, CCOO ha vençut en 13 comarques, la majoria de les quals a la província de Barcelona. A les 25 comarques restants, UGT s'ha situat en primer lloc. Es confirma la progressió, d'una banda, de la UGT a les comarques fora de la província de Barcelona, i també la consolidació de CCOO a les comarques situades en aquesta mateixa província. De les comarques barcelonines, només en dos (Berguedà i Garraf) és UGT la primera; en aquestes s'ha mantingut en primer lloc en totes les confrontacions sindicals. Per part seva, CCOO, fora de la província de Barcelona, només té el primer lloc a quatre comarques: Baix Empordà, Vall d'Aran, Ribera d'Ebre i Tarragonès, de les quals només aquesta darrera té una especial rellevança i s'hi ha mantingut sempre com a sindicat hegemònic.

De la comparació dels resultats obtinguts en les tres darreres eleccions sindicals, hom pot comprovar l'avenç d'UGT (16 comarques els anys 1980 i 1982, i 22 el 1986) i la consolidació de CCOO a la majoria de comarques (9) barcelonines el 1986, i el pas al segon lloc d'aquesta central pràcticament a la resta de comarques de Catalunya. Cal subratllar, així mateix, la progressió d'UGT al Barcelonès i al Baix Llobregat, dues comarques d'indubtable pes sindical i social, tot i que s'hi manté en segon lloc (d'un 25 % i 19 % al 1980, ha obtingut un 35 % i un 37 %, respectivament, en les darreres eleccions).

D'altra banda, el nombre de delegats a nivell comarcal s'ha incrementat en 23 comarques en relació a les eleccions del 80 i 82, en algunes de les quals l'augment ha estat més significatiu (Bages, Maresme, Vallès Oriental, Garrotxa, la Selva,

QUADRE NÚM. 27

Resultats electorals per branques d'activitat a Catalunya (1986)

<i>Branques d'activitat</i>		<i>Actes</i>	<i>Electors</i>	<i>Elegits</i>
Agricultura, ramaderia i pesca	Barcelona	23	1.149	67
	Girona	—	—	—
	Lleida	7	115	9
	Tarragona	42	1.304	83
	CATALUNYA	72	2.568	159
Energia i aigua	Barcelona	99	11.480	515
	Girona	16	876	59
	Lleida	19	1.389	96
	Tarragona	17	2.800	105
	CATALUNYA	151	16.545	775
Química	Barcelona	896	51.995	2.759
	Girona	48	1.355	87
	Lleida	65	1.227	87
	Tarragona	76	6.168	244
	CATALUNYA	1.085	60.745	3.177
Mecànica precisió	Barcelona	1.573	98.771	4.416
	Girona	123	4.940	296
	Lleida	76	2.418	154
	Tarragona	78	5.091	212
	CATALUNYA	1.850	111.220	5.078
Indústries manufactureres	Barcelona	2.369	114.840	6.357
	Girona	308	18.792	1.029
	Lleida	158	7.088	373
	Tarragona	165	7.176	413
	CATALUNYA	3.000	147.896	8.172

CCOO		UGT		USO	CSC	CNT	N.A.	Altres
25	37,3 %	26	38,8 %	—	8	—	3	1
—	—	—	—	—	—	—	—	—
5	55,5 %	4	44,4 %	—	—	—	—	—
37	44,5 %	33	39,7 %	9	—	—	4	—
67		63		9	8	—	7	1
42,1 %		39,6 %		5,6 %	5,0 %		4,4 %	
292	56,6 %	132	25,6 %	3	20	1	41	26
22	37,2 %	15	25,4 %	3	13	—	4	2
41	42,7 %	38	39,5 %	—	—	—	4	13
35	33,3 %	34	32,3 %	13	—	—	11	12
390		219		19	33	1	60	53
50,3 %		28,2 %		2,4 %	4,2 %	0,1 %	7,7 %	6,8 %
1.324	47,9 %	787	28,5 %	101	47	15	463	22
36	41,3 %	39	44,8 %	1	1	—	10	—
29	33,3 %	53	60,9 %	2	—	—	3	—
90	36,8 %	83	34,0 %	18	2	5	44	2
1.479		962		122	50	21	520	24
46,5 %		30,2 %		3,8 %	1,5 %	0,6 %	16,3 %	0,7 %
1.972	44,6 %	1.597	36,1 %	77	48	62	578	82
95	32,0 %	149	50,3 %	2	18	—	31	1
27	17,5 %	107	69,4 %	3	5	—	12	—
71	33,4 %	94	44,3 %	25	1	—	21	—
2.165		1.947		107	72	62	642	83
42,6 %		38,3 %		2,1 %	1,4 %	1,2 %	12,6 %	1,6 %
2.787	43,8 %	2.284	35,9 %	196	64	60	884	82
302	29,3 %	495	48,1 %	4	66	—	150	12
124	33,2 %	183	49,0 %	20	—	—	42	4
122	29,5 %	183	44,3 %	42	9	4	42	11
3.335		3.145		262	139	64	1.118	109
40,8 %		38,4 %		3,2 %	1,7 %	0,7 %	13,6 %	1,3 %

QUADRE NÚM. 27 (continuació)

<i>Branques d'activitat</i>		<i>Actes</i>	<i>Electors</i>	<i>Elegits</i>
Construcció	Barcelona	364	12.619	771
	Girona	74	1.808	123
	Lleida	76	1.405	106
	Tarragona	107	3.122	202
	CATALUNYA	621	18.954	1.202
Comerç, restaurants, tallers reparació	Barcelona	1.182	38.571	2.263
	Girona	143	3.839	271
	Lleida	221	3.482	280
	Tarragona	238	5.144	369
	CATALUNYA	1.784	51.036	3.183
Transports i comunicacions	Barcelona	448	27.137	1.009
	Girona	46	2.933	130
	Lleida	45	2.014	98
	Tarragona	71	5.594	169
	CATALUNYA	610	37.678	1.406
Finances, assegurances i serveis públics	Barcelona	368	44.876	1.585
	Girona	40	2.964	156
	Lleida	31	1.948	106
	Tarragona	50	3.415	198
	CATALUNYA	489	53.203	2.045
Altres serveis	Barcelona	938	59.344	2.764
	Girona	74	3.803	234
	Lleida	79	2.971	195
	Tarragona	106	4.635	282
	CATALUNYA	1.197	70.753	3.475

FONT: Dades oficials,

<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	<i>CSC</i>	<i>CNT</i>	<i>N.A.</i>	<i>Altres</i>
357	46,3 %	327	42,4 %	2	3	—	64	18
77	62,6 %	36	29,2 %	4	1	—	5	—
56	52,8 %	49	46,2 %	—	—	—	1	—
101	50,0 %	76	37,6 %	16	—	—	6	3
591		488		22	4	—	76	21
49,1 %		40,5 %		1,8 %	0,3 %		6,3 %	1,7 %
751	33,1 %	1.018	44,9 %	36	14	33	281	130
62	22,8 %	194	71,5 %	2	3	5	4	1
41	14,6 %	208	74,2 %	6	—	—	21	4
97	26,2 %	162	43,9 %	61	—	—	35	14
951		1.582		105	17	38	341	149
29,8 %		49,7 %		3,2 %	0,5 %	1,1 %	10,7 %	4,6 %
408	40,4 %	442	43,8 %	12	4	5	86	52
52	40,0 %	60	46,1 %	3	1	—	5	9
35	35,7 %	55	56,1 %	—	—	—	—	8
83	49,1 %	48	28,4 %	6	—	3	8	21
578		605		21	5	8	99	90
41,1 %		43,0 %		1,4 %	0,3 %	0,5 %	7,0 %	6,4 %
657	41,4 %	414	26,1 %	26	65	68	189	166
49	31,4 %	25	16,0 %	—	24	—	25	33
40	37,7 %	30	28,3 %	—	13	—	1	22
35	17,6 %	47	23,7 %	4	60	4	12	36
781		516		30	162	72	277	257
38,1 %		25,2 %		1,4 %	7,9 %	3,5 %	11,1 %	12,5 %
1.238	44,7 %	775	28,0 %	222	51	84	316	78
89	38,0 %	93	39,7 %	25	3	—	19	5
39	20,0 %	98	50,2 %	18	3	—	20	11
105	37,2 %	112	39,7 %	38	5	—	20	2
1.471		1.078		303	62	84	375	102
42,3 %		31,0 %		8,7 %	1,7 %	2,4 %	10,7 %	2,9 %

QUADRE NÚM. 28

Delegats elegits en els principals sectors (1978, 1982 i 1986)

	1 9 7 8				
	<i>Elegits</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>	
Metall	10.438	4.468	43 %	1.848	18 %
Tèxtil	7.171	3.006	42 %	1.501	21 %
Construcció	4.771	2.819	50 %	550	11 %
Química	3.739	1.537	41 %	640	17 %
Alimentació-hostaleria-comerç	3.831	1.600	41 %	740	19 %
Transports i comunicacions	1.162	604	52 %	218	19 %
Banca	1.820	557	30 %	364	20 %
Energia	849	383	46 %	179	21 %
Sanitat	909	293	31 %	118	13 %

	1 9 8 2				
	<i>Elegits</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>	
Metall	5.759	2.302	40 %	1.804	31 %
Tèxtil	3.634	1.513	41 %	1.136	31 %
Construcció	1.578	811	51 %	432	27 %
Química	2.512	967	38 %	554	22 %
Alimentació-hostaleria-comerç	3.523	1.291	36 %	1.345	38 %
Transports i comunicacions	1.352	521	38 %	502	37 %
Banca	1.796	544	30 %	433	24 %
Energia	581	262	45 %	217	37 %
Sanitat	521	153	29 %	110	21 %

	1 9 8 6				
	<i>Elegits</i>	<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>	
Metall	5.217	2.229	43 %	2.021	39 %
Tèxtil	4.197	1.677	40 %	1.671	40 %
Construcció	1.777	827	46 %	747	42 %
Química	3.204	1.487	46 %	879	27 %
Alimentació-hostaleria-comerç	4.516	1.541	34 %	2.035	45 %
Transports i comunicacions	1.398	571	41 %	603	43 %
Banca	1.826	738	40 %	435	24 %
Energia	672	333	50 %	196	29 %
Sanitat	780	448	57 %	193	25 %

FONT: Dades oficials (1978, 1982 i 1986).

Segrià, Tarragonès, Baix Ebre...). En canvi el retrocés ha estat significatiu al Barcelonès i Anoia.

La tercera central, USO, és la primera central a tres comarques (Baix Camp, Baix Ebre i Terra Alta), i segona a la Ribera d'Ebre, Conca de Barberà, Alt Camp i Solsonès. Al 82 perd aquesta posició a les esmentades comarques i només és segona al Baix Camp, Noguera i Alt Urgell, i conserva la primacia a la Conca de Barberà. En les darreres eleccions, només conserva un segon lloc a la comarca del Berguedà. En conjunt és a les comarques tarragonines on aquest sindicat ha aconseguit els millors resultats, superant sempre el 10 % de representativitat.

3.2. *Els resultats per sectors*

Per sectors i branques d'activitat, vegeu el quadre núm. 27, CCOO en les darreres eleccions domina en gairebé tots a nivell de Catalunya. UGT només és primera en dos (comerç-restaurants-tallers de reparació i transports i comunicació). La mateixa situació es dona en el marc de la província de Barcelona. A més, CCOO domina en les quatre províncies en els sectors de la construcció i energia-aigua. UGT ho fa en el comerç-restaurants-tallers de reparació. En els sectors de finances i assegurances i agricultura, CCOO domina en tres províncies, i UGT també en el de transports i comunicacions i altres serveis, i en totes, excepte Barcelona, en les indústries manufactures i mecànica de precisió. Dominen en dues províncies cadascuna en el sector de química.

Tal com mostra el quadre núm. 28, CCOO havia estat la primera el 1978 a tots els sectors, i el 1982²⁴⁵ es repeteix aquesta situació, excepte en alimentació-hostalària-comerç.

Quant a sectors es repeteix la tendència general d'avenç de la UGT en alguns en què tradicionalment la victòria de CCOO havia estat per amplis marges (metall, tèxtil i construcció). Així, d'unes diferències de 25, 21 i 39 punts, respectivament el 1978, s'ha passat a unes mínimes diferències (4 en la construcció i en el metall, 0,1 en el tèxtil).

D'altra banda, cal constatar l'important avenç de CCOO, en les eleccions de 1986, en els sectors de banca (40 % dels

245. El 1980 no es van donar els resultats desagregats per sectors.

delegats), energia (50 %), química (46 %) i sanitat (57 %).

Quant a delegats elegits sectorialment el 1986, han davallat extraordinàriament respecte a les primeres de 1978, tot i que se n'han elegit més que en les de 1982. En el metall, per exemple, de 10.438 delegats s'ha baixat a 5.217; en el tèxtil de 7.171 a 4.197, i en la construcció de 4.771 a 1.777.

3.3. *Resultats segons la dimensió dels centres de treball*

En relació als resultats obtinguts segons la dimensió dels centres de treball per nombre de treballadors ocupats, en les darreres eleccions, vegeu quadre núm. 29. Hom pot comprovar com la línia divisòria dels centres dominats per CCOO o UGT se situa en les empreses on s'elegeixen delegats de personal o comitès. Fins a 50 treballadors, UGT és la primera central amb 5.005 delegats (43,4 %), per 4.468 (38,7 %) CCOO. En canvi, en les empreses de més de 50 treballadors és CCOO el sindicat que obté més delegats (7.340, el 42,4 %), i UGT és el segon (5.600, el 32,2 %). Cal remarcar la contínua progressió del percentatge de CCOO segons va augmentant la dimensió de les empreses, i la davallada del percentatge d'UGT segons va creixent el nombre de treballadors a les empreses. Així, en les de menys de 10, UGT aconsegueix el 49,4 %, i en les de més de 1.000 només el 26,9 %. En aquestes, CCOO n'obté el 51,5 %, i en el conjunt d'empreses amb més de 250 assalariats el 43,2 %; en aquestes darreres, UGT arriba just al 30 %.

Aquest domini de CCOO en les grans empreses té indubtablement una repercussió extraordinària, tant pel que fa a la negociació dels convenis col·lectius d'empreses o sectors punta, com a l'impacte social de les mobilitzacions d'aquests col·lectius. En canvi, a la petita empresa, amb major presència d'UGT, li manca el pes laboral i social exterior, i generalment la seva acció sindical es redueix a reivindicacions internes i específiques del centre de treball mateix.

3.4. *Els no-afiliats en descens*

Tot i que, com ha quedat apuntat en el capítol sisè, el concepte de no-afiliats o independents no ha estat tractat amb

uns criteris homogenis en les diferents confrontacions electorals en el moment d'oferir els resultats corresponents, es constata, vegeu quadre núm. 30, que davalla contínuament el nombre de delegats que no es presenten sota les sigles d'alguna central sindical. Així, doncs, representant un 34 % del total, en les eleccions de 1980 i 1982 se situen al voltant del 25 %. En les darreres eleccions, no arriben als 5.000 delegats els no-afiliats, i percentualment són el 17,11 %.

No cal oblidar, però, el que ja s'ha dit anteriorment en el capítol sisè, respecte a un alt percentatge de delegats que es presenten en les llistes d'alguns sindicats però que no hi estan afiliats.

QUADRE NÚM. 29

Delegats elegits a Catalunya segons la dimensió de les empreses (1986)

<i>Dimensió empresa</i>		<i>Actes</i>	<i>Electors</i>	<i>Elegits</i>
De 6 a 10 treballadors	Barcelona	1.721	13.588	1.690
	Girona	193	1.556	190
	Lleida	284	2.225	284
	Tarragona	263	2.082	263
	CATALUNYA	2.461	19.451	2.427
D'11 a 50 treballadors	Barcelona	4.692	111.440	6.903
	Girona	470	11.440	714
	Lleida	402	8.892	572
	Tarragona	522	12.104	748
	CATALUNYA	6.086	143.876	8.937
De 51 a 100 treballadors	Barcelona	941	67.299	4.387
	Girona	113	7.909	541
	Lleida	51	3.712	245
	Tarragona	87	6.345	420
	CATALUNYA	1.192	85.265	5.593
De 101 a 250 treballadors	Barcelona	621	94.919	5.260
	Girona	78	11.742	677
	Lleida	30	4.610	260
	Tarragona	49	7.852	428
	CATALUNYA	778	119.123	6.625

CCOO		UGT		USO	CSC	CNT	N.A.	Altres
757	45 %	772	46 %	28	9	55	57	12
102	54 %	77	41 %	1	5	—	2	3
56	20 %	212	75 %	7	—	—	6	3
77	29 %	138	52 %	40	2	—	5	1
992	41 %	1.199	49 %	76	16	55	70	19
2.805	41 %	2.806	41 %	262	62	79	797	92
244	34 %	353	49 %	18	33	—	56	10
161	28 %	329	58 %	32	—	—	42	8
266	36 %	318	43 %	76	5	—	72	11
3.476	39 %	3.806	43 %	388	100	79	967	121
1.976	45 %	1.426	33 %	131	42	60	671	81
148	27 %	286	53 %	8	22	5	68	4
83	34 %	109	44 %	10	3	—	23	17
147	35 %	131	31 %	51	12	2	56	21
2.354	42 %	1.952	35 %	200	79	67	818	123
2.355	45 %	1.542	29 %	138	86	62	963	114
207	31 %	291	43 %	17	45	—	84	33
94	36 %	108	42 %	—	8	—	31	19
131	31 %	164	38 %	38	27	6	29	33
2.787	42 %	2.105	32 %	193	166	68	1.107	199

QUADRE NÚM. 29 (continuació)

<i>Dimensió empresa</i>		<i>Actes</i>	<i>Electors</i>	<i>Elegits</i>
De 251 a 500 treballadors	Barcelona	184	65.486	2.324
	Girona	13	4.599	164
	Lleida	6	1.982	78
	Tarragona	21	7.105	258
	CATALUNYA	224	79.172	2.824
De 501 a 750 treballadors	Barcelona	49	29.079	824
	Girona	2	1.188	34
	Lleida	3	1.877	48
	Tarragona	4	2.717	68
	CATALUNYA	58	34.861	974
De 751 a 1.000 treballadors	Barcelona	19	15.987	398
	Girona	2	1.533	42
	Lleida	1	759	17
	Tarragona	2	1.751	42
	CATALUNYA	24	20.030	499
Més de 1.000 treballadors	Barcelona	33	62.984	720
	Girona	1	1.343	23
	Lleida	—	—	—
	Tarragona	2	4.493	50
	CATALUNYA	36	69.820	793
TOTAL CATALUNYA		10.859	570.598	28.672

FONT: Dades oficials.

<i>CCOO</i>		<i>UGT</i>		<i>USO</i>	<i>CSC</i>	<i>CNT</i>	<i>N.A.</i>	<i>Altres</i>
1.008	43 %	726	31 %	72	52	36	248	184
38	23 %	70	43 %	—	12	—	38	6
9	12 %	43	55 %	—	10	—	2	14
94	36 %	74	29 %	19	14	1	41	15
1.147	41 %	913	32 %	91	88	37	329	219
373	45 %	243	29 %	19	46	14	76	53
13	38 %	8	24 %	—	8	—	5	—
28	58 %	13	27 %	—	—	—	—	7
15	22 %	13	19 %	8	17	5	—	10
429	44 %	277	28 %	27	71	19	81	70
174	44 %	95	24 %	19	6	15	42	47
20	48 %	15	36 %	—	—	—	—	7
6	35 %	11	65 %	—	—	—	—	—
14	33 %	18	42 %	—	—	—	—	10
214	43 %	139	28 %	19	6	15	42	64
365	51 %	192	27 %	6	21	7	56	73
12	52 %	6	26 %	—	5	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—
32	64 %	16	32 %	—	—	2	—	—
409	52 %	214	27 %	6	26	9	56	73
11.808	41,1 %	10.605	36,9 %	1.000	552	349	3.470	888
				3,4 %	1,9 %	1,2 %	12,1 %	3,0 %

QUADRE NÚM. 30

*Evolució dels no-aferiats i d'altres en les eleccions sindicals
(1978-1986) a Catalunya*

	1978	1980	1982	1986
No afiliats i altres	15.461 34 %	8.738 28 %	5.982 25 %	4.908 17,11 %

FONT: Dades oficials (1978, 1980, 1982 i 1986).

**ANNEX: SENTÈNCIA MAGISTRATURA
ELECCIONS SINDICALS 1986**

Autos n.º 95/87

SENTENCIA

En la ciudad de Barcelona a trece de abril de mil novecientos ochenta y siete.

VISTOS, por el Ilmo. Sr. D. JOSÉ de QUINTANA PELLICER, Magistrado de Trabajo n.º 17 de Barcelona y su provincia, los autos promovidos por CCOO frente a UGT y otros, en demanda por elecciones.

ANTECEDENTES DE HECHO

1.º Que en 20-2-87 tuvo entrada en la Magistratura de Trabajo la demanda suscrita por la actora en la que después de alegar los hechos que creyó oportunos suplicó a la Magistratura dictase sentencia de conformidad con los pedimentos contenidos en el suplico de la misma.

2.º Que señalados día y hora para la celebración de los actos del juicio, éste tuvo lugar el 7-4-87 en que comparecieron por CCOO su Apod. M. A. Falguera, según poderes que constan en acta. Por UGT su Apod. Santos Fontela, según poderes que constan en acta. Ignacio R. Fortuny Ribas, por sí. No comparecen el resto de codemandados. En trámite de alegaciones la actora se afirmó y ratificó en su demanda, desistiendo de la misma en cuanto a resto de codemandados individuales, proponiendo como prueba la documental. La demandada se allana a la demanda, proponiendo como prueba la documental. En conclusiones las partes las elevaron a definitivas.

3.º Que en la tramitación del presente proceso se han observado las normas y plazos legales.

HECHOS PROBADOS

1.º Que la central sindical UGT promovió elecciones sindicales en la empresa Ignacio R. Fortuny Ribas.

2.º Que en el CMAC fue depositada un acta de escrutinio en la que aparece la supuesta celebración de elecciones sindicales el 25-10-86.

3.º Que en la empresa codemandada no se han celebrado elecciones sindicales y los nombres que aparecen en el acta de escrutinio depositada en el CMAC son falsos.

4.º Que la actora CCOO reclama se declare nulo el proceso electoral impugnado.

FUNDAMENTOS DE DERECHO

1.º Que en vista del allanamiento de los codemandados a las pretensiones de la actora, procede dictar sentencia estimatoria de la demanda.

VISTOS, los artículos de general y pertinente aplicación.

FALLO

Que estimando la demanda planteada por CCOO frente a UGT e Ignacio R. Fortuny Ribas, debo declarar y declaro nulo el proceso electoral impugnado, condenando a las codemandadas a estar y pasar por tal declaración.

Así por esta mi Sentencia lo pronuncio, mando y firmo haciendo saber a las partes que contra la misma no cabe recurso alguno.

Autos n.º 95/87

DILIGENCIA. — Barcelona, a 4 de marzo de mil novecientos ochenta y siete.

Hago constar que con esta fecha ha sido presentado escrito por la parte actora en relación a los defectos u omisiones

de la demanda que le fueron advertidos, de lo que paso a dar cuenta a Ilmo. Sr. Magistrado acompañando propuesta de resolución. Doy fe.

**PROPUESTA DE PROVIDENCIA DE S.S.^a el Secretario
Sra. Rodríguez López**

En Barcelona, a 4 de marzo de mil novecientos ochenta y siete

Habiéndose subsanado los defectos u omisiones advertidos en la demanda presentada por Comisión Obrera Nacional de Cataluña contra UGT, Ignacio R. Fortuny Ribas, Salvador Planas Valls, Fausto Alarcón Casas, Jaime Bosque Blanch y Gerardo Lago Poncela, en materia de Elecciones, se tiene por admitida, dése a la misma la tramitación correspondiente, y cítese a las partes en única convocatoria para los actos de conciliación y, en su caso juicio, para lo qual se señala el día 7-4-87, a las 10,45 de su mañana, haciéndose entrega a la demandada de la copia de la demanda y documentos de preceptivo acompañamiento si procede. Se advierte a las partes que deberán concurrir con los medios de prueba de que intenten valerse, no suspendiéndose el juicio por falta de asistencia de la parte demandada citada en forma y que si la parte demandante no compareciese ni alegase justa causa que, a juicio de la Magistratura motive la suspensión de juicio, se le tendrá por desistida de su demanda (art. 73 y 74 LPL).

Otrosíes: 1) Ha lugar, previniendo a las partes de que podrán ser tenidos por confesos en la sentencia si no comparecieren sin justa causa, rehusaren declarar o persistir en no responder afirmativa o negativamente a pesar de las prevenciones que se les hayan hecho. 2) Como se pide. 3) Ha lugar, y ofíciase a la Inspección Gral. de Trabajo.

Contra esta resolución procede recurso de reposición ante esta Magistratura en el plazo de tres días.

Lo que propongo a S.S.^a Ilma, para su conformidad.

CONFORME. — El Ilmo. Sr. Magistrado

Ante mí,

DILIGENCIA. — Seguidamente se cumplió lo ordenado, enviando a cada una de las partes un sobre por correo certificado con acuse de recibo, en la forma prescrita en el art. 32

de la LPL, conteniendo citación a juicio y además a la parte demandada traslado de la demanda y documentos de preceptivo acompañamiento en su caso. Doy fe.

A LA MAGISTRATURA DE TRABAJO

Don JOAN COSCUBIELA i CONESA, Letrado y legal representante de la COMISSIÓ OBRERA NACIONAL DE CATALUNYA (CONC), con domicilio en 08010-BARCELONA, en Rda. de Sant Pere, n.º 19-21, 3.ª planta, según poderes otorgados ante el Notario de esta ciudad, Don JUAN JOSÉ LÓPEZ BURNIOL, en fecha 27-6-85, número de protocolo 2.744, cuya fotocopia se adjunta, ante la Magistratura de Trabajo comparece y como mejor en derecho proceda,

DICE:

Que, al amparo de lo establecido en el art. 76 de la Ley 8/80 y del art. 117 del vigente Texto Refundido de la Ley de Procedimiento Laboral, formula DEMANDA EN MATERIA ELECTORAL, frente a las siguientes personas y entidades:

1. IGNACIO R. FORTUNY RIBAS, con domicilio en BARCELONA, en Travesera de Gracia, n.º 30, ático 2.ª.
2. SALVADOR PLANAS VALLS, en su condición de Presidente de la Mesa Electoral.
3. FAUSTO ALARCÓN CASAS, en su condición de Vocal de la Mesa Electoral.
4. JAIME BOSQUE BLANCH, en su condición de Secretario de la Mesa Electoral.
5. GERARDO LAGO PONCELA, en su condición de Candidato elegido.

Todos ellos con domicilio a efectos de citaciones y notificaciones en BARCELONA, en Travesera de Gracia, n.º 30, ático 2.ª.

6. UNIÓN GENERAL DE TRABAJADORES (UGT), con domicilio a efectos de notificaciones en 08015-BARCELONA, en C/. Calabria, n.º 169.

Funda la presente demanda en base a los siguientes

HECHOS

PRIMERO. — En fecha 6-10-86, UGT procedió a promover la celebración de elecciones sindicales en la empresa IGNA-CIO R. FORTUNY RIBAS.

SEGUNDO. — En el Centre de Mediació, Arbitratge i Conciliació de Barcelona, ha sido depositada un Acta de escrutinio en la que aparece la supuesta celebración de elecciones sindicales el día 25-10-86.

TERCERO. — En fecha 26-01-87, hemos tenido conocimiento, a través de la notificación efectuada por la Inspección Provincial de Trabajo de la existencia en el proceso impugnado de las irregularidades siguientes:

No se han celebrado elecciones sindicales en la empresa, siendo falsos los datos que constan en las Actas electorales depositadas en el CMAC.

Los componentes de la mesa electoral que figuran en las Actas, no son trabajadores de la empresa.

El candidato supuestamente elegido que figura en el acta, modelo 5, tampoco es trabajador de la empresa.

CUARTO. — La situación descrita constituye un vicio grave del proceso electoral, que afecta ostensiblemente a las garantías de legalidad que deben reunir los procesos electorales e incide en el resultado de las elecciones sindicales, así como en el conjunto global a efectos de determinar la representatividad de las organizaciones sindicales, en los términos establecidos en los artículos 6.º 2, 7.º 1 y disposición adicional Primera de la Ley Orgánica de Libertad Sindical en relación al art. 28 n.º 1 de la Constitución Española.

En virtud de todo ello, a la Magistratura de Trabajo

SUPLICO

Que admitiendo esta demanda se sirva citar a las partes para la celebración del acto del juicio y, previos los trámites legales oportunos, dicte Sentencia por la que estimando la demanda se declare la NULIDAD del proceso electoral impugnado y se condene a las personas y entidades demandadas a estar y pasar por tal declaración con todas las consecuencias legales inherentes.

1.er OTROSÍ: A efectos de práctica de prueba, interesa a esta parte que por esa Magistratura de Trabajo se cite a los demandados para que comparezcan personalmente al acto del juicio a fin de absolver posiciones en prueba de confesión en juicio, con la advertencia de que tal facultad es indelegable y que de no comparecer se les tendrá por confesos de los hechos de la presente demanda, a tenor de lo dispuesto en el art. 81 del Texto Refundido de la Ley de Procedimiento Laboral, aprobado por Decreto de 13 de junio de 1980.

2.º OTROSÍ: A efectos de práctica de prueba, interesa a esta parte que por esa Magistratura de Trabajo se requiera a la empresa demandada para que aporte al acto del juicio los siguientes documentos:

- a) Libro de Matrícula.
- b) Boletines de Cotización, Modelo TC-1 y TC-2, correspondientes al período comprendido entre septiembre de 1986 a diciembre de 1986.

Y a los componentes de la Mesa Electoral para que aporten copia fehaciente de los documentos del proceso electoral que obren en su poder.

3.er OTROSÍ: A efectos de práctica de prueba interesa a esta parte que por la Magistratura de Trabajo se recabe de la Inspección Provincial de Trabajo para que aporte *copia fehaciente del Informe emitido por la Inspección Provincial de Trabajo*, así como del oficio por el que se ha comunicado dicho informe a la representación de CCOO, indicando al mismo tiempo la fecha en que el mismo fue notificado a la Autoridad Laboral.

4.º OTROSÍ: Al amparo de lo dispuesto en el art. 117 de la Ley de Procedimiento Laboral y, dado el *carácter preferente* que ostentan los procedimientos en materia electoral, interesa a esta parte que por esa Magistratura se acuerde con carácter URGENTE citar a las partes para el acto del juicio en el *plazo* indicado en el n.º 4 del art. 117 antes citado.

5.º OTROSÍ: Compareceré asistido de Letrado que me dirija y defienda, designando al efecto a los del Il.º Colegio de Barcelona y del Gabinete Jurídico del Sindicato de CCOO Don JOAN COSCUBIELA i CONESA, Dña. ASCENSIÓN SOLÉ i PUIG, Dña. MONTSERRAT COMAS D'ARGEMIR i CENDRA, Don CÉSAR LÓPEZ SANCHEZ, Don MIQUEL ANGEL FAL-

GUERA i BARÓ, Don MIQUEL MARIA PANADÈS i CORTÉS, Don GINÉS PÉREZ PALOMARES y Don JOSÉ DEVESA PARÉS, a los cuales otorgo de forma indistinta poderes tan amplios como en derecho proceda, señalando como domicilio profesional el de 08010-BARCELONA, en Rda. de Sant Pere, n.º 19-21, 3.ª planta.

Barcelona, a 26 de enero de 1987.

CAPÍTOL VIII

ENTRE EL PRAGMATISME I LA UTOPIA

En aquestes conclusions, que tenen un caràcter provisional i obert, cal reprendre el fil de la perspectiva suggerida en el capítol introductori. Així, doncs, a quin tipus d'integració política contribueix l'itinerari que presideixen les eleccions sindicals de 1944 a 1986? O, per utilitzar la terminologia emprada, quin és l'univers polític que acaba dominant?

La resposta no és senzilla, ni unívoca. Arguments i contraarguments poden ser evocats amb una certa ambivalència, tot i que la balança s'inclina en favor d'una progressiva articulació en el marc polític institucional, sobretot i com és lògic en la fase 1978-1986. Efectivament, a la reivindicació democràtica anterior s'ha de sumar l'esquema de drets polítics i institucionals que li segueixen amb la legislació política i laboral constitucional i post-constitucional. També en el mateix sentit el gran nombre de convocatòries electorals en els àmbits locals, autonòmic i central dels deu darrers anys, amb un grau de participació estable i prou considerable a escala Europea, però amb una lleugera tendència decreixent en les eleccions generals, amb l'excepció de les convocades després de la temptativa de cop d'Estat de 1981.

Sense arribar, i encara n'estem força lluny, als nivells de protecció i prestacions socials dels Estats europeus avançats, s'ha produït un avenç en la cobertura de certs riscos i de determinats col·lectius (pensions de vellesa, disminuïts, etc...), però la Seguretat Social i el sistema sanitari continuen essent clarament precaris i discrecionals. Ara bé, la degradació més gran s'ha produït en el mercat de treball no solament pel nombre d'aturats i la poca cobertura de l'assegurança d'atur, sinó també per l'increment molt fort del treball precari en totes les seves dimensions.

Les organitzacions sindicals ilegals que tingueren un paper protagonista durant el franquisme es veuen progressivament marginades de l'escena pública des de la transició. L'espai polític hegemonitza l'espai social, i els treballadors tendeixen a canalitzar més les seves demandes vers el primer que vers el segon. Lògicament l'expressió i la representació del primer esdevé cada cop més important i molt sovint en detriment del segon. Això es palesa des del pacte de la Moncloa (on s'exclou les organitzacions sindicals i patronals), fins a la inserció de molts líders i quadres obrers en el marc polític (partits i Administració pública a escala local), tot passant per la intervenció creixent dels governs en els processos de conversió i de concertació social.

El pas de l'organització sindical a la política es produeix, almenys fins ara, més directament en UGT que no pas en les altres centrals. Aquesta és la que s'adapta millor a la situació actual i al procés d'institucionalització i sobre la qual gravita menys la història de la clandestinitat en què va tenir un paper menys rellevant. El Partit Comunista no sembla vehicular la força de CCOO que aquest sindicat, per altra banda, continua demostrant en les fàbriques. L'USO, que històricament ha estat la que més ha accentuat el lema de l'autonomia, no ha aconseguit aixecar el cap després de les successives escissions i es manté a una gran distància de les altres dues organitzacions sense un referencial polític clar. ELA ha defensat i practicat l'autonomia (per exemple incompatibilitat dels càrrecs polítics i sindicals), ha compartit objectius semblants i estratègies paral·leles amb determinades formacions polítiques basques. Ara bé, en el conjunt de l'Estat espanyol, després d'un període d'eufòria, 1976-77, les organitzacions sindicals han perdut capacitat de convocatòria, cotització i militància fins al punt que es pot afirmar sense gaire temor a equivocar-se que sumant-les no superen actualment la taxa del 10 % d'afiliació.

Una pregunta a fer-se és la de fins a quin punt les posicions antifranquistes de les organitzacions varen incidir en la gran majoria dels treballadors i fins a quin punt les primeres i els últims identificaven en les seves crítiques règim polític i Estat. Sembla prou evident, i el fet que l'únic aparell de l'Estat franquista que hagi desaparegut sigui el sindicat vertical n'és una demostració, que aquest va quedar àmpliament desacreditat, tot i una incidència real de la seva obra social i

de tutela jurídica individual. També és clar que la pràctica repressiva del Règim incrementava les actituds hostils dels treballadors i la desconfiança «ancestral» envers l'Estat, però no és tan segur que fos contra qualsevol forma d'Estat. En canvi, l'adveniment de la democràcia parlamentària és molt probable que hagi desenvolupat una major legitimitació. Un indicador bastant significatiu seria el de veure l'augment de les declaracions de renda voluntàries dels treballadors, que, per cert, les organitzacions sindicals, fins a cert punt, han promogut.

Un altre punt de reflexió és el de les formes d'estructuració i de lluita dels treballadors. Vers la fi del franquisme es va donar un ric i plural nombre d'iniciatives d'autoorganització i de representació fora dels canals establerts, no solament en els col·lectius obrers sinó també en els ambients populars i antifranquistes. Una gran quantitat de lluites foren iniciades i canalitzades per aquests organismes (Assemblees, Comitès, Comissions, Consells, etc...), però, tal com s'ha vist, la seva existència no fou molt llarga i no aconseguiren superar les contradiccions pròpies i exteriors. Aquesta experiència, si bé queda com un moment àlgid en la memòria dels qui la van viure, no sembla que constitueixi un model que es vulgui aplicar en fases posteriors en les quals els altres mecanismes i canals (dins i fora de l'empresa) s'han imposat progressivament. En determinats moments, tornen a sorgir, però ràpidament són absorbits. Serveixin com exemple els tipus de conflictes socials arran de les reconversions (assemblees internes d'empresa, desautorització de certs comitès d'empresa, enfrontaments durs amb autoritats i forces de l'ordre, assemblees populars o comarcals, etc...), que acaben sovint amb l'acceptació de les mesures i negociacions fetes des de les institucions.

En l'interior de les empreses, la dinàmica col·lectiva ha baixat molt de to i en molts casos ha desaparegut. Molt sovint, els treballadors, de protagonistes de les eleccions i dels càrrecs elegits, han passat a la categoria d'espectadors més o menys indiferents i electors passius. No hi ha recerques fidedignes i àmplies de la vida de les seccions i dels comitès d'empresa, però no és gaire aventurat pensar que, amb comptades excepcions, és molt lànguida actualment o gairebé inexistent. Està clar que la crisi econòmica, la por a perdre el treball, el cansament, les desercions i els compromisos ho expli-

quen en gran part, però també cal tenir en compte l'absència d'alternatives estimulants i de propostes concretes i viables. Per fi, tot i que en la darrera escomesa electoral la tendència a l'augment de l'abstencionisme s'hagi aturat, aquest continua essent, en termes reals, força elevat. La mateixa noció legal de representativitat exclou de molts aspectes (participació en els organismes socio-econòmics de l'Estat, empresa pública, etc...) a les organitzacions menys implantades.

Així, doncs, els processos més significatius i polaritzadors, encara que no tots, van en el sentit d'una integració dels treballadors en la cultura política institucional, i en contra de les formes més específiques d'aquests.

De totes maneres, també val la pena aplicar la perspectiva més cronològica desenvolupada en aquesta publicació. D'acord amb les hipòtesis inicials, els treballadors al llarg de la seva història viurien tensionats pels dos extrems d'una mateixa corda. En una punta, en els moments de debilitat, de forta repressió, de crisi econòmica accelerada, accentuen la reclusió sobre si mateixos, la defensa de la dimensió individual, l'escepticisme envers el món exterior. En l'altra punta, en els moments de força numèrica i capacitat organitzativa, d'expansió econòmica, de ruptura de les institucions coercitives, més aviat s'inclinen en favor de l'obertura vers els altres, la solidaritat col·lectiva, la creació i lluita per projectes de transformació social. Entremig, es pot donar tot un ventall de posicions que oscil·len vers unes o altres, entre el pragmatisme i la utopia.

En el primer cap de la corda, la veu i el vot es deleguen difícilment; encara que la representació institucional s'hagi d'acceptar, les intervencions exteriors se suporten passivament, internament es ridiculitzen. En el segon cap, la participació es torna activa, la dinàmica de la representació deixa de fer por i hom troba mil sistemes de controlar el poder.

Aquest procés que no és ni mecànicament progressiu ni lineal, incideix clarament sobre les actituds i la concepció dels treballadors respecte a les eleccions sindicals, o més ben dit, aquestes poden ser un indicador fidedigne de la fase en què aquell es troba.

En el primer cas, les eleccions són vistes amb indiferència, amb apatia, a vegades com un joc inútil al qual s'ha de jugar per imperatius legals, a vegades com una trampa en la qual hom ha de deixar-se atrapar el mínim. En el segon cas,

les eleccions són viscudes com un moment d'avaluació de la dinàmica social, de contrastació de les oposicions reals, d'eclosió de la consciència col·lectiva.

Sobre aquesta alternativa s'han edificat una gran quantitat de discursos. Els uns per insistir en el caràcter trampós de qualsevol escomesa electoral, els altres per ressaltar-ne la necessitat objectiva, els de més enllà per posar l'accent sobre els aspectes cohesionadors, els de més ençà per palesar les dimensions de conflicte intern. Burocràcia, manipulació, aprofitament individualista o de grup podrien ser els conceptes sintetitzadors dels discursos que posa de relleu les conseqüències negatives. Democràcia, transparència, pedagogia i creació col·lectiva serien les idees antònimes d'aquest possible debat.

Però, i els treballadors? Es mouen entre el pragmatisme i la utopia.

L'estudi de les eleccions sindicals a Catalunya de 1944 a 1986 permet contrastar aquestes consideracions generals.

En efecte, en els anys quaranta, després de la desfeta de la guerra civil, en plena economia de supervivència física amb les presons plenes i el país buit d'esperances, els treballadors o bé són indiferents a les propostes electorals o bé dipositen la papereta per obligació. A vegades, fins i tot l'abstencionisme és un luxe que hom no pot permetre's. La representació dins del sindicat vertical és un element més dels sistemes de control dels treballadors.

En la dècada dels cinquanta, la indiferència es torna, en certs casos, ironia, la qual ja pressuposa una certa agressivitat. Què volia dir, sinó, votar la popular mula Francis, un burro que parlava? Quin símbol més ben trobat! Un animal al qual s'adjudica una intel·ligència que no té i que retorna el discurs als homes. Un altaveu parlant. Què eren en molts casos els *Jurados y enlaces* elegits, sinó l'aquiescència sistemàtica al règim franquista, l'«ensabonament» a l'empresariat? En altres, no molts, són elegits treballadors de «bona fe», que pensen que així defensaran els seus companys. Alguns es deceben aviat; tanmateix, d'aquesta decepció pot sortir una consciència crítica, altres continuen malgrat els obstacles, uns pocs passen la ratlla i són represaliats.

L'any 58 la Llei de Convenis Col·lectius omple de contingut la institució dels Jurats per a la qual se celebren les eleccions. A poc a poc, a passos comptats, hom va constatant

aquesta modificació. Pragmàticament es posa a prova i es verifiquen els nous marges que ofereix, amb relativa independència de la significació general del paper del verticalisme o del discurs ideològic-polític de les organitzacions clandestines. I es comprova que en certs casos serveix, que és útil presentar-se per defensar els companys, aconseguir unes millores econòmiques; que això permet coordinar-se i conèixer altres treballadors que pensen i lluiten pel mateix. Ja no es tracta de fer d'altaveu parlant, sinó d'invertir el mecanisme, d'aprofitar-lo. I aquesta és la història fins a 1966. Història desenvolupada i auspiciada per CCOO i USO, organitzacions que es creen i viuen al redós d'aquesta presa de consciència.

En les eleccions de 1966, en ple «desenvolupisme» econòmic, amb la fortalesa que donen petites i grans victòries obtingudes, en part, gràcies al joc real dels representants obrers, l'avenç és notable. Les organitzacions democràtiques també hi contribueixen. De la indiferència a la participació activa podria resumir aquesta fase.

Però l'avenç ha estat massa important i la reacció no es fa esperar. Desposessions, empresonaments, multes, acomiadaments inunden el panorama. En el País Basc, i en altres llocs on la repressió ha anat més enllà, els treballadors tornen a recloure's i no es presenten en les eleccions de 1971. A la resta de l'Estat: avenços i retrocessos. El panorama es diversifica. S'està paint, s'està assimilant la lliçó i posant en pràctica nous mètodes.

Amb la lliçó ben apresada i renovades les forces, les eleccions de 1975 no ofereixen gaires dubtes. Cal anar a l'assalt definitiu del sindicat vertical. Cal engrandir tant les escletxes que la caserna no es pugui reconstruir. La victòria és un fet i les operacions per reconstituir el sindicat vertical fracassen. En l'intent, sobresurten dos models. L'un, utilitzant els càrrecs que la llei preveu, i l'altre, creant canals alternatius, tenen en la democràcia directa, en l'assemblea, la seva força. Els representants, siguin legals o ilegals, impulsen una lluita social que s'accelera. Ara bé, els límits del moviment apareixen ràpidament sigui sota la forma de contradiccions internes, sigui sota la de les exteriors, o sigui perquè les organitzacions obreres es veuen obligades o comparteixen l'esquema institucional que comença a estructurar-se.

L'any 1978, sota l'onada eufòrica, però també sota la cursa de les sigles sindicals, no fan falta pressions perquè es pre-

sentin candidats. És més, les eleccions són viscudes en molts llocs com a nuclis incipients d'un poder que es constitueix i que va més enllà de la fàbrica i l'empresa. Sovint són arrencades de les mans dels poders constituïts. La tensió utòpica continua fent-se present. Qui parla de burocràcia i de trampa? D'alguna manera el cicle obert l'any 1966 es tancaria ací.

Tanmateix, l'any 1980, i el procés s'amplia el 1982, la crisi econòmica condiona cada cop més retallant la possibilitat de l'acció sindical per baix, a nivell d'empresa. Per dalt, els sindicats han entrat en la línia de la concertació, dels pactes que es firmen a les cimeres organitzatives sense que hi hagi hagut debat ni participació. La dinàmica social porta plom a l'ala. L'atur manté els treballadors a la defensiva. Aquests, en veure com es restringeixen els marges d'actuació dels seus representants, tornen momentàniament vers el camí de la indiferència; cada cop és més difícil trobar candidats perquè es presentin a les eleccions. L'abstencionisme augmenta en els dos comicis electorals... L'any 1986 queda massa a prop per poder fer una valoració rigorosa: consolidació de la força de treball estable i menor incidència de la crisi econòmica en aquests col·lectius, encara que major en els col·lectius més marginals, major eficàcia dels sindicats en les petites empreses, acceptació estructural del joc electoral... Però molts delegats elegits sota unes sigles no són membres de les organitzacions; a moltes empreses els delegats surten amb un percentatge d'abstencionisme prou considerable, apareix el frau... Tot plegat matisa la imatge que s'ha volgut donar de consolidació sindical i d'altres taxes de participació.

En qualsevol cas, l'estudi de les eleccions sindicals de 1944 a 1986 posa de relleu que els meandres de la història no tenen una sola direcció. El fet que avui a Catalunya el riu no baixi ple i fort no vol dir que, amb la doble polaritat —pragmatisme i utopia— que alimenta, la font de les energies obreres no pugui tornar a brollar. Segurament, altres condicions estan ja generant i generaran noves respostes. ¿Aquestes recolliran el patrimoni del que ha significat una forma de la cultura política dels treballadors? ¿O bé, la torxa serà agafada per altres moviments socials que també intenten formular i aplicar, encara que de forma incipient, noves i velles maneres d'entendre el poder? ¿O es produirà una confluència del conjunt de les iniciatives i singularitats que no es deixen reduir? Només l'esdevenidor pot contestar aquestes preguntes.

Aquesta publicació és el resultat d'una investigació que analitza les eleccions sindicals de 1944 a 1987. Aquestes formen part de la cultura política d'uns treballadors que cada cop estan menys disposats a atorgar legitimitats cegues a les organitzacions que històricament els han representat. L'examen del llarg itinerari que comença en els anys quaranta és un dels possibles eixos explicatius del comportament dels treballadors i de les seves organitzacions així com del que va significar el franquisme i del paper que juga l'actual sistema polític.

Aquesta història no és lineal. Així, en els primers moments després de la desfeta de la guerra civil amb les presons plenes i el país buit d'esperances, els treballadors o bé són indiferents o bé dipositen la papereta per obligació. En la dècada dels cinquanta la indiferència i l'apatia es torna ironia. L'any 1958, la Llei de Convenis Collectius omple de contingut les funcions dels representants. A poc a poc, es van verificant els nous marges existents i la participació conscient augmenta fins 1966 on l'avenç és notable. Després la repressió torna a exercir-se i en les eleccions de 1971 el panorama es diversifica. L'any 1975 la victòria de les candidatures democràtiques és indiscutible i les operacions per reconstituir el sindicat vertical fracassaran. Les eleccions de 1978 són viscudes en molts llocs com a nuclis incipients d'un poder que es va constituint. Els treballadors se senten espectadors en una posició defensiva condicionada per la crisi econòmica i l'esfilagarsament de la dinàmica social. Meandres i dreces d'una història inacabada...

Jordi Estivill i Josep Maria de la Hoz, autors d'aquest llibre, són sociòlegs que han viscut de prop aquest procés. Tots dos pertanyen al Gabinet d'Estudis Socials, centre de recerca especialitzat en estudis del món del treball i de la política i els serveis socials.

